Preot Ioan Sorin Usca

Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți

1. Facerea

Comentarii la Cartea Facerii

Introducere la Cartea Facerii

Facerea este prima dintre cele cinci cărți ale lui Moise (*Pentateuh*). Evreii o numesc **Bereşit**[1] (= la început), după primul cuvânt al cărții. *Septuaginta* numeşte cartea **Ghenesis - Γενεσις** (= origine; naştere), după conținut. *Vulgata* redă ambele denumiri: **Liber Beresith id est Genesis**. Traducerile româneşti preferă denumirea *Facerea*, mai rar *Geneza.*

Cartea Facerii descrie evenimentele creării cerului şi a pământului, a întregii lumi, a neamului omenesc, şi dezvăluie țelul creației: îndumnezeirea omului şi a lumii în vederea unei veşnice comuniuni cu Creatorul.

Calea paradisiacă a îndumnezeirii fiind pierdută prin neascultarea protopărinților, pentru a răspunde chemării dintâi, calea omului va fi de acum calea dureroasă, şi pentru el şi pentru Dumnezeu, a mântuirii.

După cădere, Dumnezeu n-a părăsit lumea. Pronia dumnezeiască pregăteşte omenirea pentru mântuire, întâi pe calea universală, apoi pe calea particulară, alegând o familie şi apoi poporul născut din aceasta, şi îngrijind de ei în mod special.

În cele ce urmează, vom urmări cu precădere sensul mistic al Cărții Facerii, aşa cum ne apare în lumina scrierilor Noului Testament şi ale Sfinților Părinți ai Bisericii.

În comentariul nostru, ne-am folosit de ediția Scripturii diortosită de Bartolomeu V. Anania[2] comparată, de câte ori se impunea aceasta, cu alte versiuni. De un mare ajutor în munca noastră este traducerea românească a *Septuagintei* de care ne-am folosit mai ales pentru comentarii. Deşi am evitat, pe cât posibil, aceasta, s-ar putea ca uneori comentariul nostru să fie redundant, însă am socotit acest procedeu a avea, pe lângă neajunsuri, şi un însemnat rol mnemotehnic.

---

[1] בראשית

[2] **Biblia sau Sfânta Scriptură**, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania (în continuare, abreviat: BBVA), Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (în continuare: EIB), Bucureşti, 2001

Comentarii

CAPITOLUL 1 – *Facerea lumii şi a omului.*

„Capitolul 1 din Facerea s-a bucurat de o atenţie specială din partea comentatorilor evrei şi creştini. Există o întreagă literatură numită *hexamerală* (de la *hexameron*, cele şase zile ale creaţiei). Părinţii Bisericii au cunoscut tratatele lui Philon, *Opif.* şi *QG*, din care s-au inspirat adesea, dând versetelor o interpretare platoniciană ori stoică”[3]:

1: **Întru-nceput a făcut Dumnezeu cerul şi pământul.**

Întru-nceput: „în interiorul dimensiunii nemărginite şi atemporale a lui Dumnezeu, atunci când El, prin propria Sa voinţă şi putere, a hotărât ca lumea să aibă un început. *Întru-nceput* [**en arhi**] sugerează că Dumnezeu transcende începutul, că El este anterior oricărei mişcări. **Arhi** însă înseamnă nu numai început, ci şi principiu (tradus în Vulgata prin **principium**), adică concepţie, regulă, normă, punct de vedere. Textul preconizează ideea Înţelepciunii creatoare (Proverbe 8, 22-31), a Logosului (Cuvântului) creator (Ioan 1, 1-3)”[4]. SEP 1 traduce asemănător: *Întru început*: „**Εν αρχη** a fost înţeles fie în sens temporal, fie în sens instrumental (în al doilea caz sensul este de *principiu* metafizic; traducerea ar fi *în principiu*). Pentru a lăsa cât mai deschis câmpul semantic al expresiei, am preferat traducerea *întru început.* Creştinii pun expresia în legătură cu Proverbe 8, 22 *sq*. (creaţia s-a făcut prin sau întru Înţelepciunea, **σοφία**, lui Dumnezeu) şi cu Prologul Evangheliei după Ioan (creaţia s-a făcut prin Logos)”[5].

A făcut: „grecescul **pieo** = *a face*, îl traduce pe ebraicul **bara'**, un verb care în Vechiul Testament este întotdeauna folosit pentru a exprima acţiunea creatoare a lui Dumnezeu. Vulgata (şi unele versiuni moderne) îl traduc prin *a crea*, echivalentul românesc a lui *a face*. Verbul e mult mai explicit în II Macabei 7, 28: Dumnezeu a făcut totul din nimic (ceea ce exclude prezumţia unei materii preexistente). Românescul *a face* înseamnă nu numai a crea (din nimic), ci şi a crea în mod organizat, potrivit unui plan, în etape prestabilite şi cu o finalitate clară”[6]. „Septuaginta redă printr-un singur verb grec, **ποιέω**, două verbe ebraice, **bara'** (*a crea*), folosit numai avându-l ca subiect pe Dumnezeu, şi **asah** (*a face*). Aquila propune verbul **κτίζω**”[7].

Cerul şi pământul: „prin *cerul şi pământul* (ebraism) se înţelege rezultatul creaţiei, cosmosul ordonat, *existenţa întregului univers* (Sf. Vasile cel Mare). Alţi Sfinţi Părinţi înţeleg lumea îngerească şi cea materială”[8]. „Pentru majoritatea interpreţilor antici *cerul* din acest verset nu este totuna cu *tăria* din versetul 8. După Philon şi Origen, de pildă, aici este vorba despre lumea incorporală, inteligibilă, noetică (*Opif.* 29 şi 36; *De princ.* II, 9, 1 şi II, 9, 6). Textul Masoretic: **şamayim**, întotdeauna la dual, ceea ce stă la originea traducerii frecvente cu *ceruri*”[9].

Creaţia apare *la început*, dincolo de ea fiind Creatorul Cel fără de început. „A spus mai întâi *întru început*, ca să nu socotească unii că lumea este fără început”[10]. Curgerea timpului porneşte odată cu creaţia, timpul fiind, de asemenea, creat de Dumnezeu, Cel ce există dinaintea

[3] *Septuaginta 1*, *Geneza. Exodul. Leviticul. Numerii. Deuteronomul*, (în continuare, abreviat: SEP 1), Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2004, p. 51
[4] BBVA, p. 22
[5] SEP 1, p. 51
[6] BBVA, p. 22
[7] SEP 1, p. 51
[8] BBVA, p. 22
[9] SEP 1, p. 51
[10] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, I, 2

şi deasupra timpului. „Trebuie, deci, neapărat ca cele ce au început în timp să se sfârşească tot în timp”[11]. Spaţiul şi timpul sunt date ca un cadru în care creaţia să se desăvârşească, urmând a sui dincolo de acestea, prin îndumnezeire. „Iar expresia *la început* vrea să spună că toate au fost create îndată, fără nici o amânare, căci cuvintele *la început* nu suferă să ne gândim la vreo trecere de vreme. Aşa cum punctul formează începutul liniei, iar atomul părticică dintr-un întreg, tot aşa şi clipa este începutul timpului”[12].

Toţi Sfinţii Părinţi sunt de acord cu creaţia *din nimic*, chiar dacă aceasta nu este afirmată explicit în Cartea Facerii, ci abia la II Macabei 7, 28. „Nu de la sine s-a produs lumea, căci nu e lipsită de o providenţă; nici dintr-o materie mai dinainte existentă, căci nu e slab Dumnezeu”[13]. În acelaşi ton, Sfântul Vasile cel Mare arată că ar fi necuviincios să socotim materia coeternă cu Dumnezeu, căci ar trebui atunci să-i aducem aceeaşi cinstire ca şi divinităţii[14]. „Unii, pentru a explica facerea lumii, au alergat la ipoteze materiale, atribuind elementelor lumii cauza creării universului”[15].

Prin *cerul* făcut la început nu trebuie înţeles cerul cel văzut, numit de Scriptură *tărie*. „Sfânta Scriptură n-a vorbit despre tăria aceasta, ci de alt cer, nevăzut de noi, după care este cerul acesta văzut de noi, numit tărie”[16]. Iar cerul nevăzut nu poate fi decât lumea îngerilor, creată înaintea lumii materiale. Altfel, atât şarpele (3, 1) cât şi heruvimii ce păzesc drumul către pomul vieţii (3, 24) ar rămâne fără explicaţie. „După cum se pare, a fost şi înainte de lumea aceasta ceva, care se poate contempla cu mintea noastră, dar n-a fost consemnat de istorie, pentru că acest lucru era nepotrivit celor începători şi încă prunci cu cunoştinţa. Era o stare mai veche decât facerea lumii, potrivită puterilor celor mai presus de lume, o stare mai presus de timp, veşnică, pururea fiitoare; în ea, Ziditorul şi Creatorul tuturor a făcut creaturi: lumină spirituală, potrivită fericirii celor ce-L iubesc pe Domnul, firile raţionale şi nevăzute şi toată podoaba celor spirituale, câte depăşesc mintea noastră, ale căror nume nici nu este cu putinţă să le descoperim”[17].

Apărută în timp, lumea există din veci, în planul divin: „Dumnezeu, înainte de a fi cele ce se văd acum, a gândit şi a pornit să aducă la existenţă cele ce nu erau; în acelaşi timp, a gândit şi cum trebuie să fie lumea şi ce formă să-i dea materiei, ca să fie în armonie cu ea”[18].

Verbul ebraic **bara**, tradus prin *a face*, este folosit întotdeauna în Scriptură pentru a exprima acţiunea creatoare a lui Dumnezeu. Mai menţionăm că lumea aceasta nu e singura posibilă. „Creatorul acestui univers nu are putere creatoare numai pe măsura creării unei singure lumi, ci puterea Lui este nesfârşită”[19].

2: **Dar pământul era nedesluşit şi ne-mplinit; şi întuneric era deasupra genunii; şi Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor.**

Nedesluşit şi ne-mplinit: „Nedesluşit: invizibil sau de-abia vizibil, ca prin abur. Nemplinit: ne-ntocmit pe de-a-ntregul; pustiu; gol; deşert, fără viaţă. Ebraicul **tohu-bohu** sugerează ideea de haos, materie informă, creată din nimic, dar încă neorganizată, nedesluşită”[20]. SEP 1 traduce: „*nevăzut* (**αόρατος**) *şi neorânduit* (**ακατασκεύαστος**): traducătorul grec redă expresia ebraică **tohu wa-bohu**, care se presupune că înseamnă *gol*, *pustiu*, *neant*. Traducerea greacă lasă aşadar să se subînţeleagă o materie preexistentă, ca la Platon, *Timaios* [*Timeos*] 51a. În Înţelepciunea [lui Solomon] 11, 17, text marcat de gândirea

[11] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, I, 2
[12] Sf. Grigorie de Nyssa, *Cuvânt apologetic la Hexaimeron*
[13] Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre întruparea Cuvântului*, I, 3
[14] Cf. *Omilii la Hexaimeron*, II, 2
[15] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, I, 2
[16] Teofil al Antiohiei, *Trei cărţi către Autolic*, II, 13
[17] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, I, 5
[18] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, II, 2
[19] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, I, 2
[20] BBVA, p. 22

elenistică, se spune, de altfel, că Dumnezeu a creat lumea *dintr-o materie informă*[21]. Totuşi, Părinţii vor insista asupra principiului creaţiei din nimic (*ex nihilo*) începând cu Teofil al Antiohiei (*Ad Aut*. II, 10)"[22].

Genune sau *abis*: „gr. **αβυσσος** (**α** – privativ, **βύσσος** – *fund*). Semnificaţiile sale sunt multiple. În textul de faţă, el desemnează marea originară, profunzimea originară acoperită de apă"[23].

Duhul lui Dumnezeu: „în limba greacă, acelaşi cuvânt, **pnevma**, înseamnă şi *vânt*, şi *duh*. Aşadar, mişcarea aerului care va face posibilă ivirea pământului; Duhul dătător de viaţă al lui Dumnezeu"[24].

Fără acţiunea Duhului, apele ar rămâne simple stihii. „Cuvântul *se purta* (...) se interpretează prin *încălzea şi dădea viaţă apelor* [...]. *Duhul Se purta*, adică pregătea apele pentru naşterea vieţii. Încât din acest text se poate vedea [...] că nici Duhul cel Sfânt nu este lipsit de puterea creatoare"[25].

Prin *netocmit şi gol* (Biblia 1982) sau *nedesluşit şi ne-mplinit*, cum traduce Bartolomeu V. Anania, se redă ebraicul **tohu va bohu**, ce sugerează o materie informă, încă neorganizată. „Din ceea ce zice Scriptura, că pământul era *nevăzut*, se dovedeşte totodată că nici nu avea în el vreo altă calitate. Iar atunci când zice că *era netocmit* ne dă să înţelegem că încă nu se statornicise în el nici o calitate trupească"[26].

3: **Şi a zis Dumnezeu: „Să fie lumină!" Şi a fost lumină.**

Şi a zis Dumnezeu: „Rostirea lui Dumnezeu: actul prin care voinţa Sa devine Faptă; participarea cuvântului (Cuvântului) la actul creaţiei (vezi Ioan 1,1)"[27]. „Zece cuvinte ale creaţiei (*Dumnezeu a zis*). După Philon (*Opif*. 17-36), Dumnezeu creează prin Logos, care este lăcaşul ideilor/formelor lumii inteligibile. După creştini, acest Logos este Fiul"[28].

Să fie lumină: „activarea luminii necreate a lui Dumnezeu, Cel ce El Însuşi este lumină, aşa cum lumină este şi Cuvântul Său (Logosul) întrupat, Iisus Hristos (Ioan 1, 2; 8, 12; 9, 5; 12, 46), vizibilă în momentul schimbării Sale la faţă (Matei 17, 2; Marcu 9, 3; Luca 9, 29). Aşadar, nu e vorba de lumina naturală (astrele vor fi create de abia în ziua a patra – vezi versetele 14-19), ci de acea lumină pe care o vor experia mai târziu isihaştii şi pe care teologia răsăriteană o va cunoaşte îndeosebi prin scrierile Sfântului Grigorie Palama"[29]. „*Lumina* este înţeleasă de Părinţi atât la propriu, ca lumină materială, cât şi simbolic, ca atribut hristologic, în relaţie cu Ioan 1, 4-5"[30].

4: **Şi a văzut Dumnezeu lumina că e frumoasă; şi a despărţit Dumnezeu lumina de întuneric.**

Frumoasă: „ca adjectiv, **kalos** înseamnă *frumos* (versetele 4 şi 31); ca adverb, înseamnă *bine* (versetele 8, 10, 12, 18, 21 şi 25). *Lumina frumoasă* e opţiunea exegetică a Sfântului Vasile cel Mare. *Frumos* şi *bine*, laolaltă, induc ideea de *armonie*"[31]. SEP 1 redă prin *era bună*, „în greacă, **καλόν** (de gen neutru). Lumina era deopotrivă bună *şi frumoasă*, după criteriile

---

[21] Anania redă locul astfel: *Mâna Ta cea atotputernică/ - aceea care a făcut lumea dintr-o materie fără chip -* şi comentează în notă: *Autorul pare a afirma aici preexistenţa materiei, ceea ce e de neconceput pentru un monoteist; mai degrabă se înţelege că el a avut în minte haosul primordial, adică lumea creată de Dumnezeu mai întâi ca materie informă* (Facerea 1, 2)*, pe care, punându-i legi, l-a organizat în ceea ce constituie universul.* – BBVA, p. 1284

[22] SEP 1, p. 51

[23] *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, Pars I, *Genesis*, (în continuare, abreviat: GEN), p. 327

[24] BBVA, p. 22

[25] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, II, 6

[26] Sf. Grigorie de Nyssa, *Cuvânt apologetic la Hexaimeron*

[27] BBVA, p. 22

[28] SEP 1, p. 52

[29] BBVA, p. 22

[30] SEP 1, p. 52

[31] BBVA, p. 22

teologice şi estetice greceşti”[32]. „Negația luminii (simbol al vieții, al fericirii, al mântuirii) este întunericul (simbol al morții, al răului, al pedepsei şi nenorocirii)”[33].

„Veți înțelege că în timp ce lumea a izvorât din porunca lui Dumnezeu când a zis: *să fie lumină*, întunericul a existat fără porunca Lui”[34]. Dacă lumina este creația lui Dumnezeu, întunericul apare ca absența sau ca negația Sa. Astfel, întunericul e îndepărtare de Dumnezeu, fiind introdus de păcat. Înseamnă că, în alt plan, păcatul fusese săvârşit înaintea creării lumii văzute. Dar Dumnezeu desparte lumina de întuneric, despărțire ce rămâne definitivă. „Cel dintâi cuvânt al lui Dumnezeu a creat lumina, a risipit întunericul, a pus capăt tristeții, a veselit lumea, a adus dintr-odată, peste toți şi peste toate, privelişte veselă şi plăcută”[35]. Aceasta pentru că însuşi „Cuvântul dumnezeiesc este lucrarea luminii care întrece orice cugetare omenească”[36]. Cum astrele nu au fost încă create, aici pare a fi vorba despre lumina necreată, care pătrunde în oarecare fel în lumea creată, putând fi experiată de către creaturi. Lumina naturală e icoană acestei lumini, manifestată pe Tabor (cf. Matei 17, 2).

5: **Şi Dumnezeu a numit lumina „ziuă”, iar întunericul l-a numit „noapte”. Şi a fost seară şi a fost dimineață: ziua întâi.**

„La Evrei, ziua de 24 de ore începea şi se termina la apusul soarelui. Este şi ziua liturgică în cultul creştin”[37]. „Philon vede aici reperele care fixează măsurarea timpului. Creația se face în timp, iar timpul înseamnă măsură (*Opif.* 33-35). După Vasile cel Mare, o *zi* durează de la o dimineață la cealaltă, incluzând aşadar seara de la mijloc (*Hom. Hex.* II, 8). ♦ *ziua întâi* (**ημέρα μία**): Philon înțelege expresia în sensul de *o zi*, nu de *prima zi* dintr-un şir de şapte. Pentru el, această zi *unică* este ziua *lucrurilor inteligibile*, aflate în afară de timp (*Opif.* 15). *Cf.* de asemenea Irineu, *Adv. haer.* V, 23, 2: o singură zi a creației. Pentru Vasile cel Mare, **μία** marchează întoarcerea aceleiaşi zile, ca simbol al eternității (*Hom. Hex.* II, 8). Această *o* zi a fost interpretată şi ca a opta zi, *ziua eternă*, de după zilele lumii. Zilele săptămânii creației au fost interpretate şi ca simbol al vârstei lumii (şapte mii de ani), plecând de la echivalarea unei *zile a Domnului* cu o mie de ani (cf. Psalmi 89, 4). Lumea va exista şapte mii de ani, după care, în ziua *a opta*, Împărăția lui Dumnezeu se va instaura pe pământ (doctrina milenaristă)”[38].

E subliniată, în versetul precedent, frumusețea (**kalós**) sau armonia creației, reflex al frumuseții Creatorului, cât şi acea *zi una*, irepetabilă, cuprinzând în sine veacurile. „Sau mai adevărată este explicația transmisă în cuvintele cele de taină, că Dumnezeu, Cel Ce a făcut timpul, a pus timpului măsuri şi semne: durata zilelor; şi măsurând timpul cu săptămâna, porunceşte ca săptămâna să se învârtească mereu în ea însăşi, pentru a număra mişcarea timpului; iar pe săptămână să o împlinească *ziua cea una*, întorcându-se spre ea însăşi de şapte ori; şi această întoarcere este în formă de cerc, că începe dintr-un punct şi se sfârşeşte în acelaşi punct. Aceeaşi însuşire o are şi veacul; se întoarce spre el însuşi şi niciodată nu se sfârşeşte. Aceasta este pricina că începutul timpului n-a fost numit de Scriptură *ziua întâia*, ci *zi una*, ca şi din numirea ei să i se vadă înrudirea cu veacul”[39].

6: **Şi a zis Dumnezeu: „Să fie o tărie prin mijlocul apelor şi să despartă apele de ape!” Şi a fost aşa:**

Tărie: „firmament; cuvântul original sugerează o boltă cu circumferința pe orizont”[40]. Despre acelaşi subiect, ceva mai pe larg: „*tărie* (**στερέωμα**): imaginea cerului *forjat*/*martelat*, redând originea cuvântului ebraic **raqia** (*a bate*, *a ciocăni*). Problema interpreților este să

---

[32] SEP 1, p. 52
[33] GEN, p. 328
[34] Sf. Grigorie de Nyssa, *Cuvânt apologetic la Hexaimeron*
[35] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, II, 7
[36] Sf. Grigorie de Nyssa, *Cuvânt apologetic la Hexaimeron*
[37] BBVA, p. 22
[38] SEP 1, p. 52
[39] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, II, 8
[40] BBVA, p. 23

înțeleagă raportul dintre *cerul* din Facerea 1, 1 și *tăria* din 1, 6. După Philon și Origen, primul este incorporal, al doilea corporal. După Grigorie al Nyssei, tăria este limita lumii sensibile (*Hex.* 72B)"[41]. „Pentru semiți, bolta aparentă a cerului era o cupolă solidă, ce reținea apele superioare. Prin deschizăturile acesteia vor curge ulterior apele Potopului. De altfel și popoarele indo-germanice credeau că cerul este de piatră"[42]. „Simbolismul apei poate fi redus în toate tradițiile la trei semnificații esențiale: 1) sursă a vieții; în acest sens apa este considerată de iudei ca cel mai important dar al Grației divine, proveniența ei din cer sau din adâncul pământului, ca element fertilizator, reprezenta pentru israeliți un semn deosebit al bunăvoinței Dumnezeului lor; 2) sursă a morții și a distrugerii, folosită de Dumnezeu împotriva dușmanilor săi sau împotriva poporului nesupus; 3) mijloc de purificare și regenerare"[43].

7: **Dumnezeu a făcut tăria și a despărțit Dumnezeu apele cele de sub tărie de apele cele de deasupra tăriei.**

„Creației prin cuvânt – Dumnezeu *a spus* – i se adaugă creația prin act – Dumnezeu *a făcut* (BJ)"[44]. „Există două interpretări patristice ale despărțirii apelor. Prima este fizică (apele de sus și apele de jos) și se întâlnește la Teofil al Antiohiei II, 13, Vasile cel Mare, Theodoret [al Cirului]. A doua este alegorică: apele de sus reprezintă puterile spirituale (îngerii), iar apele de jos, puterile malefice (Origen: *C. Cels.* V, 44; *Hom. Luc.* XXIII, 7)"[45].

8: **Și Dumnezeu a numit tăria „cer". Și a văzut Dumnezeu că este bine. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a doua.**

S-a spus adesea, pornind de la denumirea de *tărie*, că vechii semiți socoteau bolta cerească drept o cupolă solidă. Dar cuvântul ebraic **raqia** desemna o întindere inconsistentă. „Scriptura nu numește *tărie* substanța rezistentă și tare, care are greutate și este solidă; că pământul ar fi meritat mai potrivit o astfel de denumire; dar din pricină că substanța celor care stau deasupra pământului este fină și rarefiată și nu-i perceputa de nici unul din simțurile noastre, substanța aceasta s-a numit *tărie*, în comparație cu substanțele foarte fine, care nu pot fi sesizate de simțirea noastră"[46]. Tăria are un dublu înțeles: acela de *atmosferă terestră*, ca și cel mai larg, de *cer văzut*. „Propriu vorbind, numirea de *cer* se potrivește altcuiva, dar, prin asemănare, are parte și *tăria* de această numire. [...] În multe locuri, Scriptura numește *cer* locul care se vede deasupra noastră"[47].

Și aici s-ar putea traduce prin: *și a văzut Dumnezeu că este frumos*. „Prin aceste cuvinte, Scriptura nu vrea să spună că cele făcute de Dumnezeu I-au încântat ochii lui Dumnezeu, nici că Dumnezeu privește frumusețile făpturilor cum le privim noi; ci frumosul, în înțelesul dat aici de Scriptură, este ceea ce-i făcut în chip desăvârșit și servește bine scopului pentru care a fost făcut"[48].

Toate vin la existență ori se rânduiesc odată cu primirea poruncii. „Împlinirea operelor s-a înfăptuit odată cu rostirea cuvintelor, fără nici o întârziere care ar fi arătat, cum spun (ereticii), pe mijlocitorul lucrând ca slujitor, mișcându-se ca o unealtă. Căci Cuvântul era ca un ipostas al faptei, și nu o simplă aprobare a ceea ce nu era"[49].

9: **Și a zis Dumnezeu: „Apele de sub cer să se adune într-o singură adunare și să se arate uscatul!" Și a fost așa: apele de sub cer s-au adunat în adunările lor și s-a arătat uscatul.**

---

[41] SEP 1, p. 52
[42] GEN, p. 328
[43] GEN, p. 330
[44] GEN, p. 328
[45] SEP 1, p. 52
[46] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, III, 7
[47] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, III, 8
[48] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, III, 10
[49] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre Sfânta Treime*, IV

Adunările lor sau *locurile lor* (SEP 1): „trecere de la singular la plural inexplicabilă. (Părinţii justifică pasajul prin existenţa mai multor mări, dar a unei singure ape)”[50].

10: **Şi Dumnezeu a numit uscatul „pământ”, iar adunările apelor le-a numit „mări”. Şi a văzut Dumnezeu că este bine.**

11: **Şi a zis Dumnezeu: „Pământul să odrăslească verdeaţă: iarbă purtătoare de sământă, după felul şi asemănarea ei, şi pom roditor care după felu-i să dea rod cu sământă-n sine pe pământ!” Şi a fost aşa:**

„*Iarbă*, *pom*: singular generic, care cuprinde-n sine specia sau regnul”[51].

12: **Pământul a odrăslit verdeaţă: iarbă purtătoare de sământă după felul şi asemănarea ei, şi pom roditor care după felu-i să dea rod cu sământă-n sine pe pământ. Şi a văzut Dumnezeu că este bine.**

13: **Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a treia.**

În cea de-a treia perioadă a creaţiei se arată uscatul şi apare vegetaţia. „Gândeşte-mi-te că aceste puţine cuvinte şi această poruncă scurtă au făcut ca pământul cel neroditor să odrăslească dintr-o dată şi să se pornească spre naştere de roade. Pământul şi-a aruncat haina lui tristă şi de doliu; a îmbrăcat o altă haină strălucitoare; se veseleşte de podoabele pe care le-a primit; arată mii şi mii de felurite plante”[52].

14: **Şi a zis Dumnezeu: „Să fie-ntru tăria cerului luminători care să lumineze pământul, să despartă ziua de noapte şi să fie ei spre semne şi spre anotimpuri şi spre zile şi spre ani,**

Care să lumineze pământul: sintagma „(literal: *spre luminare pe pământ*) se află numai în Septuaginta”[53].

Spre semne „pare a avea o semnificaţie astrologică. Corelează cu *semnele* astrelor (Isaia 7, 11), care vor preceda sfârşitul lumii (Matei 24, 3, 29). Următoarele finalităţi se referă la fixarea calendarului”[54]. „*Semne*: Philon le interpretează ca *semne meteorologice* (*Opif.* 58-59); Origen polemizează cu credinţele astrologice: aştrii sunt *semne*, dar nu cauze ale evenimentelor (*Com. Gen.*, *apud Filocalia* XXIII)”[55].

15: **şi să fie ei întru tăria cerului luminători să lumineze pământul!” Şi a fost aşa:**

16: **Dumnezeu i-a făcut pe cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare spre stăpânirea zilei şi luminătorul cel mai mic spre stăpânirea nopţii, şi stelele.**

„Este vorba despre soare şi lună, în multe mitologii divinităţi atât de importante şi cu o simbolică atât de pregnantă. Aici devin simple făclii care luminează pământul şi fixează calendarul (BJ). În folclorul românesc, soarele şi luna sunt sfinte pentru că ele *sunt ochii lui Dumnezeu care luminează pământul*”[56].

17: **Şi le-a pus Dumnezeu întru tăria cerului, ca să lumineze pământul,**

18: **să stăpânească ziua şi noaptea şi să despartă lumina de întuneric. Şi a văzut Dumnezeu că este bine.**

19: **Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a patra.**

„Philon şi Origen cred că astrele au fost create a patra zi ca *ornamente* ale cosmosului (*Opif.* 45; *Hom. Gen.* I, 5). Fiind create atât de târziu, e limpede că nu se cuvin adorate ca entităţi divine (*Opif.* 45-47)”[57].

Apariţia astrelor în cea de-a patra zi arată că zilele creaţiei sunt perioade sau etape, a căror lungime nu o putem cunoaşte. Dar Moise pare a intenţiona să sublinieze că astrele sunt

---

[50] SEP 1, p. 53
[51] BBVA, p. 22
[52] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, V, 2
[53] BBVA, p. 23
[54] BBVA, p. 23
[55] SEP 1, p. 53
[56] GEN, p. 328
[57] SEP 1, pp. 53-54

doar creaturi, într-o epocă în care acestea erau divinizate de majoritatea popoarelor. „Nu erau încă nici soarele, nici luna, ca să nu spună oamenii că soarele este cauza şi tatăl luminii şi nici cei care nu-L cunosc pe Dumnezeu să-l socotească (soarele) creator al celor răsărite pe pământ”[58].

„Aceste semne ale luminătorilor sunt de neapărată trebuinţă pentru viaţa omenească. Dacă nu vei iscodi peste măsură *semnele* date de aceşti luminători, vei afla, pe temeiul observaţiilor unei îndelungate experienţe, folosul lor. Datorită lor poţi afla multe despre ploile mari, multe despre secetă şi mişcarea vânturilor”[59]. Apoi, „când Scriptura spune *spre vremi*, socot că vorbeşte despre schimbările anotimpurilor”[60]. Anii sunt marcaţi de mişcarea corpurilor cereşti. „Luna, după ce îndeplineşte de douăsprezece ori drumul său, săvârşeşte durata unui an; numai că adeseori este nevoie de adăugarea unei luni pentru a se ajunge la o completare exactă a anotimpurilor, aşa cum calculau anul în timpurile vechi evreii şi grecii. Anul solar, la rândul lui, este timpul cât îl face soarele, prin mişcarea sa, întorcându-se la acelaşi semn de la care a plecat”[61].

Apariţia ulterioară a soarelui nu contrazice crearea luminii primordiale. „Cuvintele acestea nu sunt contrare celor ce s-au spus despre lumină. Atunci, la început, s-a adus la existenţă natura luminii; acum, corpul acesta ceresc a fost făcut ca să fie vehicul al acelei lumini primnăscute”[62].

20: **Şi a zis Dumnezeu: „Puiască apele puiţă de fiinţe vii; şi păsări să zboare peste pământ în largul tăriei cerului!” Şi a fost aşa:**

Puiţă de fiinţe vii: „ideea generală: fiinţe din speciile inferioare (moluşte, reptile), care se înmulţesc cu mare repeziciune. Oricum, viaţa apare mai întâi în apă, apoi se extinde în aer şi pe uscat”[63]. „Originea acvatică a zburătoarelor este atestată de tradiţia evreiască (IV Ezdra 6, 47; Philon, *Opif.* 63) şi creştină (Vasile, *Hom. Hex.* VIII, 2). ♦ Prima menţiune a cuvântului *suflet*, în legătură cu târâtoarele [*fiinţe vii*, la Anania] (de fapt, termenul grec **ερπετά** înseamnă, în general, *animale mici fojgăitoare*). Pentru exegeţi, animalele diferă de plante prin faptul că au suflet (Philon, *Opif.* 63; Vasile, *Hom. Hex.* VII, 1) Augustin deduce, din *reptilia animarum vivarum*, că animalele acvatice au sensibilitate şi memorie (*Gen. Litt.* III, VIII, 11-12)”[64]. „*Târâtoare* redă gr. **ερπετά**: termenul se referă nu numai la şerpi şi şopârle, ci şi la insecte şi animale mici (BJ)”[65].

21: **A făcut Dumnezeu înotătoarele cele mari şi toate fiinţele vii care mişună, şi pe care apele le puiesc după felul lor, şi toate păsările înaripate după felul lor. Şi a văzut Dumnezeu că este bine.**

Înotătoarele cele mari: „literal: *chiţii cei mari*. Ideea exactă: monştrii marini; uriaşe reptile sau mamifere acvatice”[66]. SEP 1 a tradus prin *balene*: „monştri marini (în ebr. **tanninim**). Termenul ebraic va fi redat în greacă fie prin **κητος**, de unde *chitul* românesc, fie prin **δράκων** (versiunea lui Aquila). Alegoriştii vor interpreta *balenele* ca pe un simbol al diavolului, al îngerilor căzuţi, al gândurilor rele (Origen, *Hom. Gen.* I, 8-10)”[67].

Pe care apele le puiesc: „metonimie: expresia nu înseamnă că apele erau înzestrate cu facultatea de a produce fiinţe vii, ci că ele erau mediul în care se exercita puterea creatoare a lui Dumnezeu”[68].

---

[58] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VI, 2
[59] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VI, 4
[60] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VI, 8
[61] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VI, 8
[62] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VI, 2
[63] BBVA, p. 23
[64] SEP 1, p. 54
[65] GEN, p. 329
[66] BBVA, p. 23
[67] SEP 1, p. 54
[68] BBVA, p. 23

22: **Şi le-a binecuvântat Dumnezeu şi le-a zis: „Creşteţi şi înmulţiţi-vă şi umpleţi apele mărilor!; şi păsările să se înmulţească pe pământ!"**

23: **Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a cincea.**

În cea de-a cincea perioadă au apărut vietăţile acvatice şi păsările. „Acum, pentru întâia oară, a fost creată o fiinţă vie, înzestrată cu simţire. Că plantele şi arborii, chiar dacă se zice că trăiesc, pentru că participă la facultatea de hrănire şi de creştere, totuşi nu sunt nici vietăţi, nici însufleţite"[69].

24: **Şi a zis Dumnezeu: „Să scoată pământul fiinţe vii după felul lor: dobitoace, târâtoare şi fiare sălbatice după felul lor". Şi a fost aşa:**

25: **A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, şi dobitoacele după felul lor, şi toate târâtoarele pământului după felul lor. Şi a văzut Dumnezeu că este bine.**

Prin *târâtoare* sunt înţelese reptilele, ca şi insectele. *Animale domestice* sunt numite, cel mai probabil, acelea ce ulterior vor fi socotite *curate*, putând fi aduse jertfă. Sunt aduse la existenţă, la începutul celei de-a şasea perioade, vieţuitoarele uscatului, despre care se spune că *le-a scos pământul*. „Este, oare, însufleţit pământul? [...] Pământul a scos la iveală ceea ce se afla în el, nu pentru că Dumnezeu a spus: *Să scoată*, ci pentru că Dumnezeu, Care i-a dat porunca, i-a dăruit pământului şi puterea de a scoate din el"[70]. „Ai, aşadar, cerul înfrumuseţat, pământul împodobit, marea îmbogăţită cu vieţuitoarele născute în ea, văzduhul plin de păsările care zboară prin el. Toate au fost aduse de la nefiinţă la fiinţă prin porunca lui Dumnezeu"[71].

26: **Şi a zis Dumnezeu: „Să facem om după chipul şi asemănarea Noastră, ca să stăpânească peste peştii mării şi peste păsările cerului şi peste dobitoace şi peste tot pământul şi peste toate vietăţile ce se târăsc pe pământ!"**

„*Om* redă gr. **ανθρωπος**, *om*; **adam** în ebraică avea valoare colectivă. El este o creatură a lui Dumnezeu, care se priveşte pe sine nu ca o parte a cosmosului, ca în filosofia greacă, nici ca un rezultat al unei evoluţii naturale, ca în ştiinţa[72] modernă, ci numai în relaţia sa cu Dumnezeu"[73].

Noastră: „acesta nu este un plural al maiestăţii, ci un plural gramatical autentic; Sfinţii Părinţi văd în el prima revelaţie scripturistică asupra persoanelor Sfintei Treimi"[74]. „Pluralul *să facem* există şi în Textul Masoretic. Diferite interpretări au fost date acestui plural: Dumnezeu vorbeşte cu îngerii (tradiţia ebraică; Philon), cu Logosul, cu Fiul şi Sfântul Duh (Teofil II, 18; Irineu, *Adv. haer.* I, 24, 1; Ioan Gură de Aur, *Hom. Gen.* VIII). ♦ Philon remarcă absenţa articolului înaintea lui *om* şi prezenţa lui în versetul următor şi opune *omul* material, creat de mai mulţi (amestecul lumii de jos cu cea de sus), omului spiritual, creat de singur Dumnezeu (*De fuga et inventione* 71-72). ♦ [*asemănare*]: termen important: **ομοίωσις**, pe care l-am tradus tradiţional [atât SEP 1 cât şi Anania], prin *asemănare*, dar care trebuie înţeles platonician, *asimilare* (*cf. Theetetos* 176b). Irineu, Clement, Origen, dar mai cu seamă Grigorie al Nyssei (în *De opificio hominis*) îşi întemeiază mistica (*asimilarea* lui Dumnezeu) pe acest termen. Philon şi Părinţii elimină interpretările antropomorfice (la un moment dat, o parte din călugării egipteni ajunseseră să-şi reprezinte antropomorf divinitatea, în rugăciune). ♦ [*chipul*]: în Noul Testament (Coloseni 1, 15; I Corinteni 15, 49) Hristos singur este *chip*/*icoană* a lui Dumnezeu, omul fiind invitat să *îmbrace* această icoană. ♦ [*după chipul*]: Theodoret a consacrat o întreagă *quaestio* (*QG* 20) expresiei *după chip*, care ar desemna: 1) partea invizibilă a sufletului; 2) trupul (una din chestiunile disputate la Părinţi: cine a fost făcut *după chipul* lui Dumnezeu: sufletul, trupul, sau amândouă la un loc?); 3) legătura între sensibil şi inteligibil; 4) capacitatea de a comanda. ♦ Tema dominaţiei omului asupra animalelor (*cf.* Facerea 9, 1-2; Psalmi 8, 5-9; Sirah 17, 2-4;

---

[69] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VII, 1

[70] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VIII, 1

[71] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VIII, 7

[72] Aici, termenul va fi luat cu rezerva necesară, câtă vreme *ştiinţa* vine de la *a şti*.

[73] GEN, p. 329

[74] BBVA, p. 23

Înțelepciunea lui Solomon 10, 1-2) e prezentă în apocrifele intertestamentare (*Cartea Jubileelor* 2, 14; *IV Ezdra* 6, 54) şi la Philon (*Opif.* 77). Omul este *locțiitor al lui Dumnezeu* pe pământ, ca ființă rațională, spre deosebire de animale, care sunt neraționale, **αλογα**"[75]. „Cuvântul *asemănare* atenuează sensul lui *imagine* [*chip*], excluzând paritatea. Termenul concret de *imagine* implică o similitudine fizică, ca între Adam şi fiul său, de exemplu. Această raportare la Dumnezeu îl diferențiază pe om de animale, presupunând în acelaşi timp o asemănare generală – ca natură: inteligență, voință, putere. Omul devine astfel o persoană ce se bucură de grația divină"[76].

Pluralul *Noastră*, ca şi cuvintele *să facem,* indică un sfat în sânul Sfintei Treimi. Dacă Vechiul Testament nu afirmă descoperit taina Treimii, o face, învăluit, chiar de la primele versete. Astfel, toate sunt aduse la existență prin Cuvântul, identificat în prologul Evangheliei după Ioan cu Dumnezeu Fiul, iar Duhul Sfânt dădea apelor puterea Sa de viață făcătoare. „Este, oare, şi acum vorba de o singură persoană? Nu! Că nu este scris: *Să se facă om!* Atâta vreme cât nu se arătase omul, omul care avea să fie instruit, predica teologiei era ascunsă în adânc; dar acum, la facerea omului, credința se descoperă şi dogma adevărului se arată clar"[77]. Părerea că Dumnezeu S-ar sfătui cu îngerii este eretică: „Nu se va spune, socotesc, că (El vorbeşte cu) unii dintre sfinții îngeri, sau că a avut nevoie de o mână de ajutor a lor, sau în general de consimțirea şi contribuția vreuneia din creaturi spre întărirea lui Dumnezeu ca să isprăvească ceea ce gândea. Căci dumnezeirea este atotputernică pentru orice şi are în sine bogăția pentru a săvârşi cu uşurință tot ce voieşte şi în ea este toată puterea existențelor"[78].

Omul e după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. „Cuvintele *după chip şi asemănare* nu se referă la chipul şi asemănarea după trup [...], ci la chipul şi asemănarea după spirit şi rațiune"[79]. Desigur, noi nu atribuim lui Dumnezeu o existență corporală. „A zis *după chipul* pentru că Dumnezeu a făcut sufletul nestricăcios şi liber; a mai zis *după asemănare* adică *după virtute* [...]. Deci Dumnezeu ne-a dat în chip firesc virtuțile. Dar patimile nu le avem în chip firesc. Căci nu au vreo ființă, sau vreun ipostas; ci sunt ca întunericul care nu există (nu subzistă) după ființă"[80]. Aşa cum Dumnezeu, cel Unul în ființă, este Treime de Persoane, tot astfel sufletul omului este dăruit cu trei facultăți: rațiune, voință şi afectivitate. Când tot acest *chip* al lui Dumnezeu în om Îl contemplă pe Creator, putem vorbi şi despre asemănare, aceasta însemnând statornicirea în Bine. „Ceea ce imprimă în noi chipul dumnezeiesc este fără îndoială sfințenia, adică împărtăşirea de Fiul în Duhul. De aceea, când firea omului a alunecat spre abatere şi frumusețea chipului a fost desfigurată, am fost înnoiți în starea de la început; am fost remodelați prin Duhul spre chipul Creatorului, adică al Fiului, prin care vin toate de la Tatăl"[81].

27: **Şi l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; bărbat şi femeie i-a făcut.**

„*L-a făcut*: Philon (*Opif.* 134) şi Origen (*Hom. Gen.* I, 13) opun omul *făcut*, din acest verset, de omul *plăsmuit*, din Facerea 2,7 (*Omul interior este făcut*, scrie Origen, *în vreme ce omul exterior este plăsmuit*). ♦ Trecere de la singular (*omul*), la plural (*i-a făcut*). Tradițiile rabinice semnalează o alterare a acestui verset (*l-a făcut bărbat cu orificii femeieşti*). Există tradiții rabinice despre omul primitiv androgin (*Talmudul Babilonian*, *Berakhoth* 61a, *Erouvim* 18a; Philon, *Opif.* 152; *De cherubim* 59; *Quaestiones in Genesim* I,25). Augustin critică această reprezentare a lui Adam androgin (*Gen. Litt.* III, XXII, 34). ♦ Pe urmele lui Philon, Origen interpretează alegoric *partea femeiască* şi *partea bărbătească*, vorbind despre un *spirit*

[75] SEP 1, pp. 54-55
[76] GEN, p. 329
[77] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, IX, 6
[78] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre Sfânta Treime*, III
[79] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 102, 6
[80] Ava Dorotei, *Învățături de suflet folositoare*, XII, 10
[81] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre Sfânta Treime*, VI

masculin, pozitiv, şi un *spirit feminin*, negativ, două categorii paradigmatice (*Hom. Gen.* I, 15)"[82].

Pare a fi o contradicţie aici, căci omul, la singular, a fost făcut bărbat şi femeie. „Spune bărbat şi femeie nu pentru că (femeia) era deja făcută, ci pentru că se afla împreună cu Adam în coasta lui"[83]. Sau am putea spune că femeia era făcută, dar încă nu fusese despărţită de bărbat; după cum s-ar mai putea înţelege că omul deplin este bărbat şi femeie.

Vorbind despre lucrarea lui Dumnezeu, Scriptura revine la folosirea singularului: „Scriptura nu spune: Au făcut. A evitat aici pluralul persoanelor. Instruind pe iudei prin primele cuvinte, iar prin ultimele excluzând păgânismul, Scriptura revine cu tărie la monadă, ca să înţelegi pe Fiul împreună cu Tatăl şi să fugi de primejdia politeismului"[84].

28: **Şi Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: „Creşteţi şi înmulţiţi-vă şi umpleţi pământul şi supuneţi-l!; şi stăpâniţi peste peştii mării, peste păsările cerului, peste toate dobitoacele şi peste tot pământul, peste toate vietăţile ce se târăsc pe pământ!"**

Creşteţi: „în original, acest verb sugerează, deopotrivă, facultatea de a spori în talie, în forţă, în putere, în număr, şi pe aceea de a deveni fecund, rodnic, apt pentru înmulţire. E motivul pentru care unii traducători români (Radu, Galaction, Nicodim) preferă sintagma: *Fiţi rodnici* (*roditori*)!, în consonanţă cu versiunile occidentale, spre deosebire de cei mai vechi ai noştri, care reţin sensul primar al cuvântului (verbul e acelaşi ca în versetul 22)"[85].

Omul e creat ultimul, când toate cele peste care urma să stăpânească erau făcute. „Era deci necesar să se plăsmuiască o fiinţă cuvântătoare (raţională), arătându-se înaintea ei cele ce îi servesc spre întreţinere şi care să se arate ca făcute pentru un bine. De aceea, arătând mai înainte în podoaba cuvenită cerul şi pământul şi cele din ele, a purces la alcătuirea omului, având înainte de facerea lui gândul despre el, precum şi toată cealaltă zidire a cugetat-o şi întemeiat-o prin Cuvântul Său ca Dumnezeu"[86]. Clement Alexandrinul atenţionează că: „nu ni s-a poruncit atât doar să stăpânim numai fiarele din afară, ci şi patimile sălbatice care sunt în noi"[87]. E o anticipare, patimile fiind doar virtuale pentru primul om, zidit nepătimitor. Oricum, când Dumnezeu cere omului să stăpânească *tot pământul*, arată că spiritul trebuie să domine materia, pentru ca elementele acesteia să nu redevină stihii pustiitoare.

29: **Şi a zis Dumnezeu: „Iată, vă dau vouă toată iarba dătătoare de sământă pe faţa-ntregului pământ, şi tot pomul purtător de rod cu sământă de pom într-însul; acestea vă vor fi vouă spre hrană.**

Vă dau, în SEP 1 *v-am dat*: „după Procopius (*Commentarii in Genesim* PG I, 137C), Dumnezeu i-a dat omului puteri depline şi asupra regnului vegetal. Didim vorbeşte despre *puterea cunoaşterii/gnozei* asupra plantelor. Omului i s-a dat acum capacitatea de a deosebi plantele hrănitoare, nehrănitoare, medicinale (*In Genesim* 67)"[88].

30: **Şi tuturor fiarelor pământului şi tuturor păsărilor cerului şi tuturor vietăţilor ce se târăsc pe pământ, şi care au în ele suflare de viaţă [le dau] toată iarba verde spre hrană". Şi a fost aşa.**

„Este imaginea unei *Vârste de aur* în care omul şi animalele trăiesc în pace, hrănindu-se cu plante"[89]. Ferocitatea şi, implicit, suferinţa, urmează căderii. „Plecând de la *şi*-ul care leagă versetul 29 de versetul 30, propriu Septuagintei, Părinţii au dedus că omul şi animalele au acelaşi tip de hrană, vegetală (Didim, *ibid.*; Vasile, *De origine hominis* II, 6). Din Textul Masoretic, unde *şi*-ul nu există, rezultă că omul a primit drept hrană *iarba purtând sământă*, iar

[82] SEP 1, p. 55
[83] Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, I, 1
[84] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, IX, 6
[85] BBVA, p. 23
[86] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I
[87] *Stromate*, VI, 115, 2
[88] SEP 1, p. 55
[89] GEN, p. 329

animalele, *iarba verde*. De aici, chestiunea animalelor carnivore: acestea au început să se hrănească cu carne abia după potop. Milenariştii (Irineu, de pildă, *Adv. haer*. V, 33, 4) îşi imaginează Paradisul eshatologic populat cu animale erbivore, ca la început"[90].

31: **Şi a văzut Dumnezeu toate câte făcuse: şi iată că erau foarte frumoase. Şi a fost seară şi a fost dimineaţă: ziua a şasea.**

Creaţia este încheiată odată cu sfârşitul zilei a şasea, fiind din nou subliniată armonia şi perfecţiunea acesteia.

CAPITOLUL 2 – *Ziua odihnei Domnului. Omul în mijlocul lumii şi al raiului. Întâia familie.*

1: **Aşa s-au împlinit cerul şi pământul şi toată podoaba lor.**

Şi toată podoaba lor: „în Textul Ebraic: *şi toată oştirea lor*, cu înţelesul de totalitate a fiinţelor care populează cerul şi pământul. Vulgata păstrează nuanţa din Septuaginta: **et omnis ornatus eorum** (*şi toată podoaba lor*), traducându-l astfel pe grecescul **kosmos**, al cărui înţeles mai complet ar fi: cu toată armonia (ordinea, frumuseţea, perfecţiunea) lor"[91]. „Cuvântul [*podoabă*] capătă în textul biblic o serie de valori metaforice, printre care şi aceea de *aştri*, *ceata, mulţimea cerului*. Textul de faţă reprezintă unicul loc în care metafora este extinsă şi la mulţimea de elemente ale pământului"[92].

2: **Şi-n ziua a şasea Şi-a împlinit Dumnezeu lucrarea pe care o făcuse; iar în ziua a şaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le făcuse.**

„Diferenţă între Septuaginta (Dumnezeu Şi-a terminat creaţia în a şasea zi) şi Textul Masoretic (a şaptea zi). Nu există contradicţie, dacă înţelegem că Dumnezeu *Îşi terminase deja* creaţia în a şaptea zi, după Textul Masoretic. ♦ *s-a odihnit* (ebr. **şabhath**, *a înceta*, *a se odihni* – de unde sabatul). Comentariile vechi combat totuşi ideea inactivităţii lui Dumnezeu. După Philon, Dumnezeu Îşi consacră ziua a şaptea contemplării operei săvârşite, aşadar, filozofiei (*Decal*. 96-106). Pentru Părinţi, a şaptea zi este ziua Domnului (duminica); începutul zilei eterne, *a opta*; sfârşitul săptămânii milenare şi odihna veşnică a sufletelor. Pentru Origen (*Hom. Num*. 23, 4), adevăratul sabat nu aparţine acestei lumi, ci lumii de dincolo. Dumnezeu nu-Şi încetează creaţia nici o clipă (Augustin, *Gen. Litt*. IV, VIII-XX)"[93].

Şi-a împlinit: „verbul **synteleo** (folosit şi în versetul precedent) înseamnă *a împlini* (a rotunji, a desăvârşi), dar nu singur, ci în cooperare (**teleo** precedat de **syn**), nuanţă care cuprinde ideea embrionară (ca şi în 1, 26) a unui Dumnezeu treimic, sau cel puţin pe aceea a participării Cuvântului la actul creaţiei (Ioan 1, 1-3)"[94].

3: **Şi a binecuvântat Dumnezeu ziua a şaptea şi a sfinţit-o, pentru că în ea S-a odihnit El de toate lucrurile Sale, cele pe care Dumnezeu le-a izvodit făcându-le.**

„Dumnezeu sfinţeşte aici sabatul (cf. Ieşirea 20, 11). Părinţii traduc ideea consfinţirii printr-un verb care înseamnă *a separa*. Ziua a şaptea este ceva deosebit, cu totul aparte faţă de restul zilelor (Ioan Gură de Aur, *Hom. Gen*. X, PG 53-54; Theodoret, *QG* XXI)"[95].

Le-a izvodit făcându-le: „*a izvodi* îl traduce pe grecescul **arho** = *a face* (*ceva*) *primul*, *a face* (*ceva*) *pentru prima oară*; *a începe*; prin extensie: *a crea* (ca act pur, fără o altă determinare, spre deosebire de *a face*, care presupune o creaţie elaborată – uneori în trepte -, potrivit unui plan). Ultima propoziţie are o funcţie apoziţională, ea explicând cum a făcut Dumnezeu lumea: creând-o din nimic, de vreme ce *a face* (a crea efectiv) devine simultan cu *a*

---

[90] SEP 1, p. 55
[91] BBVA, p. 23
[92] GEN, p. 329
[93] SEP 1, p. 56
[94] BBVA, p. 23
[95] SEP 1, p. 56

izvodi (a crea în imaginație modelul arhetipal). Prin această nuanță, textul de față îl anticipează cu mult pe cel din II Macabei 7, 28”[96]. SEP 1 traduce diferit finalul versetului: *pe care Dumnezeu începuse să le facă*: „*începuse*: după Philon (*Leg.* I, 5-7), Dumnezeu nu încetează să creeze, aşadar cele şase zile n-au făcut decât să înceapă creația. După Didim, Dumnezeu n-a creat toate făpturile *întru început* (de pildă, îngerii au rămas pe dinafară)”[97].

Dumnezeu instituie odihna în ziua a şaptea, dând un exemplu ce va trebui urmat de om; deocamdată, însă, nu se face amintire despre *şabat*, care se va impune abia în vremea lui Moise, pe Muntele Sinai (Ieşirea 31, 12-17). „Este bun numărul şapte, pe care noi nu-l socotim după obiceiurile pitagoreilor sau ale altor filosofi, ci după forma şi împărțirea harului duhovnicesc. Şapte sunt virtuțile principale ale Sfântului Duh, pe care le-a cuprins cu mintea sa profetul Isaia (11, 2-3)”[98].

De remarcat că ziua a şaptea se continuă până azi, căci ea nu are seară. Dar aceasta înseamnă că şi odihna lui Dumnezeu continuă, fără ca El să ne fi abandonat. Odihna lui Dumnezeu „înseamnă că (El) a poruncit să se păstreze fără schimbare, în toată vremea, ordinea pe care a pus-o în cele pe care le-a făcut şi fiecare din făpturi să se odihnească, să pună capăt adică vechii lor neorânduieli”[99]. În ziua a şaptea Dumnezeu nu Se mai arată în ipostaza de Creator, ci ca Proniator, purtând de grijă celor create, nefiind, aşadar, lipsit de anume lucrare (cf. Ioan 5, 17).

Oamenii au fost creați la sfârşitul zilei a şasea, urmând ca în ziua a şaptea să participe la odihna lui Dumnezeu. Dar ei au ratat această odihnă. De aceea, în citatul de mai sus se arată că omul este chemat la odihnă ca unul care a pierdut-o, odihnă ce se va împlini în ziua a opta, ziua Învierii Domnului. Chiar inaugurată fiind, această zi începe pentru fiecare om în parte doar odată cu mutarea veşnică la Hristos.

Sfântul Maxim Mărturisitorul tâlcuieşte astfel zilele 6, 7 şi 8: „Ziua a şasea indică ideea existenței simple a făpturilor; a şaptea înseamnă modul existenței fericite a lor; iar a opta indică taina negrăită a veşnicei existențe fericite a făpturilor”[100]. Această împărțire aminteşte de cele trei trepte ale urcuşului duhovnicesc: purificarea, iluminarea şi îndumnezeirea.

4 a: **Aceasta-i cartea facerii cerului şi a pământului, de la facerea lor.**

Facerii: „prin folosirea acestui termen aici, creația este demitizată, ea devine începutul istoriei şi nu, ca în Sumer sau Egipt, relatarea unor serii de încrucişări divine (BJ)”[101].

„Aici se încheie primul referat biblic asupra creației; de aici începe cel de al doilea, al cărui centru este omul. Pentru a marca hotarul dintre ele, versiunea de față a adoptat felul în care o seamă de versiuni occidentale împart versetul în a şi b”[102].

Facerii: „**γένεσις** (Textul Masoretic: **toledhoth**: un plural): termenul care dă titlul primei cărți a Torei. El rezumă evenimentele relatate până aici. În acest singur cuvânt Philon descoperă tema lumii create de Dumnezeul universului (*Opif.* 12)”[103].

4 b: **În ziua când Domnul Dumnezeu a făcut cerul şi pământul,**

5: **pe pământ încă nu era nici un copăcel, şi nici o buruiană încă nu odrăslise, pentru că Domnul Dumnezeu nu trimisese încă ploaie pe pământ şi încă nu era om ca să lucreze pământul;**

[96] BBVA, p. 24
[97] SEP 1, p. 56 – Aici avem o altă opinie, socotind că *cerul* dintru început e totuna cu lumea nevăzută a îngerilor, chiar dacă această presupunere e combătută de alți teologi mai noi. Altfel, însă, am constata, asemenea lui Didim, că apariția îngerilor rămâne fără explicație.
[98] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XLIV, 3
[99] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 142, 1
[100] *Capete despre cunoştința de Dumnezeu*, 56
[101] GEN, p. 329
[102] BBVA, p. 24
[103] SEP 1, p. 56

Este evocată ploaia, ca semn al binecuvântării divine şi al fertilităţii; totodată, se cere intervenţia omului, care să lucreze pământul. Creaţia va ajunge la scopul său prin împreună-lucrarea lui Dumnezeu şi a omului.

6: **ci numai un abur ieşea din pământ şi umezea toată faţa pământului.**

Abur: SEP 1 traduce cu *izvor*: „în Textul Masoretic apare un cuvânt rar, **edh**, care s-ar traduce prin *nor*, *abur*. Philon vede o alegorie pentru Logos, *care udă sufletul cu virtuţi* (*Post.* 127-129), iar Părinţii dau cuvântului un sens hristologic, baptismal”[104].

În continuare, Scriptura revine asupra creării omului, semn că acesta reprezintă coroana creaţiei:

7: **Şi Domnul Dumnezeu l-a zidit pe om din ţărână luată din pământ, şi a suflat asupra lui suflare de viaţă şi s-a făcut omul întru suflet viu.**

„În ebraică: **adam** = om; **adama** = pământ. Aceste două substantive comune îi vor da primului om numele său propriu: Adam”[105]. „Iahve este reprezentat ca un olar ce îl modelează pe om din lut, însufleţindu-l apoi. Până în epoca Părinţilor Bisericii, metafora olarului şi a puterii pe care acesta o are asupra lutului este folosită pentru a reda puterea suverană a lui Dumnezeu, cf. Isaia 29, 16; 49, 9; 64, 7; Sirah 33, 13”[106].

L-a zidit: SEP 1 traduce: *Dumnezeu a plăsmuit omul – praf şi pământ*: „verbul **πλάσσω** apare încă de trei ori în acest capitol: în v. 8; v. 15 (cu referire la om); în v. 19 (cu referire la animale). Pentru greci, verbul respectiv evocă activitatea olarului, de pildă, sau a sculptorului. Mulţi exegeţi antici opun omul *plăsmuit* (terestru) celui *făcut* (din Facerea 1, 26-27). Este cazul lui Philon şi Origen. Alţii nu fac această distincţie: Irineu, *Dem.* 11; *Epistola către Diognet* 10, 2. ♦ *praf* [la Anania: *ţărână*] (**χους**) este o apoziţie. Unele manuscrise vechi adaugă un participiu (*luând*), pentru a face sensul mai clar. Pavel opune primul om/Adam, *făcut din praf*, celui de-al doilea, venit din cer (I Corinteni 15, 47-49). Pentru Philon, Dumnezeu a ales cea mai bună ţărână în vederea plăsmuirii omului (*Opif.* 137). Pentru creştini (după Psalmi 21, 16; Ecclesiast 3, 20 etc.), *praful* este semnul umilinţei (spirituale). Omul trebuie să se umilească, întrucât a fost plăsmuit din praf (Ioan Gură de Aur, *Hom. Gen.* XII; Vasile, *De origine hominis* II, 2; 12). ♦ *suflare* (**πνοή**, ebr. **nişmah**), diferită de *duh* (**πνευμα**, ebr. **ruah**). Acelaşi cuvânt apare în Fapte 2, 2, la Cincizecime, şi în Fapte 17, 25. După Textul Masoretic, Dumnezeu îi suflă lui Adam *în nări*; după Septuaginta, *în faţă*. Pentru Tertulian, omul primeşte în acest moment spiritul, inteligenţa, devenind asemenea lui Dumnezeu; pentru Irineu, Ioan Gură de Aur, Augustin, omul primeşte acum sufletul”[107].

S-a făcut omul întru suflet viu: „Textul Masoretic: *şi s-a făcut omul fiinţă vie*. *S-a făcut*: a devenit; a trecut în alt mod de existenţă. În Septuaginta: *şi s-a făcut omul întru suflet viu* (**eis psyhin zoosan**), care poate fi tradus şi: *întru suflet care trăieşte*, adică nemuritor. Sufletul omului (altceva decât *viaţa*) s-a născut din suflarea lui Dumnezeu şi l-a învăluit (l-a îmbrăcat) pe om odată cu aceasta, dar şi cu tendinţa de a fi *absorbit*: particula **eis** [**is**] înseamnă şi *întru* (înlăuntru) şi *spre* (direcţie, scop). În I Paralipomene 12, 18 se spune că Duhul *l-a îmbrăcat* pe Amasai, care a rostit o profeţie. Acest **endyno** înseamnă *a îmbrăca*, cu sensul de a lua complet în stăpânire; *a se îmbrăca* = a intra în posesia cuiva sau a ceva. În acest sens duhovnicesc îl va folosi Pavel în Romani 13, 14: *…îmbrăcaţi-vă în Domnul Iisus Hristos*, în Galateni 3, 27: *…în Hristos v-aţi îmbrăcat* şi în Coloseni 3, 12: *…îmbrăcaţi-vă cu simţăminte de-ndurare, de bunătate…* Aşadar, omul nu e o simplă *fiinţă vie*, asemenea tuturor celorlalte, ci trup cu suflet viu, aparţinând celor două lumi, materială şi spirituală. Având un caracter antinomic (în acelaşi timp exterior şi interior trupului), el este – ontologic – apt şi pentru experienţele mistice (extaz

[104] SEP 1, p. 56
[105] BBVA, p. 24
[106] GEN, p. 330
[107] SEP 1, pp. 56-57

şi entaz)"[108]. Dacă fiinţa nu poate fi decât vie, sufletele pot fi şi moarte, când se cufundă într-o falsă existenţă, îndepărtându-se de Creator.

Încă de la facerea sa, omul se bucură de o atenţie specială: „Pe toate le-a făcut Dumnezeu cu Cuvântul, că pe toate le-a socotit secundare; numai facerea omului, operă veşnică, o socoteşte vrednică de mâinile Lui."[109] Cât priveşte „mâinile" lui Dumnezeu, vom spune, în acord cu Sfinţii Părinţi, că acestea desemnează pe Fiul şi pe Duhul Sfânt şi un mod al Lor de a lucra diferit de toată lucrarea de până acum.

Referatul biblic afirmă că trupul omului e alcătuit din pământ, fapt susţinut de cele mai multe dintre tradiţiile lumii. Şi numele primului om, *Adam*, derivă din ebraicul *adamah* care înseamnă *pământ.* Nu numai în limba ebraică întâlnim această filiaţie: „Dumnezeu a făcut pe om din humă, de unde îi vine şi numele: *homo* = om. Poeţii grecilor afirmă şi ei acelaşi lucru când spun că omul a fost făcut din lut de către Prometeu; faptul în sine este exact, numai numele creatorului diferă."[110]

Dar ce folos are Dumnezeu de pe urma omului, dacă l-a creat pentru Sine? „Divinitatea a făcut pe om pentru ca să fie cineva care să-i înţeleagă opera, adică rânduiala Providenţei, raţiunea creaţiunii, puterea realizării, pe care să le şi admire cu simţirea şi să şi exprime această admiraţie."[111]

Omul este o îndoită realitate: el e trup material şi suflet viu. Prin trup aparţine lumii materiale văzute, iar prin suflet, celei spirituale şi nevăzute. „Ce este omul, decât o fiinţă raţională alcătuită din suflet şi trup?"[112]. „De vreme ce avem trupul din pământ şi sufletul din cer, suntem în acelaşi timp pământ şi cer şi de aceea ne rugăm să se facă voia lui Dumnezeu şi-ntr-o parte şi-n cealaltă, adică în corp şi în spirit"[113]. Chiar dacă sufletul e din insuflare divină, acesta nu e parte din divinitate şi nici preexistent trupului: „Sufletul nu e din fiinţa, ci din voinţa lui Dumnezeu. El este aşadar creat şi devine nemuritor prin voinţa lui Dumnezeu"[114].

Create de Dumnezeu, sufletul şi trupul au amândouă o valoare pozitivă. „Fiinţa umană alcătuită din trup şi suflet este indestructibil unită. Această fiinţă care suferă toate patimile sufletului şi ale trupului, care activează şi realizează toate câte sunt legate de simţuri şi de judecata raţională, are, prin această înlănţuire, perspectiva unui singur ţel"[115]. „Scopul vieţii umane este trăirea în fericire şi în contemplarea lui Dumnezeu. Fericirea aparţine nu numai sufletului, ci şi trupului. Amândouă au trăit împreună, amândouă ating acelaşi scop împreună"[116]. „Lăuntric, este omul nostru făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, iar cel din afară este cel făcut din ţărână. [...] Aşadar, precum sunt doi oameni, la fel şi viaţa este dublă: una a omului lăuntric şi alta a celui din afară. Cele mai multe fapte ale omului lăuntric ajung la omul din afară, aşa cum neprihana omului lăuntric trece şi la neprihana trupească"[117]. Dumnezeu „a unit pe cele despărţite şi a împreunat lutul cu duhul, alcătuind omul, această fiinţă văzută şi nevăzută, vremelnică şi nemuritoare, pământească şi cerească, care se atinge de Dumnezeu şi nu-L cuprinde, care, cu cât se apropie de Dumnezeu, cu atât se depărtează"[118].

Dacă omul e după chipul lui Dumnezeu, aceasta implică şi aceea că trup şi suflet, cu toate facultăţile acestuia, sunt aduse deodată la existenţă: „dimpreună cu sufletul au coexistat şi mintea şi cuvântul nostru, fără a fi preexistat sau presubzistat unul înaintea altuia, întrucât aceste trei sunt deodată una şi ne-au fost date toate într-un singur duh de viaţă –, aşa deci cum în

[108] BBVA, p. 24
[109] Teofil al Antiohiei, *Trei cărţi către Autolic*, II, 18
[110] Lactanţiu, *Dumnezeieştile instituţii*, II, 10, 3-5; apud I.G. Coman, *Patrologie* II, p. 226
[111] Lactanţiu, *Dumnezeieştile instituţii*, VII, 5, 3-5; apud I. G. Coman, Patrologie II, p. 229
[112] Sf. Iustin Martirul, *Despre înviere*, 8; apud I. G. Coman, *Patrologie* I, p. 301
[113] Sf. Ciprian al Cartaginei, *Despre rugăciunea domnească*, XV
[114] Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu iudeul Trifon*, V
[115] Atenagora Atenianul, *Despre învierea morţilor*, XV; apud I. G.. Coman, *Patrologie,* I, p. 351
[116] Atenagora Atenianul, *Despre învierea morţilor*, XV; apud I. G.. Coman, *Patrologie,* I, p. 351
[117] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXXII, 19-20
[118] Sf. Grigorie de Nazianz, *Despre preoţie*, LXXV

acestea n-a preexistat şi nu a presubzistat una înaintea alteia, fiind o singură fiinţă şi fire, tot aşa nici în Sfânta Treime cea de-o-fiinţă şi de-o-cinstire n-a preexistat o persoană înaintea alteia”[119].

8: **Şi Domnul Dumnezeu a sădit un rai în Eden, spre răsărit, şi l-a pus acolo pe omul pe care-l zidise.**

Rai: „în ebraică: **gan** = grădină. Septuaginta îl preferă pe **paradeisos** [**paradisos**] = paradis, rai, spre a-i sublinia caracterul cu totul special”[120]. SEP 1 a tradus prin *grădină*: „tocmai pentru a transmite imaginea concretă a acestui *loc* primordial. *Raiul* a căpătat un sens propriu, în româneşte, aşa încât se poate spune *grădina raiului*, fără a resimţi expresia ca pleonastică. **Παράδεισος** vine dintr-un cuvânt persan şi denumeşte un parc destinat plimbărilor şi destinderii regale”[121]. Mai amănunţit: „Cuvântul [**παράδεισος** – ebr. **pardes**] a fost împrumutat în ebraică din iraniană, **pairi-daeza** *parc îngrădit*. În ebraica târzie, cuvântul **pardisu**/**pardes** a dezvoltat sensul de *grădină a plăcerilor*, *pădure*; aceeaşi dezvoltare semantică o are şi gr. **παράδεισος**, care iniţial denumea parcul regilor persani. Prin intermediul Septuagintei, cuvântul intră în vocabularul religios, denumind fie *grădina lui Dumnezeu*, fie *starea de pace şi fericire de la începutul şi sfârşitul timpurilor*. Pentru popoarele antice, grădina era simbolul ordinii, fertilităţii şi vieţii”[122]

Eden: „imposibil de localizat geografic, dar cu semnificaţia de *bucurie*, *desfătare*”[123]. „Cuvântul ebraic **eden**, o denumire geografică ce nu poate fi localizată, este identic semantic cu sumerianul **edin**, *stepă*, *deşert*, dar iudeii l-au apropiat de **eden**, *desfătare*, *bucurie*, din radicalul **dn** – *bucurie*, *desfătare*”[124].

Spre răsărit: „Septuaginta indică un punct cardinal, în vreme ce cuvântul din Textul Masoretic (**miqqedhem**, literal: *în faţă*) poate fi interpretat şi ca însemnând *la început* (aşadar cu valoare temporală). La Philon, răsăritul simbolizează Înţelepciunea (*QG* I, 7), la Părinţi, pe Iisus (cf. Zaharia 6, 12; Luca 1, 78). Grigorie al Nyssei explică prin acest verset obiceiul de a se ruga cu faţa spre răsărit”[125].

Se vorbeşte despre sădirea raiului după odihna lui Dumnezeu, cumva ca şi când s-ar anticipa o nouă zi (deşi ne aflăm tot în ziua a şaptea): „Pentru ce, deci, n-a făcut în ziua a şaptea raiul ce avea să fie, ci l-a sădit la răsărit după aducerea la existenţă a întregii creaţii? Fiindcă Dumnezeu, ca Unul Care cunoaşte dinainte toate, a zidit creaţia într-o ordine şi într-o stare bine împodobită, şi a rânduit cele şapte zile ca o închipuire a celor şapte veacuri viitoare, iar raiul l-a sădit după acestea, ca unul ce este un semn al veacului viitor. Pentru ce, deci, Duhul Sfânt n-a legat ziua a opta cu cele şapte zile precedente? Fiindcă nu era potrivit să o numere pe aceasta împreună cu ciclul acestor zile, în care una şi a doua şi celelalte şapte revenind în cerc alcătuiesc săptămânile, în care sunt tot atâtea prime zile, câte săptămâni sunt, ci trebuia ca aceea să fie în afara acestora, ca una ce nu are început sau sfârşit. Fiindcă nici nu este o zi care acum nu este, dar are să fie şi să primească un început în viitor; ci ea a fost înainte de veacuri, este şi acum şi va fi în vecii vecilor; despre ea se spune că va primi un început atunci când pur şi simplu va veni şi se va descoperi, la sfârşit, ca o zi neînserată şi fără de sfârşit prin faptul că ajunge la noi”[126].

9: **Şi Domnul Dumnezeu a făcut să răsară din pământ tot soiul de pomi plăcuţi la vedere şi buni la mâncare, precum şi pomul vieţii în mijlocul raiului şi pomul cunoştinţei binelui şi răului.**

---

[119] Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice,* I
[120] BBVA, p. 24
[121] SEP 1, p. 57
[122] GEN, p. 330
[123] BBVA, p. 24
[124] GEN, p. 330
[125] SEP 1, p. 57
[126] Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, I, 1

„Pomul vieții, simbol al nemuririi”[127]. „În multe tradiții religioase este consemnată existența arborelui lumii, ce își are rădăcinile în ținuturile subpământene, iar vârful său atinge cerul. Aşezat în centrul lumii, uneşte cele trei zone cosmice – cerul, pământul şi străfundurile. El este o *imago mundi*, un simbol al înnoirii permanente, al regenerării cosmice, şi, deci, al fertilității universale, al realității absolute şi al imortalității. În tradițiile indice şi iraniene, strămoşul mitic s-a hrănit cu fructele sale sau datorită lui a căpătat nemurirea. În Iezechiel 31 şi Daniel 4, 7-9 arborele vieții poartă întreg universul şi hrăneşte toate creaturile. Datorită unei vechi tradiții iudaice, care apropia arborele vieții de crearea lui Adam şi mântuirea mesianică, autorii creştini au văzut în arborele vieții prefigurarea Crucii. Astfel *lignum* sau *arbor vitae* devine un simbol important a două teme creştine esențiale – Paradisul şi Crucea. Anumite credințe, cu mare răspândire şi audiență în popor, au făcut să se ivească convingerea provenienței crucii pe care a fost răstignit Iisus din lemnul arborelui vieții”[128]. *Pomul cunoştinței binelui şi răului*: „Aşezat în Paradis alături de arborele vieții, opune unității acestuia dualitatea (bine/rău) şi va fi instrumentul căderii lui Adam”[129]. Tot despre cei doi pomi: „*pomul vieții*: cf. Proverbe 11, 30; 13, 12; 15, 4; *I Enoh* 25, 4-5; *Testamentul lui Levi* 18, 10-11; *II Enoh* 8, 3. Simbol eshatologic: la sfârşitul lumii, credincioşii vor gusta din pomul vieții. Pentru creştini simbolizează şi *lemnul crucii* (cf. Fapte 5, 30; 10, 39; Galateni 3, 13; I Petru 2, 24). A fost identificat cu un măslin (*Viața lui Adam şi a Evei* 36, 2; 40, 1-2; *Evanghelia lui Nicodim* 3), cu vița de vie [...], cu un palmier (Psalmi 91, 13). ♦ Denumirea celui de-al doilea pom a fost simplificată, devenind, la Părinți, *pomul cunoaşterii*. Foarte des cei doi pomi sunt puşi în opoziție de comentatori, pomul vieții având sensul pozitiv. *Pomul cunoaşterii* este pomul discernământului, la Philon (*Somn*. II, 70); Augustin vede în el simbolul liberului arbitru (*Civ. Dei* XIII, 21). A fost identificat cu lămâiul, cu vița de vie, dar mai ales cu smochinul din frunzele căruia Adam şi Eva îşi vor împleti cingători, după cădere (identificarea e cunoscută şi criticată de Grigorie al Nyssei, *Cant*., Prolog)”[130].

„Toți aşează în rai pomul rădăcină a vieții şi pomul ştiinței care deosebeşte binele de rău şi ceilalți pomi plini de vigoare, plini de viață, cu respirație şi gândire. Din acestea se înțelege că raiul nu poate părea pământesc, nu este în afara noastră, ci în noi, în ceva viu, care trăieşte din puterile sufletului şi din insuflarea Sfântului Duh”[131]. La raiul sensibil putem ajunge doar descoperind raiul lăuntric.

10: **Şi din Eden ieşea un râu care uda raiul, iar de acolo se împărțea în patru brațe.**

„*Brațe* (**αρχάς**): după Ioan Gură de Aur, Ambrozie, Augustin: Gange, Nil, Tigru, Eufrat; după Efrem: Dunăre, Nil, Tigru, Eufrat. Plecând de la polisemia termenului **αρχή**, Philon vorbeşte despre cele patru virtuți cardinale care izvorăsc din Logos: prudența, curajul, cumpătarea, dreptatea. Pentru Ciprian (*Ep*. 63, 8), Hipolit (*Com. Dan*. I, 16-17), fluviul este Iisus care se revarsă în lume prin cele patru Evanghelii”[132].

11: **Numele unuia era Fison; acesta înconjoară toată țara Havila, în care se află aur,**

12: **iar aurul din țara aceea este bun; tot acolo se găseşte bdeliu şi piatra de onix.**

Intenția autorului nu e „aceea de a localiza grădina Raiului, ci de a arăta că toate marile fluvii, *arterele vitale* ale celor patru regiuni ale pământului, îşi au izvorul în Paradis, tot acolo fiind, printre ele, şi originea fertilității întregului pământ. De aceea nu este de mirare că această geografie este nesigură şi confuză”[133].

[127] BBVA, p. 24
[128] GEN, p. 330
[129] GEN, p. 330
[130] SEP 1, p. 57
[131] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XLV, 3
[132] SEP 1, p. 58
[133] GEN, p. 331

Fison (= săltător) înconjoară țara *Havila* (= cerc; nisip aurifer), bogată în aur, bdeliu şi onix. Aurul evocă dragostea şi lumina divină. Bdeliul e un fel de răşină, străvezie şi foarte mirositoare, provenind de la un arbore care creşte în Arabia. Răşina simbolizează puritatea şi nemurirea, iar arborii care o produc sunt, uneori, luați drept simbol al lui Hristos. Onixul e o piatră prețioasă, compusă din straturi de diferite culori; i se atribuie puteri benefice. Se poate presupune că autorul biblic a dorit să descrie, prin toate acestea, realități spirituale, potrivite stării paradisiace. Textul grec vorbeşte aici despre *piatra neagră* şi *piatra verzuie*.

13: **Numele râului al doilea este Gihon. Acesta înconjoară tot ținutul Etiopiei.**

Gihon (= izvorul apei; valea harului) înconjoară țara Cuş (= țara fețelor arse), numele ebraic al Etiopiei. Înțelesul mistic al *fețelor arse* e acela al primirii luminii dumnezeieşti. Gihon este identificat, cel mai adesea, cu Nilul.

14: **Şi râul al treilea este Tigrul; acesta curge prin fața Asiriei; iar râul al patrulea este Eufratul.**

Tigru (= săgeată) şi *Eufrat* (= apă dulce; râul rodniciei) sunt cunoscute. Fiind vorba despre patru râuri, număr al elementelor şi al punctelor cardinale, se sugerează că întreg pământul (întreaga creație) poate fi o grădină a bucuriei. *Asiria* < *Asur*: oraş pe Tigru, cea mai veche capitală a imperiului asirian, căruia îi dă şi numele”[134].

15: **Şi Domnul Dumnezeu l-a luat pe omul pe care-l zidise şi l-a pus în rai ca să-l lucreze şi să-l păzească.**

Sfinții Părinți sunt de acord că e vorba de raiul lăuntric; el trebuia lucrat şi păzit prin ascultarea poruncilor dumnezeieşti, laude şi rugăciune contemplativă. Cerându-i omului să păzească grădina raiului (cea lăuntrică), Dumnezeu îl avertizează că are un vrăjmaş, care se va dovedi a fi nu diavolul, în primul rând, ci propria-i neascultare.

16: **Şi Domnul Dumnezeu i-a dat lui Adam poruncă şi i-a zis: „Din toți pomii raiului poți să mănânci,**

„Prima apariție în Septuaginta a lui Adam, ca nume propriu. Până acum, ebraicul **adham** fusese redat prin **ἀνθρωπος**. ♦ [*poruncă*]: **εντολή** sugerează autoritatea binevoitoare a lui Dumnezeu față de Adam. Philon îi dă sensul de *sfat*, *precept*, nu de poruncă (*LA* I, 93). Adam are nevoie de îndrumare, nu de reprimare. Stăpânii poruncesc, prietenii îndeamnă (cf. Ioan Gură de Aur, *Hom. Gen.* XIV)”[135].

17: **dar din pomul cunoştinței binelui şi răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, cu moarte vei muri!”**

Cu moarte vei muri: „expresia semnifică moartea inevitabilă şi totală”[136]. Aici, Anania preferă să se apropie de textul ebraic. SEP 1 are: *dar să nu mâncați… când veți mânca… de moarte veți muri*: „Septuaginta trece de la pers. I sg. La pers. a II-a pl., spre deosebire de Textul Masoretic, care păstrează peste tot singularul. Philon interpretează astfel schimbarea de persoană: numai înțeleptul poate găsi binele, în vreme ce abținerea de la rău priveşte pe toată lumea (*Leg.* I, 101-104). ♦ *de moarte veți muri*: (…) construcția greacă, extrem de percutantă, calchiază ebraicul **moth tamuth**. Versetul ridică o problemă dificilă: Adam şi Eva, deşi au mâncat din pomul interzis, n-au murit. Din formula intensivă *veți muri cu moarte*, Philon deduce că este vorba despre moartea sufletului (*Leg.* I, 105-107; de asemenea Origen, *Hom. Gen.* XV, 2). Alții (Iustin, *Dialogul cu Trifon*, 81), care interpretează o *zi* a lui Dumnezeu ca având o mie de ani, spun că Adam n-a atins sfârşitul primei *zile* milenare (murind la 930 de ani)”[137]. „Cunoaşterea este un privilegiu divin pe care omul îl va uzurpa prin păcatul originar[138] (Facerea 3, 5). Acest tip de cunoaştere nu înseamnă nici omnisciență, pe care omul căzut n-o poate avea, nici discernământ moral, pe care-l avea omul inocent, Dumnezeu neputându-l

[134] GEN, p. 331
[135] SEP 1, p. 58
[136] BBVA, p. 24
[137] SEP 1, p. 58
[138] Noi am zice că omul era chemat la un *alt fel* de cunoaştere.

refuza creaturii sale raționale, ci ea înseamnă facultatea de a decide singur între ceea ce este bine şi ceea ce este rău şi de a acționa în consecință. Încălcarea interdicției divine reprezintă o revendicare de autonomie morală prin care omul îşi reneagă statutul său de creatură (cf. Isaia 5, 20), păcatul originar – atingerea de fructul oprit – devenind astfel un atentat la suveranitatea lui Dumnezeu, o revoltă orgolioasă (BJ)"[139]. „Adam şi Eva supraviețuiesc, iar pedepsirea lor (Facerea 3, 16-19) se referă la moarte ca simbol al unei vieți mizerabile, păcatul săvârşit de ei meritând însă pedeapsa cu moartea (BJ)"[140]. Acestea vor fi tratate mai nuanțat în capitolul următor.

Sfinții Părinți văd aici începutul Postului. Avertizat că are un vrăjmaş, omul e învățat în ce chip să-l biruie, prin ascultare de poruncă şi post. O altă traducere a versetului 16 sună astfel: *Şi a sfătuit Domnul Dumnezeu pe Adam*. „Vezi câtă cinste îi dă omului, chiar de la început? N-a spus: *I-a poruncit*, sau *I-a dat ordin*."[141] Mai există un motiv al interdicției: „deoarece cel rânduit să se ridice la atâta slavă şi desfătare trebuia să străvadă că are pe Dumnezeu deasupra lui ca Împărat şi Domn, ca nu cumva prin atâtea bunătăți date de-a gata să lunece în părerea că e liber de stăpânirea şi de sub puterea Celui ce stăpâneşte peste toate, i-a dat îndată o lege şi a unit cu călcarea ei amenințarea pedepsei"[142].

Chiar dacă vom reveni asupra pomului cunoştinței binelui şi răului, credem că e potrivită aici o primă analiză a acestuia: „pomul din care culegem o cunoaştere *amestecată* face parte din numărul pomilor opriți. În schimb, rodul lui, al cărui apărător s-a făcut şarpele, e un amestec de contradicții, poate din pricină că, potrivit firii sale, răul nu ni se oferă direct şi pe față. Căci dacă, într-adevăr, răul nu lăsa urme atât de nenorocite, n-ar fi fost împodobit cu etichetă bună pentru ca să trezească pofta în cei pe care i-a înşelat. Aşa se face că răul a fost înfățişat în chip învăluit, sub două aspecte, pe de o parte ascunzând în taină, printr-o cursă vicleană, pieirea omului, în vreme ce, pe de altă parte, el poartă la arătare chipul binelui. [...] Aceasta nu înseamnă că rodul din pomul oprit e ceva cu totul rău, pentru că e înfățişat ca podoabă înflorită a binelui, ci doar numai pentru că, în sinea lui, el e ceva compus din amândouă, din care cei care nu vor asculta şi vor gusta – a zis Domnul – *cu moarte vor muri.* Prin aceasta s-a statornicit răspicat învățătura că, după firea lui, binele este simplu şi unitar şi străin de orice duplicitate şi de orice dezbinare, pe când, dimpotrivă, răul apare ca ceva neunitar şi ispititor la înfățişare, întrucât ai crede că e vorba de altceva decât confirmă mai târziu experiența, încât, cum confirmă experiența, cunoaşterea lui devine temei şi prilej de moarte şi pieire"[143].

18: **Şi a zis Domnul Dumnezeu: „Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor pe potriva lui".**

Să-i facem: „Septuaginta foloseşte din nou pluralul, pentru a pune plăsmuirea femeii pe acelaşi plan cu plăsmuirea bărbatului, în vreme ce Textul Masoretic are aici singularul (*voi face*)"[144]. *Pe potriva lui*: „ca şi cum el ar sta față-n față cu propria sa imagine"[145].

19: **Şi din pământ a mai zidit Domnul Dumnezeu toate fiarele câmpului şi toate păsările cerului şi le-a adus la Adam ca să vadă cum le va numi; şi oricum va numi Adam toată ființa vie, ea aşa se va numi.**

Păsările sunt enumerate aici după mamifere, create ulterior: „indiferent de ordinea creării lor (compară cu 1, 20-27), toate viețuitoarele au fost făcute pentru om"[146]. Aici, „Textul

---

139 GEN, p. 331
140 GEN, p. 331
141 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XIV, 3
142 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I
143 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre facerea omului*, XX
144 SEP 1, p. 58
145 BBVA, p. 24
146 BBVA, p. 24

Masoretic e greu de înțeles: *tot ce omul va numi, adică suflet viu, va fi numele său*. Septuaginta propune o versiune mai clară”[147].

20: **Şi a pus Adam nume tuturor dobitoacelor şi tuturor păsărilor cerului şi tuturor fiarelor câmpului; dar pentru Adam nu s-a găsit ajutor pe potriva lui.**

Se pregăteşte despărțirea femeii de bărbat. Aceasta s-a petrecut în ziua a şaptea sau, cum s-a arătat mai sus, într-o anticipare a zilei a opta. Dovadă că omul e chemat încă de la început la odihna veşnică. Petrecută în ziua odihnei divine, despărțirea femeii de bărbat, chiar dacă nu adaugă ceva nou creației, e încă un act excepțional de care se bucură omul, după prima binefacere, care a fost aducerea sa la existență.

Adam e chemat să pună nume tuturor vietăților. „În gândirea popoarelor vechi, numele era ca o imagine sau umbră a celui ce-l purta, un simbol al personalității acestuia, pe care o putea reprezenta. Şi în Israel era răspândită credința în legătura strânsă dintre nume şi purtătorul său. Pronunțarea unui nume transpune energia potențială în forță operantă; Adam denumeşte ființele instaurând astfel dominația sa asupra lor”[148].

21: **Atunci Domnul Dumnezeu a adus asupra lui Adam un somn adânc, şi el a adormit; şi a luat una din coastele lui şi locul ei l-a plinit cu carne.**

SEP 1 traduce: *Dumnezeu l-a toropit pe Adam şi l-a cufundat în somn*: „*l-a toropit*: Septuaginta spune exact *Dumnezeu a aruncat o toropeală* (**εκστασις**) *asupra lui Adam*. Termenul grec nu are aici sensul de *extaz*, ci de *toropeală*, *stare de leşin*. După Philon, termenul desemnează calmul gândirii (*Her*. 249; *LA* II, 26-30; *QG* I,24); Ioan Gură de Aur vorbeşte de un somn letargic: *Hom. Gen*., 120); Metodiu însă vede plăcerea extatică prefigurând unirea sexuală (*Banchetul* II, 2); Augustin vede extazul profetic în care lui Adam i se revelează taina căsătoriei sau patimile lui Hristos (*Gen. Litt*. IX, XIX, 34-36). ♦ *coastă*: cuvântul grecesc (**πλευρά**) desemnează, de fapt, *partea laterală a trupului*. Philon îl înțelege aşa (*LA* II, 19-21; *QG* I, 27); de asemenea, Clement Alexandrinul (*Pedagogul* III, 19, 1), care vorbeşte despre singurul *loc moale* al lui Adam, pe care Dumnezeu l-a luat spre a face un locaş pentru sămânța lui, pe Eva. Tradiția creştină a făcut apropierea între coasta lui Adam (*partea laterală a trupului*) şi locul unde Iisus a fost împuns cu sulița, pe cruce (cf. Ioan 19, 34)”[149]. „*Coastă* redă gr. **πλευρά**, care la rândul său traduce ebr. **şela**, simbol al legăturii şi atracției puternice dintre bărbat şi femeie, care originar au fost un singur trup”[150]. *Carne* avea şi înțelesul său propriu, dar şi pe acela de *trup*, ca şi pe cel de *legătură de rudenie*. „Încetul cu încetul se va dezvolta opoziția între cele două componente ale omului, carnea, partea fragilă şi perisabilă a sa, şi spiritul care o animă, făcând-o să devină vie”[151].

Asupra acestei probleme vom reveni ceva mai jos.

22: **Iar coasta pe care Domnul Dumnezeu o luase din Adam a prefăcut-o în femeie şi a adus-o la Adam.**

A prefăcut-o: „literal: a zidit-o (a folosit-o ca materie pentru o construcție elaborată)”[152].

Scriptura a arătat că Dumnezeu a făcut pe om bărbat şi femeie. Astfel se explică şi absența oricărei indicații privind însuflețirea femeii. Aceasta primise deja, la sfârşitul zilei a şasea, suflarea lui Dumnezeu.

Asupra lui Adam a fost trimis *somn greu* sau *somn adânc*. *Septuaginta* foloseşte **ekstasis**, extaz, ceea ce ar lăsa să se înțeleagă că omul nu este pasiv ci, prin ieşirea din sine către Creator, contribuie şi el la această lucrare. Somnul lui Adam e şi o prefigurare a morții, pentru ca la trezire din coasta sa să se fi ivit femeia. „Dacă înveți cele de la Dumnezeu, acel izvor al neamului omenesc, anume Adam, care a sorbit somnul înainte de a fi înşelat de odihnă,

[147] SEP 1, p. 58
[148] GEN, p. 331
[149] SEP 1, p. 59
[150] GEN, p. 331
[151] GEN, p. 331
[152] BBVA, p. 24

a adormit înainte de a fi muncit, ba înainte de a fi şi mâncat, sau de a fi vorbit, ca să se vadă că somnul este un indice natural mai de frunte decât toate cele naturale. De aceea suntem determinaţi să-l socotim ca fiind chiar de atunci imaginea morţii. Iar dacă Adam prefigura pe Hristos, somnul lui Adam era moartea lui Hristos, care avea să adoarmă în moarte, pentru ca de la vătămarea coastei Lui, Biserica să fie închipuită ca mamă adevărată a celor vii"[153].

O apropiere se poate face şi între modul în care femeia şi-a luat trupul din Adam şi cel în care Adam cel Nou, Hristos, Şi-a luat trupul din Fecioara: „Dumnezeu a luat din Adam părticica trupului său şi a umplut locul cu altă carne, iar trupul pe care l-a luat l-a zidit într-un om întreg, dar nu i-a adăugat lui Adam un suflet în locul celui pe care l-a luat împreună cu coasta sa, nici iarăşi nu l-a sporit pe acesta în Eva; ci era ca şi cum trupul cel luat în locul coastei avea plinirea, dar sufletul încă nu. Dar ascultă acest lucru încă şi mai limpede. Dumnezeu a luat din Fecioară un trup înzestrat cu minte şi însufleţit, pe care l-a luat de la Adam şi a umplut locul lui cu altă carne; şi luând din ea acest trup i-a dat lui Duhul Său cel Sfânt şi l-a umplut cu ceea ce nu avea sufletul lui (Adam), cu viaţa veşnică. Căci carnea plinită în locul coastei lui Adam în trupul său, aceasta era arvuna şi chezăşia Iconomiei lui Dumnezeu, ca iarăşi să ia coastă din coastă şi să-i dea în locul ei nu iarăşi trup, căci acesta a fost plinit mai dinainte, ci în chip fiinţial Duhul lui Dumnezeu; ca, aşa cum femeia s-a făcut din coasta lui Adam şi toţi oamenii muritori s-au născut din ea, aşa şi din trupul femeii să se nască bărbatul, Hristos Dumnezeu, şi din El toţi să se facă nemuritori şi să plinească ceea ce Adam avea mai mult decât femeia. Dar ce anume avea mai mult acela? Carnea care fusese plinită în locul coastei din trupul său. Fiindcă luând, ca să spun din nou aceleaşi lucruri, din Fecioară trupul, Hristos trebuia să plinească din nou locul său, aşa cum a plinit odinioară şi coasta lui Adam. Dar fiindcă acest lucru trebuia să se facă nu spre stricăciune, ci spre nestricăciune, plinirea s-a făcut prin Duhul, iar nu prin carne, ca firea lui Adam să se plăsmuiască din nou şi cei ce aveau să se facă copii ai lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt să ia naştere din nou, şi aşa toţi cei care cred în El să se facă rude ale Lui şi un singur trup"[154].

23: **Şi a zis Adam: „De data aceasta iată os din oasele mele şi carne din carnea mea!; ea se va numi femeie, pentru că a fost luată din bărbatul ei.**

Greaca, la fel ca româna, „nu are cum să redea jocul de cuvinte din ebraică, unde cuvântul **işşah** (*femeie*) este derivat din **iş** (*bărbat*)"[155].

24: **De aceea va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa şi cei doi vor fi un trup".**

Vor fi un trup: „literal: *vor deveni o singură* ***carne***. Tradiţia ebraică vorbeşte, în legătură cu acest verset, despre *căsătoria paradisiacă*, fixată de Dumnezeu ca normă ideală"[156].

E uimitoare profeţia lui Adam, privind o ordine în care nu avea nici un antecedent! Cunoaştem de aici puterea de penetrare a minţii nerobite păcatului. Se mai poate observa, în plus, şi altceva: „Adam nu zice *suflet din sufletul meu* [...]. Ceea ce vine de la pământ îi aparţine lui, însă el nu îndrăzneşte să reclame ca al său ceea ce nu se naşte din pământ"[157]. O altă remarcă deosebit de interesantă vizează ereticii din orice vreme: „Toată Sfânta Scriptură a întrebuinţat cuvântul *femeie* şi cu sens de *fecioară*, după exemplul Evei celei încă nenuntite"[158].

25: **Adam şi femeia lui erau amândoi goi şi nu se ruşinau.**

Propriul trup era suficient veşmânt primilor oameni, căci slava dumnezeiască iradia din el. „Adam, înainte de păcat, era gol, dar nu se ştia gol, fiindcă era îmbrăcat în virtuţi"[159].

---

[153] Tertulian, *Despre suflet*, XLIII, 9-10

[154] Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, II, 7

[155] SEP 1, p. 59

[156] SEP 1, p. 59

[157] Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, I, 3

[158] Tertulian, *Despre rugăciune*, XXII

[159] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LVIII, 12

Ajunşi la sfârşitul capitolului referitor la facerea omului, vom concluziona împreună cu Metodiu de Olimp: „Omul este în lume ceva excepţional de valoros, pentru că Fiul lui Dumnezeu a luat trupul acestuia la venirea Sa pe pământ. Dar coroana omului o formează sufletul său, făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu”[160].

CAPITOLUL 3 – *Căderea primilor oameni. Pedeapsa şi făgăduinţa.*

Urmează relatarea călcării poruncii divine de către primii oameni, cunoscută sub numele de *păcat strămoşesc*. Acesta se transmite tuturor oamenilor, putând fi curăţit prin Taina Botezului. „Cât timp purtăm chipul lui Adam, neapărat purtăm şi patimile lui. Căci e cu neputinţă ca pământul să înceteze să dea o odraslă potrivit firii lui”[161].

Omul primordial putea să nu moară, dar nu îi era imposibil să moară. Totul depinde de legătura sa cu Creatorul: „Adam a fost zidit cu un trup nestricăcios, dar material şi încă nedeplin duhovnicesc. Şi a fost aşezat de Făcătorul ca un împărat nemuritor în această lume nestricăcioasă; nu spun numai în rai, ci în toată lumea de sub cer”[162].

Posibilitatea căderii stă în voinţa liberă a omului. Dumnezeu nu-l sileşte să aleagă fericirea veşnică, o fericire impusă nemaifiind cu adevărat fericire. „Omul a fost făcut la început încredinţându-i-se frânele voinţei lui şi mişcarea spre ceea ce voieşte să aleagă. Numai fiind aşa şi nu altfel este vrednic de laudă. Căci se vede că e lucrător cu voie al virtuţii şi are curăţia ca fruct al judecăţii, nu ca rezultat al necesităţii naturale, care nu-i îngăduie nicidecum să fie purtat în afara binelui, chiar dacă ar alege să lucreze ceea ce nu e bine”[163]. Omul „a păcătuit pentru că a întrebuinţat rău voinţa sa liberă şi a murit din pricina păcatului [...]. Cu cât se depărta de viaţă, pe atât se apropia de moarte. Că Dumnezeu este viaţă, iar lipsa vieţii, moarte”[164].

Urmarea păcatului este moartea, sufletească şi trupească, chiar dacă moartea trupului pare să întârzie. „Nu zicem că (Adam) a pierdut totul, că a murit şi a dispărut. El a murit faţă de Dumnezeu, dar trăieşte după firea sa”[165]. „Deşi după ce a mâncat din rodul pomului Adam a mai trăit multă vreme, el era socotit între cei morţi pentru că încălcase porunca”[166].

Să revenim, însă, la textul Scripturii:

1: **Şarpele însă era cel mai viclean dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. Şi a zis şarpele către femeie: „Dumnezeu a zis El oare: Să nu mâncaţi roade din tot pomul care este în rai?...”.**

„Frază lăsată intenţionat în suspensie spre a fi corectată de femeia însăşi, implicând-o astfel în faptă responsabilă: Eva cunoştea porunca nu direct de la Dumnezeu, ci prin soţul ei!”[167]. În final, ar fi un argument pentru a explica de ce s-a adresat diavolul femeii. Însă, în opinia noastră, femeia fiind cuprinsă în omul primordial, primise porunca (sfatul) în măsură aproape egală. La fel, Scriptura nu vorbeşte despre însufleţirea femeii, ci doar a omului primordial, femeia primind deja suflarea de viaţă. Desigur, toate acestea sunt taine care ne depăşesc, putând face doar presupuneri bazate pe text, şi acesta foarte încriptat în primele capitole ale Cărţii Facerii.

Viclean: SEP 1 traduce prin *isteţ*: „*isteţ* (**φρόνιμος**) are o valoare pozitivă în Septuaginta: îl califică pe Iosif, în Facerea 41, 33.39. Philon (*QG* I, 32) şi Theodoret (*QG* 31) îl

[160] *apud* I.G. Coman, *Patrologie* II, p. 455
[161] Sf. Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoinţă*, LXXIV
[162] Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, I, 2
[163] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere.*, I
[164] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, IX, 7
[165] Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii*, XII, 2
[166] Sf. Efrem Sirul, *Comentariu la Evanghelie*
[167] BBVA, p. 25

devalorizează, interpretându-l ca *viclean*. Theodotion şi Aquila traduc termenul ebraic **arum** (*isteţ* şi *viclean* în acelaşi timp) prin **πανουργος** (*dibaci*, *şmecher*)"[168]. *Viclean*: „redă gr. **φρόνιμος**, folosit pentru a traduce conceptul ebraic de *înţelepciune practică* – capacitatea de a putea judeca corect oamenii şi lucrurile şi de a-ţi alege mijloacele adecvate pentru atingerea scopului propus; este deci virtutea practică care asigură succesul"[169].

Surprinde viclenia şarpelui. „Este vorba de un şarpe, numai că sub această formă de apariţie se ascunde un spirit rău, Satan. [...] Măiestria cu care şarpele face pe Eva să cadă în ispită presupune o fiinţă dotată cu raţiune. Eva e încredinţată că cel care vorbeşte cu ea e o fiinţă superioară unui animal. Şarpele cunoaşte bine porunca dată de Dumnezeu. Acel spirit înşelător nu putea fi decât un înger căzut, adică diavolul"[170]. Aceeaşi explicaţie o dă şi Noul Testament: *şarpele cel vechi de zile, numit diavolul şi satana, acela care înşeală întreaga lume, care a fost aruncat pe pământ şi, împreună cu el, au fost aruncaţi toţi îngerii lui* (Apocalipsa 12, 9). E vorba, aşadar, despre îngeri căzuţi, existenţi dinaintea lumii materiale (*vechi de zile*). O idee despre diavol ne dă şi traducerea numelor sale: grecescul **diavolos** (= calomniator; pârâş; clevetitor) şi ebraicul **satan** (= potrivnic; vrăjmaş). „În mitologiile vechi orientale, ca şi în toate celelalte mitologii şi religii ale lumii, şarpele este un arhetip fundamental cu valoare simbolic ambivalentă. Înfăţişarea sa neobişnuită şi muşcătura sa periculoasă pot trezi teamă şi repulsie, în timp ce frumuseţea şi misterul fiinţei sale pot fascina. În textul de faţă el simbolizează o creatură ostilă lui Dumnezeu şi duşmană a omului, în care ulterior Cărţile Înţelepciunii şi Noul Testament, ca şi întreaga tradiţie creştină, vor recunoaşte pe adversar, pe diavol. Aceasta este numai o ipostază a funcţiilor complexe pe care simbolismul şarpelui (fie el dragon sau leviatan) îl are în Cartea Sfântă"[171].

Până azi, şarpele are o anume putere de fascinaţie, astfel că putem bănui de ce a ales diavolul acest chip. „Şarpele era prietenul omului; se apropia de el mai mult decât toate celelalte vieţuitoare şi vorbea cu el prin mişcări plăcute. Pentru aceea, prin el, diavolul, autorul răului, a sfătuit pe strămoşi"[172].

2: **Iar femeia a zis către şarpe: „Noi putem mânca din roada pomilor raiului,**

3: **dar din roada pomului care este în mijlocul raiului, ne-a zis Dumnezeu: „Din el să nu mâncaţi şi nici să vă atingeţi de el, ca să nu muriţi!"**

Ca să nu muriţi: „cu înţelesul: altfel, veţi muri"[173].

Nu ştim ce fel de pom a fost acela. Tradiţia îl socoteşte fie smochin, fie, mai târziu, măr, pomi cu simbolism ambivalent (dar s-a vorbit şi despre altfel de pomi). Rămânem la opinia că e vorba mai degrabă despre un „pom" interior prin care omul, ca împărat pus peste zidire, putea extinde armonia în întreg cosmosul. Aceasta nu exclude, însă, şi existenţa unui pom sensibil.

Dar cuprindea acel pom în sine moartea? Sau doar cunoştinţa? Este cunoştinţa aducătoare de moarte? „Cât priveşte pomul cunoştinţei, era bun şi pomul şi era bun şi rodul lui. Că nu-i aşa, precum socot unii, că pomul acesta cuprindea în el moartea, ci neascultarea. În rodul lui nu era altceva decât cunoştinţă. Iar cunoştinţa este bună, dacă este folosită cum trebuie. În ce priveşte vârsta, Adam era încă copil; de aceea Adam nu putea cuprinde după vrednicie cunoştinţa"[174].

4: **Atunci şarpele a zis către femeie: „Nu, nu veţi muri;**

5: **dar Dumnezeu ştie că-n ziua-n care veţi mânca din el vi se vor deschide ochii şi veţi fi ca nişte Dumnezei, cunoscând binele şi răul".**

---

[168] SEP 1, p. 59
[169] GEN, p. 332
[170] Athanase Negoiţă, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, p. 98
[171] GEN, p. 332
[172] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II, 10
[173] BBVA, p. 25
[174] Teofil al Antiohiei, *Trei cărţi către Autolic*, II, 25

„Philon (*QG* I, 36) şi Teofil al Antiohiei (*Ad Aut*. II, 28) văd în cuvintele şarpelui: *veţi fi ca nişte dumnezei* prevestirea epocii politeiste. Unii gnostici, în special ofiţii, interpretează pozitiv cuvintele şarpelui, acuzându-l pe Dumnezeu, *demiurgul cel rău*, de gelozie"[175]. *Cunoscând binele şi răul*: „este posibil ca aici şarpele să vrea să trezească Evei gândul că ar putea cunoaşte elementele bune şi rele ale naturii, obţinând astfel putere asupra lor (LThK)"[176].

„Pe Eva, când i-a dat nădejdi mai mari, atunci a doborât-o şi a adus peste ea cele mai mari nenorociri. Că duşman de moarte ne este diavolul şi a pornit împotriva noastră război neîmpăcat. Nu ne sârguim noi atât pentru mântuirea noastră, cât se sârguieşte el pentru pierderea noastră"[177]. Diavolul, cel care *când grăieşte minciuna, grăieşte dintru ale sale, căci este mincinos şi tatăl minciunii* (Ioan 8, 44), rosteşte, în puţine cuvinte, trei minciuni: că oamenii nu vor muri; că Dumnezeu cel atotbun ar cunoaşte răul; că oamenii vor fi ca Dumnezeu (se mai subînţelege şi o teamă a lui Dumnezeu faţă de om). Cuvântul şarpelui cuprinde şi o jumătate de adevăr, aceea că omului i se vor deschide ochii mâncând din pom. Într-un fel, ochii săi s-au deschis, cunoscând pe dată ceea ce a pierdut...

6: **Şi femeia a văzut că pomul e bun de mâncat şi că plăcut le este ochilor la vedere şi că e de dorit spre câştigarea priceperii. Şi a luat din roada lui şi a mâncat; şi i-a dat şi bărbatului său, care era cu ea, şi el a mâncat.**

Femeia *a văzut*: „în sensul: a socotit, a chibzuit, dar numai prin faptul că i-a dat crezare şarpelui, fără vreo altă probă"[178]. *Pricepere*: „cuvântul **katanoeo** e foarte bogat în sensuri: a pricepe, a înţelege, a remarca, a-şi da seama, a observa, a medita, a reflecta, a discerne, a vedea cu claritate, a fi conştient de sine. De aici, şi marea putere de seducţie a ispitei"[179]. Cum am mai spus, nu ştim ce fel de fruct a fost acela, chiar dacă cel mai des se vorbeşte despre *măr*: „Abia în Evul Mediu târziu pomul cunoştinţei (în alte variante, cel al vieţii) a fost considerat a fi mărul, la început – smochin. Mărul apare pentru prima dată la poetul creştin Ciprian (sec. V). Simbolismul mărului este ambivalent. Pe de o parte, simbol al fertilităţii (vezi mitul Hesperidelor, funcţia sa ca atribut al Afroditei, al Demetrei şi al lui Dionisos, precum şi diferite obiceiuri de nuntă sau practici de îndepărtare a sterilităţii, în care mărul are un rol esenţial […]. Pe de altă parte, simbol al distrugerii şi morţii (vezi mitul Persefonei, Albă ca Zăpada etc.). El îşi păstrează acest caracter ambivalent şi în tradiţia creştină – simbol al păcatului şi morţii sau, în mâna Mariei şi, începând cu sec. al XI-lea, în mâna pruncului Iisus, al mântuirii şi vieţii veşnice"[180].

Este o taină cum de omul, creat bun de către Dumnezeu, a ales neascultarea. „Să spunem deci că omul a fost făcut de la început având cugetarea mai presus de păcat şi de patimi, dar nu şi cu totul incapabil să se abată spre ceea ce ar fi voit. Căci Dumnezeu a socotit că e drept să-i încredinţeze omului frânele propriilor voiri şi să îngăduie pornirilor lui libere să facă ceea ce le place. Pentru că virtutea trebuie să fie liber aleasă şi să nu fie fructul necesităţii, nici să fie ţinută să nu cadă de legile firii"[181]. Tertulian vede a fi vorba aici despre virtutea răbdării: Femeia „n-ar fi păcătuit deloc dacă ar fi respectat cu neclintită răbdare interdicţia divină"[182]. Vom apela şi la o tâlcuire mai subţire, încercând să pătrundem taina căderii: „Când se răspunde că pricina căderii omului a fost mândria, nu s-a dat un răspuns la întrebarea despre prima cauză a răului, pentru că mândria este deja un rău, o patimă. Căutând să pătrundă în acest ultim ţinut misterios în care s-a zămislit prima mişcare păcătoasă a fiinţei umane şi unde îşi are ea permanent motorul ei, Sfântul Maxim (Mărturisitorul) se opreşte la o influenţă a duhului

[175] SEP 1, p. 60
[176] GEN, p. 332
[177] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XIII, 4
[178] BBVA, p. 25
[179] BBVA, p. 25
[180] GEN, p. 332
[181] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
[182] *Despre răbdare*, V

satanic, care a aruncat o adiere de confuzie în mintea omului. Sub ispita lui, omul a avut o scurtă întunecare a inteligenței, uitând care este cauza lui adevărată şi deci ținta lui, întorcându-şi deci dorința dinspre ea, spre lume. Această scurtă amăgire a fost uşurată de atracția ce o exercitau formele frumoase şi promisiunile dulci ale lumii asupra simțurilor sale. Lumea era aci, în imediată apropiere, cu toate chemările şi făgăduințele ei; Dumnezeu era şi El aci, dar mai greu de sesizat şi cu făgăduieli de bucurii mai spiritualizate şi mai îndepărtate"[183].

Comentând acest verset, Sfântul Chiril al Alexandriei arată modul în care mintea noastră e atrasă către păcat: „Chipul (tipul) plăcerii e femeia. Şi prin mângâierile plăcerilor lunecă mintea adeseori spre ceea ce nu voieşte. Deci întâmplarea care se observă în Adam în mod sensibil, ca într-un chip îngroşat al lucrurilor, o poate vedea cineva în mod spiritual şi ascuns întâmplându-se în fiecare dintre noi. Căci răsărind mai întâi plăcerea, farmecă mintea şi o atrage pe încetul spre socotința că nu e nicidecum o încălcare a legii dumnezeieşti"[184].

7: **Atunci amândurora li s-au deschis ochii şi au cunoscut că erau goi; şi au cusut frunze de smochin şi şi-au făcut şorțuri.**

„După interpretările iudaice şi creştine, celor doi li s-au deschis ochii sufletului. Descoperirea goliciunii este interpretată divers. După Irineu (*Adv. haer.* III, 25, 5), cei doi descoperă pierderea veşmintelor paradisiace sau conştientizează apetitul sexual (*Dem.* 14); după Origen, ei îşi dau seama de nevoile materiale de supraviețuire, abătându-se de la contemplația spirituală (*C. Cels.* IV, 76 *sq*.). [...] ♦ Pentru unele tradiții, smochinul este însuşi pomul oprit (cf. *Apocalipsa lui Moise* 20, 4-5 şi Theodoret, *QG* 28). Fructele sale dulci şi frunzele aspre fac din acest pom când simbolul plăcerilor (Philon, *QG* I, 41), când simbolul pocăinței (Irineu, *Adv. haer.* III, 23, 5). ♦ *cingătoarea* (**περίζωμα**) se referă la un minim acoperământ din frunze, legat în jurul coapselor"[185]. „Efectul atingerii de fructul oprit este *goliciunea*, autorul […] folosind aici un joc de cuvinte între *gol* şi *şiret*, atributul şarpelui din 3, 1. Este de aşteptat ca omul, datorită fructului oprit, să devină asemenea şarpelui, ce pare a poseda acea cunoaştere misterioasă, dar el devine *gol*, ceea ce în concepția Vechiului Testament reprezintă o înjosire a omului (cf. Facerea 9, 22; II Regi 6, 20; Isaia 20, 3 ss; Iezechiel 16, 76; LThK), un semn al sărăciei şi nevoii extreme (cf. Deuteronom 28, 48). Ea reprezintă şi trezirea instinctului erotic, prima dezordine pe care păcatul o introduce în armonia creației (BJ)"[186].

Omul a crezut că va fi ca Dumnezeu şi cunoaşte doar că este gol! În locul celor nădăjduite, el „s-a acoperit cu asprimea vieții plină de dureri – căci aceasta simbolizează frunzele de smochin"[187]. „Aşadar, acest om pământesc, amăgit cu nădejdea îndumnezeirii şi gustând din aceasta, s-a lipsit de toate bunătățile spirituale (inteligibile) şi cereşti şi a căzut în simțirea pătimaşă a făpturilor pământeşti şi văzute; şi [...] s-a făcut surd, orb, gol, nesimțitor față de cele din care căzuse, precum şi muritor, stricăcios şi irațional, asemănându-se dobitoacelor celor fără de minte"[188].

8: **Şi au auzit glasul Domnului Dumnezeu purtându-se prin rai în boarea amurgului; şi de la fața Domnului Dumnezeu s-au ascuns Adam şi femeia sa printre pomii raiului.**

Boarea amurgului sau *răcoarea serii* (Biblia 1982) sau *îndesară* (Biblia 1688) ar putea indica seara zilei a şaptea şi căderea omului în întuneric, până va dobândi zorii celei de-a opta zile. „De remarcat antropomorfismele: Dumnezeu *vorbeşte* şi *se plimbă*. Pentru Philon, omul de după cădere crede, în mod greşit, că Dumnezeu se modifică, precum o ființă temporală (*QG* I, 42). Teofil al Antiohiei vede aici o manifestare a Logosului (*Ad Aut.* II, 22). ♦ Unii exegeți fac

[183] Dumitru Stăniloae, *Teologia morală ortodoxă*, vol. III, p. 66
[184] *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
[185] SEP 1, p. 60
[186] GEN, p. 332
[187] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, III, 1
[188] Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, XIII

legătura între ora în care a căzut Adam şi ora răstignirii lui Iisus: între ceasul al şaselea şi al nouălea după-amiaza (Irineu, *Adv. haer.* V, 23, 2)"[189].

9: **Şi Domnul Dumnezeu l-a chemat pe Adam şi i-a zis: „Adame, unde eşti?"**

„Cel ce ştie toate nu căuta să afle, ci voia ca Adam să înţeleagă ce a ajuns din ce era. *Unde eşti ?*, în loc de: *în ce cădere ai ajuns, de la o atât de mare înălţime!*"[190]. Întrebarea lui Dumnezeu înseamnă: „Cine erai înainte şi unde ai început să fii acum? Unde te aşezasem? Şi unde ai ajuns? Ştii că eşti gol, fiindcă ţi-ai pierdut îmbrăcămintea bunei credinţe. Frunze sunt astea cu care cauţi să te acoperi. Ai respins roada, voieşti să te ascunzi sub frunzele legii, dar te dai pe faţă. Ai dorit, din pricina soţiei, să te depărtezi de Domnul Dumnezeul tău şi de aceea fugi de Cel pe Care căutai să-L vezi"[191]. „Adam şi Eva, când au ajuns să cunoască, şi-au acoperit pe dată ceea ce au cunoscut"[192]. De remarcat comportarea iraţională a primilor oameni, când încearcă să se ascundă de Cel Atotprezent. Urmările păcatului sunt imediate. Totodată, observăm şi grija pe care o arată Dumnezeu, chemând omul la pocăinţă. El nu abandonează creatura căzută.

10: **Acesta a zis: „Glasul Tău l-am auzit purtându-se prin rai şi m-am temut, pentru că sunt gol, şi m-am ascuns".**

11: **Şi i-a zis Dumnezeu: „Cine ţi-a spus ţie că eşti gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care Eu ţi-am poruncit să nu mănânci?"**

12: **Adam a zis: „Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine, ea mi-a dat din pom, şi eu am mâncat".**

Adam evită răspunsul direct, vorbind despre *altceva*, dar Dumnezeu îl aduce la subiect, arătându-i, totodată, că fapta îi e cunoscută. Adam, în loc să-şi recunoască greşeala, aruncă vina asupra femeii şi, indirect, asupra lui Dumnezeu.

13: **Şi a zis Domnul Dumnezeu către femeie: „Cum de-ai făcut una ca asta?" Iar femeia a zis: „Şarpele m-a amăgit, iar eu am mâncat".**

Atitudinea femeii e similară cu a bărbatului: ea învinovăţeşte şarpele, ca şi pe Cel Care a îngăduit şarpelui s-o înşele. Dar omul fusese avertizat *să păzească* grădina!

14: **Şi a zis Domnul Dumnezeu către şarpe: „Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate dobitoacele şi între toate fiarele pământului; pe pântecele tău să te târăşti şi pământ să mănânci în toate zilele vieţii tale!**

Biblia 1914 spune: *pe pieptul tău şi pe pântece te vei târî*. Dumnezeu nu-l întreabă nimic pe şarpe, ştiind că e pururi vrăjmaş, ci îi anunţă pe loc pedeapsa: starea sa va fi mai joasă decât cea a animalelor după cădere, căutând mereu să se şerpuiască, deturnând afectele omului (pieptul) şi trăgându-l spre plăceri (pântecele). Raţiunea, de regulă, e ultima atrasă la consimţirea cu păcatul. „Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele *pe piept şi pe pântece* cuvântul *vei umbla*. Căci plăcerea nu stăpâneşte asupra celor ce stau pe loc şi sunt liniştiţi, ci asupra celor ce sunt mereu în mişcare şi plini de tulburare"[193]. „Urzitorul răutăţii, şarpele, se târăşte şi se încolăceşte în jurul vieţii de pe pământ, după cum vorbeşte despre el în pilde Sfânta Scriptură, că *pe piept şi pe pântece se târăşte* şi din pământ *muşcă toată viaţa lui*. De aici înţelegem – din modul mişcării şi din felul mâncării – că viaţa de aici e pământească şi josnică, întrucât se admite să fie încolăcită de tot felul de răutăţi şi până la urmă s-ajungă hrană acestei fiare târâtoare. Tot aşa, cel ce ne îndeamnă să urmăm Tatălui ceresc, ne îndeamnă şi să ne curăţim de patimile cele pământeşti, în care nu distanţarea spaţială contează, ci în primul rând alegerea liberă a cugetului nostru"[194].

15: **Duşmănie voi pune între tine şi femeie, între seminţia ta şi seminţia ei; Acela îţi va ţinti ţie capul, iar tu îi vei ţinti Lui călcâiul".**

---

[189] SEP 1, p. 60
[190] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, XIV, 3
[191] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XX, 17
[192] Tertulian, *Despre rugăciune*, XXII
[193] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic,* LVIII
[194] Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre înţelesul numelui de creştin*

„Textul ebraic, anunțând ostilitatea dintre descendența șarpelui și aceea a femeii, opune pe om Diavolului și lasă să se întrevadă victoria finală a omului. Este o primă anticipare a mântuirii (BJ)”[195]. „Lupta dintre om (specia generată de Eva) și diavol (al cărui simbol este șarpele – vezi Apocalipsa 20, 20). Textul grecesc folosește verbul **tereo** = a pândi, a urmări, a se ține după, a supraveghea – ceea ce ar sugera o luptă infinită și nedecisă, spre deosebire de Textul Ebraic care e mai concludent. În schimb, Septuaginta începe fraza prin pronumele personal masculin **avtos** = El (sau Acela), implicându-l și în segmentul al doilea (**avtu** = al Lui), ceea ce face din acest verset un text profetic, referitor la Mesia, descendent trupesc al Evei și Fiul Mariei (Eva cea nouă). În paralel, Vulgata începe fraza prin pronumele personal feminin **ipsa** (ea), interpretat de exegeți ca referindu-se la Fecioara Maria. Fie că versetul are o dimensiune hristologică (Septuaginta), fie una mariologică (Vulgata), tradiția exegetică a Bisericii l-a supranumit **Protoevanghelia**, întâia deschidere a speranței pentru mântuirea celui căzut”[196].

Sfinții Părinți au văzut în acest loc prima vestire a venirii Mântuitorului, Cel Ce va zdrobi capul șarpelui și Care va fi sămânță a femeii, născându-Se din Fecioară, fără a avea un tată lumesc. Dar cuvântul ne privește și pe noi: „Fiindcă s-a spus de șarpe că este foarte viclean, păzește totdeauna capul lui, ca nu cumva să afle în tine cuib și prin el locuință și să lucreze în tine pustiirea”[197]. Iar călcâiul înseamnă sfârșitul[198]. „Precum șarpele nu poate fi tras afară de coadă, pentru că solzii de pe gât se opun celor care vor să-l tragă afară, tot așa nu se poate începe de la sfârșit alungarea plăcerii din casa sufletului. Iată de ce învățătorul virtuții ne poruncește să pândim capul șarpelui. Iar cap numește el începutul răutății. Dacă nu primim în suflet acest început, atunci și urmarea rămâne nelucrătoare. Căci cine este cu totul vrăjmaș al plăcerii nu va fi înfrânt nici de momelile parțiale ale patimii; dar dacă cineva a primit în suflet începutul patimii, odată cu aceasta a primit în sine și sălbăticiunea întreagă”[199].

Dar de ce se războiește diavolul cu noi? El „n-a fost făcut dușman al nostru; dar din pricina invidiei a ajuns în dușmănie cu noi. Văzându-se aruncat jos dintre îngeri, n-a suferit să vadă pe pământean înălțat, prin propășirea în virtute, la vrednicia îngerilor”[200].

16: **Iar femeii i-a zis: „Îți voi spori, înmulțindu-le, durerile și geamătul; în dureri vei naște copii; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpâni”.**

„Păcatul a tulburat ordinea vrută de Dumnezeu; femeia, în loc să fie tovarășa bărbatului (cf. 2, 18-24), devine seducătoarea acestuia, care o va supune pentru a avea copii (BJ)”[201].

E anunțată pedeapsa femeii. Atrasă de promisiunile plăcerilor lumii, femeia va avea parte de durere, căci durerea urmează întotdeauna cufundării în plăceri. Dar durerea nu va însoți nașterea lui Iisus din Fecioara, căci acesteia nu i-au premers păcatul și plăcerea. „Așa cum necazul a cuprins pe Eva și sămânța ei până azi, așa bucuria a cuprins pe Maria și pe bunii creștini în veci. Deci altfel suntem fii ai Evei și am cunoscut blestemul ei peste noi pentru gândurile noastre cele rele; și altfel trebuie să înțelegem că suntem fii ai lui Dumnezeu pentru gândurile bune ale Sfântului Duh și pentru patimile lui Hristos, dacă le avem cu adevărat în trupul nostru”[202].

Rânduită în aceeași cinste cu bărbatul, femeia îi devine supusă. Cu alte cuvinte, Dumnezeu i-a spus: „Pentru că ai părăsit pe cel de aceeași cinste cu tine, pe cel care e de aceeași fire cu tine și pentru care ai fost creată, pentru că ai voit să stai de vorbă cu șarpele, fiara cea vicleană, și să primești sfat de la el, de aceea supune-te bărbatului tău și hotărăsc să-ți fie el

[195] GEN, p. 332
[196] BBVA, p. 25
[197] Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 124
[198] Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești.*, 449
[199] Sf. Grigorie de Nyssa, *Omilii la Ecclesiast*, IV
[200] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, IX, 8
[201] GEN, p. 332
[202] Isaia Pustnicul, *29 de cuvinte*, XIX, 1

stăpân, ca să cunoşti stăpânia lui! Şi pentru că n-ai ştiut să conduci, învață să fii condusă bine!"[203].

17: **Iar lui Adam i-a zis: „Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale şi ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: Să nu mănânci!, blestemat va fi pământul din pricina ta. În dureri te vei hrăni din el în toate zilele vieții tale!**

„Greaca nu poate reda jocul de cuvinte din ebraică: **Adham** şi **adhamah**, *pământ*, *țărână*. Nu Adam, ci pământul este blestemat din cauza lui Adam. Pământul va îndura *supliciul* muncilor agricole"[204]. La fel, însă, şi trupul omului va îndura *supliciul* poftelor. Despre aceasta, un comentariu ceva mai jos, care contrazice afirmația din notă.

18: **Spini şi pălămidă îți va rodi, şi tu cu iarba câmpului te vei hrăni.**

Iarba, „**χόρτος**, este hrana animalelor, opusă fructelor (**καρποί**) din paradis, din care Adam a avut dreptul să mănânce până acum"[205].

19: **Întru sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea, până te vei întoarce în pământul din care eşti luat; căci pământ eşti şi în pământ te vei întoarce!"**

„Pedeapsa îi loveşte pe vinovați în funcțiile lor esențiale – pe femeie ca mamă şi soție, pe bărbat ca truditor. În loc să rămână grădinarul lui Dumnezeu în Paradis, omul se va lupta cu un pământ devenit ostil (BJ)"[206].

„Pe drept cuvânt trebuie ca acela ce se coborâse prin călcarea poruncii spre stricăciune şi moarte să locuiască un pământ curgător şi stricăcios şi să guste după vrednicie o astfel de hrană. Fiindcă desfătarea îmbelşugată, viețuirea nestricăcioasă şi fără osteneală l-au adus la uitarea bunătăților făcute de Dumnezeu şi la disprețuirea poruncii date de El, pe bună dreptate a fost osândit să lucreze pământul în osteneală şi sudoare, şi aşa să i se dea câte puțin din el hrană, ca (una împărțită cu zgârcenie) de către un iconom"[207].

Biblia 1688 traduce, la versetul 17: *blestemat pământul întru lucrurile tale*. „Pământul blestemat în faptele lui Adam este trupul lui Adam, necontenit blestemat prin faptele lui, adică prin patimile minții lipite de pământ, la nerodirea virtuților, care sunt fapte ale lui Dumnezeu. Din trupul său se hrăneşte omul cu durere şi cu întristare multă, bucurându-se doar de puțina dulceață ce i-o dă el. Din trup îi răsar omului, pe deasupra plăcerii stricăcioase, grijile şi gândurile, ca nişte spini, şi marile ispite şi primejdii, ca nişte mărăcini"[208]. Cât despre pâinea mâncată în sudoarea feței, Sfântul Varsanufie arată că sudoarea frunții omului din afară obține pâine materială, iar sudoarea omului dinlăuntru (asceza, rugăciunea) dobândeşte pâine cerească[209].

Am face aici observația că Dumnezeu nu a pedepsit, propriu-zis, oamenii, mai degrabă anunțând urmările ce decurg fiecare din îndepărtarea lor de El. Dimpotrivă, Dumnezeu caută să-i aducă pe oameni la căință, pentru a redobândi starea pierdută.

Păcatul a avut un efect cosmic, omul fiind zidit ca stăpân peste întreaga creație. Căderea este doar a omului, dar suferința se extinde şi asupra celor ce-i erau supuse. „Toate creaturile au plâns pentru moartea şi căderea lui (Adam), pentru că vedeau pe acela care le fusese dat ca împărat, făcându-se rob al puterii potrivnice şi viclene"[210]. „După călcarea poruncii [...], când pofta irațională a omului a condus în el rațiunea, când a nesocotit porunca Stăpânului, atunci şi zidirea supusă lui s-a revoltat contra stăpânului pus de Creator"[211].

[203] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XVII, 8
[204] SEP 1, p. 61
[205] SEP 1, p. 61
[206] GEN, p. 332
[207] Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice*, I, 2
[208] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, V
[209] Cf. *Scrisori duhovniceşti*, 105
[210] Sf. Macarie Egipteanul, *Omilii*, XXX, 7
[211] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II, 10

20: **Şi Adam i-a pus femeii sale numele Eva, pentru că ea este mama tuturor celor vii.**

Abia acum, după cădere, primeşte femeia numele Eva, chiar dacă noi am numit-o astfel şi până aici. *Eva* (ebr. **Chawah**[212]) derivă din **chay** (= viu) sau **chayah** (= a trăi), având înţelesul de *cea care dă viaţă*. Septuaginta are aici: *numele... Viaţă* (**Ζωή - Zoi**), femeia fiind numită *Eva* abia la 4,1.

21: **Şi Domnul Dumnezeu le-a făcut lui Adam şi femeii sale îmbrăcăminte de piele şi i-a îmbrăcat.**

Îmbrăcăminte de piele sau „*veşminte* sau *tunici din piele*: există două interpretări principale, cu diverse ramificaţii: hainele reprezintă trupul material, carnea trupului omenesc (Philon, *QG* I, 53; gnostici, *apud* Irineu, *Adv. haer.* I, 5, 5); ele reprezintă condiţia păcătoasă şi muritoare a omului, de care ne lepădăm prin botez (Grigorie al Nyssei, *In diem luminum*, 20-30)"[213].

Putem fi tentaţi să credem că omul capătă doar acum un corp. Dar materialitatea trupului a fost clar afirmată în capitolul anterior. Însă, după cădere, omul „s-a îmbrăcat cu murirea, adică cu mortabilitatea şi grosolănia corpului – căci aceasta simbolizează îmbrăcarea cu piei"[214]. „În înţelesul povestirii nu-i vorba numai de piei obişnuite. Căci ce fel de animale au putut fi sugrumate şi despuiate pentru a li se da o astfel de întrebuinţare? Or, întrucât orice piele luată de pe animal e moartă, sunt absolut sigur că prin această condiţie muritoare rezervată doar animalelor necuvântătoare, a fost dată mai târziu omului, din grijă şi prevedere, capabilitatea de a muri. Sigur însă că moartea nu a fost dată omului pentru vecie, căci doar haina se îmbracă numai pe dinafară, aducând, la nevoie, folos trupului, dar nefiind inerentă firii sale"[215]. Un alt înţeles al îmbrăcării oamenilor cu piele ar fi acela că Dumnezeu le-a consolidat trupurile, spre a face faţă vieţii pline de greutăţi ce va urma.

22: **Şi a zis Domnul Dumnezeu: „Iată, Adam a devenit ca unul din Noi, cunoscând binele şi răul. Şi acum, ca nu cumva să-şi întindă el mâna şi să ia roade din pomul vieţii, să mănânce şi să trăiască în veci...",**

„*Unul dintre noi* este înţeles de Origen (*Com. Io.* XXXII, 233 şi *Hom. Ez.* I, 9) *unul printre noi* şi interpretat ca referindu-se la Satan, care aparţinuse lumii cereşti, dar a căzut prin neascultare. Adam repetă căderea lui Satan. ♦ Pentru Origen, *pomul vieţii* reprezintă Înţelepciunea (*De oratione* 27, 10-11)"[216]. „Pomul vieţii are conform textului de aici capacitatea de a reînnoi forţa vitală a omului şi a-l feri astfel de moarte. Povestitorul biblic vrea în acelaşi timp să redea ideea că Dumnezeu a gândit iniţial pentru om nu numai o viaţă lipsită de suferinţele şi poverile vieţii pământeşti, ci şi lipsită de teama de moarte. Textul nu spune dacă prin aceasta a fost gândită o viaţă veşnică în Paradis, sau că omul ar fi fost ridicat în sfera unei vieţi cereşti fără teama de moarte (LThK)"[217].

Omul căzut e departe de a fi ca Dumnezeu. Aici e, în mod evident, un mod ironic de a vorbi: „Dumnezeu întrebuinţează în chip ironic şi osânditor pluralul: *s-a făcut ca unul din Noi*, care corespunde cu ideea despre Dumnezeu sădită în Adam de amăgirea şarpelui"[218].

Un soi de mister păstrează Scriptura în jurul pomului vieţii. Deducem doar că acel pom avea capacitatea de a dărui viaţă veşnică. Dumnezeu nu i-a spus lui Adam nimic despre pomul vieţii, ceea ce ar însemna că, până la cădere, omul a putut mânca din roadele sale. Abia după cădere e despărţit omul de acest pom, căci viaţa veşnică în stare de cădere ar însemna ca omul

---

[212] חוה
[213] SEP 1, p. 61
[214] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, III, 1
[215] Sf. Grigorie de Nyssa, *Marele cuvânt catehetic*, VIII
[216] SEP 1, p. 62
[217] GEN, p. 333
[218] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, XLIV

să se afunde într-o existență lipsită de sens și plină de suferință. „Așadar, scoaterea lui Adam din rai este mai degrabă o faptă de purtare de grijă decât de mânie”[219].

23: **Domnul Dumnezeu l-a scos din raiul Edenului, ca să lucreze pământul din care fusese luat.**

24: **Și l-a izgonit pe Adam și l-a așezat în fața raiului Edenului; și heruvimi a pus, și sabia de pară rotitoare să păzească drumul către pomul vieții.**

„După Textul Masoretic, Adam este așezat de Dumnezeu *la răsărit de grădina raiului*. ♦ Heruvimii vor fi asimilați, de către interpreți, fie cu cei doi heruvimi de la Chivotul Legământului (Philon, *Cher.* 21, 30; Origen, *Exh. Mart.* 36), fie cu îngerul care ridică sabia în fața măgăriței lui Balaam (Numeri 22, 23). După Philon, heruvimii reprezintă mișcările sferelor cerești, iar rotirea lor este sabia. Pentru creștini, sabia de foc simbolizează purificarea sufletului înainte de a intra în paradis (cf. Origen, *Hom. Luc.* 24, 2)”[220].

Adam așezat *în preajma grădinii* arată grija Creatorului de a menține în inima celor căzuți nostalgia stării primordiale. „Aceasta nu înseamnă că ei vor fi readuși iarăși, după refacerea lor, în același rai supus simțurilor și material. Nu în acest scop a fost păstrat el până acum; nu pentru aceasta l-a blestemat pe el Dumnezeu. Ci pentru că e tipul vieții viitoare și chipul veșnicei Împărății a cerurilor”[221].

Heruvimii ce păzesc drumul către pomul vieții sunt îngeri slujitori ai Creatorului. Nu cunoaștem originea exactă a cuvântului *heruvim*, sensurile propuse fiind: mare; puternic; mare cunoștință; slujitor apropiat; cel rugător; apariție strălucită.

Pomul vieții preînchipuie sfânta Cruce: „Pentru că prin pom a venit moartea, trebuia ca prin lemn să se dăruiască viața și învierea”[222]. Dacă pomul vieții este sfânta Cruce, sabia de foc are rol de a opri pe cei care se apropie cu nevrednicie de roadele Jertfei celei mântuitoare: „sabie înfricoșătoare și arzătoare pentru cei necredincioși, iar pentru credincioși prietenoasă și cu dulce strălucire”[223].

CAPITOLUL 4 – *Cain și Abel; urmașii lor.*

După cădere, raiul a încetat să mai existe pentru om. El se simte, deopotrivă, izgonit, dar și atras către redobândirea stării primordiale. Ca o mângâiere, Dumnezeu rânduiește acum primilor oameni să aibă copii.

1: **Iar Adam a cunoscut-o pe Eva, femeia sa; și ea, zămislind, l-a născut pe Cain și a zis: „Am dobândit om de la Dumnezeu”.**

„Jubilația femeii care, din serva bărbatului, se descoperă născătoare de om”[224]

Sfântul Ioan Gură de Aur descoperă aici două înțelesuri: un început de înțelepciune la femeie, care cunoaște acum că tot ce avem vine de la Dumnezeu[225]; și începutul relației trupești ca urmare a căderii, în rai stăpânind feciorie[226]. „După ce prin neascultare a intrat păcatul și după ce sentința lui Dumnezeu ne-a făcut muritori, înțeleptul Dumnezeu, deci, rânduind, potrivit înțelepciunii Lui, dăinuirea neamului omenesc, a îngăduit ca neamul omenesc să se

[219] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XVIII, 3
[220] SEP 1, p. 62
[221] Sf. Simeon Noul Teolog, *Cuvântări morale*, I, 2
[222] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 11
[223] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, XIII, 2
[224] BBVA, p. 26
[225] Cf. *Omilii la Facere*, XVIII, 4
[226] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XVIII, 4

înmulțească prin unire trupească"[227]. Nu putem spune cum s-ar fi înmulțit oamenii păzind fecioria, ci doar să presupunem că relația lor ar fi fost una predominant spirituală.

Numele primului născut, *Cain*, se traduce prin *dobândit, primit* (de la verbul ebr. **qanah** = a dobândi); după o altă etimologie, Cain ar putea însemna *fierar, metalurg*.

2: **Şi l-a mai născut pe fratele său, Abel. Abel era păstor de oi, iar Cain, lucrător de pământ.**

Abel (ebr. **hebel**) înseamnă *trecere, abur, suflare, nimicnicie*, traduceri care ar indica scurtimea vieții sale; sau *râu, luncă, păstor*, *fiu*. „Cei doi frați sunt reprezentanții, conform concepției vechi orientale, ai celor mai vechi îndeletniciri umane – păstoritul şi agricultura. Dar această opoziție cultural-istorică este marginală şi umbrită de opoziția etico-religioasă a celor doi frați. Povestitorul vrea să sublinieze aici efectul Răului, care prin păcatul părinților şi-a pus pecetea pe întreaga umanitate (LThK)"[228]. „După revolta omului împotriva lui Dumnezeu, urmează acum lupta omului împotriva omului (BJ)"[229].

„Philon (*Agr*. 21) şi Didim (*In Genesim* 119) îl opun pe Abel, ciobanul, lui Cain *lucrătorul de pământ* (în sens peiorativ, deosebit de țăran, **γεωργός**, al cărui sens este pozitiv). Noe va fi numit **γεωργός** (Facerea 9, 20)"[230].

Sunt arătate cele mai vechi îndeletniciri umane şi, totodată, observăm prioritatea pe care Scriptura o acordă lui Abel, deşi el era cel de-al doilea născut. Din chiar îndeletnicirile celor doi putem vedea în Abel un tip al lui Hristos, Păstorul cel bun, iar în Cain pe cel ce se îngrijeşte de trup (*lucrător de pământ*) şi culege roadele fireşti ale preocupării sale (plăcerea, durerea, grija şi patimile).

3: **Şi a fost că, după un timp, Cain a adus din roadele pământului jertfă lui Dumnezeu.**

După un timp sau *după câteva zile* (SEP 1) „este interpretat de către Philon (*QG* I, 60) ca semn al întârzierii sacrificiului din partea lui Cain. Dumnezeu pedepseşte lipsa lui de zel şi de promptitudine. Textul Masoretic are *la sfârşitul zilelor*"[231]. „Tot după Philon (*QG* I, 60), Cain n-ar fi adus primele roade, ci roade la întâmplare (părere la care se raliază şi Ioan Gură de Aur, *Hom. Gen*. XVIII)"[232].

4: **Şi a adus şi Abel din cele întâi-născute ale oilor sale şi din grăsimea lor. Şi Domnul a căutat spre Abel şi spre darurile lui,**

„Abel este simbolul Dreptcredinciosului, ale cărui jertfe Dumnezeu le primeşte cu [bucurie]"[233].

5: **dar spre Cain şi spre darurile lui n-a căutat. Şi s-a umplut Cain de mânie şi fața-i era posomorâtă.**

„Prima apariție a temei mezinului preferat fratelui mai mare, preferință prin care se manifestă libera alegere a lui Dumnezeu, disprețul Său față de mărimile lumii şi predilecția pentru cei umili. Această temă revine frecvent atât în Facerea (Isaac este preferat lui Ismael – 21; Iacov lui Esau – 25, 23; Rahila, Liei – 29, 15-30), fiii primei celor acesteia din urmă), cât şi în întreaga Biblie (cf. I Regi 16, 12; III Regi 2, 15 etc.)(BJ)"[234].

Anania, în ambele cazuri, are *daruri*, dar „Septuaginta face distincție între *jertfele* lui Cain şi *darurile* lui Abel. *Jertfele* (**θυσίαι**) sunt ceva obişnuit, jertfitorul păstrându-şi o parte din ofrandă, în vreme ce *darurile* (**δωρα**) sunt deosebite. Distincția e cu atât mai semnificativă cu cât ea nu există în Textul Masoretic, care foloseşte acelaşi termen în ambele cazuri: **minhah**. ♦

[227] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XVIII, 4
[228] GEN, p. 333
[229] GEN, p. 333
[230] SEP 1, p. 62
[231] SEP 1, p. 62
[232] SEP 1, p. 62
[233] GEN, p. 333
[234] GEN, p. 333

a privit [la Anania: *a căutat*]: se poate adăuga o nuanță: *cu bunăvoință*, conferită de preverbul **επι-**. Lecțiunile hexaplare atestă o altă lectură: în locul lui *a privit* apare verbul *a aprins*, se înțelege, *darurile lui Abel*, lăsând neatinse jertfele lui Cain. ♦ Eusebiu (*DE* I, 10, 1-15) apropie sacrificiul lui Abel de jertfa *Mielului divin*, Iisus"[235].

Chiar în stare de cădere şi fără a-L fi cunoscut pe Creator în chip nemijlocit, asemeni protopărinților, oamenii ştiau că se cuvine să-I închine o parte din roadele muncii lor, ca Aceluia de la care vine tot binele. „Vezi cum Creatorul firii a pus în conştiința omului cunoştința de Dumnezeu! Spune-mi, cine l-a adus pe Cain la această idee? Nimeni altul decât cunoştința de Dumnezeu din conştiința lui"[236].

Există tendința de a socoti părtinitoare atitudinea lui Dumnezeu față de jertfele aduse. Dar vedem că Abel alege cu grijă jertfa sa (cele întâi-născute ale oilor lui), în vreme ce Cain jertfeşte la întâmplare (din roadele pământului). „Aduce deci sfințitul şi preaînțeleptul Abel pe cele socotite mai alese şi mai bune din turma sa. [...] Şi neignorând modul sfintei slujiri, a alăturat grăsimea. Iar Cain nu face aşa, fiind foarte nepăsător. Cele mai alese dintre rodurile pământului şi le-a dăruit plăcerilor sale, şi a ospătat pe Dumnezeul tuturor cu cele de calitatea a doua"[237]. Apoi, „una este pârga şi alta este dijma. Pârga este de un har mai mare, de o sfințenie cu totul deosebită. De aceea a căutat Domnul spre Abel, fiindcă acesta n-a întârziat cu darul său şi I-a dăruit din pârga oilor sale"[238]. „Deci ni se porunceşte să nu jertfim lui Dumnezeu cu zgârcenie (cu micime de suflet) laudele şi rugăciunile, nici să-I aducem Stăpânului orice, la nimereală, ci să-I închinăm ceea ce este de căpetenie în suflet, mai bine zis însuşi sufletul întreg, cu toată dragostea şi hotărârea"[239]. Sfântul Maxim Mărturisitorul explică jertfa lui Abel, comparându-l pe acesta cu Sfântul Ioan Botezătorul şi Înaintemergătorul: „Glas al lui Dumnezeu care strigă de la început în pustie, adică în firea oamenilor, sau în lumea aceasta, este desigur orice sfânt, [...] (când) închină lui Dumnezeu cu sinceritate, ca Abel, cele dintâi mişcări ale contemplației sufletului, îngrăşate prin virtuți"[240]. Orice gând curat născut în noi trebuie închinat lui Dumnezeu de îndată, spre a nu fi sfârtecat de vrăjmaş. Jertfa lui Abel preînchipuie lucrarea Mântuitorului: „Abel cel drept, adică Hristos, aduce lui Dumnezeu ca dar primele născute ale turmelor, adică pe cei fragezi la inimă şi purtători ai slavei Lui în chipul lor de întâi născuți. Iar aceasta e Biserica, care e numită de dumnezeiescul Pavel mulțimea celor întâi născuți, înscrişi în ceruri, a celor chemați spre sfințirea prin credință"[241].

Nu ştim în ce fel a făcut vădită Dumnezeu alegerea Sa. O tradiție explică alegerea prin căderea unui foc din cer, care a mistuit jertfa lui Abel şi nu pe a lui Cain; după o altă tradiție, fumul jertfei lui Abel a suit către cer, iar al celei a lui Cain s-a risipit. Oricum, din textul biblic reiese cu claritate că respingerea jertfei sale i-a fost bine cunoscută lui Cain.

Inima lui Cain se vădeşte încă de pe acum. Dumnezeu, însă, i-a cunoscut gândurile înaintea oricărei manifestări văzute: „La Cain, răutatea n-a început să se manifeste când şi-a ucis fratele, căci încă înainte Dumnezeu cel cunoscător al inimilor *nu privise spre Cain şi spre jertfa lui*, ci răutatea lui a ieşit [doar] la iveală când l-a ucis pe Abel"[242]. „Supărarea lui Cain a fost îndoită; s-a supărat nu numai că a fost respins, ci şi pentru că a fost primit darul fratelui său"[243]. Invidia e un păcat capital. Dar aici se manifestă chiar un păcat mai grav, împotriva Duhului Sfânt, Cain pizmuind harul de care s-a împărtăşit fratele său şi sporul acestuia în virtuți.

---

235 SEP 1, pp. 62-63

236 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XVIII, 4

237 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I

238 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXXV, 9

239 Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre nevoință*

240 *Răspunsuri către Talasie*, 47

241 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I

242 Origen, *Despre rugăciune*, XXIX, 18

243 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, V

6: **Şi Domnul Dumnezeu i-a zis lui Cain: „De ce te-ai mâniat şi de ce-ţi este faţa posomorâtă?**

„Tristeţea lui Cain: Septuaginta nu aminteşte decât despre tristeţe, amărăciune, dar unii comentatori creştini, plecând probabil şi de la Textul Masoretic (*Cain s-a încins – mâniat* la Anania), vorbesc despre *invidia* şi *mânia* celui refuzat de divinitate (*I Clement* 4, 7)"[244].

7: **Dacă tu faci bine, nu vei fi oare bine primit? Dar de nu faci bine, păcatul stă pitit la uşă: pe tine te pofteşte, dar tu cată să-i fii stăpân!"**

Dacă tu faci bine, nu vei fi oare bine primit?: „text dificil, cu variante de traducere. Idee posibilă: Chiar dacă jertfa sa n-a fost primită, Cain ar putea fi acceptat de Dumnezeu în virtutea unor raţiuni care transcend jertfa în sine"[245]. Tot despre acest loc: „Frază dificilă în greacă, al cărei sens probabil este: Cain a adus ce se cuvenea, dar n-a împărţit cum se cuvenea (n-a dat partea cuvenită lui Dumnezeu, încălcând aşadar procedura ritualului). Este interpretarea pe care o propun pasajului Philon (*Agr*. 127-130), Irineu (*Adv. haer*. IV, 18, 3), Didim, *ad locum*"[246].

Textul ebraic fiind corupt, versetul 7 ridică dificultăţi în traducere. S-ar putea înţelege că Dumnezeu îi cere în mod imperativ lui Cain să biruie păcatul. Sfinţii Părinţi au arătat, însă, că voia liberă a omului nu e niciodată îngrădită de către Creator. Acesta doar îl îndeamnă pe Cain să lupte împotriva păcatului.

Biblia 1914 traduce: *De ai fi adus drept şi ai fi împărţit drept n-ai fi păcătuit. Teci, la tine se va întoarce şi tu îl vei stăpâni pe acela.*

Taci sau, cum mai e tradus uneori: Linişteşte-*te!* „*Linişteşte-te* se poate înţelege în trei sensuri: *nu te preocupa*; *taci din gură, nu mai vorbi*; *pocăieşte-te*. Cu verbul precedent, *ai păcătuit*, va deveni o sentenţă celebră: *Ai păcătuit? Linişteşte-te!*, adică *Încetează să păcătuieşti* (cf. *Constituţiile Apostolice* II, 16, 4). Textul Masoretic este aici aproape incomprehensibil"[247].

Liniştea este începutul curăţirii sufletului. „Căci n-ar putea împăca pe Dumnezeu cel ce nu e în pace cu fratele său, ci în dezbinare şi ură"[248]. Dar Dumnezeu nu-şi uită făptura, nici chiar căzută în mulţime de păcate. „Uită-te la iubirea de oameni a Stăpânului! Cum vrea să-i potolească mânia şi furia şi să-i oprească furia prin cuvintele acestea! Văzându-i mişcările sufletului şi cunoscându-i neomenosul gând de ucidere, vrea să-i potolească mai dinainte gândul, să facă linişte în mintea sa"[249].

8: **Şi Cain a zis către Abel, fratele său: „Să ieşim la câmp!" Şi a fost că-n timp ce erau ei pe câmp, Cain s-a aruncat asupra lui Abel, fratele său, şi l-a omorât.**

„*Pe câmp* lipseşte din Textul Masoretic. ♦ După Philon (*Deter*. 47-48), Cain se ucide pe sine însuşi, ucigându-şi sufletul prin crimă, în vreme ce Abel continuă să trăiască, în pofida morţii fizice"[250]. „Abel, invidiat pe nedrept de fratele său, datorită binecuvântării lui Dumnezeu, este ucis violent. Prin crima lui Cain se inaugurează o relaţie ostilă, care se va transmite apoi întregii umanităţi. Dreptcredinciosul este victima pe nedrept duşmănită şi urmărită de cel nedrept, care-l consideră un veşnic reproş adus sie însuşi (cf. Pilde 2, 12-20; I Ioan 3, 12; Matei 23, 35; Luca 11, 51). Ca arhetip al celui drept, pe nedrept urât şi ucis, Abel devine în literatura şi arta creştină timpurie simbol al lui Iisus şi al Bisericii Sale, persecutat de fraţii Săi, iudeii necredincioşi"[251].

„Cain pune la cale crima împotriva fratelui său, îl atrage într-un deşert şi înfăptuieşte crima încrezându-se în singurătatea locului, fapt nelegiuit şi nebunesc totodată, fiindcă a socotit

---

[244] SEP 1, p. 63
[245] BBVA, p. 26
[246] SEP 1, p. 63
[247] SEP 1, p. 63
[248] Sf. Ciprian, *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, XIII
[249] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XVIII, 6
[250] SEP 1, p. 63
[251] GEN, p. 333

că este destul, pentru a-şi ucide fratele, să se ferească de văzul oamenilor, fără să-şi dea seama că la omorul săvârşit de el Dumnezeu este martor. Socotesc că s-a gândit atunci, cum se gândesc şi acum mulţi, că Dumnezeu nu se îngrijeşte de cele pământeşti şi nu vede faptele oamenilor sceleraţi. Fără îndoială că aşa s-a gândit, de vreme ce după săvârşirea crimei, chemat şi întrebat de Dumnezeu, a răspuns că nu ştie nimic despre uciderea fratelui. Îl socotea pe Dumnezeu atât de străin de faptele oamenilor, încât credea că poate acoperi cu minciuni o nelegiuire atât de bestială. Dar socoteala lui a ieşit altfel. Căci pe Dumnezeu, despre Care-şi închipuia că nu i-a văzut crima pe când o înfăptuia, L-a simţit că-L vede pe când era condamnat”[252].

Nil Ascetul actualizează: „Iar dacă e careva din cei ce nu ştiu încă să se lupte, să rămână nesupărat acasă, asigurându-şi neprimejduirea prin liniştea sa. Aşa era Iisus al lui Navi, despre care s-a scris: *Iar slujitorul Iisus, fiind încă tânăr, nu ieşea afară din cort* (Ieşirea 13, 11). Căci ştia din istoria lui Abel că cei ce pleacă la câmp sunt ucişi de fraţii şi de prietenii după trup, pentru că ies la luptă înainte de vreme”[253]. Să nu ne avântăm spre fructele vieţii creştine cât încă mai socotim patimile trupului „fraţi şi prieteni” ai noştri!

Tertulian socoteşte că, asemenea Evei, Cain a nesocotit virtutea răbdării: „De-a surda aş scrie despre nerăbdare, dacă acel prim ucigaş şi prim fratricid, Cain, ar fi aşteptat cu suflet liniştit şi răbdător faptul că jertfa sa n-a fost bineprimită de Dumnezeu, dacă nu s-ar fi mâniat pe fratele său, dacă în sfârşit n-ar fi ucis pe nimeni”[254].

Includem aici şi o preţioasă tâlcuire, aparţinând Sfântului Maxim Mărturisitorul: „Cain este legea trupului, cea dintâi pe care o naşte Adam după ce a călcat porunca dumnezeiască. Iar Abel este cugetul duhului, pe care-l naşte tot acela, mai pe urmă, prin căinţă. Pe acesta îl ucide Cain, fiindcă a purces la contemplarea naturii înainte de a dobândi deprinderea desăvârşită în acest scop”[255].

9: **Şi a zis Domnul Dumnezeu către Cain: „Unde este Abel, fratele tău?” Iar el a zis: „Nu ştiu; nu cumva sunt eu paznicul fratelui meu?...”.**

10: **Şi a zis Domnul: „Ce-ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă spre Mine din pământ.**

„Abel este prototipul omului drept ucis fără vină/fără motiv, al cărui sânge va fi răzbunat (Matei 23, 35); el îl prefigurează pe Iisus, al cărui sânge îi a răscumpăra pe păcătoşi (Evrei 12, 24). Versetul a fost folosit pentru a susţine credinţa în supravieţuirea celui drept după moarte (Philon, *Deter*. 69-95)”[256]. În majoritatea religiilor şi culturilor, sângele (ebr. **dam**) era considerat sediul vieţii şi al forţei vitale; în această calitate aparţinea lui Dumnezeu şi, ca atare, orice vărsare de sânge nevinovat reprezenta o nelegiuire împotriva divinităţii (Facerea 9, 5 ss.; Ieşirea 20, 13; Deuteronom 5, 17). Sângele nevinovat cere răzbunare (Facerea 4, 10; II Macabei 8, 3; Iov 16, 18) şi apasă ca un *Blutschuld* asupra celui vinovat (Ieşirea 22, 1; Deuteronom 10, 10; I Regi 25, 26-33)”[257].

Ca şi atunci când l-a întrebat pe Adam, Dumnezeu nu caută nici acum să afle ci, dimpotrivă, să-i arate lui Cain că fapta lui e cunoscută şi, astfel, să-l aducă la pocăinţă. Dar, tot ca şi Adam odinioară, Cain nu-şi recunoaşte păcatul.

Uciderea e un păcat strigător la cer; sângele vărsat *strigă* către Dumnezeu, cerând o pedeapsă imediată. „Abel se ruga nu numai prin tăcere, ci şi prin moartea lui; că sângele lui dădea drumul la o voce mai puternică decât trâmbiţa”[258].

---

[252] Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu*, I, 6
[253] *Cuvânt ascetic*, XLVII
[254] *Despre răbdare*, V
[255] *Răspunsuri către Talasie*, XLIX
[256] SEP 1, p. 63
[257] GEN, p. 333
[258] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XIX, 3

11: **Şi acum, blestemat să fii de pământul ce şi-a deschis gura ca să primească din mâna ta sângele fratelui tău.**

12: **Când vei munci pământul, el nu-ți va mai da puterea lui; rătăcitor vei fi şi fugar pe pământ!"**

Rătăcitor, „Cain fiind condamnat la o pribegie permanentă"[259], aceasta putând desemna şi pe acela ce rătăceşte spiritual din loc în loc, neputându-se fixa în Dumnezeu.

Pe bună dreptate exclamă Sfântul Chiril al Ierusalimului: „Mare este păcatul, mică osânda!"[260]. În bunătatea Sa, Dumnezeu nici nu-l pedepseşte pe Cain, ci doar îi anunță urmarea firească a faptei sale. „Că trupul, dacă nu are sprijinul său firesc, trebuie neapărat să se vânzolească şi să tremure"[261]. Odată cu creşterea păcatului, sporesc şi consecințele. „Neamul lui Adam, căzând din poruncă şi făcându-se vinovat de păcate, e zbuciumat de gânduri nestatornice şi e plin de frică şi de tulburare, însuşi vrăjmaşul învăluind tot sufletul care nu s-a născut din Dumnezeu, în pofte şi plăceri felurite, învârtindu-l ca pe grâu cu o lopățică"[262].

13: **Şi a zis Cain către Domnul Dumnezeu: „Pedeapsa mea e mai mare decât aş putea eu să duc.**

SEP 1 traduce aici: *Mi-e prea mare vina, ca să fiu iertat*. Anania se apropie de textul ebraic, în cazul de față. „Philon interpretează diferit: *Prea mare este pedeapsa mea, de a fi lăsat liber* (*Deter*. 141-150; *Confus*. 165); o temă specific philoniană: nu este bine pentru păcătos să rămână nepedepsit. După Didim, Cain îl roagă pe Dumnezeu să nu-l părăsească (*ad locum*)"[263].

14: **Dacă Tu mă izgoneşti astăzi de la fața pământului, şi de la fața Ta voi fi ascund; rătăcitor voi fi eu şi fugar pe pământ, şi va fi că oricine mă va întâlni, mă va ucide".**

„Despărțindu-l de pământul însângerat, crima îl desparte pe om şi de Dumnezeu; prin aceasta, el rămâne vulnerabil, total descoperit, fără nici o apărare. Arheologia biblică pare a recunoaşte în Cain pe strămoşul Cheneilor (vezi 15, 19), trib nomad al Canaanului"[264].

Nepedepsit, Cain îşi socoteşte pedeapsa prea grea. Sau s-ar putea înțelege că el spune: *Vina mea este prea mare ca să mi se poată ierta*, ceea ce ar fi un păcat mai greu, deznădejdea de a mai primi iertarea divină, păcat împotriva Duhului Sfânt. „Mai există încă şi o altfel de tristețe, mai blestemată, care împinge sufletul păcătos nu la îndreptarea vieții şi la alungarea patimilor, ci la cea mai pierzătoare disperare; aceasta l-a împiedicat pe Cain de la căință"[265]. Nu căința, ci teama de moarte îl copleşeşte pe Cain: „nimic nu aruncă sufletul în robie (mai mult) decât frica de moarte. Cum să se ridice deasupra urâciunilor simțirea de rând şi josnică, înecată în băltoaca slăbiciunii şi în poftele acestei vieți?"[266].

15: **Şi i-a zis Domnul Dumnezeu: „Nu aşa, ci oricine-l va ucide pe Cain, înşeptită răzbunare va cădea asupră-i". Şi Domnul Dumnezeu i-a pus lui Cain un semn, ca tot cel care-l va întâlni să nu-l omoare.**

„Origen a consacrat două cărți (13 şi 14, din păcate pierdute) din *Com. Gen*. Acestui verset complicat. După Ieronim (*Ep*. 36, 3), sensul ar fi următorul: *Cine te va ucide îți va face un bine, pentru că te va elibera de nenumăratele mustrări*. Unii comentatori presupun un punct după *va ucide*. Atunci sensul se schimbă: Cain va plăti şapte răzbunări. Plecând de aici: Cain va fi pedepsit la a şaptea generație, prin Lameh (Ieronim, *loc. cit*.); Cain va fi pedepsit de şapte ori pentru şapte greşeli (invidie, necinste, crimă, fratricid, crimă primordială, întristarea părinților, minciună). Cele şapte pedepse: munca pământului, nerodnicie, geamăt, tremur, exil pe pământ,

[259] GEN, p. 334
[260] *Catehezele*, II, 2
[261] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, XIV, 5
[262] Sf. Simeon Metafrastul, *Parafrază la Macarie egipteanul*, 52
[263] SEP 1, pp. 63-64
[264] BBVA, p. 26
[265] Sf. Ioan Casian, *Aşezămintele mânăstireşti*, IX, 9
[266] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXXVII, 31

exil de la fața lui Dumnezeu, semnul infamant (cf. Vasile, *Ep.* 260). Textul Masoretic spune: *Cine-l va ucide pe Cain, acesta va fi răzbunat de şapte ori*"[267].

Sfântul Ioan Gură de Aur tâlcuieşte pe larg acest loc[268]; tâlcuire pe care vom încerca s-o rezumăm aici. Numărul şapte este întrebuințat spre a indica un număr mare. Se arată astfel cât de gravă e fapta lui Cain şi cât de înfricoşătoare urmarea. Văzând zbuciumul lui Cain, oricine îi va cunoaşte fapta şi se va îngrozi de urmări. De aceea, de l-ar ucide, pe el sau pe oricare altul, pedeapsa ar fi amplificată, căci era avertizat asupra consecințelor.

În plus, acel ce ucide ia asupra sa şi păcatele pentru care victima n-a mai putut să se căiască. Iar Cain a săvârşit şapte păcate, nu unul. După Sfântul Chiril al Alexandriei[269], acestea au fost: 1) nu a deosebit în chip drept; 2) nu şi-a îndreptat greşeala; 3) a pizmuit; 4) a fost viclean; 5) a ucis; 6) L-a mințit pe Dumnezeu; 7) a socotit că va scăpa fără voia lui Dumnezeu de pedeapsă. Sunt posibile şi alte clasificări ale păcatelor săvârşite de Cain.

Nu ştim ce semn i-a fost pus fratricidului, locul biblic fiind obscur. Credem, totuşi, că e vorba de tremurul şi zbuciumul de care s-a amintit, semn vizibil oricui.

16: **Şi s-a dus Cain de la fața lui Dumnezeu şi a locuit în ținutul Nod, la răsărit de Eden.**

Nod: „localitate necunoscută, dar al cărei nume pare a sugera ideea de pribegie, rătăcire, viață nomadă"[270]. „Denumirea ei a fost pusă în legătură cu ebr. **nad** – *rătăcitor* – şi ar însemna ținutul lipsit de linişte, ținutul mizeriei, o viață departe de Dumnezeu"[271].

Cain se mută în ținutul Naid (Nod): „Naid se tâlcuieşte *tulburare*, pe când Eden, *desfătare*. Credința, gnoza şi pacea sunt desfătarea, din care a fost izgonit cel ce n-a ascultat. Cel care se socoteşte înțelept, însă, de la început nici nu vrea să audă de poruncile dumnezeieşti; ci ca unul care se crede prin el însuşi învățat, se împotriveşte frâului şi, de buna sa voie, se mută în tulburarea învălurată; şi coborându-se de la cunoaşterea Ființei nenăscute la cele muritoare şi născute, are când o părere, când alta"[272].

E o sporire a răului: „Dacă Adam *s-a ascuns de la fața lui Dumnezeu,* Cain, mai păcătos şi mai nelegiuit decât Adam*, a plecat de la fața lui Dumnezeu*"[273]. Ruptura e totală!

17: **Şi Cain a cunoscut-o pe femeia sa; şi ea, zămislind, l-a născut pe Enoh; şi a zidit o cetate şi a numit cetatea după numele fiului său, Enoh.**

Scriptura nu a amintit naşterea ori numele femeii lui Cain, socotindu-le lipsite de importanță. „După *Cartea Jubileelor* 4, 1, 9, femeia lui Cain se numea Awan şi era sora lui. Părinții insistă pe ideea incestului (cf. Theodoret, *QG* 43). ♦ După Iosif Flaviu, evenimentul marchează începutul vieții politice (*AI* I, 61-62). Augustin pune în paralel cuplurile Remus/Romulus, Cain/Abel, precum şi întemeierea celor două oraşe (*Civ. Dei.* XV, V)"[274].

Enoh înseamnă *îndemânatic, începător*, alte traduceri posibile părându-ni-se nepotrivite pentru el. Interesant că primul erou civilizator amintit de Biblie este Cain, primul care zideşte o cetate. Depărtat de Dumnezeu, el simte nevoia de protecție prin ziduri, ca şi dorința de-a dobândi o anume nemurire prin lucrarea sa. Ridicarea unei cetăți mai sugerează vremuri în care numărul oamenilor ajunsese destul de mare. „Atribuirea rolului de civilizator, fondator al primului oraş, are pentru autor [...] valoare simbolică, aceeaşi pe care o vom regăsi şi în relatarea [...] turnului lui Babel (11, 1-9) – condamnarea vieții urbane şi un argument pentru degenerarea umanității primitive prin extinderea caracterului violent"[275].

---

[267] SEP 1, p. 64
[268] *Omilii la Facere*, XIX, 5
[269] *Glafire la Facere*, I
[270] BBVA, p. 26
[271] GEN, p. 334
[272] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 51, 4-5
[273] Origen, *Omilii la Cartea Ieremia*, XVI, 4
[274] SEP 1, p. 64
[275] GEN, p. 334

18: **Iar lui Enoh i s-a născut Irad; lui Irad i s-a născut Maleleil; lui Maleleil i s-a născut Matusal, iar lui Matusal i s-a născut Lameh.**

Irad apare în Septuaginta ca *Gaidad*. *Irad* (= fugar; oraş veşnic) arată continuarea zbuciumului lui Cain, ca şi a acţiunii sale civilizatoare, surogat al vieţii în Dumnezeu. *Maleleil* (= lăudat de Dumnezeu) ar lăsa să se creadă că şi din descendenţa lui Cain ar fi putut ieşi ceva bun; Scriptura, însă, nu lasă să se întrevadă aşa ceva. *Matusal* (= omul săbiei) indică o fire războinică, violentă, şi un mediu în care e cunoscută metalurgia. *Lameh* (= războinic; distrugător; sălbatic) îşi anunţă prin nume faptele sălbatice pe care le va săvârşi.

19: **Lameh şi-a luat două femei: numele uneia era Ada şi numele celeilalte era Sela.**

„Caracterul insolent şi degenerat al descendenţei lui Cain culminează cu Lameh, primul care şi-a luat două soţii, contravenind astfel ordinii iniţiale stabilite de Dumnezeu în creaţie, aceea a monogamiei”[276]. Numele soţiilor sale, *Ada* (= podoabă; frumuseţe; plăcere) şi *Sela* (= stâncă ascuţită), sugerează cufundarea în plăceri şi împietrirea inimii.

20: **Ada l-a născut pe Iabal; acesta a fost tatăl celor ce trăiesc în corturi, la turme.**

21: **Fratele lui Iabal se numea Iubal; acesta este tatăl tuturor celor ce cântă din fluier şi din ţiteră.**

Iabal (= drumeţ; nomad; civilizaţie) are numele în acord cu ocupaţia sa; din nou e sugerat că civilizaţia e semn al degenerescenţei. *Iubal* (= cântăreţ din fluier; cultură) arată iarăşi îndeletnicirea, ca şi faptul că o anume *cultură*, ce nu se mai revendică de la *cult*, este încercarea omenirii decăzute de a crea o falsă realitate, spre a umple golul lăsat de îndepărtarea de Dumnezeu. „Septuaginta nu redă relaţia existentă în Textul Masoretic între numele părintelui muzicii, **Yubhal**, şi numele trâmbiţei, **yobhel**. În greacă, Iubal este doar inventatorul instrumentelor cu coarde; în Textul Masoretic, dacă **kinnor** este un instrument cu coarde, cel de-al doilea, **ughabh**, desemnează familia fluierelor şi flautelor”[277].

Textul grec vorbeşte aici despre *psaltire* şi *chitară*. Anania a operat o apropiere de textul ebraic.

22: **Cât despre Sela, ea l-a născut pe Tubal-Cain, care a fost părintele celor ce lucrează arama şi fierul. Iar sora lui Tubal-Cain era Noema.**

Tubalcain (= aşchii de metal; fierar), prin ocupaţia sa, aparţinea unei categorii privite, în vechime, cu teamă sau chiar cu oroare; fierarul fiind văzut ca un fel de vrăjitor; nu e exclus ca metalurgia să fi fost împreunată cu practicile magice. *Noema* (= cea frumoasă; cea iubită) „etimologie ce a făcut posibilă presupunerea referirii aici la o altă plagă a vieţii urbane – fiicele plăcerii”[278].

23: **Lameh le-a zis femeilor sale:**
„Ada şi Sela, ascultaţi glasul meu;
femei ale lui Lameh, luaţi aminte la cuvintele mele:
Am ucis un om pentru rana mea
şi un tânăr pentru vânătaia mea.
24: **Dacă pentru Cain fi-va răzbunarea de şapte ori,**
pentru Lameh de şaptezeci de ori câte şapte”.

„Versetele 23-24 reprezintă textul unui poem străvechi, din vremea când în societatea primară se instituise vendeta sângeroasă: Lameh se laudă cu propria sa ferocitate spre a-şi paraliza adversarii. Inserţia poemului e o replică la versetele 13-15”[279]. Fragmentul „reprezintă un cântec sălbatic compus spre gloria lui Lameh, erou al deşertului, şi este inserat aici ca mărturie a violenţei crescânde a neamului lui Cain. Cântecul nu aparţinea iniţial spaţiului israelit, ci era o odă cheneitică, pe care autorul (biblic) o utilizează ca să caracterizeze degradarea etică

276 GEN, p. 334
277 SEP 1, p. 64
278 GEN, p. 334
279 BBVA, p. 26

(poligamia) şi sălbăticia relaţiilor umane (răzbunarea sângelui) după păcatul originar. [...] Setea de răzbunare a lui Lameh reprezintă al treilea păcat (după atingerea de fructul oprit şi crima lui Cain) din perioada anterioară lui Noe, cauză nemijlocită a potopului”[280]. „Unii comentatori înţeleg că Lameh va fi pedepsit de 490 de ori (Philon *QG* I, 77; Vasile, *Ep*. 260); alţii înţeleg că este vorba despre 77 de generaţii între crima lui Lameh şi venirea lui Iisus (Ieronim, *Ep*. 36)”[281].

E şi un alt tâlc aici: „Cu alte cuvinte, Lameh a spus aşa: *Eu merit mai mari pedepse decât Cain*. Pentru ce? Deşi Lameh n-a omorât pe fratele său, totuşi a fost pedepsit mai cumplit, pentru că nu l-a înţeleptit pilda lui Cain”[282].

25: **Adam a cunoscut-o iarăşi pe Eva, femeia sa; şi ea, zămislind, a născut un fiu şi i-a pus numele Set, pentru că şi-a zis: „Datu-mi-a Dumnezeu un alt vlăstar în locul lui Abel, pe care l-a ucis Cain”.**

Set (= înlocuire; vlăstar) va înlocui pe Abel, omenirea având să se îndrepte în descendenţa lui. „Greaca nu poate echivala jocul de cuvinte din ebraică între numele **Şeth** şi forma verbală **şath**, *a aşeza*, *a rândui*”[283].

26: **Lui Set, de asemenea, i s-a născut un fiu şi i-a pus numele Enos. De atunci au început oamenii să cheme numele Domnului Dumnezeu.**

„Altfel formulat: *De atunci au început oamenii să-L cheme pe Dumnezeu cu numele de Domnul*. E vorba de introducerea numelui divin **Iahve** (din tetragrama YHVH) = *Domn*, pe lângă acela de **Elohim** = *Dumnezeu*; deci: Domnul Dumnezeu. Această tradiţie îi plasează originea în generaţia contemporană cu nepotul lui Adam, în timp ce o alta îi atestă o apariţie mult mai târzie, în vremea lui Moise (vezi Ieşirea 3, 13-15). La obârşie, **Iahve** era un nume propriu; din respect şi teamă, Evreii preferau să-l rostească prin echivalentul *Domn*. În limbajul biblic, **numele divine** sunt folosite astfel: **Iahve** = Domnul; **Elohim** = Dumnezeu; **Adonai** = Domnul; **Adonai Iahve** = Domnul Dumnezeu; **Iahve Elohim** = Domnul Dumnezeu; **Iahve Sabaot** = Domnul Sabaot sau Domnul Atotţiitorul; **Şaddai** = Puternicul; **El-Olam** = Dumnezeu-Cel-Veşnic”[284]. „Ultima parte a versetului este foarte greu de tradus. Enos este simbol al speranţei (Philon, *Deter*. 138-140; *QG* I, 79; Origen, *Com. Io*. XX, 12; Eusebiu, *PE* VII, 8, 1-12). El este primul care a sperat să invoce numele lui Dumnezeu. Didim (*ad locum*) propune un alt sens pentru verbul grec considerat pasiv: Enos spera să fie invocat ca un dumnezeu, adică să devină ca Dumnezeu. Textul Masoretic are: *De atunci a început să se invoce…*”[285].

Numele *Enos* (= muritor; slăbănog) pare a indica smerenia acestuia. Textul ebraic are aici tetragrama IHVH[286], folosită pentru prima dată şi marcând reapropierea omenirii de Dumnezeu. Acest nume va fi uitat, şi Dumnezeu îl va redescoperi în arătarea Sa către Moise, în rug.

CAPITOLUL 5 – *Patriarhii de dinainte de potop.*

1: **Aceasta este cartea neamului lui Adam. În ziua când l-a făcut Dumnezeu pe Adam, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut.**

Cartea neamului lui Adam: variantă de text: *cartea neamului oamenilor*. Genealogiile aveau un rol important în viaţa triburilor semi-nomade, mai ales în exercitarea funcţiei preoţeşti. Cea de faţă vrea să acopere perioada dintre creaţie şi potop şi este, de fapt, o continuarea a textului întrerupt la 2, 4a. După numeroşi exegeţi, cifrele din ea, de tradiţie mesopotamică, sunt

[280] GEN, p. 334
[281] SEP 1, p. 65
[282] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXIV, 2
[283] SEP 1, p. 65
[284] BBVA, pp. 26-27
[285] SEP 1, p. 65
[286] יהוה

simbolice şi urmăresc, în principal, două idei: a) o perioadă foarte lungă între două generații; b) longevitatea e o binecuvântare a lui Dumnezeu asupra oamenilor drepți, iar ea scade pe măsură ce răutatea şi păcatul se instalează în lume (între 1000 şi 600 de ani de la Adam la Noe, între 600 şi 200 de la Noe la Avraam, între 200 şi 100 între Avraam şi Iosua Navi, pentru ca de la David încoace să devină *normală*)[287]. „O durată de viață foarte lungă este atribuită primilor patriarhi, între Noe şi Avraam ea se va reduce la două până la şase sute de ani, apoi la o sută până la două sute de ani pentru patriarhii evrei. Această diminuare a lungimii vieții este pusă pe seama creşterii răului (cf. 6, 3), căci o viață lungă reprezintă o binecuvântare a lui Dumnezeu (BJ) şi va fi unul dintre privilegiile erei mesianice (Isaia 65, 20)"[288].

SEP 1 are: *cartea naşterii oamenilor*: „din nou apare termenul *geneză*. Versetul a fost considerat de unii comentatori (Origen, *C. Cels*. VI, 49) ca final al relatării Genezei. ♦ *după chip* (cf. Facerea 1, 26-27): după Ioan Gură de Aur, reluarea acestei expresii foarte sugestive arată că Dumnezeu îşi menține bunăvoința asupra lui Adam chiar şi după cădere (*Hom. Gen*. XXI)"[289]

2: **Bărbat şi femeie i-a făcut; şi i-a binecuvântat şi i-a numit cu numele de „om" în ziua în care i-a făcut.**

Reamintim că *Adam* înseamnă *om* sau *pământ*.

3: **Adam a trăit două sute treizeci de ani şi atunci i s-a născut un fiu după asemănarea sa şi după chipul său şi i-a pus numele Set.**

„Adam îi transmite întregului neam omenesc chipul pe care el însuşi îl primise de la Dumnezeu (vezi 1, 27); *asemănarea* e psiho-somatică"[290]. SEP 1 traduce: *după forma şi după chipul său*: „Textul Masoretic reia *după chip şi asemănare* din 1, 26-27, în timp ce Septuaginta foloseşte un termen rar, unic în tot Pentateuhul, **ιδέα**, *formă*, *tipar* (se poate referi atât la trup, cât şi la caracter). ♦ Faptul că Set a fost născut *după chipul* lui Adam îi permite lui Pavel să spună, în I Corinteni 15, 49: *Avem în noi chipul* [*omului*] *pământesc, dar îl putem avea pe cel* [*al omului*] *ceresc*"[291]. „Urmaşii săi sunt *setiții*, care formează de la Adam la Noe zece generații cu o foarte lungă durată a vieții"[292].

De aici se redă genealogia lui Adam pe linia lui Set, în contrast cu descendența lui Cain. Cain e abandonat de autorul biblic, sământa sa fiind deja condamnată. *Plecat* de la fața lui Dumnezeu, el nu mai e nici măcar după chipul şi asemănarea părinților săi căzuți, într-atât a fost desfigurat de păcat. De acum, sunt înfățişați doar urmaşii lui Set pentru că „toți oamenii care sunt în lumea aceasta sunt fiii lui Set. Căci urmaşii lui Cain au pierit în potop"[293]. Cum s-a arătat, însă, în alte locuri, pare că au mai rămas şi descendenți ai lui Cain, în pofida potopului; aceasta o putem afirma, fără dovezi concrete, şi din experiența de zi cu zi…

4: **Zilele pe care le-a trăit Adam după naşterea lui Set au fost şapte sute de ani; şi i s-au născut fii şi fiice.**

5: **Iar de toate, zilele vieții lui Adam au fost nouă sute treizeci de ani; şi a murit.**

Durata vieții oamenilor avea să scadă treptat, pe măsură ce aceştia s-au adâncit în păcate.

6: **Set a trăit două sute cinci ani şi i s-a născut Enos.**

Enos înseamnă *muritor, slăbănog*. „Prin darea acestui nume fiului său, Set recunoaşte slăbiciunea vieții omeneşti, opunându-se astfel semeției descendenților lui Cain. Spre deosebire

[287] BBVA, p. 27
[288] GEN, p. 335
[289] SEP 1, p. 65
[290] BBVA, p. 27
[291] SEP 1, p. 66
[292] GEN, p. 335
[293] Origen, *Omilii la Cartea Numerii*, XVIII, 4

de Chenei, oameni ai împărăției pământești, setiții, începând cu Enos, recunosc împărăția lui Iahve"[294].

7: **După nașterea lui Enos, Set a mai trăit șapte sute șapte ani, și i s-au născut fii și fiice.**

8: **Iar de toate, zilele lui Set au fost nouă sute doisprezece ani; și a murit.**

9: **Enos a trăit o sută nouăzeci de ani și atunci i s-a născut Cainan.**

Cainan înseamnă *câștig, proprietate, ziditor, copil.*

10: **După nașterea lui Cainan, Enos a mai trăit șapte sute cincisprezece ani și i s-au născut fii și fiice.**

11: **Iar de toate, zilele lui Enos au fost nouă sute cinci ani; și a murit.**

12: **Cainan a trăit o sută șaptezeci de ani și atunci i s-a născut Maleleil.**

Maleleil înseamnă *lauda lui Dumnezeu* sau *cel ce laudă pe Dumnezeu.*

13: **După nașterea lui Maleleil, Cainan a mai trăit șapte sute patruzeci de ani și i s-au născut fii și fiice.**

14: **Iar de toate, zilele lui Cainan au fost nouă sute zece ani; și a murit.**

15: **Maleleil a trăit o sută șaizeci și cinci de ani și atunci i s-a născut Iared.**

Iared se tălmăcește *cel care coboară*. Suntem tentați să vedem aici o aluzie la *smerenie*, nu la *păcat*.

16: **După nașterea lui Iared, Maleleil a mai trăit șapte sute treizeci de ani și i s-au născut fii și fiice.**

17: **Iar de toate, zilele lui Maleleil au fost opt sute nouăzeci și cinci de ani; și a murit.**

18: **Iared a trăit o sută șaizeci și doi de ani și atunci i s-a născut Enoh.**

Enoh (= inițiat; sfințit; consacrat) poartă același nume cu fiul lui Cain, însă va avea un rol cu totul diferit, motiv pentru care am ales, în cazul numelui său, alte traduceri posibile, care să-i sublinieze lucrarea și viețuirea.

19: **După nașterea lui Enoh, Iared a mai trăit opt sute de ani și i s-au născut fii și fiice.**

20: **Iar de toate, zilele lui Iared au fost nouă sute șaizeci și doi de ani; și a murit.**

21: **Enoh a trăit o sută șaizeci și cinci de ani și atunci i s-a născut Matusalem.**

22: **Și după nașterea lui Matusalem a umblat Enoh cu Dumnezeu două sute de ani și i s-au născut fii și fiice.**

„*A umbla cu Dumnezeu* = metaforă pentru omul care trăiește în intimitatea lui Dumnezeu, care-I este bineplăcut"[295].

23: **Iar de toate, zilele lui Enoh au fost trei sute șaizeci și cinci de ani.**

„Lui Enoh i se atribuie cea mai scurtă durată de viață, care însă reprezintă [un număr perfect], acela al unui an solar"[296]

24: **Și a umblat Enoh cu Dumnezeu și nu s-a mai aflat, pentru că Dumnezeu îl strămutase.**

Îl strămutase: „în variantă de text: *îl luase cu Sine*. Verbul **metatithemi** înseamnă nu numai a muta, a strămuta, a schimba locul, ci și a preface, a transforma (a trece ceva sau pe cineva dintr-o stare de existență în alta). De aici, exegeza asupra misterului în care Enoh a fost strămutat (fenomen care se va repeta cu profetul Ilie – vezi IV Regi 2, 3-10)"[297]. „Excepția lui Enoh: toți ceilalți patriarhi *mor*, numai Enoh este *strămutat* (*luat*, după Textul Masoretic). Acest verb, *strămutat*, a permis două interpretări: 1) Enoh este simbolul dreptului care dobândește nemurirea; Philon apropie *strămutarea* lui Enoh de dispariția lui Ilie (*QG* I, 86; *Mut*. 34-38).

[294] GEN, p. 334
[295] BBVA, p. 27
[296] GEN, p. 335
[297] BBVA, p. 27

Pentru Theodoret şi Augustin, versetul prefigurează Învierea eshatologică, dat fiind că Enoh este al şaptelea patriarh din listă (Învierea va avea loc în a şaptea zi milenară); 2) Tradiția apocrifelor (lui Enoh) face din personaj un profet care, fiind nemuritor, cunoaşte derularea întregii istorii omeneşti, de la Creație până la Judecată. Enoh este unul din personajele apocaliptice cheie. Pentru Părinți, el va fi unul dintre cei doi *martori* care vor preceda venirea Antihristului (celălalt fiind identificat cu Ilie, Moise ori Ieremia). Abia la sfârşitul lumii Enoh va cunoaşte moartea, fiind ucis de Antihrist (Victorin, Hipolit, Augustin etc.). ♦ Unii exegeți înțeleg verbul **μετέθηκεν** nu cu sensul de *l-a strămutat*, ci *l-a schimbat* spiritual. Astfel, pentru Philon, Enoh devine simbolul convertirii, al *metanoiei*, care se asociază cu pocăința şi singurătatea (una din marile teme exegetice philoniene este *singurătatea lui Enoh*: *Praem*. 15-21; *Abr*. 17-26)"[298]. „Enoh se distinge de ceilalți patriarhi prin câteva trăsături: are viața cea mai scurtă, dar care atinge [un număr perfect], este posesor al tainelor divine, dispare misterios luat de Dumnezeu, este al şaptelea în seria Adam (1), Enos (3), Noe (10) şi primul în marea heptadă Enoh, Noe, Avraam, Isaac, Iacov, Moise şi Iisus – cei şapte stâlpi ai lumii, cele şapte coloane ale casei Înțelepciunii, cei şapte păstori. El devine o figură importantă a tradiției ebraice, care îl va da ca exemplu de pietate şi îi va atribui paternitatea cărților apocrife. Textul de față reprezintă cel mai vechi fragment păstrat referitor la Enoh"[299].

„Bogat a fost Enoh, care a luat cu sine ceea ce a avut şi toate roadele bunătății sale le-a depus în hambarele cereşti. El de aceea *a fost răpit, pentru ca răutatea să nu-i schimbe inima* (Înțelepciunea lui Solomon 4, 11)" [300]. Nu e clar dacă Enoh a murit sau nu. Tradiția, însă, spune că Enoh va reveni, împreună cu Ilie, şi abia atunci va trece prin moarte.

25: **Matusalem a trăit o sută optzeci şi şapte de ani şi atunci i s-a născut Lameh.**

26: **După naşterea lui Lameh, Matusalem a mai trăit şapte sute optzeci şi doi de ani şi i s-au născut fii şi fiice.**

27: **Iar de toate, zilele lui Matusalem au fost nouă sute şaizeci şi nouă de ani; şi a murit.**

Matusalem (= omul săbiei) a trăit mai mult decât oricare altă persoană menționată în Scriptură. Fiul său, *Lameh* (= plin de putere; sărac) nu are, desigur, vreo legătură cu urmaşul lui Cain ce purta acelaşi nume. „După Textul Masoretic, data morții lui Mathusala [Matusalem] coincide cu data potopului, în vreme ce după Septuaginta el ar fi murit la paisprezece ani după potop, fapt care nu concordă cu evenimentele relatate în Facerea 7, 7. Ieronim propune să se adopte versiunea Textului Masoretic; alți comentatori rezolvă contradicția afirmând că Mathusala a fost păstrat lângă tatăl său, nemuritorul Enoh, până după sfârşitul potopului"[301]. „Trăind nouă sute şaizeci şi nouă de ani, [Matusalem] atinge cea mai înaintată vârstă dintre patriarhi. Probabil la aceasta şi la scurtimea vieții piosului său tată se referă comentariul din Înțelepciunea lui Solomon 4, 4-11"[302].

28: **Lameh a trăit o sută optzeci şi opt de ani şi atunci i s-a născut un fiu**

29: **şi l-a numit cu numele de Noe, zicând: „Acesta ne va mângâia în osteneala noastră şi-n durerea mâinilor noastre, ce vine din pământul pe care Domnul Dumnezeu l-a blestemat".**

Noe (= linişte; odihnă; mângâiere) este tip al lui Hristos. „Hristos ni s-a făcut nouă dreptate şi odihnă. Ne-a mântuit pe noi şi de pământul pe care l-a blestemat Domnul Dumnezeu. Căci aceasta a spus-o Lameh proorocind despre Noe. Deci nu e nici o îndoială că în Hristos ni s-a iertat vina neascultării lui Adam."[303].

---

298 SEP 1, pp. 66-67
299 GEN, p. 335
300 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXXVIII, 7
301 SEP 1, p. 67
302 GEN, p. 335
303 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II

30: **Şi după naşterea lui Noe, Lameh a mai trăit cinci sute şaizeci şi cinci de ani şi i s-au născut fii şi fiice.**

31: **Iar de toate, zilele lui Lameh au fost şapte sute cincizeci şi trei de ani; şi a murit.**

„Priveşte, deci, înainte de altele, cum se numesc cei din Cain şi şirul urmaşilor lui. Dar şi cum se arată clar la ce număr de ani s-a întins timpul fiecărei vieți pentru urmaşii lui Set. (...) E şi aceasta o dovadă vădită celor ce voiesc să cugete drept în acestea, că Dumnezeu nu rabdă să vadă viața celor păcătoşi. (...) De aceea s-a trecut sub tăcere timpul vieții urmaşilor lui Cain. Căci n-au făcut nimic vrednic de auzit”[304].

32: **Noe era de cinci sute de ani când le-a dat naştere celor trei fii: Sem, Ham şi Iafet.**

Din cei trei fii ai lui Noe se vor trage trei mari ramuri ale omenirii de după potop:

– *Sem* (= nume; răsad; sămânță) e părintele rasei *semitice* (arabi, evrei ş. a.);
– *Ham* (= negru; căldură; nervos) e strămoşul rasei *hamitice*, uşor de recunoscut după culoarea închisă a pielii;
– *Iafet* (= întindere; răspândire; frumusețe) e strămoşul rasei *iafetite*, cu pielea de culoare albă.

Anul cinci sute al vieții lui Noe e indicat ca fiind timpul în care Dumnezeu anunță pentru prima dată cataclismul ce va veni.

Din pricina sporirii răului în lume, Dumnezeu a hotărât nimicirea omenirii prin potop de apă. Memoria omenirii a păstrat, aproape pretutindeni, amintirea diluviului, în legende. Nu credem a fi vorba, însă, despre acelaşi cataclism, ci de evenimente similare, petrecute la date diferite. Potopul descris de Biblie a avut loc, conform lui Ovidiu Drimba, *Istoria culturii şi civilizației*, în jurul anului 3600 î. Hr., în zona Mesopotamiei, lăsând un strat de mâl gros de trei metri, pe o suprafață de 270.000 km^2.

Pornind de la relatarea diluviului, ni se dă un sfat pentru viața duhovnicească: „Precum corăbierii nu poartă haine frumoase, sau mănuşi, sau sandale, căci de nu sunt dezbrăcați nu pot înota, aşa îi e cu neputință sufletului să treacă peste valurile vânturilor potrivnice ale răutății, de nu se află dezbrăcat de cele ale lumii”[305].

CAPITOLUL 6 – *Eroii antediluvieni. Noe, singurul om drept. Vestirea potopului; corabia.*

1: **Şi a fost că după ce au început oamenii a se înmulți pe pământ şi li s-au născut fiice,**

2: **fiii lui Dumnezeu, văzând că fiicele oamenilor sunt frumoase, şi-au luat dintre ele soții, care pe cine şi-a ales.**

„*Fiii lui Dumnezeu*: altă lecțiune este *îngerii lui Dumnezeu.* Philon şi Origen comentează *îngerii lui Dumnezeu.* [...] ♦ *Fiii* sau *îngerii* sunt, pentru Philon, simboluri ale intelectului sau ale sufletului care se încarnează în trupuri (*Gig.* 6-18); literatura apocaliptică intertestamentară (*Enoh* 6-7) descrie revolta îngerilor şi amestecul lor cu fiicele oamenilor (îngerii îi învață pe bărbați războiul şi fierăria, iar pe femei, arta împodobirii; tot ei se află la originea idolatriei). Pentru o altă serie de exegeți (Ioan Gură de Aur, Ioan Casian, Theodoret), *îngerii* sau *fiii lui Dumnezeu* sunt urmaşii lui Set, corupți de *fiicele oamenilor*, care sunt urmaşii lui Cain (cele două categorii ale omenirii: bună şi rea)[306]. *Cartea Jubileelor* 4 afirmă,

[304] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I

[305] Isaia Pustnicul, *29 de Cuvinte*, XXV, 12

[306] Această din urmă opinie, cum se va arăta şi mai jos, ne pare singura pertinentă, fără a exclude din toată această istorie influența malefică a îngerilor căzuți, dar respingând ideea unor *împreunări* imposibile (tehnic vorbind!).

dimpotrivă, că îngerii au venit să aducă dreptatea pe pământ, dar că au fost amăgiți de femei şi renegați de Dumnezeu. Textul biblic nu vorbeşte despre nici o greşeală comisă de vreuna dintre cele două părți: îngeri sau fiice. Condamnarea unirii nefireşti apare o dată cu interpreții târzii"[307]. Dacă textul biblic nu arată explicit greşeala săvârşită, ea este, totuşi, subînțeleasă.

În *fiii lui Dumnezeu* s-au văzut fie ființe cereşti, fie îngeri căzuți. Credem că mai potrivit e să-i înțelegem pe urmaşii lui Set[308], cei ce *au început să cheme numele Domnului*, iar prin *fiicele oamenilor*, descendente ale lui Cain, numite astfel deoarece au ratat posibilitatea de a-şi transcende condiția de creatură căzută. „Desigur, n-ar putea proveni omul din împreunarea duhurilor cu totul străine de trup cu femeia"[309]. Ci „e vorba de oamenii ce se întorc la patimile iubirii trupeşti şi se aprind de pofta ei urâtă prin îngerii căzuți"[310]. „Până ce neamul sfințit viețuia de sine, neamestecat cu cel rău, strălucea în ei frumusețea dumnezeiască neatinsă şi-i făcea minunați. Dar când au alunecat în iubirea trupească, fermecați de chipurile femeilor, s-au făcut apostați"[311]. „Împărțirea aceasta (a neamurilor) s-a făcut după Cain şi Set, cei din Cain numindu-se oameni, iar cei coborâtori din Set chemându-se fii ai lui Dumnezeu"[312]. Finalul versetului 2, după care şi-a ales fiecare *pe cine a voit*, pare a sugera desfrâul general ce domnea pe atunci.

3: **Dar Domnul Dumnezeu a zis: „Duhul Meu nu va rămâne pururea în oamenii aceştia, pentru că ei sunt numai trup; aşadar, zilele lor vor fi o sută douăzeci de ani!"**

„Duhul lui Dumnezeu va rămâne doar în oamenii spirituali, nu în cei *trupeşti* (Origen, *De princ.* I, 3, 7; *C. Cels.* VII, 38). Atanasie vede aici o mărturie despre Sfântul Duh (*Ep. Serap.* I, 5-7). ♦ (…) Nu *trupul* este condamnat de către Părinți, ci felul de viață carnal, pătimaş. ♦ *o sută douăzeci de ani*: fie viața omului va avea această limită (cf. Deuteronom 34, 7), fie Dumnezeu le-a mai dat oamenilor un răgaz de o sută douăzeci de ani, pentru a se converti. Ambele interpretări apar la comentatorii antici"[313].

Cufundarea în simțualitate şi alipirea de materie grăbeşte moartea, căci stihiile rămase în voia lor, se destramă în chip natural. „Plăcerea, trecând de la trup la minte, o face pe aceasta cu chip trupesc, neîmbunătățindu-se prin împărtăşirea de ceea ce este mai bun, ci transmițându-i mai vârtos aceleia ceea ce este mai rău, încât omul întreg e numit din pricina ei *trup*, potrivit cu ceea ce s-a zis despre cei înecați prin mânia lui Dumnezeu"[314]. Promisiunea plăcerilor atrage mintea într-o capcană, închizând-o în forme şi despărțind-o de Cel Nelimitat de vreo formă. Omul robit plăcerii alege finitul în locul infinitului şi temporalul în schimbul veşniciei.

4: **În zilele acelea erau pe pământ uriaşi, şi chiar după aceea, când fiii lui Dumnezeu au intrat la fiicele oamenilor şi acestea le dăruiau fii: aceştia sunt uriaşii din vechime, oamenii cei vestiți.**

Uriaşi: „Septuaginta foloseşte un singur cuvânt, **γίγαντες**, pentru *două* cuvinte ebraice: **nephilim** (*cei care cad*) şi **gibborim** (*cei puternici*). Philon îi apropie etimologic pe giganți de **γη**, *pământ*: sunt creaturi pământeşti, materiale (*Gig.* 60-66; la fel, Irineu, *Dem.* 18)"[315]. „La toate popoarele există reprezentarea dimensiunii supraomeneşti a generației mitice – Ghilgameş, la sumerieni, Thor, Ymir şi dolmii la germani, Titanii, Giganții, Ciclopii la greci etc. Autorul se referă la o legendă populară despre giganți (**nephilim**), titani orientali născuți din unirea muritoarelor cu ființe cereşti. Povestitorul biblic reînvie amintirea unei stirpe insolente de supraoameni – exemplu al degenerării crescânde care va provoca potopul. Iudaismul

[307] SEP 1, p. 68
[308] *Credem că* e un fel al nostru de-a ne exprima. A se citi: *cu certitudine că…*
[309] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II
[310] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II
[311] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II
[312] Sf. Grigorie Palama, *Capete despre cunoştința naturală*, 62
[313] SEP 1, p. 68
[314] Sf. Grigorie Palama, *Despre rugăciune*, 9
[315] SEP 1, p. 68

posterior şi primii scriitori ecleziastici, aproape fără excepţie, au interpretat pe *fiii lui Dumnezeu* (**οι υιοί του θεου**) ca îngeri căzuţi. Începând cu secolul al IV-lea, datorită unei concepţii mai spirituale despre îngeri, Părinţii Bisericii au văzut în **οι υιοί του θεου** pe urmaşii lui Set, iar în *fiicele oamenilor* (**θυγατέρες των ανθρώπων**) descendenţa lui Cain”[316].

„Versetele 1-4: text enigmatic; inserţia unei străvechi tradiţii pe care autorul Genezei nu şi-a permis s-o omită. În limbajul biblic, *fii ai lui Dumnezeu* sunt oamenii superiori, evoluaţi, virtuoşi, în timp ce *fii ai oamenilor* sunt cei inferiori, primitivi, instinctuali, păcătoşi. Din unirea acestor două *specii* atât de diferite s-au născut *uriaşii*, ca o culme a răutăţii de pe pământ, răutate pe care Domnul o va eradica prin potop”[317].

Sunt destule supoziţiile privind acei *uriaşi*. Noi opinăm că, unindu-se cei cu aspiraţii spirituale cu aceia robiţi trupului, urmaşii lor vor fi fost sfâşiaţi de tendinţe contradictorii, manifestate prin fapte de natură să uimească. Sau, „femeile au născut aceşti monştri, Dumnezeu urâţind şi frumuseţile trupurilor omeneşti, din pricina neînfrânării poftelor desfrânate ale celor ce se împreunau. De aceea cei născuţi erau giganţi, adică sălbatici şi robuşti, care pătimesc de o mare urâciune, dar sunt superiori altora prin mărimea trupurilor. De aceea e de ştiut că cuvântul Scripturii obişnuieşte să numească uriaşi (giganţi) pe cei foarte robuşti”[318].

5: **Dar Domnul Dumnezeu a văzut că răutatea oamenilor s-a mărit pe pământ şi că toată închipuirea din gândul inimii lor era fără-ncetare numai spre rău.**

„Există mai multe naraţiuni babilonice despre potop, ce prezintă asemănări cu povestea biblică, ceea ce presupune existenţa unei surse comune – amintirea uneia sau mai multor inundaţii catastrofale ale văii Tigrului şi Eufratului, pe care tradiţia le-a exagerat până la proporţiile unui cataclism universal. Autorul a încărcat această amintire cu o învăţătură veşnică despre dreptatea şi misericordia divină, despre răutatea oamenilor şi despre mântuirea drepţilor (BJ)”[319].

6: **Şi S-a căit Dumnezeu că l-a făcut pe om pe pământ, şi S-a mâhnit întru inima Sa.**

Lăsând de-o parte exprimarea antropomorfică vizându-L pe Dumnezeu, textul e de o duritate extremă faţă de abisul josniciei la care poate coborî omul! „Regretul lui Dumnezeu reprezintă aici sfinţenia Sa, ce nu poate suporta păcatul. Mult mai frecvent, *regretul* lui Dumnezeu se referă la potolirea mâniei şi la retragerea ameninţării Sale, cf. Ieremia 26, 3”[320].

Pentru *S-a căit*, SEP 1 preferă *S-a îngrijorat*: „verbul *s-a îngrijorat* poate fi nuanţat: *a devenit preocupat* şi în acelaşi timp *s-a mâniat* din pricina purtării oamenilor. Textul Masoretic are verbele **naham** (*s-a căit*) şi **aţabh** (*s-a mâhnit*, *s-a mâniat*). Chestiunea teologică este majoră: Dumnezeu a regretat crearea omului? Dumnezeu şi-a ratat creaţia? Philon şi Origen resping o asemenea interpretare, afirmând că Dumnezeu este *mâniat* şi supărat, dar nu-şi reneagă creaţia, pe care o consideră bună, în principiu. Aceeaşi idee, în Sirah 44, 17”[321].

7: **Şi a zis Domnul: „Şterge-voi de pe faţa pământului pe omul pe care l-am făcut, de la om pân-la dobitoc şi de la târâtoare pân-la păsările cerului, căci Mă căiesc că le-am făcut”.**

Când citim că Dumnezeu *regretă* şi *Se căieşte*, nu-L vom cugeta ca fiind schimbător, acestea fiind adaptări la înţelegerea oamenilor. Înţelesul e acela că sfinţenia lui Dumnezeu nu poate îngădui învârtoşarea în păcat.

8: **Noe însă a aflat har în faţa Domnului Dumnezeu.**

„*Noe*: tema potopului şi personajul sunt reluate în diferite locuri din Scriptură: Isaia 54, 8-9; Iezechiel 14, 14; Sirah 44, 17-18; Înţelepciunea lui Solomon 10, 4; 14, 6-7; Luca 17, 26; Matei 24, 37-39; Evrei 11, 7 etc. Temele şi simbolurile cele mai importante descoperite de

[316] GEN, pp. 335-336
[317] BBVA, p. 28
[318] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II
[319] GEN, p. 336
[320] GEN, p. 336
[321] SEP 1, p. 68

autorii creştini: potopul-Judecată; Învierea; pedeapsa; pocăinţa; speranţa; *omul drept*; apa baptismală; grinda-cruce. (…) ♦ Philon vede în Noe un *nou Adam*, iar resurecţia lumii după potop reprezintă, pentru el, o *palingenesie*, *naştere din nou*. În Noe s-au păstrat *tăciunii* care au reaprins viaţa pe pământ (*QG* II, 17; 31; 45-46; *Mos*. II, 59-65; *Abr*. 46 şi 56; *Praem*. 23). Ideea a fost preluată şi de creştini (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 119, 4; 138, 2; Origen, *Hom. Gen*. II, 3)"[322]. *Har*: „redă gr. **χάρις**, care la rândul său traduce, alături de alţi termeni, ebr. **hen**/**hesed** – *îndurare*, *binefacere*, *bunăvoinţă*. Termenul nu are importanţa pe care o va căpăta în Noul Testament, nu este încă un concept teologic, ci înseamnă, atunci când se referă la Dumnezeu, orice fel de îndurare sau bunăvoinţă a Sa, de la salvarea ocrotitoare (ca în textul de faţă sau Amos 5, 15) până la privilegiul comuniunii cu Dumnezeu (Ieşirea 33, 12-17). Deşi această bunăvoinţă presupune o deplină libertate a manifestării ei, semnele îndurării divine nu se arată decât provocate şi motivate de o situaţie limită, de demnitatea sau rugămintea clară a celui ce se va bucura de ocrotirea ei"[323].

9: **Iată neamurile lui Noe: Noe era om drept şi neprihănit între cei din neamul său; Noe umbla cu Dumnezeu.**

„*Neamuri* în sens de *generaţii*. Philon interpretează alegoric, spunând că este vorba despre virtuţile *generate* de un suflet drept (*Deus* 117-118; *Abr*. 31-37)"[324].

Prin *drept* e înţeles „cel ce îşi îndeplineşte în comunitatea teocratică îndatoririle faţă de Dumnezeu, în consens cu legea Acestuia; cel ce este loial faţă de Dumnezeu şi, în măsura în care comportamentul său concordă cu exigenţele divine, are dreptul la un tratament echitabil"[325].

10: **Iar lui Noe i s-au născut trei fii: Sem, Ham şi Iafet.**

Despre Noe şi fiii săi s-a vorbit la 5, 32.

11: **Pământul însă se stricase în faţa lui Dumnezeu şi se umpluse pământul de silnicie.**

Silnicie: „**adikia**: nedreptate, strâmbătate, asuprire, agresiune, violenţă, cruzimea celui puternic faţă de cel slab"[326], cu menţiunea, însă, că şi cei asupriţi coborâseră la aceeaşi stricăciune ca şi asupritorii, de vreme ce potopul nu a acţionat selectiv.

12: **Şi a căutat Domnul Dumnezeu spre pământ, şi iată, era stricat; căci tot trupul îşi stricase calea sa pe pământ.**

Tot trupul: „literal: *toată carnea*, adică orice fiinţă vie, fie om, fie animal"[327].

13: **Şi Domnul Dumnezeu a zis către Noe: „Sosit-a înaintea feţei Mele sfârşitul a tot omul, căci din pricina lor s-a umplut pământul de silnicie; şi iată, Eu îi voi pierde, pe ei şi pământul.**

Sfârşitul (gr. **telos**) *a tot omul*: „pentru Irineu, acesta denumeşte unul din *momentele* tari ale intervenţiei lui Dumnezeu în istorie, cum ar fi: Legea, Întruparea, Judecata etc. (*Adv. haer*. V, 29, 2; *Dem*. 19)"[328].

14: **Ca urmare, tu fă-ţi o corabie de lemn din cel tare. În corabie fă încăperi, iar pe dinăuntru şi pe dinafară smoleşte-o cu smoală.**

Lemn din cel tare: „ebraicul **gofer** (transpus ca atare de primele traduceri engleze) indică o esenţă de lemn necunoscută nouă. Septuaginta îl traduce prin termenul general **tetragonos**, ceea ce indică un lemn de esenţă tare. Echivalentele moderne mai specifice: *salcâm*, *chiparos*, *răşinoase* sunt fie total inadecvate, fie aproximative"[329]. Mai jos, în lipsă de altceva, noi vom

[322] SEP 1, p. 69
[323] GEN, p. 336
[324] SEP 1, p. 69
[325] GEN, p. 336
[326] BBVA, p. 28
[327] BBVA, p. 28
[328] SEP 1, p. 69
[329] BBVA, p. 28

opta pentru *salcâm*. *Încăperi*: „după o interpretare mai nouă este pusă la îndoială existenţa despărţiturilor în arcă, această interpretare datorându-se probabil unei false traduceri"[330].

Corabie sau *arcă din grinzi tari* (SEP 1): „*arcă* (**κιβωτός**), o *ladă* (acesta este sensul exact al termenului grecesc). Termenul este important, pentru că este acelaşi care desemnează *arca* Legământului, în care vor fi depozitate Tablele Legii (Ieşirea 25, 10). Textul Masoretic numeşte *arca* lui Noe **thebah**, iar arca Alianţei/chivotul Legământului, **aron**. Traducătorul Septuagintei a folosit, pare-se, în mod intenţionat acelaşi cuvânt grecesc: locul prin care va fi salvat cel drept este acelaşi cu locul prezenţei divine prin Lege. ♦ Pentru Philon, *arca* simbolizează trupul care închide şi adăposteşte sufletul în timpul vijeliei vieţii (*Plant*. 43; *Confus*. 105). Creştinii preiau această interpretare, dar, pentru ei, cel mai des, *arca* este Biserica (ex. Origen, *Hom. Gen*. II, 3, 5). Pentru Hesychios, *Homiliae festales* V, 2, *arca* este Maria, născătoarea de Dumnezeu. ♦ *grinzi* [la Anania: *lemn*]: de fapt, *bârne dreptunghiulare*, asemenea celor utilizate la construcţiile cultice: încă un semn al voinţei traducătorului de a descrie ambarcaţiunea lui Noe ca pe un loc sacru. Unele manuscrise ale Septuagintei au adj. *Care nu putrezeşte*: aşadar lemn trainic şi de durată, care a fost interpretat ca simbol al crucii (Iustin, *Dialogul cu Trifon*, 138, 1-3)"[331]. „Arca va deveni în tradiţia biblică şi creştină unul dintre simbolurile cele mai bogate şi mai frecvent comentate. În tradiţia iudaică ea este o plută pe care s-a refugiat speranţa lumii (Înţelepciunea lui Solomon 10, 4; 14, 6); pentru Sfântul Petru (I Petru 3, 20 ss.) ea reprezintă modelul Botezului, iar pentru Părinţii Bisericii ea este simbolul Bisericii şi al vieţii veşnice. Adevăratul Noe este Iisus Hristos, care a construit singur Arca bisericii, iar potopul reprezintă pentru cei drepţi botezul"[332].

Corabia e simbol al Bisericii, locul în care sufletele află scăpare din potopul păcatelor. Ca lucrător al corăbiei, Noe este tip al Mântuitorului. Hristos, Noe cel Adevărat, „a construit Biserica, arătată ca în chipul acelei vestite corăbii, în care cei ce intră scapă de nimicirea ce ameninţă lumea"[333]. Sfântul Maxim Mărturisitorul compară pilda lui Noe cu vieţuirea sfinţilor: „Sfântul [...], asemenea lui Noe, privind prin credinţă chipurile viitoare ale judecăţii dumnezeieşti, şi-a întocmit, ca pe o corabie, o vieţuire şi o deprindere care să-l scape de mânia viitoare, întărită din toate părţile cu frica de Dumnezeu"[334]. Corabia e făcută din lemn de salcâm, lemn tare şi neputrezitor, simbol solar al renaşterii şi nemuririi.

15: **Şi iată cum să faci corabia: lungimea corăbiei să fie de trei sute de coţi, lăţimea ei de cincizeci de coţi, iar înălţimea de treizeci de coţi.**

Un *cot* însemna aproximativ 0, 45 metri. „Dimensiunile arcei, aşa cum au fost date de Iahve lui Noe, au fost ulterior interpretate în sensul simbolisticii creştine (Origen, Ambrozie, Isidor, Hugues de Saint-Victor etc.)"[335].

16: **Corăbiei să-i faci acoperiş pe care-l vei încheia la un cot deasupra; iar uşa corăbiei să i-o faci într-o latură; şi vei face o punte jos, una în rândul doi şi alta în cel de al treilea.**

„Aşadar, spaţiul cel mare împărţit în trei etaje"[336]. *Acoperiş pe care-l vei încheia la un cot deasupra*: „Text dificil, înţeles neclar. Ideea ar fi: un acoperiş uşor înclinat, a cărui coamă nu va depăşi în înălţime un cot de la streaşină. Altă traducere: *o fereastră la un cot de la acoperiş*. Oricum, corabia (arca) lui Noe nu are nimic în comun cu structura şi formele corăbiei clasice. Septuaginta o desemnează prin substantivul **kivotos** = ladă cu capac, cufăr"[337].

[330] GEN, p. 336
[331] SEP 1, p. 69
[332] GEN, p. 336
[333] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II
[334] *Răspunsuri către Talasie*, XLVII
[335] GEN, p. 336
[336] BBVA, p. 28
[337] BBVA, p. 28

Clement Alexandrinul, urmând lui Barnaba, tâlcuieşte: „Unii spun că cei trei sute de coţi sunt simbolul semnului Domnului [T – litera **taf**, cu care vechii greci notau numărul 300, simbolizând Crucea – n.n.]; cei 50 de coţi sunt simbolul nădejdii şi al iertării date în ziua Cincizecimii; iar cei 30 de coţi, sau 12 m, cum este scris în unele texte, arată predicarea Evangheliei, că Domnul a început predica Sa când era de 30 de ani, iar 12 sunt Apostolii. Construcţia corăbiei se înalţă deasupra apei cu un cot, simbol al propăşirii dreptului, care îşi sfârşeşte viaţa în monadă, adică în unitatea credinţei”[338]. Sau: „Priveşte deci în cele trei sute de coţi închipuită desăvârşirea Sfintei Cruci. Căci aceasta este lungimea corăbiei. Iar că desăvârşirea desăvârşirilor este, ca să spunem aşa, Dumnezeu în unitate, o arată lărgimea corăbiei, care se întinde pe cincizeci de coţi, dat fiind că la cele şapte şeptimi se adaugă şi unitatea (50 = 7 x 7 + 1), întrucât firea lui Dumnezeu este una. Iar înălţimea nu naşte în noi decât acest înţeles. Căci ea termină a treia decadă a coţilor, sfârşind iarăşi în cel Unul aflat deasupra tuturor şi cel mai sus. [...] Fiindcă Sfânta Treime, lărgindu-se în trei ipostasuri şi Persoane deosebite, e concentrată oarecum într-o singură fire a Dumnezeirii”[339]. „Corabia e largă jos, unde stau dobitoacele, şi strâmtă sus, unde stă omul raţional”[340]. Cei ce se fac asemenea dobitoacelor au nevoie de lărgământ, pentru a alerga de la o poftă la alta; cel fixat în contemplaţie e, într-un sens, nemişcat. Dar şi primii găsesc loc de scăpare în Biserica-corabie, dacă nu au ajuns să fie *numai trup*, asemeni celor ce pier.

17: **Şi iată, Eu voi aduce asupra pământului potopul – apele -, ca să pierd de sub cer tot trupul care are-n el suflare de viaţă; şi tot ce este pe pământ va muri.**

„Cuvântul *potop* (**κατακλυσμός**) îi va incita pe comentatorii de cultură greacă să apropie episodul de mitul grecesc al lui Deucalion (Philon, *Praem.* 23; Teofil, III, 19; Iustin, *Apologia* II, 7, 2; cf. şi Origen, *C. Cels.* I, 19-20; IV, 11-12)”[341]. „În mitologia multor popoare vechi şi mai noi […] există o relatare despre potop, care în epoca mitică a distrus, cu excepţia a câtorva supravieţuitori aleşi, omenirea. Prima legendă de acest fel, cunoscută nouă, este aceea sumeriană datând din jurul anului 2000 î. Hr. Elementele sale esenţiale se reîntâlnesc apoi în *Epopeea lui Ghilgameş*, mitul grec despre Deucalion şi Pyrrha sau acela despre strămoşul indian Manu. Relatarea biblică are multe elemente comune cu mitul babilonean despre Utnapiştim – prevenirea de către Dumnezeu/Enki, construirea corăbiei cu ajutorul căreia sunt salvaţi Utnapiştim/Noe şi familia lor, proba cu păsările, jertfa de mulţumire adusă după potop, dar ea se deosebeşte în extrem de multe privinţe de aceea amintită mai sus, în aşa fel încât nu se poate vorbi de o dependenţă directă”[342].

Tot trupul de *sub cer* va pieri, urmând a se izbăvi doar cel unit cu cerul. Potopul vesteşte Taina Botezului, în care păcatul e omorât, urmând a se naşte un om liber în Hristos. „Primul botez a fost botezul potopului pentru curmarea păcatului”[343].

18: **Dar cu tine voi statornici legământul Meu: tu vei intra în corabie, tu şi-mpreună cu tine fiii tăi şi femeia ta şi femeile fiilor tăi.**

„Este prima apariţie a vocabularului Legământului: **διαθήκη**”[344]. *Legământ* traduce ebraicul **berit**, „termenul cel mai important din Vechiul Testament pentru a defini raportul lui Dumnezeu cu oamenii sau acela al oamenilor între ei. El se referă pe de o parte la făgăduinţa graţiei şi a mântuirii, până la împlinirea lor finală, pe de altă parte la prescripţiile care reglează viaţa umană, la exigenţele etice şi cultice. Israeliţii numeau prin acest termen legătura lor strânsă, resimţită ca istoric trăită, cu Dumnezeu. Deşi acest legământ reprezenta manifestarea plină de forţă a voinţei divine, prin care Iahve îşi exprima relaţia sa cu oamenii, potrivit intenţiei

[338] *Stromate*, VI, 87, 2
[339] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, II
[340] Origen, *Omilii la Cartea Numerii*, XXI, 2
[341] SEP 1, p. 70
[342] GEN, p. 336
[343] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 9
[344] SEP 1, p. 70

Sale mântuitoare, el nu putea fi încălcat de niciuna dintre părți, fiind încheiat pentru totdeauna, consfințit prin ritualuri sacre și întărit de o loialitate reciprocă”[345].

19: **Şi din toate dobitoacele, din toate târâtoarele, din toate fiarele și din tot trupul tu vei aduce-n corabie două câte două, ca să le ții în viață împreună cu tine; ele vor fi parte bărbătească și parte femeiască.**

Două câte două: „în înțelesul: câte două din fiecare specie”[346]. „Ființele iraționale sunt asociate destinului uman (BJ), atât în ceea ce privește pedeapsa, cât și salvarea, deoarece răutatea oamenilor a corupt întreaga creație (cf. 6, 13)”[347].

20: **Din tot soiul de păsări zburătoare după fel și din tot soiul de dobitoace după fel și din tot soiul de târâtoare după fel, două câte două din toate să vină la tine, parte bărbătească și parte femeiască, pentru ca-mpreună cu tine să le ții în viață.**

21: **Iar tu ia cu tine din toate bucatele ce se mănâncă și fă-ți acolo strânsură; ele vă vor fi vouă de mâncare, ție și lor”.**

22: **Şi a făcut Noe totul după cum îi poruncise Domnul Dumnezeu; așa a făcut.**

Întreaga creație se salvează prin omul drept, după cum întreaga creație suferă în urma păcatului. Despre înțelesul dobitoacelor vom vorbi ceva mai jos.

CAPITOLUL 7 – *Potopul.*

1: **Şi Domnul Dumnezeu i-a zis lui Noe: „Intră în corabie, tu și toată casa ta, căci pe tine te-am văzut că ești drept înaintea Mea în neamul acesta.**

Singur Noe fusese găsit drept în generația sa, astfel că el se va salva, împreună cu familia (casa) sa.

2: **Din toate animalele curate vei lua cu tine câte șapte perechi, parte bărbătească și parte femeiască, iar din animalele necurate câte o pereche, parte bărbătească și parte femeiască.**

3: **De asemenea, din păsările cerului cele curate să iei câte șapte perechi, parte bărbătească și parte femeiască, iar din toate păsările cele necurate, câte o pereche, parte bărbătească și parte femeiască, ca să le păstrezi lor soiul pe fața-ntregului pământ.**

Curate/necurate: „*curate* redă gr. **καθαρός** – *curat*, *pur*, care traduce ebr. **tahor** – *care iese la lumină*, *strălucind ca lumina*; *necurate* redă gr. **μη καθαρός** – *necurat*, *impur*, care traduce ebr. **tame**. Vechiul Testament împărtășește interesul deosebit pentru aceste două concepte alături de toate popoarele antice, în special cele vechi orientale, acest interes provenind din interpretări magice și animiste străvechi. Ambele devin apoi concepte cultice primare, primul reprezentând starea cultică obligatorie de contact cu divinitatea și devenind unul dintre simbolurile participării la viața divină, cel de al doilea, în forma sa cea mai exagerată, intrând în sfera morții și a tot ce este legat de aceasta. Cele două concepte operează în toate domeniile vieții – fizic, religios sau moral. Toate popoarele vechi sau noi au cunoscut și cunosc tabuuri de hrană, provenite fiecare în parte din cauze diferite. Pentru israeliți, în categoria animalelor necurate intrau mai cu seamă acelea care aparțineau unor culturi străine și de aceea neplăcute lui Iahve. Intrau aici acele animale care inițial fuseseră toteme, sau închinate unei alte divinități: porcul – animal sfânt în Babilon, Cipru și Siria; câinele – în Fenicia, Babilon, Egipt și Persia; șoarecii, șerpii și iepurii erau privite ca purtătoare de forțe demonice etc. Se mai adăugau și criterii estetice sau igienice. Contactul cu cadavrele unor astfel de animale aduce cu sine necurățenia, ele neputând fi nici mâncate și nici jertfite”[348]

[345] GEN, pp. 336-337
[346] BBVA, p. 28
[347] GEN, p. 337
[348] GEN, p. 337

4: **Căci încă şapte zile, şi Eu voi face să plouă pe pământ timp de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi şi voi pierde de pe faţa pământului toate fiinţele pe care le-am făcut".**

Patruzeci e numărul aşteptării, al pregătirii, al încercării şi al pedepsei. Odată depăşit numărul 40, se trece la o stare superioară. Sfântul Ilie a mers 40 de zile până la Muntele Horeb, unde s-a învrednicit de vederea lui Dumnezeu (III Regi 19, 8 ş.u.), evreii petrec în pustie 40 de ani până să intre în Canaan etc.

5: **Şi a făcut Noe toate câte i-a poruncit Domnul Dumnezeu.**

6: **Iar Noe era de şase sute de ani când a venit potopul – apele – asupra pământului.**

Cunoaştem îndelunga răbdare a lui Dumnezeu; El „pronunţă ameninţarea Sa în anul al cinci sutelea; totuşi, în anul al şase sutelea a adus potopul pe pământ. [...] Intenţionat a întins Domnul iubirea Sa de oameni, ca să le dea timp de pocăinţă"[349].

7: **Şi Noe şi fiii săi şi femeia sa şi femeile fiilor săi au intrat în corabie ca să scape de apele potopului.**

8: **Şi din păsările curate şi din păsările necurate şi din dobitoacele curate şi din dobitoacele necurate şi din fiare şi din toate cele ce se târăsc pe pământ,**

9: **parte bărbătească şi parte femeiască, două câte două au intrat cu Noe în corabie, aşa cum Dumnezeu îi poruncise lui.**

„Înmulţindu-se oamenii şi căzând într-un adânc de rele şi într-o mare mulţime de păcate, vrând Dumnezeu să potopească lumea cu apă şi să şteargă pe om de pe faţa pământului, n-a lăsat din nou părticica Sa, ci pe Noe şi pe fiii săi şi pe fiicele sale i-a scăpat în arcă. Iar arca era iarăşi prefigurarea Născătoarei de Dumnezeu, Noe era preînchipuirea lui Hristos, oamenii cei împreună cu Noe erau pârga părţii luate din iudei, a celor ce aveau să creadă în Hristos, iar animalele sălbatice şi toate dobitoacele şi zburătoarele şi târâtoarele erau o preînchipuire a neamurilor păgâne. De aceea, aşa cum arca l-a avut în ea după potop pe Noe, aşa şi Născătoarea de Dumnezeu Maria L-a avut pe Cel ce S-a întrupat, Dumnezeu şi om; arca însă i-a scăpat numai pe acela şi pe cei împreună cu el, dar Acesta a izbăvit de potopul păcatului şi de robia legii şi a morţii atât arca, cât şi lumea toată"[350].

10: **Şi a fost că după cele şapte zile au venit apele potopului asupra pământului.**

11: **În anul şase sute al vieţii lui Noe, în luna a doua, în ziua a douăzeci şi şaptea a lunii, în chiar ziua aceea s-au desfăcut toate izvoarele adâncului celui mare şi jgheaburile cerului s-au deschis;**

Izvoarele adâncului celui mare: „Adâncul: genunea (abisul) din 1,2. E vorba de apele subterane care ţâşnesc din adâncuri în întâmpinarea celor ce se prăvălesc din cer. Totul sugerează refacerea hăului primordial; dacă la-nceput Dumnezeu despărţise apele de ape, acum ele se împreunează din nou, clocotind"[351]. *Jgheaburile*: „textual: cataractele. Imaginea este aceea a morarului care deschide scocul pentru ca apa acestuia să se prăvălească-n cupele roţii"[352].

„După Septuaginta, potopul începe şi se termină în ziua a douăzeci şi şaptea din lună şi durează exact un an (cf. Facerea 8, 14). Textul Masoretic dă aici ziua a şaptesprezecea, ultima zi fiind însă tot 27. După Textul Masoretic aşadar, potopul durează cu zece zile mai mult decât după Septuaginta. ♦ *luna a doua* poate fi primăvara sau toamna, în funcţie de calendarul folosit (liturgic, primăvara; *civil*, toamna). Philon (*QG* II, 11) şi *Cartea Jubileelor* (6, 22; 7, 3-7) fixează evenimentul la echinocţiul de primăvară"[353]. *În a doua lună*: „israeliţii urmau anul lunar. O lună (ebr. **hodesch/ierah**) dura 29 sau 30 de zile. Iniţial au fost folosite denumirile canaanite ale lunilor. Ulterior, în perioada târzie a regilor şi a exilului, s-a folosit desemnarea lor prin numerale ordinale, preluându-se însă anul babilonean, care începea primăvara. După exil

[349] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XIII, 20
[350] Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri etice,* II, 4
[351] BBVA, p. 29
[352] BBVA, p. 29
[353] SEP 1, p. 71

pătrund tot mai frecvent şi denumirile babilo-asiriene ale lunilor. Luna a doua ar fi aprilie-mai, luna **Iyyar** în denumirea ulterioară"[354]. *Ziua a douăzeci şi şaptea*: „cu excepţia Sabbatului, zilele nu erau numite, ci numărate. Ziua (**iom**) era socotită de dimineaţă până dimineaţă, aşa cum apare în relatarea despre Creaţie. Ulterior, această determinare a fost înlocuită cu aceea babiloniană – de seara până seara, ceea ce este obişnuit în Noul Testament. Ziua propriu-zisă avea trei momente principale – dimineaţa, amiaza şi seara, abia în Noul Testament se întâlneşte împărţirea ei în [ceasuri] (12). Noaptea era împărţită, ca în Babilon, în trei veghi (de noapte) (ebr. **aşmura**), care apoi, datorită influenţei romane, au devenit patru"[355].

12: **şi a plouat pe pământ timp de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi.**

13: **În chiar ziua aceea a intrat Noe în corabie, precum şi Sem, Ham şi Iafet, fiii lui Noe, femeia lui Noe şi cele trei femei ale fiilor săi.**

„Septuaginta lasă să se înţeleagă că femeile au fost despărţite în arcă de soţii lor, relaţiile sexuale fiind întrerupte. Tradiţia iudaică (Ginzberg, *Legendele evreilor*, t. V) şi creştină (Didim, *ad locum*; Chiril al Ierusalimului, *Procateheză*) confirmă acest posibil sens. Textul Masoretic are însă *cu ei*"[356]. Oricum ar fi fost, Ham nu a păzit asceza firească în timpul unui cataclism, aşa cum se va vedea la capitolul 9.

14: **Şi toate fiarele după fel şi toate dobitoacele după fel şi toate târâtoarele ce se târăsc pe pământ după fel şi toate înaripatele după fel**

15: **au intrat la Noe în corabie, două câte două din tot trupul care are-n el suflare de viaţă.**

16: **Şi cele ce-au intrat – o parte bărbătească şi-o parte femeiască din tot trupul – au intrat precum îi poruncise Dumnezeu lui Noe. Şi Domnul Dumnezeu i-a închis corabia pe dinafară.**

„Dumnezeu participă concret la salvarea lui Noe, închizând arca din exterior. Philon vede în episodul îmbarcării pe arcă un simbol al închiderii intelectului (Noe) în trup (*QG* II, 11). Pentru Ioan Gură de Aur, închiderea lui Noe este analogă închiderii lui Iona în pântecele balenei, prefigurare a Învierii (*Hom. Col.* V)"[357].

17: **Şi a fost potopul pe pământ timp de patruzeci de zile şi patruzeci de nopţi; şi apele au crescut şi au ridicat corabia şi ea s-a înălţat deasupra pământului.**

18: **Şi s-au înstăpânit apele şi-au tot crescut pe pământ; şi corabia se purta pe deasupra apelor.**

19: **Şi-atât de mult s-au înstăpânit apele pe pământ, încât toţi munţii cei înalţi care erau sub cer s-au acoperit;**

20: **cu cincisprezece coţi s-a ridicat apa deasupră-le şi toţi munţii cei înalţi s-au acoperit.**

Potopul s-a pornit în luna **Iyyar** (aprilie – mai). Apele s-au ridicat 15 coţi deasupra munţilor. Vechii evrei notau numărul 10 cu litera **yod**, iar pe 5 cu **he**, astfel că 15 ar fi **IH** – începutul tetragramei sacre **IHVH** (**Iahve**). S-ar înţelege astfel că tot cel unit cu Dumnezeu suie deasupra stihiilor. Îmbietor, acest calcul rezistă cu greu, deoarece evreii, în cazul numărului 15, foloseau literele **teth** şi **waw** (9+6), tocmai pentru a feri de profanare numele divin. Rămâne, totuşi, posibilitatea de a gândi numele divin, fără ca el să fie rostit.

21: **Şi a murit tot trupul ce se mişca pe pământ: păsările, dobitoacele, fiarele, toate vietăţile ce mişună pe pământ, şi toţi oamenii;**

Cel ce vede în materie ultima realitate şi se cufundă în vieţuirea dobitocească este mort înaintea lui Dumnezeu.

---

[354] GEN, p. 337
[355] GEN, p. 337
[356] SEP 1, p. 71
[357] SEP 1, p. 71

22: **toate cele ce aveau în nări suflare de viață, toate cele ce erau pe pământ uscat, toate au murit.**

23: **Şi s-a stins toată ființa ce se afla pe fața-ntregului pământ, de la om pân-la dobitoc şi pân-la târâtoare şi pân-la păsările cerului, toate s-au stins de pe pământ; şi n-a rămas decât Noe şi ce era cu el în corabie.**

„Noe este *rămăşița* neamului omenesc. Tema *rămăşiței salvate* are o mare importanță în textele profetice: ea este soluția găsită pentru a împăca dreptatea lui Dumnezeu (care ar cere pedepsirea) cu fidelitatea Sa (care a făgăduit salvarea)"[358].

24: **Iar apa a tot crescut pe pământ vreme de o sută cincizeci de zile.**

Numărul 150 era notat prin literele **qof** (100) şi **nun** (50), prima şi ultima literă a numelui *Cain*. Poate că astfel se dă de înțeles că a pierit toată descendența lui Cain, fără a i se mai pomeni numele.

Izbăvirea au aflat doar cei ocrotiți în corabia de lemn. „Totdeauna viața a venit prin lemn. Pe vremea lui Noe, prin o corabie de lemn s-a dat viața"[359]. Mai apoi, viața veşnică s-a dăruit prin lemnul Sfintei Cruci.

Pieirea atâtor oameni e explicată de Clement Alexandrinul: „Ceea ce este mai subtil, adică sufletul, n-ar putea suferi ceva rău din partea apei, care este mai densă, şi nu poate fi dominat din pricina subtilității şi simplității lui; de aceea sufletul se şi numeşte incorporal. Dar partea aceea care a ajuns densă – că a ajuns densă din pricina păcatului – aceea este aruncată împreună cu duhul cel trupesc"[360].

CAPITOLUL 8 – *Încetarea potopului. Noe iese din corabie şi-I aduce jertfă lui Dumnezeu.*

1: **Şi Dumnezeu Şi-a adus aminte de Noe şi de toate fiarele şi de toate dobitoacele şi de toate păsările şi de toate vietățile mişcătoare câte erau cu el pe corabie; şi a adus Dumnezeu vânt pe pământ şi apele s-au potolit;**

Vânt sau *suflare* (SEP 1): „este vorba de o boare divină menită să zvânte fața pământului după potop"[361].

2: **izvoarele adâncului şi jgheaburile cerului s-au închis şi ploaia din cer a încetat.**

3: **Şi apa scădea treptat de pe pământ şi după o sută cincizeci de zile apele s-au micşorat.**

4: **Iar în luna a şaptea, în ziua a douăzeci şi şaptea a lunii, corabia s-a odihnit pe muntele Ararat.**

„Literal: pe munții Ararat. Lanț muntos în Armenia de astăzi, la sud de Caucaz"[362]. „Utnapiştim, în legenda babiloneană, se opreşte pe muntele Nisir, iar Deukalion pe Parnas, înlocuit târziu prin Athos sau Etna"[363].

Corabia s-a oprit pe Munții *Ararat* (= pământ sfânt; căruța celor închinați), locul exact nefiind cunoscut. Aceasta s-a petrecut în luna **Tişri** (septembrie – octombrie), prima lună a anului civil iudaic şi a şaptea a anului religios. Dacă tradiția despre potop ajunsă până la Moise, autorul Cărții Facerii, a păstrat aceste date, înseamnă că încă de pe timpul lui Noe ele aveau o semnificație.

5: **Iar apele au tot scăzut până în luna a zecea; iar în cea dintâi zi a lunii a zecea s-au arătat vârfurile munților.**

---

358 SEP 1, p. 72
359 Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, II, 8
360 *Stromate*, VI, 52, 1-2
361 SEP 1, p. 72
362 BBVA, p. 30
363 GEN, p. 338

6: **Şi a fost că după patruzeci de zile a deschis Noe fereastra corăbiei pe care o făcuse**

7: **şi a trimis corbul să vadă dacă apele au scăzut. Şi ieşind acesta, nu s-a mai întors până ce apele-au secat pe pământ.**

„Proba cu păsări apare şi în legenda babiloneană, Utnapiştim trimite pe rând un porumbel, o rândunică şi un corb. În majoritatea mitologiilor, corbul este un mesager divin cu funcţii profetice, de bun sau rău augur, ambivalenţă ce se datorează proprietăţilor sale fizice diferite. Aici el ar fi simbolul perspicacităţii (cf. *Dictionnaire des symboles*, Paris, 1973). Numeroase exemple şi în poezia populară română”[364].

„După Septuaginta, *corbul nu s-a mai întors*; după Textul Masoretic, el *pleca şi se întorcea*. Philon interpretează alegoric plecarea definitivă a corbului: viciul se complace în atmosfera potopului, dar pleacă pentru totdeauna în condiţii normale, în vreme ce porumbelul, simbolul virtuţii, revine în sufletul omului drept (*QG* II, 35-39). Corbul este un animal interzis, după Levitic 11, 15; va deveni simbol al diavolului”[365].

Dacă potopul e simbol al Botezului, corbul care nu se mai întoarce semnifică ştergerea păcatului prin Botez. Pasăre necurată şi hrănindu-se cu cadavre, corbul are o conotaţie malefică.

8: **Şi după el a trimis porumbelul ca să vadă dacă apele au scăzut de deasupra feţei pământului.**

Porumbelul: „Singura pasăre amintită ca animal de jertfă, fiind în special ofranda celor săraci. Simbolistica sa în Vechiul Testament este relativ variată, în mare măsură încadrându-se tradiţiei antice mai largi, în care porumbelul este simbol al sufletului. Începând cu acest episod, el devine şi simbol al păcii şi armoniei. În Noul Testament va deveni mai cu seamă simbol al Sfântului Duh”[366].

9: **Dar porumbelul, negăsind loc de odihnă pentru picioarele sale, s-a întors la el în corabie; căci încă era apă pe toată faţa pământului. Şi [Noe] a întins mâna şi l-a apucat şi l-a băgat la el în corabie.**

„Creştinii fac analogie între porumbelul lui Noe şi cel care se va pogorî peste Iisus în momentul botezului (Matei 3, 16 etc.): porumbelul este o imagine a Duhului Sfânt care se pogoară asupra celor drepţi, Iisus fiind adevăratul Noe. Un element care întăreşte lectura tipologică a episodului îl constituie faptul că porumbelul se întoarce *către seară* (Chiril al Ierusalimului, *Cat.* XVII, 10; Ioan Gură de Aur, *Hom. in Mt.* XII, 3). În unele reprezentări bizantine ale botezului lui Iisus, porumbelul ţine un ram de măslin în cioc”[367].

10: **Şi aşteptând încă alte şapte zile, din nou a trimis porumbelul din corabie.**

11: **Şi porumbelul s-a întors la el spre seară; şi iată, avea în cioc o ramură verde de măslin. Atunci a cunoscut Noe că apele se scurseseră de pe faţa pământului.**

Ramură verde de măslin: Septuaginta are aici **κάρφος**, „care desemnează mai degrabă un vreasc sau un mai (oricum, ceva uscat). Traducătorul Septuagintei vrea să sugereze probabil că apele s-au retras definitiv, aşa încât crenguţa respectivă a avut vreme să se şi usuce. În Textul Masoretic, dimpotrivă, frunza de măslin e *proaspătă*”[368]. La fel cum, tacit, a făcut-o şi Anania, preferăm aici varianta textului ebraic.

Porumbelul deasupra apelor e simbol al Duhului Sfânt (cf. Matei 3, 16), iar ramura de măslin închipuie pe Hristos. *Spre seară* arată timpul venirii Mântuitorului, spre *seara* zilei a şaptea. Dubla slobozire a porumbelului închipuie, pentru noi, cele două firi ale Mântuitorului, omenească şi dumnezeiască. Se mai indică şi aceea că Botezului îi urmează Mirungerea (măslinul fiind legat de ideea untdelemnului): „Botezului îi urmează ungerea cu untdelemn; el indică ungerea noastră, ne face *hristoşi* (= unşi) şi ne făgăduieşte, prin Duhul Sfânt, mila lui

[364] GEN, p. 338
[365] SEP 1, p. 72
[366] GEN, p. 338
[367] SEP 1, pp. 72-73
[368] SEP 1, p. 73

Dumnezeu, pentru că porumbelul a adus o ramură de măslin celor care au fost izbăviți de potop”[369].

12: **Şi încă alte şapte zile aşteptând, din nou i-a dat drumul porumbelului; dar acesta nu s-a mai întors la el.**

Uscatul începuse să se arate. Al treilea zbor al porumbelului ne poate duce cu gândul la taina Treimii.

13: **Şi a fost că în anul şase sute unu al vieții lui Noe, în prima zi a lunii întâi, secând apa de pe pământ, a ridicat Noe acoperişul corăbiei şi a privit: şi iată că apa secase de pe fața pământului.**

Ziua întâi arată o restaurare a creației, iar luna întâi este **nisan** (martie-aprilie) de mai târziu, în care Mântuitorul va pătimi şi va învia.

14: **Iar în luna a doua, în douăzeci şi şapte ale lunii, pământul era uscat.**

15: **Şi Domnul Dumnezeu i-a grăit lui Noe, zicând:**

16: **„Ieşi din corabie, tu şi împreună cu tine femeia ta, fiii tăi şi femeile fiilor tăi;**

17: **şi toate fiarele care sunt cu tine, şi tot trupul: de la păsări şi pân-la dobitoace şi toate târâtoarele ce se mişcă pe pământ scoate-le împreună cu tine; creşteți şi înmulțiți-vă pe pământ!”**

„Textul Septuagintei reia expresia din 1, 28, ceea ce sugerează o naştere din nou a lumii, aceasta fiind solidară cu omul atât în cădere cât şi în mântuire”[370].

18: **Şi a ieşit Noe, precum şi femeia sa şi fiii săi şi femeile fiilor săi;**

19: **şi toate fiarele, toate dobitoacele, toate păsările şi toate târâtoarele care se mişcă pe pământ, după felul lor, au ieşit din corabie.**

20: **Şi Noe I-a zidit Domnului un jertfelnic; şi a luat din toate animalele cele curate şi din toate păsările cele curate şi le-a adus ardere-de-tot pe jertfelnic.**

Jertfelnic: „altar făcut din pietre aşezate unele peste altele”[371]. *Ardere-de-tot*: „holocaust: jertfă în care animalul sacrificat era în întregime mistuit de focul de pe altar. Ofrandă totală, din care jertfitorul nu-şi reține nici o parte”[372]. „Ca în majoritatea religiilor, *jertfa* ocupă în Vechiul Testament un loc central. Ea nu este desemnată printr-un termen special, ci cel mai frecvent prin acela de *ofrandă*, căruia i se alătură alți termeni apropiați ca sens. Până în epoca regilor, sunt amintite numai ocazional practici de cult ale patriarhilor sau ale diferitelor triburi; începând însă cu perioada de după exil, este stabilită o complexă reglementare a acestora, în care sunt păstrate rituri foarte vechi, chiar din perioada pre-mozaică.. Înțelesul şi însemnătatea jertfei în Vechiul Testament sunt determinate de imaginea despre divinitate a israeliților: o divinitate personală, etică, nesuportând nici un fel de rivalitate, stăpână absolută a oamenilor, ce nu o pot influența prin nici o practică magică, de aceea religia Vechiului Testament este permanent ostilă magiei (Ieşirea 22, 17; Deuteronom 18, 9-13; I Regi 15, 23). Jertfa avea ca scop stabilirea sau restabilirea legăturii cu Dumnezeu, obținându-se astfel împăcarea sau ajutorul Acestuia. Ea consta din ceea ce omul însuşi avea nevoie pentru viață sau din ceea ce, în decursul schimbării culturilor, avea la dispoziție. În epoca nomazilor era jertfită carnea animalelor de turmă, ulterior şi produse agrare. Cel mai frecvent se întâlneşte în Vechiul Testament (de 280 de ori) tipul de ofrandă ce consta în arderea întregului animal, jupuit de piele, şi care semnifica un fel de omagiu adus lui Iahve, la care se putea adăuga motivul mulțumirii (Facerea 8, 20; I Regi 6, 14; II Regi 6, 17) sau al rugăminții (I Regi 7, 9; 13, 9 etc.). Prin jertfa sa, Noe încearcă restabilirea legăturii cu Dumnezeu, împăcarea cu Acesta (LThK)”[373]

„Prima ocurență a termenului **θυσιαστήριον**, *loc pentru jertfe*, *altar*, neatestat în greacă înaintea Septuagintei (avem de-a face, aşadar, cu un *neologism* antic). Pentru a reda cuvântul

[369] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 9
[370] BBVA, p. 30
[371] BBVA, p. 30
[372] BBVA, p. 30
[373] GEN, p. 338

ebraic unic, **mizbeah**, traducătorii folosesc două cuvinte greceşti: **θυσιαστήριον**, care desemnează *altarul* bun, al jertfelor pentru Dumnezeu, şi **βωμός**, care desemnează altarele păgâne”[374].

21: **Şi Domnul Dumnezeu a mirosit bună mireasmă şi a zis Domnul Dumnezeu în inima Sa: „De-acum nu voi mai blestema pământul din pricina faptelor omului, căci închipuirea inimii omului se pleacă spre rău încă din tinereţea lui; şi nici nu voi mai pierde toate făpturile vii aşa cum am făcut.**

„*Miros plăcut* sau *plăcută/bună mireasmă* va trece în Noul Testament, pentru Iisus, jertfă *plăcută lui Dumnezeu*, *cu bun miros/miros de bună mireasmă* (Efeseni 5,2). Aceeaşi expresie va fi folosită pentru martiri. ♦ *faptele oamenilor* (sau *lucrările* lor) este specific Septuagintei, pentru că Textul Masoretic spune doar *din pricina omului*. Versiunea Septuagintei a dat naştere speculaţiilor teologice: Dumnezeu nu ţine seamă de natura omului, esenţialmente bună, ci de faptele fiecăruia. ♦ *încă din tinereţe*: se referă, după Theodoret, la păcatul care intră în om *la adolescenţă*, prin impulsiunile sexuale”[375].

22: **De-acum, câte zile va avea pământul, semănat şi secerat, frig şi căldură, vară şi iarnă, ziuă şi noapte nu vor mai înceta!”**

Prin Noe, omenirii i se făgăduieşte că nu vor mai veni asupra sa cataclisme de asemenea proporţii. Aceasta, însă, *câte zile va avea pământul*, ca să nu credem că lumea noastră e fără de sfârşit!

CAPITOLUL 9 – *Rânduială nouă pe pământ. Legământul lui Dumnezeu cu Noe. Noe şi fiii săi.*

1: **Şi i-a binecuvântat Dumnezeu pe Noe şi pe fiii săi şi le-a zis: „Creşteţi şi înmulţiţi-vă şi umpleţi pământul şi stăpâniţi-l!**

2: **Groaza şi frica de voi fie peste toate fiarele pământului, peste toate păsările cerului, peste tot ce se mişcă pe pământ şi peste toţi peştii mării; pe mâna voastră le-am dat.**

„Omul este din nou binecuvântat şi consacrat rege al creaţiei ca la începuturi, dar acum nu va mai domni armonia *vârstei de aur*, noua epocă va fi frământată de lupta omului cu animalele şi a oamenilor între ei (BJ)”[376].

3: **Tot ce se mişcă şi tot ce trăieşte fie-vă spre hrană; aşa cum iarba verde, pe toate vi le-am dat.**

„Dumnezeu dă voie oamenilor să mănânce şi carne, după ce Facerea 1, 30 lăsase să se înţeleagă că omul va avea un regim alimentar vegetarian, mai precis, erbivor”[377].

4: **Numai carne cu viaţa ei – sângele – să nu mâncaţi.**

Faţă de starea paradisiacă, omul se va hrăni şi cu carne, însă scursă de sânge. Se pune astfel stavilă cruzimii; în plus, sângele aparţine lui Dumnezeu, el reprezentând viaţa, darul Creatorului. Este aici cea mai veche regulă alimentară consemnată de Scriptură.

5: **Cât despre viaţa voastră – sângele -, pentru ea voi cere socoteală de la toată fiara; şi de la fratele omului voi cere socoteală pentru viaţa omului.**

„Altfel formulat: fiecărui om îi voi cere socoteală pentru viaţa (sângele) fratelui său”[378].

6: **Cel ce va vărsa sânge de om, de către om îi va fi sângele vărsat, căci după chipul lui Dumnezeu l-a făcut Dumnezeu pe om.**

---

374 SEP 1, p. 73
375 SEP 1, pp. 73-74
376 GEN, p. 338
377 SEP 1, p. 74
378 BBVA, p. 30

E schițată o primă normă juridică, pedeapsa pentru omor. Uciderea e o fărădelege împotriva Divinității, căci e atinsă creatura Sa. „Viața Îi aparține lui Dumnezeu, căci El i-a dat-o fiecăruia. A atenta la viața omului înseamnă a atenta la însuşi chipul lui Dumnezeu”[379]. „Sângele ca sălaş al vieții aparține lui Dumnezeu, de aceea orice vărsare de sânge nevinovat este o fărădelege împotriva divinității şi se răscumpără prin sângele ucigaşului”[380].

7: **Voi însă creşteți şi înmulțiți-vă şi umpleți pământul şi stăpâniți-l!”**

8: **Şi i-a grăit Dumnezeu lui Noe şi fiilor săi care erau cu el, zicând:**

9: **„Iată, Eu închei legământul Meu cu voi, cu urmaşii voştri de după voi**

„*Legământ*: alianță, învoială, acord, făgăduință, testament. Legământul lui Dumnezeu cu Noe va fi urmat de acela cu Avraam (capitolele 15 şi 17) şi de acela cu poporul lui Israel (Ieşirea 24)”[381]. „Prin Noe, Dumnezeu încheie un legământ cu toată omenirea, nu doar cu poporul lui Israel, ca mai târziu”[382]. Atragem însă atenția că acest legământ n-a fost abolit vreodată, astfel că relația specială a lui Dumnezeu cu poporul Israel într-o perioadă istorică nu anulează legătura Sa cu celelalte neamuri.

10: **şi cu toate ființele vii care sunt cu voi: cu păsările, cu dobitoacele şi cu toate fiarele pământului care sunt cu voi, cu toate câte au ieşit din corabie;**

11: **cu voi închei acest legământ: nici un trup nu va mai pieri de apele potopului şi nici un potop nu va mai fi să pustiască pământul”.**

12: **Şi a zis Domnul Dumnezeu către Noe: „Iată semnul legământului pe care Eu îl fac cu voi şi cu toată ființa vie care este cu voi, din ne-am în neam şi de-a pururi:**

13: **curcubeul Meu îl aşez în nor, ca să fie el semn al legământului dintre Mine şi pământ.**

Curcubeul sau *arcul* (SEP 1): „*arcul*: după Philon, reprezintă *forța nevăzută a lui Dumnezeu*, care *încordează şi slăbeşte* norii (*QG* II, 64)”[383]. „Legământul lui Iahve cu Noe reprezintă primul legământ al lui Dumnezeu făcut cu întreaga creație. El garantează stabilitatea veşnică a ordinei naturii după potop. Este un legământ unilateral, generos şi necondiționat, deoarece aşa numitele *legi ale lui Noe* (vv. 1-7) nu aparțin de fapt legământului propriu-zis. Apare acum imaginea unui Dumnezeu nu numai creator, ci şi hotărât să păstreze ceea ce a creat. Omul nu este de acum înainte numai creația lui Dumnezeu, ci se găseşte sub protecția mântuitoare a Acestuia. În opoziție cu relatările politeiste despre potop, Vechiul Testament subliniază identitatea unei divinități unice, creatoare, drepte şi ocrotitoare, cu Dumnezeul lui Israel”[384].

14: **Şi fi-va că ori de câte ori voi aduna nor deasupra pământului şi curcubeul Meu se va arăta în nor,**

15: **Îmi voi aduce aminte de legământul Meu pe care l-am încheiat cu voi şi cu toată ființa vie a oricărui trup, şi apele nu vor mai deveni potop ca să nimicească tot trupul.**

16: **Fi-va curcubeul Meu în nor şi Eu îl voi vedea şi-Mi voi aduce aminte de legământul veşnic dintre Mine şi toată ființa vie din tot trupul care este pe pământ!”**

În general, curcubeul simbolizează legătura dintre cer şi pământ. Aici, sensul e aproape acelaşi, curcubeul fiind semnul alianței dintre Dumnezeu şi oameni. „Imaginea curcubeului a dat naştere în diferite mitologii şi religii la simboluri diferite. Cel mai frecvent este acela al curcubeului ca pod, legătură între două lumi, între cer şi pământ, între zei şi oameni (cf. Iris, mesagera zeilor în mitologia greacă). Aici el este simbolul alianței între Dumnezeu şi oameni, semnul unei noi creații, ocrotită de bunăvoința divină”[385].

---

379 BBVA, p. 30
380 GEN, p. 338
381 BBVA, p. 30
382 SEP 1, p. 74
383 SEP 1, p. 75
384 GEN, pp. 338-339
385 GEN, p. 339

17: **Şi a zis Dumnezeu lui Noe: Acesta este semnul legământului pe care Eu l-am încheiat între Mine şi tot trupul care este pe pământ".**

18: **Iar fiii lui Noe care au ieşit din corabie erau Sem, Ham şi Iafet. Iar Ham era tatăl lui Canaan.**

Amintit abia acum, Canaan pare să fi fost conceput chiar în zilele potopului, fapt privit ca indicând neseriozitatea lui Ham, trăsătură manifestată şi în evenimentele ce vor urma. Tot mai jos, vom reveni asupra lui Canaan.

19: **Aceştia sunt cei trei fii ai lui Noe; din ei s-au răspândit [oamenii] pe-ntregul pământ.**

20: **Noe a prins a fi lucrător de pământ şi a sădit vie.**

„Noe este numit **γεωργός**, *țăran*, spre deosebire de Cain, despre care se spune doar că lucra pământul (4, 2). Philon îl apropie pe Noe abia ieşit din arcă de Adam, alungat din rai: amândoi încep să cultive pământul. Noe este un al doilea Adam (*QG* II, 66). Fraza greacă este complicată, sunând exact aşa: *A început Noe, om țăran al pământului…* Ideea principală este că o dată cu Noe pământul a început să fie lucrat cu pricepere şi temeinicie".

„Noe este socotit primul cultivator al viței de vie [...]. Vinul era privit ca un dar al lui Iahve şi, alături de pâine şi ulei, constituie unul dintre mijloacele esențiale de hrană, având un rol foarte important în cultul religios ca băutură de jertfă. A sta la umbra viței de vie şi a smochinului şi a le gusta fructele este pentru Vechiul Testament una din imaginile fericirii"[386].

21: **Şi a băut vin şi s-a îmbătat şi s-a dezvelit în cortul său.**

„Beția lui Noe: episod comentat amplu de exegeții antici. Philon i-a consacrat trei tratate, în jurul a trei teme complementare: lucrarea pământului (*De plantatione*), beția (*De ebrietate*) şi trezirea din beție (*De sobrietate*). Philon dă o valoare pozitivă beției înțeleptului (*sobria ebrietas*), care nu-i altceva decât beția intelectului în comuniune cu energiile divine"[387].

22: **Iar Ham, tatăl lui Canaan, a văzut goliciunea tatălui său şi, ieşind afară, le-a spus celor doi frați ai săi.**

„De aici înainte numele de Ham nu va mai fi pomenit, iar Canaan va fi blestemat"[388]. „Ham este fiul rău al lui Noe, care, conform unei tradiții transmise de *Cartea Jubileelor* şi Iosif Flaviu, a perpetuat învățăturile îngerilor căzuți şi ale giganților după potop (înscriindu-le pe table de metal, imperisabile). Această tradiție îşi are, probabil, originea în episodul de față, unde Ham joacă rolul *denunțătorului*. Vina lui este de a vesti un lucru ruşinos (goliciunea tatălui) *în afară*, aşadar de a face public un lucru intim. După o altă tradiție, atestată de Philon (*QG* II, 71) şi preluată de creştini, Ham ar fi râs la vederea goliciunii lui Noe. Acest râs batjocoritor va fi interpretat de Chiril al Alexandriei ca o prefigurare a batjocurilor îndurate de Iisus, dezbrăcat înaintea răstignirii (*Glafire* II)"[389].

23: **Dar Sem şi Iafet au luat o haină, şi-au pus-o amândoi pe umeri şi, mergând cu spate-nainte, au acoperit goliciunea tatălui lor; cum ei îşi aveau fețele întoarse înapoi, n-au văzut goliciunea tatălui lor.**

Sfinții Părinți, combătând patima beției, dau uneori exemplu pe Noe care, în ciuda virtuților sale, a alunecat vremelnic, datorită îmbătării cu vin. Ca circumstanță atenuantă, se subliniază noutatea vinului pentru Noe, acesta necunoscându-i efectele. E o intenție pedagogică în aceste comentarii, dar aici s-ar putea vedea şi altceva. Plin de bucurie duhovnicească, Noe simte refăcută în el starea paradisiacă, nemaiavând nevoie de veşminte. Dar fiii săi, neputând privi cu ochi nepătimaş, reamintesc pierderea stării edenice. Dacă Ham e cu totul uşuratic, Sem şi Iafet nu-şi judecă tatăl, dar nici nu pot împărtăşi starea duhovnicească a aceluia. „Noe

386 GEN, p. 339
387 SEP 1, p. 75
388 GEN, p. 339
389 SEP 1, p. 75

rămăsese gol, dar nu se ruşina, fiindcă era plin de voie bună şi de bucurie duhovnicească. Dar cel ce a râs de el când l-a văzut gol a rămas el însuşi sub ocara înjosirii veşnice”[390].

24: **Când Noe s-a trezit din vin, a înțeles ce-i făcuse fiul său cel mai tânăr;**

Fiul său cel mai tânăr (SEP 1 a tradus prin *necoptul fiu*): „Ham este al doilea fiu al lui Noe, aşadar nu se poate traduce prin *mezin*. Ideea este lipsa de maturitate a fiului neruşinat. Philon interpretează adjectivul **νεώτερος** ca *revoluționar*, *liberal* (*Sobr*. 6)”[391].

25: **şi a zis: „Blestemat să fie Canaan! Robul robilor le va fi el fraților săi!”**

Cel blestemat e fiul lui Ham, *Canaan* (= umilință, supunere), numele lui Ham nemaifiind vrednic de pomenire. Posibil ca şi Canaan să fi împărtăşit atitudinea disprețuitoare a tatălui său din acel moment. „Spusele lui Noe despre Canaan s-au împlinit cu gabaoniții, strănepoții lui Canaan”[392].

26: **Şi a zis: „Binecuvântat să fie Domnul, Dumnezeul lui Sem, iar Canaan să fie robul său;**

27: **să-l înmulțească Dumnezeu pe Iafet şi să locuiască-n corturile lui Sem, iar Canaan să le fie slugă”.**

Să-l înmulțească: „literal: să-i lărgească (neamul). În ebraică, joc de cuvinte între **yefet** = Iafet şi **yafte** = a lărgi. Binecuvântarea implică nu numai creşterea în număr a urmaşilor lui Iafet, ci şi extinderea lor pe teritorii vaste”[393]. „Tradiția rabinică îl identifică pe Iafet cu strămoşul grecilor (Iapetos, un fiu al lui Zeus, a fost tatăl lui Prometeu), care va locui în corturile lui Sem, adică va deveni ucenicul lui Sem (strămoşul evreilor) şi se va converti. Pentru creştini, *lărgirea* lui Iafet înseamnă extinderea legământului şi la păgâni, viitorii creştini, Iafet fiind un simbol al Bisericii (Irineu,*Dem*. 21; Origen, *Hom. Ies*. III, 4)”[394].

„Binecuvântarea sau blestemul patriarhilor peste capul unei descendențe se realizează în urmaşii acestuia. Neamul lui Canaan va fi supus lui Sem, strămoşul lui Avraam şi al israeliților, aşezați sub ocrotirea specială a lui Iahve, şi lui Iafet, ai cărui descendenți se vor întinde în detrimentul lui Sem. Situația istorică concretă va fi aceea a domniei lui Saul şi a începutului domniei lui David, când israeliții şi filistenii vor domni asupra Canaanului şi când filistenii au invadat o parte a teritoriului israelit (BJ)”[395]. Aici, socotim că exemplele s-ar putea extinde, mergând chiar până în zilele noastre.

28: **După potop, Noe a mai trăit trei sute cincizeci de ani.**

29: **Iar de toate, zilele lui Noe au fost nouă sute cincizeci de ani; şi a murit.**

Cu moartea lui Noe se încheie partea referitoare la potop, continuându-se cu enumerarea urmaşilor celor trei fii ai săi.

CAPITOLUL 10 – *Obârşia neamurilor răspândite pe pământ.*

„Sub forma unui arbore genealogic, (capitolul 10) oferă lista populațiilor, grupate mai puțin după afinități etnice, cât după raporturi istorice şi geografice. [...] Descendenții lui Iafet vor popula Asia Mică până la Marea Neagră şi insulele Mediteranei până în sudul Spaniei, cei ai lui Ham vor locui în ținuturile din sud: Egipt, Etiopia, Arabia şi Canaan, făcându-se astfel referiri la dominația egipteană asupra acestor ținuturi. Între ei se vor afla *fiii lui Sem* – elamiții, asirienii, arameenii şi strămoşii evreilor. Aceştia din urmă nu reprezintă în întregime ceea ce înțelegem azi prin populații semitice, căci, bineînțeles, această listă nu este concepută după criterii lingvistice [...]. Prin ea se afirmă unitatea speciei umane, divizată în grupuri ce pornesc

[390] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LVIII, 12
[391] SEP 1, p. 76
[392] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, VIII, 3
[393] BBVA, p. 31
[394] SEP 1, p. 76
[395] GEN, p. 339

de la o sursă comună, împărțirea ce apare în versetul 32 ca împlinire a binecuvântării lui Iahve din 9, 1”[396].

1: **Iată-i pe urmaşii fiilor lui Noe: Sem, Ham şi Iafet, cărora li s-au născut fii după potop.**

2: **Fiii lui Iafet: Gomer, Magog, Madai, Iavan, Tubal, Meşec şi Tiras.**

Fiii lui Iafet:

- *Gomer* (= isprăvire; desăvârşire) – „Probabil eponimul cimerienilor vechilor autori (cf. Homer, *Odiseea* XI, 4) sau al populației Gimirai din inscripțiile asiriene. Au locuit inițial pe coastele de nord ale Mării Negre (cf. numele peninsulei Crimeea), iar în sec. al VIII-lea î. Hr. au fost siliți de regii din Urartu să se îndrepte spre vest şi să cucerească regatul lidian al regelui Gyges. Ajung apoi în Ionia, de unde sunt siliți să se retragă în Capadocia (Iezechiel 38, 6)”[397].

- *Magog* (= cei din ținutul de jos) – „o populație din sud-estul Mării Negre. Iosif Flaviu (*Antichități iudaice* I, 61) şi Ieronim (Migne, PL 25, 356) o identifică cu sciții; în Iezechiel 38 ss. Este un ținut legendar al *duşmanilor din Nord*. Tradiția iudaică face din Magog al doilea rege apocaliptic alături de Gog”[398].

- *Madai* (= cel mijlociu), strămoşul mezilor;

- *Iavan* (= tinerel) – „numele generic al ionienilor, locuitori ai cetăților din Asia Mică, ulterior denumire pentru întreaga Grecie, fără a se putea face întotdeauna o distincție precisă”[399].

- *Tubal* (= reîntors, aramă) – „a fost identificat cu aşa-numiții tibareneri pomeniți de Herodot, Strabo şi Plinius şi cu regii asirieni Tobal pomeniți de inscripții”[400].

- *Meşec* (= câştig; lung), popor vecin cu Tubal;

- *Tiras* (= înspăimântător; nimicitor), tirasienii au fost identificați, pe rând, cu tracii, cu tirenienii sau cu etruscii.

Între Iavan şi Tubal, Septuaginta are în plus pe *Elişa*, prezent aici la versetul 4, ca fiu al lui Iavan.

3: **Fiii lui Gomer: Aşchenaz, Rifat şi Togarma.**

Fiii lui Gomer:

- *Aşchenaz* (= roşu ca focul; mulgător de iepe): „sunt fie frigienii, care locuiau pe atunci în Bitinia (cf. numele grecesc **Ασκάνιος**), fie sciții, care veniseră în sec. al VII-lea în Armenia”[401].

- *Rifat* (= zdrobirea duşmanului), identificat de Iosif Flaviu cu paflagonienii;

- *Togarma* (= osos; certăreț) – „populație cunoscută prin creşterea şi comercializarea cailor şi catârilor”[402].

4: **Fiii lui Iavan: Elişa şi Tarşiş, Chitim şi Dodanim.**

Fiii lui Iavan:

- *Elişa* (= slava lui Dumnezeu) – „localitate pe coasta Mediteranei: au fost propuse Elis, în Peloponez, apoi, datorită apelativului Elissa al Didonei, Cartagina etc.”[403].

- *Tarşiş* (= subjugarea duşmanului; piatră prețioasă) – „unul dintre ținuturile de coastă la vest de Palestina, greu de localizat. Oricum, avea un comerț înfloritor, de acolo provenind argintul, fierul etc. (Iezechiel 27, 12). Unii cercetători l-au identificat cu Tartessos în Spania, alții au propus localități din nordul Mării Negre sau din Sardinia. Ca cetate comercială feniciană

[396] GEN, p. 339
[397] GEN, p 339
[398] GEN, p 339
[399] GEN, p 339
[400] GEN, p 339
[401] GEN, p 339
[402] GEN, p 339
[403] GEN, p 339

a fost presupus şi Tarsus în Cilicia, ceea ce pare a fi mai aproape de orizontul geografic al Bibliei, mai cu seamă că în Facerea 10, 4, Iezechiel 27, 12 este amintit alături de Ionia, iar în Isaia 66, 19 alături de Lidia”[404].

- *Chitim* (= uriaşi) – „denumirea inițială a insulei Cipru şi a locuitorilor săi, care în Vechiul Testament apar ca navigatori prin excelență. Ulterior a devenit numele lumii insulare egeene (Isaia 2, 10), al Macedoniei (I Macabei 1, 1; 8, 5) şi apoi al Imperiului Roman (Daniel 11, 30)”[405].

- *Dodanim* (= prietenul somnului) – „este greu de precizat ce populație se ascunde sub acest nume. Este probabil o scriere greşită pentru *dardani* sau *danai*. El apare şi ca *Rodanim*, preluat astfel de Septuaginta, ceea ce ar putea fi o referire la *Rodos*”[406].

5: **Din aceştia s-au desprins insulele neamurilor în pământul lor, fiecare după limba sa în triburile şi-n națiile lor.**

„După unii comentatori, [aici e vorba despre] ramurile care au migrat spre vest şi au populat insulele şi țărmurile Mediteranei. Fraza însă sugerează şi metafora unui pământ plutitor din care se desprind plauri (vezi 10, 32). Ideea unității primordiale a speciei umane”[407]. În altă opinie, „este vorba de insulele şi coastele Mediteranei (BJ)”[408]. *Insulele neamurilor* sau „*ostroave de neamuri* sau *de nații* este o expresie calchiată de Septuaginta după Textul Masoretic, interpretată de Philon în mod literal: neamul lui Iafet s-a înmulțit atât de tare, încât a trecut de pe continent pe insule (*QG* II, 80)”[409].

6: **Fiii lui Ham: Cuş, Mițraim, Put şi Canaan.**

Fiii lui Ham:

- *Cuş* (= negru; ținutul fețelor arse) e „numele Etiopiei. El contează ca părinte al neamurilor arabe şi al asirianului Nimrod”[410].

- *Mițraim* (= țară închisă; țara de jos) e numele ebraic al Egiptului;

- *Put* (= tristețe; stepă), probabil o populație a Libiei;

- *Canaan* (= umilință; roşu purpuriu) – „geografic, termenul a desemnat, din sec. al XV-lea î. Hr. până în epoca elenistică, coasta siriană, ținutul purpurei roşii, şi regiunea din jurul ei până în Galileea de sus. Într-un sens mai larg, termenul se referă la stăpânirea egipteană în Palestina, de la Armarnofit până la Marenptah. În Vechiul Testament mai denumeşte şi regiunea munților de la vest de Iordan (Facerea 43, 2; Iezechiel 15, 15 etc.), apoi întregul ținut promis de Iahve şi cucerit apoi cu ajutorul Său (Isaia 19, 18). Etimologia inițială, de la un radical care însemna *a se îndoi*, *a se apleca*, a fost abandonată odată cu descoperirea în inscripțiile acadiene a cuvântului **kinahhu** *purpură roşie*”[411].

Aici se obținea o vopsea de culoare roşie, foarte căutată pentru vopsirea țesăturilor. Posibil ca de la să derive numele zonei, dar Canaan ar mai putea însemna şi *țara de jos*, numită astfel în comparație cu Siria, situată la o altitudine mai mare.

7: **Fiii lui Cuş: Seba, Havila, Sabta, Rama şi Sabteca. Fiii lui Rama: Şeba şi Dedan.**

Fiii lui Cuş:

- *Seba* (= captivitate; jurământ; bețiv) – „strămoş al unei populații înrudită cu sau identică cu sibariții”[412].

- *Havila* (= ținutul nisipului) – actualul Yemen sau, probabil, numele Etiopiei.

---

[404] GEN, p 339
[405] GEN, p 339
[406] GEN, p 339
[407] BBVA, p. 31
[408] GEN, p 340
[409] SEP 1, p. 76
[410] GEN, p 340
[411] GEN, p 340
[412] GEN, p 340

- *Sabta* (= săturat; băutori; menit pieirii) – „probabil un ținut neidentificat din Arabia”[413].

- *Rama* (= înălțime) – populație din sud-vestul Arabiei;

- *Sabteca* (= eu sunt sătul; lovit) – posibil un ținut din Arabia.

Fiii lui Rama:

- *Şeba* (= şapte; jurământ; fiul furtunii) – „ținut din Arabia de sud cunoscut mai cu seamă datorită comerțului său”[414].

- *Dedan* (= aşezare joasă; prietenia lor) – „eroul eponim al triburilor arabe de la est de Edom, cunoscute prin comerțul de caravane”[415].

8: **Cuş i-a dat naştere lui Nimrod; acesta, cel dintâi, a fost puternic pe pământ.**

Nimrod: „un vânător şi rege legendar al Babilonului şi al altor cetăți din ținutul Senaar, fondator al cetății Ninive, Asurul fiind şi el socotit în stăpânirea sa. Pare a fi regele mitic al Babilonului şi Asiriei. A fost apropiat şi de zeul babilonean al războiului şi vânătorii Ninurta”[416].

9: **El a fost vânător puternic în fața Domnului Dumnezeu; de aceea se spune: „Vânător puternic ca Nimrod în fața Domnului Dumnezeu”.**

În fața Domnului Dumnezeu: „în socotința lui Dumnezeu, Cel ce-i atestă faima”[417]. „Nimrod, gigantul, va fi considerat unul din constructorii turnului Babel (Ginzberg, *Legendele evreilor*, vol. V). Pentru Philon, numele său înseamnă *pustiire*; alexandrinul interpretează prepoziția *înaintea* în sensul de *împotrivă*. Nimrod este *potrivnicul lui Dumnezeu*, simbol al omenirii animalizate (*QG* II, 81-82)”[418]. Textul biblic nu pare a susține aceasta; oricum ar fi fost, Moise a socotit că nu-l poate omite pe Nimrod şi, din cum se exprimă, vedem că numele aceluia încă avea rezonanță în epoca lui Moise.

10: **Începutul împărăției lui a fost Babilonul, Ereh, Acad şi Calne din ținutul Şinear.**

11: **Din pământul acela a trecut în Asur şi a zidit Ninive, cetatea Rehobot-Ir, Calah**

12: **- şi Resen, între Ninive şi Calah -; aceasta e cetatea cea mare.**

Cetatea cea mare: „se crede că această mențiune se referă la Ninive. Totuşi, Calah a fost capitala Asiriei în secolele XII-IX î. Hr. Actuala localitate Nimrud, aproape de confluența Tigrului cu Zabul Superior”[419].

Nimrod (= răsculat; biruitorul leoparzilor; strălucirea luminii) e un rege legendar al Babilonului şi al celorlalte cetăți enumerate:

- *Babilon* (= poarta zeilor) – „capitala Imperiului Babilonean. În Vechiul testament este pus în legătură cu radicalul **bll** *a* (*se*) *rătăci* (Facerea 11, 5-9). Babiloneenii înşişi înțelegeau cuvântul ca **Bab-ili** *Poarta zeilor*. După cum Ierusalimul este cetatea sfântă, aşa este Babilonul simbolul puterii seculare, ostilă lui Dumnezeu (Isaia 13, 1), iar în Noul Testament el devine numele ascuns al Romei (I Petru 5, 13)”[420].

- *Ereh* (= întindere; îngăduință) – „cetate la sud de Babilon, locul de cult al zeului cerului Anu şi al fiicei sale Inanna (Iştar). După tradiția babiloneană, este reşedința dinastiei a doua de după potop, căreia îi aparțin inventatorii legendari ai scrisului – Enmerkar şi Ghilgameş”[421].

- *Acad* (= fortăreață; muntean) – „nu se poate localiza exact. A jucat un rol foarte important în jurul anului 2250 î. Hr. sub dinastia acadică (Sargon I şi urmaşii săi). De la numele său a fost denumit ulterior nordul Babiloniei *Ținutul acadic*, în opoziție cu sudul, denumit

---

[413] GEN, p 340
[414] GEN, p 340
[415] GEN, p 340
[416] GEN, p 340
[417] BBVA, p. 31
[418] SEP 1, p. 77
[419] BBVA, p. 31
[420] GEN, p 340
[421] GEN, p 340

Ținutul sumerian. Limba vechilor semiți a fost de asemenea numită *acadică*, babiloneana şi asiriana fiind dialecte ale sale”[422]

- *Calne* (= fortăreața lui Anu), oraş neidentificat din apropierea Babilonului.

- *Şinear* sau *Senaar* (= dinți blestemați) – „denumirea Babiloniei (Sumer şi Acad) distinctă de Asiria. Locaş al păcatului (Facerea 11, 2 ss.), loc al exilului (Deuteronom 1, 2)”[423].

- *Asur* (= zeul bun; câmpie netedă) – „denumire prin care se înțelegea întregul platou de la est de actualul Mosul”[424].

- *Ninive* (= locuință; aşezare; frumusețe atotlină) – „ebr. **nin-we** (acadiană **ninuwa**, **ninua** sau **nina**), capitala Imperiului Asirian în ultima sa perioadă de înflorire. Regii babilonieni, mai cu seamă Sanherib, Asarkadon şi Asurbanipal au construit aici numeroase palate, iar ultimul amintit o mare bibliotecă, ale cărei texte reprezintă cele mai importante izvoare pentru cultura asiro-babiloniană. În 612 î. Hr. cetatea a fost distrusă, din nou locuită în epoca elenistică, se va numi, sub împăratul Claudius, Ninus sau Niniva”[425].

- *Rehobot-Ir* (= locuri largi) – cetate apropiată de Ninive.

- *Calah* (= prospețime; putere; oraş vechi) – „localitate la sud-est de Ninive, unde s-a descoperit obeliscul negru al lui Salmanasar al III-lea”[426].

- *Resen* (= căpăstru; frâu) – cetate asiriană.

13: **Din Mițraim s-au născut Ludiții, Anamiții, Lehabiții, Naftuhiții,**

14: **Patrusiții, Casluhiții – din care au ieşit Filistenii – şi Caftoriții.**

Popoare provenite din Mițraim:

- *Ludim* [Ludiții] (= jar) – „cuvântul apare în Vechiul Testament la singular sau plural în enumerarea diferitelor populații, care aparțin însă unor limite geografice diferite. În textul de față apar ca descendenți ai Egiptului; tot ca populație africană şi în Ieremia 46, 9; Iezechiel 30, 5. În alte părți sunt considerați lidienii, iar în Facerea 10, 22 sunt încadrați popoarelor semitice”[427].

- *Ananim* [Anamiții] (= izvoare; locuitorii stâncilor) – nu avem date despre ei.

- *Lehabim* (= flăcări; locuitorii țării sterpe) – „libienii (cf. Homer, *Odiseea* IV, 85); uneori termenul este folosit pentru a desemna întreaga Africă”[428].

- *Naftuhim* (= cei din ținutul graniței) – „ținutul lor era la vest de lacul Ghenizaret şi de văile Iordanului, între Aşer şi Dan”[429].

- *Patrusim* (= cei din sud; locul ruşinii rupt) – „un împrumut egiptean prin care este denumit Egiptul de sus”[430].

- *Casluhim* (= cei încrezători; deal arid) – „privit aici ca populație, ce locuia într-un ținut de sub influență egipteană. Este îndoielnic dacă Filistenii, sau o parte a acestora, provin din această populație, de aceea propoziția relativă, ce urmează cuvântul, este de mulți exegeți înlăturată sau legată de Caftorim”[431].

- *Filisteni* (= venetici; străini) – „populație din partea de sud-vest a Palestinei. În ceea ce priveşte locul originar, acesta este încă discutat. Este sigur că sunt o populație indo-europeană, venită inițial din Iliria, de aici în drumul lor spre Palestina s-au oprit în Caftor, care a fost identificat cu Creta, iar uneori cu Capadocia. În Palestina au preluat stăpânirea cetăților canaaneene şi au întemeiat *Alianța celor cinci cetăți*, *Pentapolis*. Numele Palestinei provine de

[422] GEN, p 340
[423] GEN, p 340
[424] GEN, p 340
[425] GEN, p 340
[426] GEN, p 340
[427] GEN, p 340
[428] GEN, p 340
[429] GEN, p 340
[430] GEN, p 340
[431] GEN, p 340

la numele lor, marinarii şi negustorii greci denumind ţinutul **Συρία των παλαιστινων** *Siria filistină* sau simplu **Παλαιστίνη** denumire ce este atestată pentru întâia oară la Herodot şi preluată apoi de scriitorii greci şi latini. În Vechiul Testament ei apar ca *străini*, *netăiaţi împrejur*"[432].

- *Caftorim* (= bulb; ceaşcă; măr roşu; bulgăre) – identificat, de regulă, cu Creta.

15: **Din Canaan s-au născut: Sidon, întâiul-său-născut, apoi Heteul**

16: **şi Iebuseul, Amoreul, Ghergheseul,**

17: **Heveul, Archeul, Sineul,**

18: **Arvadeul, Ţemareul şi Hamateul; apoi s-au răspândit neamurile canaaneene.**

19: **Şi ţinuturile Canaaneenilor se întindeau de la Sidon spre Gherara până la Gaza, iar spre Sodoma, Gomora, Adma şi Ţeboim până la Laşa.**

20: **Aceştia sunt fiii lui Ham în triburile lor, după limbile lor, în ţările lor şi-n naţiile lor.**

Cei născuţi din Canaan:

- *Sidon* (= vânătoare; pescuit; oraş întins) – port fenician. „În Vechiul Testament este numele Fenicienilor"[433].

- *Het* (= frică; groază; uriaş; argint) – eponimul hitiţilor.

- *Iebuseu* (= zdrobire; loc tare) – „numele populaţiei primitive a Ierusalimului, ca de altfel şi denumirea oraşului însăşi [Iebus]. Numele trebuie pus probabil în legătură cu **Iabusum** (cf. Iezechiel 16, 3) de la nord-vest de Babilon sau înţeles cahititic"[434].

- *Amoreu* (= flecar; răzvrătit; apusean) – „amintit fie ca populaţie preisraelită a Palestinei (Iosua 5,1; 7, 7; 10, 5), fie o parte a acesteia din ţinutul *Celor două râuri*, ţinut care în textele acadice şi sumeriene era numit **Amurru** *Vestul*. Cuvântul apare şi în textele hitite şi egiptene ca nume al unui stat. În textele asiriene din prima jumătate a secolului I î. Hr. era numele Siriei şi al Palestinei"[435].

- *Ghergheseu* (= întors din luptă) – popor preisraelit din Canaan; „aliaţi ai hitiţilor împotriva lui Ramses al II-lea în 1285 î. Hr."[436].

- *Heveu* (= cel viu; pădurean) – populaţie canaanită din jurul Ghibeonului. Soţia lui Esau provine de aici"[437].

- *Archeu* (= vâna mea) – trib canaanit trăitor, se pare, în Siria.

- *Sineu* (= lutos; mlăştinos) – trib canaanit din Liban.

- *Arvadeu* (= smulgere; leu tare) – „insulă şi cetate în Fenicia, între Laodiceea şi Tripolis, important centru comercial. Locuitorii săi erau marinari şi războinici (Iezechiel 27, 8)"[438].

- *Ţemareu* (= ţară bogată în lână; dublu tăiş) – localitate la nord de Tripolis;

- *Hamateu* (= înconjurat de ziduri; izvoare calde) – Hamat, cetate în Siria.

Cetăţi locuite de canaanei:

- *Gherara* (= cerc; peregrinare) – „cetate la frontiera de sud a Canaanului, identificată cu mai multe localităţi din jurul Gazei, din secolul al XIII-lea î. Hr., cetate a prinţilor filisteni"[439]

- *Gaza* (= loc întărit; capră) – „cetate în sud-vestul Palestinei în apropierea coastei, capitala filistenilor"[440].

- *Sodoma* (= arzător; mulţime zgomotoasă) – cetate la Marea Moartă, una dintre cetăţile

---

[432] GEN, p 340
[433] GEN, p 341
[434] GEN, p 341
[435] GEN, p 341
[436] GEN, p 341
[437] GEN, p 341
[438] GEN, p 341
[439] GEN, p 341
[440] GEN, p 341

ce formau alianța Pentapolis, împreună cu Gomora, Adma, Țeboim și Bela sau Țoar.

- *Gomora* (= scufundare; răscoala poporului) – cetate pe coasta Mării Moarte.
- *Adma* (= pământ roșu) – cetate la sud-estul Mării Moarte.
- *Țeboim* (= gazelă; hienă; păsări colorate) – cetate în estul Mării Moarte.
- *Lasa* (= crăpătură în pământ) – cetate la est de Marea Moartă.

21: **Și i s-au născut fii și lui Sem, tatăl tuturor fiilor lui Ever și fratele mai mare al lui Iafet.**

Septuaginta numește aici pe Iafet ca frate *mai mare* [Anania a preferat să opereze în mod tacit, pentru a nu încurca pe cititor]: „până acum, lista celor trei fii ai lui Noe începea cu Sem și se termina cu Iafet. Aici însă ordinea se schimbă, Iafet fiind numit *cel mai mare* dintre cei trei frați (gramatical, nu există nici un dubiu asupra acestui aspect). Textul Masoretic este ambiguu, dar poate fi înțeles și în favoarea lui Sem. Comentatorii creștini încearcă să sugereze că Iafet este *mai mare*, în sensul de *mai tare*, *mai bun*, întrucât Dumnezeu *l-a lățit* (cf. 9, 27) dincolo de poporul lui Israel. S-ar putea să fie o eroare de traducere în Septuaginta. Aquila pune adjectivul *mai mare* la dativ (nu la genitiv, precum Septuaginta) raportându-l astfel în mod clar la Sem”[441]

„După ce a consemnat structura etnografică a lumii vechi, autorul introduce genealogia semiților, asupra căreia i se va concentra de-acum atenția, pregătind astfel intrarea în scenă a lui Avraam”[442]. *Eber* [*Ever*] (= trecător; nomad) este „eponim al populațiilor aramaice și arabe din Mesopotamia, Siria și Transiordania, și al evreilor”[443].

22: **Fiii lui Sem: Elam, Asur, Arfaxad, Lud și Aram.**

Fiii lui Sem:

- *Elam* (= tinerețe; pământ înalt) – „ținut la est de Babilonia, care în cei peste două mii de ani ai istoriei sale a avut granițe diferite. Nucleul său îl constituia regiunea cu capitala Susa, cucerită în 639 î. Hr. de Asurbanipal și devenită provincie persană”[444].
- *Așur* (= fericire; întindere) – eponimul asirienilor.
- *Arfaxad* (= cel care vindecă tristețea) – „interpretarea cuvântului este nesigură, este posibil ca cel de al doilea element al numelui să fie Caldeea, cf. kesed, kasidim. Dacă aici cuvântul reprezintă o referire geografică, atunci ar putea fi identificat cu Arrapha din împrejurimile Kerkucului”[445].
- *Lud* (= naștere; urmaș) – probabil lydienii.
- *Aram* (= înalt; nobil) – eponim al arameilor.

23: **Fiii lui Aram: Uț, Hul, Gheter și Maș.**

Fiii lui Aram:

- *Uț* (= sfat; tărie; pământ nisipos) – ținut la sud-est de Palestina.
- *Hul* (= cerere; durere) – probabil Huli’a, în regiunea Munților Masinus.
- *Gheter* (= tristețe; valea judecății) – trib aramaic.
- *Maș* (= camătă; caravană) – ramură a arameilor.

24: **Arfaxad i-a dat naștere lui Cainan; Cainan i-a dat naștere lui Șelah; iar Șelah i-a dat naștere lui Ever.**

25: **Lui Ever i s-au născut doi fii: numele unuia era Peleg, pentru că în zilele lui s-a împărțit pământul; iar numele fratelui său era Ioctan.**

„Septuaginta reproduce întocmai Textul Masoretic, dar nu poate reda jocul de cuvinte bazat pe etimologia comună între **Pelegh** și **niphelgagh** (*a fost împărțit*)”[446].

[441] SEP 1, p. 77
[442] BBVA, p. 32
[443] GEN, p 341
[444] GEN, p 341
[445] GEN, p 341
[446] SEP 1, p. 77

„În general se admite – cu unele corecturi – ipoteza că din Peleg se trag semiții din Nord (Mesopotamia), iar din Ioctan, semiții din Sud (Arabia)”[447].

26: **Lui Ioctan i s-au născut Almodad, Şalef, Haţarmavet, Ierah,**

27: **Hadoram, Uzal şi Dicla,**

28: **Obal, Abimael şi Şeba,**

29: **Ofir, Havila şi Iobab. Toţi aceştia sunt fiii lui Ioctan.**

30: **Sălaşurile lor se întindeau de la Meşa, spre Sefar, până la muntele răsăritului.**

„Munte necunoscut, în timp ce se speculează că Sefar (Safara) se afla pe țărmul de sud-est al Arabiei”[448].

31: **Aceştia sunt fiii lui Sem în triburile lor, după limbile lor, în ţările lor şi-n naţiile lor.**

Urmaşii lui *Arfaxad* (= cel care vindecă tristețea):

- *Cainan* (= creator; ziditor; fierar) – „înțelesul cuvântului este îndoielnic, în inscripțiile arabe apare ca nume de persoană şi de zeu; în acelaşi timp, în Facerea 5, 9-14, ca fiu al lui Enos. În alte versiuni este fiul lui Sem, în v. 24, fiul lui Arfaxad”[449].

- *Şelah* (= cel care rupe; rugăciune);

- *Eber* [*Ever*] (= rătăcitor; țara de dincolo; vlăstar).

- *Peleg* (= împărțire; cătun) – eponimul ramurii de nord a central-semiților (evrei, aramei, nord-arabi).

- *Ioctan* (= cel tuns; mic) – eponim al ramurii sud-arabice.

- *Almodad* (= măsură; măsura lui Dumnezeu).

- *Şalef* (= tras afară; cel care scoate sabia) – triburi sud-arabe.

- *Haţarmavet* (= poarta morții).

- *Ierah* (= lună nouă) – populație arabică.

- *Hadoram* (= împodobit; Hadar este înalt) – trib arab.

- *Uzal* (= drumeț; rătăcitor).

- *Dicla* (= locul palmierului).

- *Obal* (= fluviu; rece) – trib arab – numele lui Obal este omis în Septuaginta.

- *Abimael* (= un tată este Dumnezeu) – trib arab.

- *Şeba* (= jurământ; şapte; fiul furtunii) – „stat, inițial teocratic, din sudul Arabiei, cu mare influență între secolele al IX-lea şi al VI-lea î. Hr. În *Analele* asiriene apare frecvent expresia *Reginele din Saba*, probabil preotese. Cea mai cunoscută este *Regina din Saba* (III Regi 10, 1-10), numită în tradiția arabă Bilqis, iar după tradiția etiopiană Makeda, care îi naşte lui Solomon pe Menilek, întemeietorul dinastiei solomonice, care a fost până astăzi unica legitimă în Etiopia”[450].

- *Ofir* (= loc roditor; belşug de aur) – „ținut legendar al aurului, de unde flota lui Solomon va lua aur, argint, fildeş şi maimuțe (III Regi 9, 28; 10, 11 etc.). Au fost propuse mai multe ipoteze de identificare a locului, toate discutabile: estul sau vestul Arabiei, estul Africii, în India. Cea mai plauzibilă pare aceea care plasează Ofirul în Africa, pe coasta Somaliei şi, de aici, ipoteza că numele continentului african ar veni de la numele cetății”[451].

- *Havila* (= cerc; nisip) – numele al unui ținut al Paradisului (2, 11) şi al unui urmaş al lui Cuş (10, 7).

- *Iobab* (= jubilare; gălăgie) – trib arab.

Urmaşii lui Arfaxad s-au extins de la *Meşa* (= salvare; mântuire) – numele unui ținut arab - până la *Sefar* (= numărare) – ținut arab – şi la muntele răsăritului, despre care s-a vorbit mai sus.

---

447 BBVA, p. 32
448 BBVA, p. 32
449 GEN, p 341
450 GEN, p 341
451 GEN, p 341

32: **Acestea sunt triburile fiilor lui Noe, după urmaşii lor şi după naţiile lor. Din ele s-au răspândit insulele neamurilor pe pământ după potop.**

Se repetă expresia de la versetul 5.

CAPITOLUL 11 – *Turnul Babel. Încâlcirea limbilor şi împrăştierea popoarelor. Strămoşii lui Avraam.*

1: **Pământu-ntreg avea pe-atunci o singură limbă şi aceleaşi cuvinte.**

„Această relatare preia o tradiţie diferită de aceea a listelor genealogice precedente, care presupun existenţa mai multor limbi. Totuşi, ideea centrală le este comună: diversitatea oamenilor îşi are originea într-o unitate primordială”[452]. „Motivul limbii primitive a oamenilor, omogenă şi comprehensibilă pentru toţi. Cf. Irineu, *Dem.* 22-23; Theodoret, *QG* 61”[453].

Lingviştii par a fi de acord asupra rădăcinii comune a cuvintelor de bază din numeroase limbi. Dar, cum vom vedea, intenţia autorului biblic pare a fi fost alta decât aceea de a da o explicaţie diversificării limbilor, episodul despre Turnul Babel fiind mai degrabă un pamflet la adresa celor alunecaţi în credinţe politeiste.

2: **Şi a fost că, pornind din părţile Răsăritului, oamenii au găsit un şes în ţara Şinear şi s-au aşezat acolo.**

Biblia 1982: *purcezând oamenii de la Răsărit*; SEP 1: *mişcându-se ei de la Răsărit*. „Migrarea din Răsărit, simbolul paradisului, reprezintă o a doua cădere. Philon citează în legătură cu acest verset profeţia din Zaharia 6, 12 (*Confus*. 62-63), care, pentru creştini, dă numele lui Iisus: **Ανατολή** (*Răsăritul*)”[454].

3: **Şi au zis unul către altul: „Hai să ne facem cărămizi şi să le ardem în foc!” Şi au folosit cărămida în loc de piatră, iar smoala în loc de var.**

„Când cugetele s-au înstrăinat de *lumina Răsăriturilor* şi s-au îndepărtat de ea, atunci au dat peste *câmpia din ţara Senaar*, cuvânt care în tălmăcire înseamnă *scrâşnirea dinţilor*, pentru ca să arate în chip tainic că şi-au sfârşit proviziile de hrană; atunci s-au sălăşluit acolo şi s-au apucat să adune cărămizi, căutând să unească cu cerul printr-un turn ceea ce nu putea fi nicicum unit şi uneltind prin mijlocirea materiei împotriva a ceea ce-i nematerial”[455]. Pentru noi, Răsăritul e un nume al lui Hristos Dumnezeu; cel ce părăseşte Pâinea vieţii va înfometa, căzând în scrâşnirea dinţilor.

Au folosit cărămidă în loc de piatră arată alegerea celor perisabile în locul celor eterne. Simbol al repetiţiei monotone a păcatului şi al civilizaţiei, cărămida înalţă un zid între omul robit patimilor şi Creator. Păcatul nu aduce nici o noutate, aşa cum o cărămidă nu diferă de alta. *Smoala în loc de var* sugerează, de asemenea, alegerea negrului în locul albului, cu alte cuvinte, cufundarea de bună voie în păcate.

4: **Şi au zis: „Hai să ne clădim un oraş şi un turn al cărui vârf să ajungă la cer, şi să ne facem un nume, ca să nu mai fim împrăştiaţi pe faţa-ntregului pământ!”**

SEP 1 traduce: *înainte de a fi împrăştiaţi pe faţa pământului*. „Prin *înainte de*, Septuaginta sugerează că oamenii ştiau că vor fi risipiţi pe faţa pământului (Philon, *Confus.* 120-121). Textul Masoretic spune exact: *de frică să nu fie împrăştiaţi*, dând actului zidirii turnului o anumită justificare”[456]. Şi aici, Anania a preferat apropierea de textul ebraic.

Zidirea s-ar dori până la cer, însă Dumnezeu e exclus din calculele oamenilor (să *ne* facem). Scopul ei nu e unul religios, urmărind doar flatarea orgoliului propriu (*să ne facem faimă*).

---

[452] BBVA, p. 32
[453] SEP 1, p. 78
[454] SEP 1, p. 78
[455] Origen, *Filocalia*, XXII, 9
[456] SEP 1, p. 78

Posibil ca citatul biblic să se refere la ziguratul din Babilon, Etemenanki. Acesta avea un fundament de 90 x 90 metri, la fel şi înălţimea. Numărul 90 simboliza distanţa de la cer la pământ, iar ziguratul era simbol al muntelui sacru. Turnul avea şapte etaje, fiecare înconjurat de o terasă. La al şaptelea etaj se afla un templu pătrat, sanctuarul zeului. Aici urcau doar regele sau preotul, ajungând astfel ritualic la Cer. Textul lui Moise pare a fi un pamflet, în care e denunţată drept iluzorie credinţa celor căzuţi în politeism că ar mai putea atinge cerul. Totodată, e o critică a vieţii în marile cetăţi, în care păcatul se extinde cu repeziciune. Oricum, intenţia predilectă e aceea de condamnare a politeismului.

5: **Şi S-a pogorât Domnul să vadă cetatea şi turnul pe care-l zideau fiii oamenilor.**

„*Coborârea* Domnului a fost văzută ca o premanifestare a lui Dumnezeu înainte de Întrupare (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 127-129)”[457].

Pogorârea lui Dumnezeu trebuie înţeleasă în chip nevăzut: „Domnul priveşte de sus la cei ce rămân în vrednicia lor şi care săvârşesc cele date spre împlinirea firii omeneşti; iar pe cei care sunt pogorâţi în adâncul răutăţii,îi cercetează altfel, prin pogorârea la ei”[458].

6: **Şi a zis Domnul: „Iată că ei sunt un singur popor şi au toţi o singură limbă; şi acesta-i doar începutul a ceea ce vor face; de-acum nu se vor mai opri de la tot ceea ce şi-au pus în gând să facă.**

Nici chiar pogorămintele lui Dumnezeu nu mai întorc sufletul beat de orgoliu de la rătăcirea sa. Doar o pedagogie severă îl mai poate salva.

7: **Hai să ne pogorâm şi acolo să le încâlcim graiul, pentru ca unul altuia să nu-şi mai înţeleagă limba”.**

Să le încâlcim graiul: „Verbul **syg-heo**: a răsturna, a întoarce pe dos, a stârni confuzie, a amesteca (în sensul de a tulbura un lichid prin agitarea drojdiei), a încâlci, a răvăşi, a înnegura, a încurca. În text, subiectul acestui predicat este *graiul* (singular)”[459]. SEP 1 traduce: *să le amestecăm*: „dar nu există decât o singură limbă: normal ar fi fost, aşa cum scrie şi Philon (*Confus*. 183-195), ca Dumnezeu să *despartă* întâi limbile una de alta, pentru a le amesteca ulterior. Dar *amestecul* trimite aici la ideea pierderii de sens a cuvintelor, la ideea bruiajului fonic. Se trece de la homofonia iniţială, paradisiacă, la heterofonia, diafonia sau *poliftongia* decăderii (cf. Iustin, *Dialogul cu Trifon* 102, 4)”[460].

„Verbul la plural (cf. Facerea 1,26): după Philon, Dumnezeu deliberează în El însuşi, apoi porunceşte *puterilor* (*Confus*. 168-182). După Origen (*Com. Io*. XIII, 50), Dumnezeu porunceşte îngerilor, iar după Vasile cel Mare, este o deliberare a Treimii (*Adv. Eun*. V, 4)”[461]. Aici avem altă opinie, alăturându-ne comentariului de mai jos.

Pluralul de aici nu mai indică Sfânta Treime, căci e vorba despre oameni ce nu mai cunosc taina Treimii celei deofiinţă. Sfântul Maxim Mărturisitorul dezvăluie itinerarul alunecării în politeism: „În cazul de faţă, cei ce zideau turnul, porniseră mai înainte din ţara de la răsărit a luminii, adică de la cunoştinţa unică şi adevărată despre Dumnezeu, şi veniseră în pământul Senaar, care se tălmăceşte *dinţi blestemaţi*, căzând în tot felul de păreri despre dumnezeire. Aci adunând toate părerile, ca pe nişte cărămizi, se apucaseră să zidească, asemenea unui turn, necredinţa politeistă. Din această pricină, pe drept cuvânt, Dumnezeu, care risipeşte unitatea conglăsuirii păcătoase a oamenilor rătăciţi, Se numeşte aci pe Sine la plural, după dispoziţia lor care era împărţită şi împrăştiată în nesfârşite păreri. Prin aceasta arată că, fiind unul, în ei s-a împărţit în mulţi”[462].

8: **Şi de acolo i-a împrăştiat Domnul pe faţa-ntregului pământ şi ei au încetat să mai zidească cetatea şi turnul.**

---

[457] SEP 1, p. 78
[458] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, VII, 8
[459] BBVA, p. 32
[460] SEP 1, p. 78
[461] SEP 1, p. 78
[462] *Răspunsuri către Talasie*, XXVIII

„Exegeții vor descoperi sensul *împrăştierii* în Deuteronom 32, 8 şi Înțelepciunea lui Solomon 10, 5: împărțirea popoarelor în diverse regiuni ale lumii. O tradiție iudaică (*Oracolele sibiline* III, vv. 97.104; *Cartea Jubileelor* 10, 26) pune distrugerea turnului pe seama vânturilor puternice trimise de Dumnezeu"[463].

Cât timp oamenii nu se depărtează de Răsărit, Dumnezeu nu îi împrăştie[464]. Cei aflați în unire cu Dumnezeu sunt una, chiar risipiți în lumea întreagă; cei robiți ereziei sunt sfâşiați şi dezbinați, de ar fi şi siliți să trăiască laolaltă. „În timpul amestecării limbilor a fost o împărțire a voinței, pentru că gândul era împotriva lui Dumnezeu"[465]. Aparent aspră, pedeapsa divină arată dragostea de oameni a lui Dumnezeu. „Doctorul [...] salvează restul trupului când taie partea care nu se poate vindeca, iar generalul, când seamănă discordie între conspiratori. Tot aşa şi la Turnul Babel; o bună neînțelegere a pus capăt unei păci rele şi a făcut pace"[466].

9: **E pricina pentru care cetatea aceea s-a numit Babilon, pentru că acolo a încâlcit Domnul limbile a tot pământul şi de acolo i-a împrăştiat Domnul Dumnezeu pe toată fața pământului.**

Abia acum e indicat numele cetății, Babilon. *Bab-ilani* însemna *poarta zeilor*. Autorul biblic, însă, utilizează un joc de cuvinte, alăturând numele cetății ebraicului **babel** [din **balal**] (= amestecare; încurcătură; confuzie). Cu alte cuvinte, locul prin care pătrund falsele credințe politeiste ni se face pricină de amestecare a limbilor, fiecare lăsându-se amăgit de o altă iluzie. E aici „sancționarea orgoliului omenesc de a străpunge cerul (locuința lui Dumnezeu) cu puteri proprii. Cu acest moment se începe nu numai istoria limbilor, ci şi istoria mentalităților; când doi oameni *nu vorbesc aceeaşi limbă* înseamnă că ei gândesc diferit"[467]. „La comentatorii creştini, episodul amestecării limbilor trimite la episodul Cincizecimii, al *separării limbilor*, al clarificării sensurilor (cf. Fapte 2, 1-6). De pildă Grigorie al Nyssei, *Encom St*., PG 46, 705A; Chiril al Alexandriei, *Glafire*, *ad locum*"[468].

Nu putem şti cu siguranță dacă Scriptura vorbeşte despre o lucrare abandonată de lucrători, sau despre un zigurat rămas „neterminat" ca unul ce nu şi-a împlinit menirea, nefiind ridicat spre slava lui Dumnezeu. Evident, autorul biblic nu a intenționat în acest pasaj să facă istorie, decât într-un sens foarte larg. Important e să nu uităm de aici faptul că patimile nu se unesc niciodată, ci întotdeauna se despart. Iar atunci când suntem încercați de gânduri deşarte, să revenim la sfatul: „Adu-ți aminte de turnul dezbinării şi de zidirea lui şi de despărțirea limbilor şi cunoaşte că nu toată zidirea e bună, chiar dacă pare din afară altfel"[469].

10: **Iată-i acum pe urmaşii lui Sem: Sem era de o sută de ani când i s-a născut Arfaxad, la doi ani după potop.**

Se reia genealogia lui Sem, restrânsă, de data aceasta, la ascendenții lui Avram. „Cu unele diferențe, acest tablou genealogic îl continuă pe cel din capitolul 5 şi acoperă perioada dintre Noe şi Avraam. El este însă şi o paralelă a celui din 10, 21-31, cu deosebirea că pare a se ocupa numai de ramura nordică a semiților, cea din Mesopotamia, din care se va naşte Avram"[470].

Dacă Noe a trăit 950 de ani, Sem a atins doar 600 de ani. Fiul său *Arfaxad* (= cel ce vindecă tristețea; ținutul haldeilor), în *Biblia Hebraica* Arpakşad, pare să fi dat numele său şi unei regiuni situată la nord şi nord-est de Ninive.

11: **După naşterea lui Arfaxad, Sem a mai trăit cinci sute de ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

---

[463] SEP 1, pp. 78-79
[464] cf. Origen, *Filocalia*, XXII, 9
[465] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XVII, 17
[466] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XXXV, 1
[467] BBVA, p. 32
[468] SEP 1, p. 79
[469] Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, 54
[470] BBVA, p. 32

12: **Arfaxad a trăit o sută treizeci şi cinci de ani şi atunci i s-a născut Cainan. După naşterea lui Cainan, Arfaxad a mai trăit trei sute treizeci de ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit..**

Arfaxad a trăit 465 de ani. *Cainan* (= proprietate) e numit astfel doar în *Septuaginta, Biblia Hebraica* având *Şalak* (= trimitere). „Septuaginta îl inserează pe Cainan (care nu este citat în Textul Masoretic). Rezultatul este că Avram ajunge să facă parte din a zecea generaţie după Sem, aşa cum Noe făcea parte din a zecea generaţie după Adam (cf. Irineu, *Dem.* 24; Origen, *Com. Io.* XX, 11)"[471].

13: **Cainan a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Şelah. După naşterea lui Şelah, Cainan a mai trăit trei sute treizeci de ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

Cainan a trăit 460 de ani. Fiul său Şelah este, în *Biblia Hebraica,* trecut ca fiul lui Arpakşad. De asemenea, apar unele diferenţe şi între vârstele anumitor personaje.

14: **Şelah a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Ever.**

15: **Iar după naşterea lui Ever, Şelah a mai trăit trei sute treizeci de ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

Şelah a trăit 460 de ani. *Eber* (= cealaltă parte; regiunea de dincolo; strămutat) e strămoşul mai multor popoare semitice, printre care se numără şi evreii. Iniţial, Eber locuia la est de Eufrat.

16: **Ever a trăit o sută treizeci şi patru de ani şi atunci i s-a născut Peleg.**

Eber a trăit 504 ani. Lui i s-a născut *Peleg* (= împărţire; cătun).

17: **Iar după naşterea lui Peleg, Ever a mai trăit două sute şaptezeci de ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

18: **Peleg a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Reu.**

19: **Iar după naşterea lui Reu, Peleg a mai trăit două sute nouă ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

Peleg a trăit 339 de ani; fiul său a fost Ragav (după Septuaginta), după textul ebraic, *Reu* (= prietenie; păstor).

20: **Ragav a trăit o sută treizeci şi doi de ani şi atunci i s-a născut Serug.**

21: **Iar după naşterea lui Serug, Ragav a mai trăit două sute şapte ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

Ragav a trăit 339 de ani; fiul său era *Serug* (= viţă; ramură), „păstrat ca nume, Sarugi, în textele acadice şi ca nume de oraş (Sarugi (la vest de Haran) în textele asiriene"[472].

22: **Serug a trăit o sută treizeci de ani şi atunci i s-a născut Nahor.**

23: **Iar după naşterea lui Nahor, Serug a mai trăit două sute de ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

Serug a trăit 330 de ani; lui i s-a născut *Nahor* (= sforăitor), bunicul lui Avram. O cetate a lui Nahor era amplasată mai jos de Haran.

24: **Nahor a trăit şaptezeci şi nouă de ani şi atunci i s-a născut Terah.**

25: **Iar după naşterea lui Terah, Nahor a mai trăit o sută douăzeci şi cinci de ani şi i s-au născut fii şi fiice; şi a murit.**

Nahor a trăit 204 ani. De observat cum, după potop, durata vieţii oamenilor scade treptat, după cum făgăduise Dumnezeu (6, 3). Lui Nahor i s-a născut *Terah* (= zăbavnic; întârziere).

26: **Terah a trăit şaptezeci de ani şi atunci i s-au născut Avram, Nahor şi Haran.**

Sunt numiţi fiii lui Terah: *Avram* (= tată înalt; străin), *Nahor* (= sforăitor; mânios) şi *Haran* (= muntean; luminat). Avram, „*tatăl sublim*, primul dintre patriarhi, a trăit probabil între secolele al XIX-lea şi al XVII-lea î. Hr., după cum par să dovedească mărturiile culturale şi politice nebiblice ale timpului"[473].

---

[471] SEP 1, p. 79

[472] GEN, p. 342

[473] GEN, p. 342

Cu Avram, începe o nouă perioadă în istoria omenirii. După potop şi amestecarea limbilor, Dumnezeu alege o altă cale pentru păstrarea dreptei credinţe. „Acum Dumnezeu n-a mai pedepsit neamul omenesc prin potop, ci a socotit că e mai bine să aleagă bărbaţi, care să formeze un şir de generaţii şi din ei să ne dea în sfârşit pe Fiul Său propriu îmbrăcat în corp omenesc. Dintre aceştia, cel dintâi a fost Avram”[474].

Odată cu perioada patriarhilor (*patriarh* înseamnă *prim părinte*, având înţelesul de începător de popor, şef de trib etc.), dispunem de probe arheologice mai consistente, care vin să confirme adevărul biblic. Pe baza acestor mărturii, s-a stabilit că Avram a fost contemporan cu regele Hamurabi al Babilonului (1792-1750 î. Hr.).

27: **Iată-i pe urmaşii lui Terah: lui Terah i s-au născut Avram, Nahor şi Haran. Haran i-a dat naştere lui Lot.**

Lot (= culoare închisă; ascundere) este nepotul lui Avram. „Origen face următoarea ierarhie: Avram, *bun*; Lot, fiul lui Haran, *mediu*; Nahor, *rău*. Nahor, chiar dacă textul n-o spune explicit, va fi rămas la Haran, practicând în continuare idolatria (pentru că aceasta e miza teologică a fragmentului: raportul între idolatrie şi eliberarea de idolatrie)”[475].

28: **Haran a murit în faţa lui Terah, tatăl său, în pământul său de naştere, în Urul Caldeilor.**

„Cu Terah începe istoria poporului ales, de aceea arborele genealogic se va restrânge, concentrându-se asupra lui Avram şi Serai, Nahor, bunicul Rebecăi, şi Lot, strămoşul moabiţilor şi amoniţilor”[476]

Rămas orfan, Lot va fi de acum foarte apropiat de unchiul său, Avram. Iniţial, familia lui Avram a trăit în Urul Caldeii, în sud-estul Babiloniei, pe malul unuia din braţele Eufratului. Cetatea era un important loc al cultului zeiţei lunii, Nanna Sin. „Cetatea Ur (Uru), în Mesopotamia de Sud, pe malul drept al Eufratului, la cca 200 km de Babilon. Locuită la început de Sumerieni, ea a cunoscut o mare înflorire în mileniul III î. Hr. În primul mileniu era locuită de clanul aramaic al Caldeilor. Identificată de recente cercetări arheologice”[477]. Numele cetăţii Ur lipseşte din Septuaginta, care vorbeşte aici despre *ţinutul caldeilor*.

Numirile de aici au o semnificaţie în sublinierea virtuţilor lui Avram: *Ur* (= oraş; strălucire), *Caldeea* (= cel ce pustieşte; câştig), *Eufrat* (= apă dulce; râul rodniciei). Avram va părăsi în curând râul rodniciei şi strălucirea marilor oraşe politeiste, dispreţuind câştigul celor vremelnice, care pustieşte sufletul.

29: **Iar Avram şi Nahor şi-au luat femei; numele femeii lui Avram era Sarai, iar numele femeii lui Nahor era Milca, fata lui Haran, tatăl Milcăi şi al Iscăi.**

Sarai (= prinţesa mea) era soţia lui Avram. Nahor s-a căsătorit cu nepoata sa *Milca* (= sfat; consiliu; regină). Sora sa era *Isca* (= El vede; iscoadă). Ambele erau surori ale lui Lot şi fiice ale lui *Haran* (= muntean; luminat).

30: **Sarai era stearpă şi nu năştea copii.**

În vechiul Orient, sterilitatea unei femei era considerată dezonorantă, semn al unei pedepse divine. Această concepţie se păstrase la evrei şi în vremea Mântuitorului.

31: **Şi i-a luat Terah pe Avram, fiul său, şi pe Lot, fiul lui Haran şi nepotul său, şi pe Sarai, nora sa şi femeia lui Avram, fiul său, şi i-a scos din Urul Caldeilor ca să meargă în ţara Canaanului; şi au mers până la Haran şi s-au aşezat acolo.**

Din Ur, Avram se mută în *Haran* (= cetatea drumului; loc deluros), oraş în nordul Mesopotamiei, centru al cultului zeului Lunii, Sin. „În grafia ebraică, Charan, uşor diferit de Haran, fratele lui Avram. Se afla în nord-vestul Mesopotamiei; cândva mare centru al culturii aramaice”[478]. Haran era un centru comercial aşezat pe una din principalele căi de comunicaţie

474 Boethius, *Scurtă expunere a credinţei creştine*

475 SEP 1, p. 80

476 GEN, p. 342

477 BBVA, p. 33

478 BBVA, p. 33

dintre Babilonia şi Mediterana. Haran era situat la peste 450 km nord-est de Damasc. Intenția inițială era aceea de a merge în Canaan. „După Fapte 7, 1, Avram ar fi plecat din Caldeea la porunca lui Dumnezeu; aici, el este scos de Terah, tatăl său. Comentatorii antici încearcă să pună de acord cele două tradiții”[479].

32: **De toate, zilele vieții lui Terah în pământul Haran au fost două sute cinci ani; şi a murit Terah în Haran.**

Textul ebraic, mai limpede, arată că Terah a trăit 205 ani. După *Septuaginta* ar rezulta că viața sa a fost mai lungă. Anania a făcut aici acordul, în mod tacit.

CAPITOLUL 12 – *Chemarea lui Avram. Avram în Canaan şi în Egipt.*

1: **Şi a zis Domnul către Avram: „Ieşi din țara ta şi din neamul tău şi din casa tatălui tău şi vino în țara pe care ți-o voi arăta Eu.**

„Prin această poruncă a lui Dumnezeu începe saga lui Avram, precum şi a popoarelor care descind din Isaac şi Ismael, fiii săi. Această saga este rezumată în Fapte 7, 2-8 şi Evrei 11, 8-19. Itinerariul descris în versetele 1-9 a fost amplu comentat (ex.: Philon, *De migratione Abrahami*; Origen, *Com. Io.* XX, 68-74; 123-126). Pentru Philon, versetele respective prezintă itinerariul sufletului care se desprinde de lumea sensibilă; pentru creştini, *ieşirea* lui Avram prefigurează convertirea apostolilor, întoarcerea sufletelor către Cuvântul lui Dumnezeu (Irineu). ♦ *Ieşi*: ieşirea din țara de obârşie, supusă idolatriei, şi eliberarea de lumea sensibilă (cf. Philon, *Migr.* 1-127; *Her.* 277; *Abr.* 62; Origen, Grigore al Nyssei, *Contra Eunomium* II, 85-89; *Cant.* VIII etc.)”[480]. „Plecarea lui Avram reprezintă primul său act de credință, de care depinde viitorul poporului ales”[481].

2: **Şi Eu voi face din tine un neam mare; şi te voi binecuvânta şi-ți voi mări numele şi tu vei fi izvor de binecuvântare.**

„Izvorul oricărei binecuvântări este Dumnezeu, care investeşte cu puterea ei şi pe cel ales de El, binecuvântând tototdată şi comunitatea ce se află în jurul alesului Său (cf. Facerea 12, 2 ss.; 30, 27.29; Numerii 24, 9; Isaia 19, 24; Ieremia 4, 2). Patriarhii transmit binecuvântarea mai departe urmaşilor lor (Facerea 9, 26 ss.; 27, 23-29.49). Puterea cuvintelor binecuvântării îl ocroteşte pe cel ales atâta vreme cât este vrednic de ea şi cât Dumnezeu nu şi-o retrage. Omul însuşi nu-şi poate retrage binecuvântarea, odată rostită (cf. Facerea 27, 33-37)”[482].

E indicată desprinderea fermă de politeism: „Avram a părăsit închinarea la idolii strămoşilor săi şi la rătăcirile vieții lui de până atunci, mărturisind că există un singur Dumnezeu peste toate”[483]. Porunca nu era uşoară. „Ai văzut ce poruncă dureroasă a primit? Dar, iată, urmează o altă (făgăduință) plină de bucurie”[484]. Avram încearcă tensiunea între tristețea părăsirii celor devenite familiare şi bucuria de a-I urma lui Dumnezeu. Ceva similar se întâmplă în fiecare din cei ce simt chemarea divină: „Tot astfel şi noi, crezând până la moarte în glasul lui Dumnezeu, ne-am lepădat de toate cele ce sunt în lume”[485]. Porunca se adresează şi sufletului nostru, *locul* pe care acesta trebuie să-l părăsească nefiind neapărat unul fizic: „dar zice şi acum, într-un înțeles mai înalt, minții care s-a făcut trecătoare şi a străbătut de la cele ce se cunosc cu simțurile, la cele ce se gândesc cu mintea.”[486]. Cel ce urmează chemării dumnezeieşti s-a deprins, asemeni lui Avram, „să prefere pe cele nevăzute în locul celor văzute,

[479] SEP 1, p. 80
[480] SEP 1, pp. 80-81
[481] GEN, p. 342
[482] GEN, pp. 342-343
[483] Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, I, 4, 13
[484] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LIII, 4
[485] Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu iudeul Trifon*, CXIX
[486] Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, XXIV

pe cele viitoare în locul celor ce-i stăteau înaintea ochilor”[487]. Poruncii îi urmează făgăduințele dumnezeiești:

3: **Voi binecuvânta pe cei ce te vor binecuvânta, iar pe cei ce te vor blestema îi voi blestema; şi-ntru tine se vor binecuvânta toate neamurile pământului”.**

Grecescul **evloghin** (= binecuvântare) traduce ebraicul **braka** (= a face pe cineva important). Toate neamurile se vor binecuvânta în Avram; universalismul mântuirii e afirmat încă de acum.

4: **Şi a plecat Avram, aşa cum îi zisese Domnul; cu el s-a dus şi Lot. Iar Avram era de şaptezeci şi cinci de ani când a ieşit din Haran.**

E primul act de credință din partea lui Avram, de care depinde şi viitorul descendenței sale. „Ai văzut că nici vârsta, nici altceva din cele ce-l puteau ține lipit de casa părintească nu i-a fost piedică, ci dorul de Dumnezeu a fost mai puternic decât toate? Când sufletul ți-i hotărât şi treaz, înfrângi toate piedicile, te faci una cu ceea ce doreşti, şi nu te împiedică nici una din aparentele greutăți; pe toate le învingi şi nu te opreşti până nu dobândeşti tot ce doreşti”[488].

5: **Şi a luat Avram pe Sarai, femeia sa, pe Lot, fiul fratelui său, şi toate averile pe care le agonisiseră şi toți oamenii pe care-i dobândiseră în Haran, şi au ieşit ca să meargă în țara Canaanului şi au ajuns în țara Canaan.**

Toți oamenii: „literal: toate sufletele; se înțeleg servitorii şi sclavii”[489].

Când urmăm chemării lui Dumnezeu nu trebuie să lăsăm în urmă ceva ce ne-ar putea întoarce la vechile deprinderi: „A ieşit deci din Haran, nelăsând nici o rămăşiță a sa în el, cu tot neamul şi cu toată casa, alergând din toată inima spre țara Canaanului. Şi urcă spre țara înaltă, adică spre deprinderea care e aşezată sus în virtuți, şi nu are din nici o parte povârnire spre plăcerea trupească”[490]. „N-a spus fără rost *toate câte agonisiseră în Haran*, ci ca să aflăm că patriarhul n-a luat nimic din cele ce avea în Haldeea, ci a lăsat fratelui său toată averea părintească şi a plecat numai cu ceea ce putuse agonisi în Haran. Şi acest minunat bărbat a făcut lucrul acesta nu pentru că ținea la averi, nici că era zgârcit, ci ca să poată arăta tuturor, cu averea lui, câtă purtare de grijă a avut Dumnezeu cu el”[491]. Însoțit de Sarai, de Lot şi de câțiva oameni credincioşi, Avram intră în Canaan către 1800 î. Hr. Canaan este vechiul nume al Țării Sfinte. Cum am mai spus, denumirea are mai multe tălmăciri posibile: *Canaan* (= supunere; țara de jos; roşu purpuriu). Ultimul nume ar proveni de la vestita vopsea de culoare roşie descoperită aici. Pigmentul, obținut dintr-o specie de scoici, era foarte scump. Țara e numită în textele cuneiforme *kinakhkhu* (= roşu purpuriu), nume redat în greacă prin *finx*, de unde provine numele de Fenicia.

6: **Şi Avram a străbătut țara de-a lungul ei până la locul numit Sihem, până la stejarul Mamvri. Pe-atunci trăiau în țara aceea Canaaneenii.**

„Secvența *a străbătut cât era de lung* denotă, după Philon, imensa curiozitate *intelectuală* a lui Avram (*Migr*. 216). ♦ *Sichem*: la Philon, numele înseamnă *umăr* şi sugerează efortul pe care-l presupune studiul (*Migr*. 221-223). ♦ [...] Didim interpretează astfel: la capătul investigațiilor sale teologice, Avram a ajuns la revelația Întrupării (*ad locum*)”[492].

Sichem (= grumaz; umăr) era un oraş canaanit în munții Efraim, între Ebal şi Garizim – „important centru comercial din Palestina de Mijloc, amintit de textele egiptene începând cu sec. al XIII-lea î. Hr. Populația originară era nesemitică. Ulterior este locuit de populațiile israelite ce nu au luat parte la Exil şi devine centru de cult al Israelului (Deuteronom 27). Metropolă politică a triburilor din nord, este primul oraş regal al Israelului şi apoi capitala

---

487 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXI, 3
488 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* XXXI, 5
489 BBVA, p. 33
490 Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
491 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* XXXII, 2
492 SEP 1, p. 81

Regatului din Nord”[493]. *Mamvri* (= grăsime; puterea vieții) denumeşte ținutul Hebronului, la vest de Macpela. Sunt mai mulți stejari bătrâni în zonă, despre care se susține că ar fi stejarul lui Avraam. Stejarul simbolizează măreția, forța fizică sau morală, şi e investit cu privilegiile supremei divinități; e un instrument de comunicare între cer şi pământ, explicându-se astfel revelațiile legate de prezența unor stejari.

Avram este o pildă vrednică de urmat de către credincioşi: „Tot aşa devine un alt Avraam duhovnicesc, ieşit din pământul, rudenia şi casa tatălui şi venind la pământul arătat de Dumnezeu, cel ce s-a rupt de alipirea la trup, a ieşit afară din el prin despărțirea de patimi, a părăsit simțurile şi nu mai primeşte prin ele nici o amăgire a păcatului şi a lăsat în urmă toate cele sensibile din care îi vine sufletului toată legătura materială, în pământul dumnezeiesc şi fericit al cunoştinței şi, străbătându-l tainic în lung şi în lat, află în el pe Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, moştenirea cea bună a celor ce se tem de El, a teologhisit despre El oamenilor, vorbind despre o lungime neînchipuită de cei drepți, pe cât e cu putință, şi L-a slăvit pentru noi în lățimea Lui, arătată în providența Lui cea prea înțeleaptă care toate le îmbrățişează şi în minunata şi negrăita lui iconomie (întrupare) cea pentru noi. Căci unul ca acesta a devenit părtaş de modurile prin care a fost învățat să cinstească pe Domnul prin fāptuire şi contemplație, moduri prin care se întăreşte în chip ferm iubirea şi asemănarea cu Dumnezeu”[494].

7: **Şi Domnul i S-a arătat lui Avram şi i-a zis: „Țara aceasta Eu o voi da seminției tale”. Şi acolo I-a zidit Avram un jertfelnic Domnului Care i Se arătase.**

„În Vechiul Testament, teofania lui Iahve era încă arhaic reprezentată, ca prezență corporală, iar cuvintele Lui erau percepute senzitiv. Încă de la început, teofania lui Iahve este însoțită de promisiuni, care odată împlinite se deschid spre alte promisiuni”[495]. „Avram va ridica altare în toate locurile unde i se arată Iahve (Facerea 13, 4; 22, 9), în special pe înălțimi. Nu toate altarele erau destinate jertfei, multe reprezentau locuri de pomenire”[496]. În perioada patriarhală, capul familiei era săvârşitorul cultului, aducând jertfele pe altare ridicate din piatră. Astfel era recunoscută de către om supremația divină. În apropierea actualului Hebron, arabii au descoperit o piatră de altar şi un rest de rădăcină, concluzionând că este vorba de altarul ridicat de Avram lângă un stejar. Ei au numit locul *Haram ramet el-Khalil* (= locul sfânt unde s-a arătat măreția prieteniei lui Dumnezeu). În Islam, Avraam (Ibrahim) e numit *Prietenul lui Dumnezeu*.

Desluşim un progres în apropierea de Dumnezeu: „Până petrecea în pământul patriei şi încă nu se mutase în țara sfântă, i se dăduse numai vestirea că trebuie să se mute în altă țară, nemaigândindu-se la a sa. Dar după ce a venit în țara Canaanului şi s-a urcat spre țara înaltă, i s-a dat harul vederii lui Dumnezeu şi siguranța nădejdii în tăria libertății şi i s-a îngăduit în sfârşit să ridice un altar”[497]. Avram a suit la vederea lui Dumnezeu dar, cum atenționează Sfinții Părinți, el nu a văzut ființa dumnezeiască, aceasta fiind cu neputință, ci Dumnezeu i S-a arătat lui într-un mod potrivit înțelegerii omeneşti. Oricum, Avram este primul om despre care Scriptura afirmă că s-a învrednicit de o asemenea cunoaştere.

8: **De acolo s-a strămutat în munte, la răsărit de Betel, şi şi-a întins cortul, având Betelul la apus, iar Hai la răsărit. Şi acolo I-a zidit Domnului un jertfelnic şi a chemat numele Domnului.**

Betel: „După Ierusalim, cel mai frecvent loc amintit în Vechiul Testament, aşezat la 19 km de Ierusalim, la o altitudine de 880 m. Conform Facerea 28, 19, oraşul s-ar fi numit inițial *Luz – migdal* (locul mai este şi astăzi bogat în migdali). Este probabil ca numele sanctuarului zeului canaanit Beth-El să fie preluat apoi de oraş. Din alte texte reiese că, la începutul perioadei israelite, cele două oraşe, Luz şi Betel, erau deosebite, primul fiind amintit de textele egiptene; începând cu secolul al XIII-lea î. Hr., Betel devine unul dintre centrele importante ale religiei

[493] GEN, p. 343
[494] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, XXXIV
[495] GEN, p. 343
[496] GEN, p. 343
[497] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I

israelite, iar în epoca Judecătorilor devine chiar sanctuar național (Judecători 20, 26; 21, 2 ss.), rămânând încă la începutul monarhiei un loc de pelerinaj foarte popular (I Regi 10, 3)"[498]. *Hai la răsărit*: „cetate canaanită la est de Betel. [...] Israeliții se orientau după răsăritul soarelui şi astfel estul era numit **qedem** – *înainte*, apusul, *în spate* – **ahor**, nordul fiind la stânga, iar sudul la dreapta. Punctele cardinale erau denumite şi după cele patru colțuri sau vânturi ale lumii: **mizrah** - *est*, **maarab** – *vest*, **semol** – *nord*, **iamin** – *sud*. Un alt sistem de orientare era acela după ținuturile învecinate: **negeb** – *deşertul* – pentru *sud*, **iam** – *marea* – pentru *vest*, sau **saphon** – *neruşinarea* – metaforă a Asirului sau Babilonului, pentru *nord*"[499].

9: **Apoi s-a ridicat Avram şi de acolo s-a îndreptat spre Negheb.**

Betel (= casa lui Dumnezeu), numit în vechime *Luz* (= migdal), actualmente Beitin, era un oraş situat la 16 km nord de Ierusalim. *Hai* (= ruină; movilă) pare a fi aceeaşi localitate cu Aia (Neemia 11, 31), situată la nord de Micmaş. „Prin Negheb era desemnată partea de sud a Palestinei; cuvântul în sine avea înțelesul general de *ținutul pustiu* sau *miazăziua*"[500]. „Cuvântul *pustiu* este interpretat alegoric de Philon: singurătatea propice căutării lui Dumnezeu (Philon consideră oraşul loc al pierzării şi duşman al vieții spirituale). Aceeaşi interpretare la Origen, *Com. Io*. XX, 68-74"[501].

Avram pare să nu fi rămas aici mult timp. „Pentru ce a plecat de acolo? Poate pentru că a văzut că locuitorii locului aceluia nu vedeau cu ochi buni şederea lui printre ei. De aceea Avram se duce în pustie; şi cu asta îşi arată marea lui bunătate; arată că doreşte liniştea şi că nu vrea să aibă de-a face cu ei"[502].

10: **Şi-n țară s-a făcut foamete şi Avram s-a coborât în Egipt ca să locuiască acolo, pentru că-n țară se întețise foametea.**

Coborând în Egipt, Avram anunță itinerarul viitorului popor Israel, ca şi fuga Mântuitorului din calea lui Irod. În Biblie, drumul către Egipt e întotdeauna coborâtor, nu doar din pricina amplasării joase a țării, cât mai ales pentru simbolistica sa, pentru evrei el fiind, cel mai adesea, echivalentul forțelor răului. În general, Egiptul are o simbolistică ambiguă, aceea de uniune a contrariilor, de răscruce, de închidere şi de deschidere, în funcție de aspectul privit. „Spre Egipt *se coboară*, dinspre Egipt *se urcă*. Origen înțelege alegoric, Egiptul simbolizând ținutul răului, al idolatriei şi păcatului (*Com. Gen*. XV, 1)"[503].

11: **Şi a fost că-n timp ce Avram se apropia să intre în Egipt, a zis către Sarai, femeia sa: „Ştiu că eşti femeie frumoasă la chip.**

12: **De aceea, când te vor vedea, Egiptenii vor zice: Aceasta-i femeia lui!... Atunci pe mine mă vor ucide, iar pe tine te vor lăsa cu viață.**

13: **Spune deci că-mi eşti soră, pentru ca de dragul trecerii tale să-mi fie mie bine şi datorită ție să rămân în viață".**

„Istoria mentalităților consemnează vremea când viața soțului conta mai mult decât reputația soției. Se pare însă că Egiptenii ignorau obiceiul unor nobili mesopotamieni de a-şi proclama pe una din soții drept *soră*, titlu cu poziții privilegiate. Oricum, accentul acestui episod cade nu pe slăbiciunea lui Avram, ci pe iconomia divină care-l salvează pe beneficiarul făgăduinței lui Dumnezeu, indiferent de calitatea omului sau a circumstanțelor"[504]. „Stratagema ascunderii identității soției într-o țară străină apare şi în Facerea 20 şi Facerea 26"[505]. „Această povestire [...], pe care o vom regăsi şi în Facerea 20 [...] şi Facerea 26, 1-11 [...], celebrează frumusețea strămoşilor, dar şi abilitatea lor. Precum şi ocrotirea pe care le-o acordă Dumnezeu.

---

[498] GEN, p. 343
[499] GEN, p. 343
[500] BBVA, p. 33
[501] SEP 1, p. 81
[502] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXII, 3
[503] SEP 1, p. 81
[504] BBVA, p. 34
[505] SEP 1, p. 81

Ea poartă amprenta unei epoci în care minciuna nu era disprețuită, iar viața bărbatului era mai importantă decât onoarea femeii. Conștiința morală se va forma progresiv sub îndrumarea divină. Pasajul a fost apropiat şi de un obicei al Mesopotamiei, conform căruia bărbatul îşi putea adopta nevasta fictiv ca soră, în acest caz ea bucurându-se de un mare prestigiu şi de privilegii deosebite (BJ)"[506].

Avram cere Sarei să spună că-i este soră. Dintr-un alt loc (20, 12), vedem că ei erau frați după tată. Dar, conform textelor juridice descoperite la Nuzi, existau în vechime şi aşa-numitele soții-surori. „Această calitate de soție-soră se obținea când fratele său natural sau adoptiv se îngrijea de căsătoria ei şi ele se bucurau de anumite privilegii speciale în societate şi în fața instanței judecătoreşti"[507].

„Iată cât de frumoasă era femeia lui Avram! Ajunsese bătrână şi rămăsese încă în floare, după atâta număr de ani!"[508].

14: **Şi dacă a sosit Avram în Egipt, au văzut Egiptenii că femeia lui era foarte frumoasă.**

15: **Şi au văzut-o dregătorii lui Faraon şi au lăudat-o în fața lui Faraon şi au dus-o în casa lui Faraon.**

„*Faraon* nu desemna o anume persoană, ci pe regele Egiptului, oricare ar fi fost el; nume generic cunoscut încă din secolul XV î. Hr."[509].

„Îndată i s-a luat lui Avram femeia; şi a fost dusă la Faraon. Uită-te cât de mare e îndelunga aşteptare a lui Dumnezeu! Nu-şi arată de la început purtarea Sa de grijă, ci lasă să se întâmple totul, o lasă pe Sara să cadă aproape în gâtlejul fiarei şi numai atunci face cunoscută tuturora puterea Sa."[510]. *Faraon* (= fiul soarelui; cel ce locuieşte în palat) „e icoana şi tipul desfrânării diavoleşti. Căci scopul şi strădania cea mai mare a aceluia e să strecoare şi în mințile sfinților semințele desfrânării aflătoare în el, ca să primească să rodească cele iubite şi plăcute lui"[511].

16: **Şi de dragul ei s-au purtat bine cu Avram; şi avea el oi, vite mari şi asini, slugi şi slujnice, catâri şi cămile.**

Socotim că Scriptura nu caută simplu să înşire averile lui Avram, dacă acestea nu ar avea un înțeles mai înalt. Oaia, simbol, de regulă, al omului credincios, precum şi slujitorii, ar putea arăta roadele virtuților patriarhului răsărite şi în ceilalți. Vitele arată buna viețuire ce se face hrană şi celorlalți. Asinul e simbol al întunericului şi neştiinței; acestea sunt risipite când stăpânitor e Avram. Asinul poate arăta şi neamurile păgâne înfiate, ulterior, de Avram, în Hristos. Cămila e cea care poartă către centrul ascuns, esența divină; călător către înălțimile dumnezeieşti, Avram s-a arătat a fi cu adevărat stăpân peste cămile, suind din oază în oază către înțelesuri tot mai adânci. Catârii, în sfârşit, ar putea desemna cele contrarii, împăcate de înțelepciunea patriarhului.

17: **Dar Domnul l-a lovit cu plăgi mari şi grele pe Faraon şi casa lui din pricina Saraii, femeia lui Avram.**

„Unii comentatori observă că nu se spune despre Faraon că nu s-a atins de Sara, cum se va spune în cap. 20 despre Abimeleh. Faraon îi este aşadar inferior acestuia din urmă (cf. Theodoret, *QG* 63)"[512].

18: **Şi chemându-l Faraon pe Avram, i-a zis: „Ce mi-ai făcut? De ce nu mi-ai spus că e femeia ta?**

---

[506] GEN, p. 343
[507] Dumitru Abrudan şi Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*, (în continuare, abreviat: AB), p. 25
[508] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXII, 4
[509] BBVA, p. 34
[510] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXII, 8
[511] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
[512] SEP 1, p. 82

19: **De ce ai zis: Mi-e soră? – şi eu am luat-o de femeie. Acum dar iată-ţi femeia! Ia-ţi-o şi du-te!"**

20: **Şi Faraon le-a dat oamenilor săi porunci cu privire la Avram ca să-l petreacă, pe el şi pe femeia lui şi toate câte avea; şi pe Lot, care era cu el.**

Menţiunea *şi Lot, care era cu el* „lipseşte din Textul Masoretic. Armonizarea Septuagintei e foarte importantă, pentru că Lot va fi salvat de Avram din Sodoma"[513].

E anticipată eliberarea poporului evreu din robia egipteană, ca şi surparea puterilor iadului de către Hristos. Totodată, vedem că nici popoarele idolatre nu au fost lipsite de o anume revelaţie. Avram a fost ocrotit, căci „nu îngăduie Dumnezeu căderea sfinţilor, ci reţine în oarecare mod uneltirile împotriva sfinţilor şi meşteşugirile celui rău"[514].

CAPITOLUL 13 – *Avram se desparte de Lot.*

1: **Iar din Egipt s-a suit Avram la Negheb, el, femeia sa şi toate câte avea; şi cu Lot, care era cu el.**

„Capitolul descrie împărţirea teritoriilor între Avram şi Lot. Lot este *omul mediu*, după Origen (*Hom. Gen.* IV, 1;3)"[515].

2: **Avram însă era foarte bogat în vite, în argint şi în aur.**

„Cu mare slavă şi cu multă bogăţie se întoarce din Egipt dreptul Avram; prin cele întâmplate ajunge dascăl nu numai egiptenilor, ci şi tuturor celor din drumul său şi celor ce locuiau în Palestina"[516]. Din nou se vorbeşte despre averile lui Avram, arătându-se prin aur şi argint, socotim, înaltele virtuţi ale acestuia. Argintul semnifică înţelepciunea divină, iar aurul, dragostea divină. Avram e cel care, în acele timpuri, s-a împărtăşit în cel mai înalt grad de acestea.

3: **Şi din popas în popas a mers Avram de la Negheb până la Betel, până la locul unde-i fusese mai înainte cortul, între Betel şi Hai,**

4: **adică spre locul jertfelnicului pe care-l făcuse el înainte. Şi acolo a chemat Avram numele Domnului.**

Traiul în cort arată pe cel gata de a-I urma oricând lui Dumnezeu; în plus, cortul, ca imagine a bolţii cereşti, simbolizează prezenţa cerului pe pământ.

5: **Iar Lot, care mergea împreună cu Avram, avea şi el oi şi vite mari şi corturi.**

6: **Pământul acela însă nu-i încăpea să locuiască împreună, căci averile lor erau multe şi ei nu încăpeau să stea laolaltă.**

7: **Şi s-a făcut o ceartă între păstorii vitelor lui Avram şi păstorii vitelor lui Lot… - În pământul acela locuiau pe-atunci Canaaneenii şi Ferezeii -.**

Ferezeii: „populaţie ce nu este amintită în nici o listă a popoarelor, de aceea s-a emis ipoteza originii lor precanaaniene. După alte ipoteze ar fi vorba de o populaţie hurită"[517].

„Iată că mulţimea averilor ajunge îndată pricină de neînţelegere şi de despărţire; mulţimea averilor strică unirea, rupe legătura rudeniei"[518]. Nil Ascetul se întreabă: „Dacă avuţiile aţâţă la pismă pe invidioşi împotriva celor ce le au, şi-i scoate pe cei împovăraţi cu ele de la lucrurile mai de preţ, dacă taie rudenia şi aduc duşmănie între prieteni, dacă nu au nimic

---

[513] SEP 1, p. 82
[514] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
[515] SEP 1, p. 82
[516] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXII, 8
[517] GEN, p. 343
[518] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXIII, 2

laolaltă cu viaţa viitoare şi nu aduc nici un folos însemnat vieţii din trup, de ce să ne depărtăm de la slujirea lui Dumnezeu, făcându-ne întregi slujitori deşertăciunii?”[519].

8: **Şi Avram i-a zis lui Lot: „Sfadă să nu fie între mine şi tine, între păstorii mei şi păstorii tăi, căci suntem fraţi.**

Suntem fraţi: „textual: oameni fraţi. Evident, cu înţelesul de *rude*, de vreme ce Lot îi era lui Avram nepot de frate”[520]

„Ce covârşitoare smerenie! Ce filosofie înaltă! Bătrânul Avram, omul în vârstă, îl numeşte frate pe cel tânăr, pe nepotul său, îi dă cinstea pe care el însuşi o are şi nu face nici o deosebire între el şi celălalt”[521].

9: **Iată, nu-i oare tot pământul înainte-ţi? Desparte-te dar de mine! Şi de vei apuca tu la stânga, eu voi apuca la dreapta; iar de vei apuca tu la dreapta, eu voi apuca la stânga”.**

„Uită-te la bunătatea dreptului Avram! Îi arată lui Lot prin fapte că nu face de bunăvoie asta şi nici nu vrea să se despartă de el: o face silit de ceartă, ca să nu fie război necontenit în familia lor. Uită-te la Avram cum caută prin cuvinte să-i potolească mânia; îl lasă pe Lot să facă alegerea; îi pune înainte tot pământul”[522].

10: **Şi ridicându-şi Lot ochii, a privit toată câmpia Iordanului, că toată, până la Ţoar, era udată de apă ca raiul Domnului şi ca pământul Egiptului – aceasta era înainte de a fi nimicit Domnul Sodoma şi Gomora.**

Ţoar: „*mic*, oraş în sudul văii Iordanului. În 19, 20, prin etimologie populară, ăi este derivat numele de la **misar** – *închisoare*, iar în 19, 22 ss., este locul de refugiu al lui Lot. Ulterior este amintit numai ca oraş moabit (Deuteronom 34, 3; Isaia 15, 5)”[523].

Pare a fi sugerat un amestec al binelui cu răul, de vreme ce raiul e alăturat Egiptului. Probabil e vorba de confuzia în care se afla Lot. Acesta e atras de câmpie, de locurile joase ale belşugului imediat.

11: **Deci şi-a ales Lot toată câmpia Iordanului şi a apucat Lot spre răsărit; şi aşa s-au despărţit ei unul de altul:**

De regulă pozitiv, când e doar un punct geografic, *răsăritul* poate fi şi negativ sau indiferent. *Toată câmpia Iordanului*: „partea inferioară a văii Iordanului, a cărei latură nordică se situa cam la 30 km de Marea Moartă; se pare că la sud cuprindea Marea Moartă însăşi. În realitate, cucerit de aspectele unei vieţi materiale uşoare, Lot făcuse o alegere proastă, după cum se va vedea”[524].

12: **Avram s-a aşezat în ţinutul Canaan, iar Lot s-a aşezat în cetăţile din câmpie; şi şi-a întins corturile până la Sodoma.**

13: **Dar oamenii Sodomei erau răi şi mari păcătoşi împotriva lui Dumnezeu.**

„Ai văzut că Lot s-a uitat la atât numai ca pământul să fie bun? N-a ţinut seamă de răutatea locuitorilor”[525].

14: **Deci a zis Domnul către Avram, după ce Lot se despărţise de el: „Ridică-ţi ochii şi, din locul în care eşti acum, caută spre miazănoapte şi spre miazăzi şi spre răsărit şi spre apus,**

15: **că tot pământul pe care-l vezi ţi-l voi da, ţie şi seminţiei tale, pentru vecie.**

16: **Pe urmaşii tăi îi voi face mulţi ca pulberea pământului; de va putea cineva să numere pulberea pământului, îi va număra şi pe urmaşii tăi.**

---

[519] *Cuvânt ascetic*, XIII
[520] BBVA, p. 34.
[521] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXIII, 4
[522] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXIII, 4
[523] GEN, p. 343
[524] BBVA, p. 34
[525] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXIII, 4

„Făgăduințele unei descendențe numeroase sunt interpretate de creştini ca o prevestire a numărului lor uriaş [al creştinilor – n. n.] (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 119, 4; 120, 1-2; Irineu, *Adv. haer*. III, 9, 1; IV, 5, 3)”[526].

17: **Scoală-te; cutreieră pământul acesta-n lung şi-n lat, că ție ți-l voi da!”**

18: **Şi strămutându-şi Avram corturile, a venit şi s-a aşezat la stejarul Mamvri, care este la Hebron; şi I-a zidit acolo un jertfelnic Domnului.**

„Stejarul Mamvri, situat cam la 3 km nord de Hebron, va deveni un simbol important nu numai pentru istoria Evreilor, ci şi pentru spiritualitatea creştină, mai ales prin episodul relatat în capitolul 18”[527]. Mamvri „era probabil încă înaintea lui Avram un loc sacru”[528]. Hebron: „aşezare la 36 km sud de Ierusalim. La 3 km nord se afla Mamvri”[529].

„Cu adevărat, mai presus de firea omenească era făgăduința! Dumnezeu i-a făgăduit, cu toate că erau atâtea piedici, să-l facă nu numai tată, ci să-i înmulțească şi seminția lui atât de mult încât să se poată compara cu nisipul pământului”[530]. Patriarhul şi Sarai aşteptau împlinirea promisiunilor. „După vârstă îmbătrâniseră, dar nădejdea era tânără”[531]. Avram s-a mutat apoi lângă *Hebron* (= comuniune; legătură), oraş situat la 36 km sud de Ierusalim, existent până azi.

CAPITOLUL 14 – *Războiul celor patru regi. Avram îl scapă pe Lot din robie şi este binecuvântat de Melchisedec.*

1: **Şi a fost că în zilele lui Amrafel, regele Senaarului, ale lui Arioc, regele Elasarului, ale lui Kedarlaomer, regele Elamului, şi ale lui Tidal, regele Goimilor,**

Goimi: „în Septuaginta: *regele neamurilor*. Prin *Goimi* se înțelegeau neamurile neconvertite la iudaism”[532].

2: **aceştia au făcut război cu Bera, regele Sodomei, cu Birşa, regele Gomorei, cu Şinab, regele Admei, cu Şemeber, regele Țeboimului, şi cu regele Belei, adică al Țoarului.**

„Capitolul prezintă confruntarea între două coaliții, prima alcătuită din patru regi, a doua, din cinci. Philon interpretează alegoric cei patru regi ca fiind cele patru patimi care asaltează şi biruie cele cinci simțuri, în vreme ce Avram este deasupra tuturora, ca un al zecelea rege-înțelept (*Abr*. 226-241; 244; *Ebr*. 105; *Congr*. 92-93)”[533].

E prezentată aici alianța încheiată între patru regi:
– *Amrafel* (= dătător de legi) al Senaarului – „ar putea fi identificat cu Hamurabi, ale cărui noi datări (1792-1750 sau 1728-1686 î. Hr.) ar corespunde epocii lui Avram. Filologic însă nu poate fi găsită nici o explicație convingătoare pentru legătura celor două nume”[534];
– *Arioc* (= leu tare) al *Elasarului* (= Dumnezeu leagă) – „s-a încercat identificarea sa cu Rim-Sin, al treisprezecelea rege din Larsa, dar filologic este la fel de imposibil, ca şi în exemplul precedent, a se găsi o explicație plauzibilă. Numele este huritic şi se întâlneşte ca *Arriwük* sau *Arriükki*“[535]; *Elasar*: „probabil Larsa din sudul Babiloniei”[536]
– *Kedarlaomer* (= slujitorul zeiței Laganar) al *Elamului* (= tinerețe); - nume elamitic, personaj neidentificat;
- *Tidal* (= glorie) din Gutim, în ebraică *Goiim* (= neamuri);

[526] SEP 1, p. 83
[527] BBVA, p. 34
[528] GEN, p. 343
[529] GEN, p. 343
[530] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXIV, 3
[531] Sf. Vasile cel Mare, *Constituțiile ascetice*, I, 5
[532] BBVA, p. 35
[533] SEP 1, p. 83
[534] GEN, p. 343
[535] GEN, pp. 343-344
[536] GEN, p. 344

„Numele celor patru regi ai Orientului au forme arhaice, dar nu pot fi identificate cu nici un personaj istoric cunoscut. Este imposibil ca Elamul să fi stăpânit vreodată cetăţile de la sud de Marea Moartă şi să fi condus o alianţă din care să facă parte un rege amorit, unul hurit şi unul hitit. Pasajul vrea să-l alăture pe Avram unei mari istorii şi să adauge figurii sale şi aureola gloriei militare (BJ)"[537].

Aceştia au purtat război împotriva unei coaliţii încheiate între alţi cinci regi (e vorba de pactul numit Pentapolis):
– *Bera* (= răutate; frică) al Sodomei;
– *Birşa* (= gras; fiul răutăţii) al Gomorei;
– *Şinab* (= dintele tatălui) al *Admei* (= pământ însângerat);
– *Şemeber* (= nume puternic) din *Ţeboim* (= viperă);
– Regele din *Bela* (= nimicire) sau *Ţoar* (= micime), anonim în textul ebraic; *Septuaginta* îl numeşte Valac sau Sigor.

3: **Toţi aceştia din urmă s-au adunat în valea Sidim, care înseamnă marea Sării.**

„Cuvântul ebraic **siddim** a fost tradus de greci prin *valea sărată*, iar de Ieronim prin *vallis silvestris – valea împădurită*; această ezitare este justificată şi de faptul că este singurul loc în care cuvântul este atestat pentru a numi regiunea în care regele Kedarlaomer şi aliaţii săi au învins oraşele din pactul numit *Pentapolis*. Există mai multe ipoteze de identificare a sa, cel mai frecvent se propune actualaparte de sud a Mării Moarte"[538].

4: **Doisprezece ani îi slujiseră ei lui Kedarlaomer, dar în anul al treisprezecelea s-au răsculat.**

5: **Iar în al paisprezecelea an au venit Kedarlaomer şi regii care erau de partea lui şi i-au bătut pe Refaimi la Aşterot-Carnaim, pe Zuzimi la Ham, şi pe Emimi la Şave-Chiriataim;**

Refaimii: „cuvântul apare în Vechiul Testament de zece ori şi denumeşte o populaţie legendară a Palestinei. Înţelesul originar ar fi *cei mari*, *prinţii* (cf. acadianul **rabu**). Aceştia, ca şi cei ce sunt alături de ei, erau reprezentaţi ca neamuri de uriaşi. Este de remarcat că acelaşi cuvânt denumeşte în Vechiul Testament şi sufletele sau umbrele morţilor (cf. Psalmi 87, 11 ss.; Isaia 26, 14 etc.)"[539]. *Aşterot-Carnaim*: „o cetate sau două din Transiordania. Prima parte a cuvântului: *oraşul lui Astartea*, cea de a doua: *Astartea cu două coarne*, deci centru sau centre de cult ale acestei zeiţe"[540]. *Emimi*: „*groază*; *fantomă*: nume moabit pentru locuitorii legendari ai Palestinei"[541]. *Şave-Chiriataim*: cetate moabită.

6: **iar pe Horei, în muntele lor Seir şi până la El-Paran, care e lângă pustiu.**

Horei: locuitorii originari ai Edomului (cf. Facerea 32, 4; 36, 20 ss.; Deuteronom 1, 44; 2, 4; 12, 22). În secolele XV şi XIV î. Hr. statul lor Mitanni a avut o mare importanţă politică în Mesopotamia de Sus"[542]. *El-Faran*, în Biblia 1688 *câmpia Faran*: „redau gr. **τερεμίνθου της Φαραν**, **τερεμίνθος** – *terebint* (arbore răşinos răspândit pe coastele Mediteranei), *Faran*, ebr. **paran**, cf. 10, 12; aici este presupus oraşul Elath. […] Cetăţile populaţiilor amintite erau toate pe marele drum care cobora la Marea Roşie"[543].

7: **Apoi, întorcându-se, au venit la Ain-Mişpat sau Cadeş şi au bătut toate căpeteniile Amaleciţilor, ca şi pe toţi Amoreii care locuiau în Haţaţon-Tamar.**

Ain-Mişpat (= izvorul judecăţii): „un izvor, dar şi un loc de judecată, a cărei localizare este nesigură"[544]. *Cadeş*: „a jucat un rol foarte important în istoria formării poporului israelit. La

[537] GEN, p. 344
[538] GEN, p. 344
[539] GEN, p. 344
[540] GEN, p. 344
[541] GEN, p. 344
[542] GEN, p. 344
[543] GEN, p. 344
[544] GEN, p. 344

templul de lângă izvor s-au adunat credincioşii lui Iahve pentru a celebra o sărbătoare comună”[545]. *Amaleciții*: „populație semitică, înrudită cu israeliții și edomiții”[546]. *Hațațon-Tamar*: „oraș la granița de sud a Canaanului, la sud-estul Mării Moarte”[547].

8: **Atunci au ieşit regele Sodomei, regele Gomorei, regele Admei, regele Țeboimului şi regele Belei sau Țoarului şi s-au bătut în valea Sidim**

9: **cu Kedarlaomer, regele Elamului, cu Tidal, regele Goimilor, cu Amrafel, regele Senaarului, şi cu Arioc, regele Elasarului: patru regi împotriva a cinci.**

10: **Valea Sidimului însă era plină de ochiuri de smoală; în fuga lor, regele Sodomei şi regele Gomorei au căzut în ele, iar cei rămaşi au fugit în munți.**

Pentru a arăta puterea celor patru regi, Scriptura înşiră popoarele învinse de aceştia:
– *Refaimi* (= cei învinşi; uriaşi), *Zuzimi* (= drumeți; uriaşi) şi *Emimi* (= înspăimântători; uriaşi), trei vechi popoare canaanite. Interesant că toate se pot traduce şi prin *uriaşi*, ceea ce subliniază o dată în plus forța celor ce i-au învins;
– *Horei* (= locuitori ai peşterilor), popor străvechi nesemitic, înrudit cu huriții;
– *Amorei* (= cei vorbitori; cei distinşi); popor aşezat pe țărmul occidental al Mării Moarte şi în munții învecinați;
- *Amaleciți* (= popor care stăpâneşte; locuitori ai văii) – populație nomadă din deşertul Sinai, la granița sudică a Țării Sfinte.

Locurile victoriilor au fost: *Aşterot-Carnaim* (= Aştarte cu două coarne); *Ham* (= clocotitor); *Şave-Chiriataim* (= câmpia dublei cetăți); *Seir* (= păros; demon); *El-Faran* (= Dumnezeul frumuseții); *Ain-Mişpat* (= fântâna judecății); *Cadeş* (= sfânt) şi *Hațațon-Tamar* (= tăierea palmierilor). În final, e biruită şi alianța Pentapolis, în valea *Sidim* (= câmpie; valea demonilor).

Nil Ascetul tâlcuieşte pe larg acest pasaj[548], tâlcuire din care rezumăm: 5 regi poartă război împotriva a 4 regi. E războiul simțurilor (în număr de 5) împotriva lucrurilor sensibile (4 sunt elementele naturii). Până la doisprezece ani, simțurile se supun fără cercetare lucrurilor sensibile. Când omului i se întăreşte cugetarea şi simte paguba ce o are, plănuieşte răscularea şi scăparea din robia simțualității. Însă, dacă suntem biruiți, ne aruncăm, precum cei 5 regi (de fapt, numai doi), în fântâni cu smoală; prin fiecare simț ne cufundăm în smoala lucrului sensibil, iubind mai mult cele de aici decât cele văzute cu mintea.

Septuaginta are **faranga tin alikin** în loc de Sidim, tradus de Biblia 1688 prin *Valea ceia a sării*. De aici, interpretarea lui Origen: „Toate ereziile şi toate păcatele se întâlnesc într-o vale, într-o *vale de sare*. Căci păcatul şi nedreptatea nu urcă, ci coboară de obicei spre cele de jos şi inferioare. Dacă vei gusta din apa acestor fântâni, dacă cugeți la cele eretice şi dacă accepți tristețea păcatului, pregăteşti în tine materialul focului şi rugul gheenei”[549].

11: **Iar biruitorii au luat toate averile Sodomei şi Gomorei şi toate bucatele şi s-au dus.**

12: **Dar l-au luat şi pe Lot, nepotul lui Avram, şi toată averea lui, şi s-au dus; căci el trăia în Sodoma.**

13: **Dar unul din cei scăpați a venit şi i-a dat de veste lui Avram Pribeagul, care trăia pe atunci la stejarul lui Mamvri Amoreul, fratele lui Eşcol şi al Lui Aner; aceştia erau fârtații lui Avram.**

Pribeagul: „Textul Masoretic: Evreu - Ebreu (în greacă, **Evreos**): descendent al lui Ever, urmaşul lui Sem (vezi 10, 21; 11, 14). Septuaginta traduce ebraicul **brim** prin **peratis** = *cel ce vine din cealaltă parte* (a Eufratului). Versiunile româneşti din 1688 şi 1914 îl redau prin *trecutul* şi *trecătorul*, ceea ce îl apropie de variantele etimologice ce semnifică *rătăcitor, pribeag, nomad*. Sensul primar pare a fi nu etnic, ci sociologic. Ca etnie, în Vechiul Testament

545 GEN, p. 344
546 GEN, p. 344
547 GEN, p. 344
548 Cf. *Cuvânt ascetic*, LII
549 *Omilii la Cartea Numerii*, XII, 2

cuvântul *Evreu* e echivalent cu *Israelit*"[550]. „**ο περάτης** – *pribeag*, *emigrant*, care în Septuaginta traduce cuvântul ebraic brim, denumirea profan-etnică a poporului lui Israel. Sensul exact al cuvântului nu a rămas mereu acelaşi. În relatările mai vechi ale Vechiului Testament apare aproape mereu ca *neliber şi, în ochii străinilor, dispreţuit*. Cuvântul a fost apropiat de egipteanul **pr**, ugariticul **prm** sau de **abar** – *a pribegi*, ceea ce a condus la sensul de *nomad* sau *cel ce vine de peste* (graniţă? Eufrat? Iordan?)"[551]. *Mamvri* (aici): „iniţial probabil numele prinţului amorit, aliat cu Avram, devenit prin brachiologie toponim"[552].

SEP 1 traduce locul prin *înstrăinatul*. „Acest apelativ va fi bogat interpretat în tradiţia alexandrină. *Omul lui Dumnezeu*, al cărui prototip este Avram, trebuie să *migreze* din lumea sensibilă spre cea inteligibilă (Philon, *Migr*. 20). *Trecerea*, *traversarea* graniţei de către Avram va fi interpretată şi ca simbol pascal (Clement, *Stromate* II, 51, 2; Origen, *C. Cels*. VIII, 22; Eusebiu, *PE*, VII, 8, 21)"[553].

Avram e numit aici *evreu* [*pribeag*] (= de dincolo; nomad). Sunt prezentaţi şi aliaţii săi, într-un mod sumar, ceea ce arată că ei erau cunoscuţi din tradiţie, nemaisimţindu-se nevoia de explicaţii. Traducerea e destul de confuză. După *Septuaginta*, înclinăm să credem că stejarul e numit al lui Mamvri Amoreul, iar *Eşcol* (= strugure) şi *Aner* (= mlădiţă) sunt numiţi *fraţi* ai lui Avram, în sensul de aliaţi. Mai jos (v. 24) reiese că şi Mamvri Amoreul era aliat al lui Avram.

14: **Auzind Avram că Lot, nepotul său, a fost dus în robie, i-a ridicat pe oamenii săi cei mai încercaţi, născuţi în casa lui, în număr de trei sute optsprezece, şi i-a urmărit pe vrăjmaşi până la Dan.**

Dan: „oraş la unul din izvoarele Iordanului, cel mai nordic oraş al Palestinei, pomenită şi prin numirea graniţelor ei[554] - de la Dan la Beerşeba (Judecători 20, 1). Numele vechiului oraş locuit de canaaniţi era Lais sau Lesem"[555].

15: **Şi năvălind asupra lor în timpul nopţii, el şi oamenii săi, i-a bătut şi i-a alungat până la Hoba, care este în stânga Damascului.**

Damasc: „amintit aici pentru întâia oară în Vechiul Testament şi pomenit mereu ca fiind capitala Siriei"[556].

16: **Şi a adus înapoi toate bunurile din Sodoma; şi l-a adus înapoi şi pe Lot, nepotul său, precum şi averea lui, femeile şi oamenii.**

„Având încredere în puterea lui Dumnezeu, nu s-a spăimântat de puterea bărbaţilor acelora, cu toate că aflase de măcelărirea ce-o făcuseră"[557]. Barnaba vede închipuită o taină prin cei 318 slujitori[558]: 318 e 300+10+8, numere pe care vechii greci le notau astfel: 10 cu litera **iota**, 8 cu **ita**, iar 300 cu **taf** (T). **Iota** şi **ita** sunt primele litere ale numelui Iisus, iar **T** închipuie Crucea. „Deci slugile lui Avram arată mântuirea; cu alte cuvinte: cei ce aleargă la semn şi la nume ajung domni ai prizonierilor şi ai multor neamuri necredincioase care au urmat acelora"[559]. „Mai târziu, unii vor identifica în 318 numărul de participanţi la Conciliul de la Niceea, din 325"[560].

Vrăjmaşii au fost alungaţi până la *Dan* (= judecată), cel mai nordic oraş al Palestinei, şi *Hoba* (= ascunzătoare; vinovăţie), la nord de Damasc.

17: **Şi-n timp ce el se întorcea după înfrângerea lui Kedarlaomer şi a regilor uniţi cu acela, regele Sodomei l-a întâmpinat în valea Şave, care astăzi se cheamă Valea Regelui.**

[550] BBVA, p. 35
[551] GEN, p. 344
[552] GEN, p. 344
[553] SEP 1, p. 84
[554] Prin indicarea punctelor extreme, nordic şi sudic.
[555] GEN, p. 344
[556] GEN, p. 344
[557] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXV, 4
[558] Cf. *Epistola*, IX, 8
[559] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 84, 4
[560] SEP 1, p. 84

Fie acesta va fi scăpat într-un fel din groapa de smoală, fie e vorba de noul rege, instaurat foarte prompt.

18: **Şi Melchisedec, regele Salemului, i-a adus pâine şi vin; el însă era preot al Dumnezeului-Celui-Preaînalt.**

Melchisedec: „personaj hieratic, cu nume simbolic (*rege al dreptății şi al păcii*), cumulând atributele regalității şi sacerdoțiului. Salemul, în tradiția iudaică, e identificat cu Ierusalimul (Ieru – Salem), a cărui divinitate **El Elyon** (*Dumnezeul Cel Preaînalt*) este şi divinitatea lui Avram. Sfântul Apostol Pavel va recunoaşte în Melchisedec prototipul şi prefigurarea lui Iisus Hristos (vezi Evrei 7, 1-26), iar tradiția patristică va vedea în pâinea şi vinul oferite lui Avram imaginea însăşi a Euharistiei”[561]. „Pasajul a ridicat şi ridică o serie de întrebări, fiind foarte mult exploatat în exegeza patristică. El-Elyon, al cărui preot este Melchisedec, cuvânt compus din două elemente, fiecare numind o divinitate distinctă din panteonul fenician, este identificat cu Dumnezeul lui Avram. Elyon este utilizat mai cu seamă în psalmi ca unul dintre numele divine. Aducerea pâinii şi a vinului, interpretată în exegeza patristică drept sacrificiu euharistic, iar apariția lui Melchisedec în Psalmi 109, 4, ca una dintre figurile lui David (şi acesta rege-preot), au furnizat aceleiaşi exegeze un argument în plus pentru identificarea lui Melchisedec cu Iisus”[562]. „Creştinii văd în Melchisedec un *typos* pentru neamurile păgâne care se vor converti la creştinism (Melchisedec nu era circumcis). Avram reprezintă Legea, Melchisedec, harul (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 19, 4)”[563].

19: **Şi l-a binecuvântat Melchisedec pe Avram şi a zis: „Binecuvântat să fie Avram de către Dumnezeul-Cel-Preaînalt, Ziditorul cerului şi al pământului!**

„Invocarea Dumnezeului Creator (de la **κτίζω**, de data aceasta) a permis dezvoltarea unei legende în jurul lui Melchisedec, preot păgân, idolatru, care a avut brusc viziunea creării cerului şi a pământului, descoperind existența unui Dumnezeu Creator”[564].

20: **Şi binecuvântat să fie Dumnezeul-Cel-Preaînalt, Cel ce i-a dat pe vrăjmaşii tăi în mâinile tale!” Şi [Avram] i-a făcut parte zeciuială din toate.**

Binecuvântat să fie Dumnezeu: „gr. **ευλογειν θεόν**, o formulă foarte precisă a vieții religioase, care are ca obiect al *binecuvântării* pe Dumnezeu, iar înțelesul ei este acela de *a preamări*, *a slăvi pe Dumnezeu*. Omul israelit, care îşi concepe întreaga viață supusă voinței divine, nu-şi putea exprima mai bine credința, recunoştința şi speranța decât prin preamărirea numelui lui Iahve”[565].

Pâinea e un simbol al hranei spirituale, iar vinul închipuie nemurirea şi inițierea. Împreună, ele sunt prefigurarea Euharistiei.

Melchisedec e un personaj învăluit în mister. Apare brusc, pentru ca apoi să nu se mai vorbească despre el. Pare fără de început şi sfârşit. Este, apoi, preot monoteist într-un ținut renumit printr-o idolatrie de un materialism cras [mulți exegeți, de altfel, îl socotesc a fi un preot idolatru; preferăm, aici, să-l socotim un caz de excepție, aşa cum pare a reieşi din Scriptură]. „Înțelepții în cele dumnezeieşti nu l-au numit pe Melchisedec numai de Dumnezeu iubitor, ci şi preot, ca să arate celor înțelegători că acela nu se îndrepta numai el spre Dumnezeu cel cu adevărat existent, ci conducea şi înălțarea altora, ca ierarh, spre adevăratul şi singurul Început dumnezeiesc”[566].

Melchisedec (= regele dreptății) era preot în *Salim* (= pace), viitorul Ierusalim. El vesteşte pe Hristos, Împăratul Păcii. Psalmistul afirmă despre Mesia: *Tu eşti preot în veac, după rându-iala lui Melchisedec* (109, 4).

[561] BBVA, p. 35
[562] GEN, p. 344
[563] SEP 1, pp. 84-85
[564] SEP 1, p. 85
[565] GEN, p. 345
[566] Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească,* IX, 3

Teofil al Antiohiei confirmă identitatea Salim – Ierusalim: „a fost un împărat drept cu numele Melchisedec în cetatea Salim, care acum se numeşte Ierosolima”[567]. Istoria lui Melchisedec prefigurează Taina Euharistiei, împărăţia şi arhieria Mântuitorului: „Melchisedec, preotul Domnului celui Preaînalt, a primit cu pâine şi vin pe Avram, care s-a întors după învingerea celor de alt neam. Masa aceea preînchipuia masa aceasta mistică, după cum şi preotul acela era tipul şi icoana adevăratului arhiereu Hristos”[568]. Suntem, în plus, avertizaţi ca, asemeni lui Avram, să primim şi noi Euharistia doar după ce am biruit pe cei de *alt neam*, adică patimile străine de firea noastră. „Biruind deci pe vrăjmaşii văzuţi şi nevăzuţi şi neprimind nimic de la lume, ci cinstind mai mult bogăţia de sus, suntem binecuvântaţi de Hristos, Împăratul păcii. Suntem binecuvântaţi ca cei ce primim locuinţa cerească ca merinde a vieţii celei de taină”[569].

Avram recunoaşte superioritatea lui Melchisedec şi-i dă acestuia zeciuială. „Dar nu în fire spunem că avea Melchisedec superioritatea, ci în calitatea de preot. De aceea nu s-a reţinut Avram, ci i-a recunoscut ceea ce avea superior, cinstindu-l şi prin darurile zeciuielii”[570].

După Sfântul Maxim Mărturisitorul, Melchisedec s-a învrednicit, prin har, să devină mai presus de timp şi fire. El avea *cunoştinţa* care circumscrie timpul şi veacul şi *contemplaţia* ce depăşeşte existenţa a toată fiinţa materială şi nematerială. „Acest mare Melchisedec, pentru virtutea dumnezeiască întipărită în el, s-a învrednicit să fie chip al lui Hristos Dumnezeu şi al tainelor Lui negrăite”[571].

21: **Iar regele Sodomei a zis către Avram: „Mie dă-mi oamenii, iar averile ia-le pentru tine!”**

22: **Dar Avram i-a zis regelui Sodomei: „Iată, mâna mi-o ridic spre Domnul, Dumnezeul-Cel-Preaînalt, Ziditorul cerului şi al pământului:**

Mâna mi-o ridic: „gestul care însoţeşte un jurământ”[572].

23: **nici o aţă sau o curea de încălţăminte nu voi lua din toate câte sunt ale tale, ca să nu zici: Eu l-am îmbogăţit pe Avram!,**

24: **decât numai ceea ce au mâncat tinerii şi partea cuvenită fârtaţilor care au mers cu mine, Aner, Eşcol şi Mamvri; ei să-şi ia partea lor!”**

De aici rezultă că Mamvri Amoreul era şi el aliat cu Avram. Avram respinge darurile regelui Sodomei, spunându-i, cu alte cuvinte: „Am pe Cel Care îmi dă mii şi mii de bunătăţi; mă bucur de mare ajutor de sus, aşa că n-am nevoie de bogăţia dată de tine, nu-mi trebuie bogăţie omenească; îmi este de ajuns dărnicia lui Dumnezeu faţă de mine; cunosc bogăţia darurilor Lui”[573].

CAPITOLUL 15 – *Legământul lui Dumnezeu cu Avram.*

1: **După aceea fost-a-n vedenie cuvântul Domnului către Avram şi a zis: „Nu te teme, Avrame; Eu sunt scutul tău, iar răsplata ta va fi foarte mare”**

„Credinţa lui Avram este pusă la încercare prin aceea că promisiunile făcute întârzie să se împlinească. Ele vor fi reînnoite şi pecetluite printr-o alianţă (BJ)”[574].

După Ioan Gură de Aur, „Avram e vrednic să primească revelaţia divină pentru că a refuzat darurile regelui Sodomei, în 14, 23”[575].

---

[567] *Trei cărţi către Autolic*, II, 21
[568] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 13
[569] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I
[570] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I
[571] *Ambigua*, XXIX
[572] SEP 1, p. 85
[573] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXV, 6
[574] GEN, p. 345
[575] SEP 1, p. 85

Cuvântul Domnului e auzit, de data aceasta, în vis, fapt ce aminteşte de dreptul Iosif, către care toate arătările s-au făcut în vis (Matei 1, 20; 2, 13; 2, 19). *Noaptea* sugerează şi un moment de îndoială în sufletul patriarhului (o altă asemănare cu Iosif), îndoială ce pare să reiasă din răspunsul lui Avram:

2: **Iar Avram a răspuns: „Stăpâne Doamne, ce oare-mi vei da? Că iată, eu mă duc fără să am copil, iar Masek, fiul slujnicei mele, Eliezer din Damasc…".**

„Text incomplet pe manuscrisul ebraic deteriorat, abordat de traducători în moduri diferite, dar al cărui sens se limpezeşte în versetul următor"[576].

Stăpâne: „(**δέσποτα**), reluat în v. 8 (Stăpâne Doamne) este unic în Pentateuh. Corespunde formulei ebraice **Adhonay YHWH** din Textul Masoretic"[577]. *Mă duc*: „cu sensul de *mor*. Ioan Gură de Aur comentează verbul în sens filozofic: Avram, ca un adevărat înțelept, ştie că moartea e o *plecare*, o *desprindere*, o *eliberare* (*Hom. Gen.*, *ad locum*)"[578].

3: **Şi a zis Avram: „De vreme ce nu mi-ai dat urmaşi, iată că sluga mea mă va moşteni!"**

Eliezer din Damasc era primul dintre slujitorii lui Avram; în caz că stăpânul murea fără urmaşi, acesta devenea moştenitor. Sfântul Chiril al Alexandriei crede că aici ar fi vorba despre Ismael, dar acela încă nu se născuse; redăm, totuşi, tâlcuirea sa: „Adică: să-mi fie mie deci cel născut din slujnica mea *fiu iubit*. Căci aceasta înseamnă *Damasc*. El se va socoti şi ca *ajutor şi sprijin de la Dumnezeu*. Fiindcă aceasta înseamnă *Eliezer*"[579].

4: **Şi de-ndată s-a făcut cuvântul Domnului către el şi a zis: „Nu acela te va moşteni, ci acela care va odrăsli din coapsele tale, acela te va moşteni!"**

5: **Şi l-a scos afară şi i-a zis: „Priveşte la cer şi numără stelele, de le poți număra"; şi i-a zis: „Aşa va fi seminția ta!"**

„*Stelele* sunt uneori opuse de comentatorii creştini *nisipului* din Facerea 13, 16: aici ar fi vorba despre descendența cerească, despre Noul Legământ"[580].

6: **Şi Avram I-a crezut lui Dumnezeu şi aceasta i s-a socotit ca dreptate.**

Ca dreptate „traduce gr. **δικαιοσύνη**, care redă incomplet conceptul ebraic, ce presupune echitatea relației dintre două părți, în cazul de față Avram şi Iahve. Întreaga gândire religioasă a israeliților este centrată pe ideea alianței cu Dumnezeu, *dreptatea* însemnând în acest caz atitudinea conformă acestei alianțe, atât a părții divine, cât şi a celei umane. Credința lui Avram este încrederea în împlinirea unei promisiuni omeneşte nerealizabilă. Iahve îi recunoaşte meritul – acela al unui comportament conform voinței Sale şi supus judecății Dumnezeului celui drept"[581]. „Text important, pe baza căruia Apostolul Pavel îşi va construi doctrina asupra îndreptățirii prin credință (vezi Romani 4, 3; Galateni 3, 6), completată de Iacob (2, 23) cu observația că omul se îndreptățeşte şi prin fapte. În Vechiul Testament, prin dreptate se înțelegea, în general, dreapta relație dintre om şi Dumnezeu ca parteneri de dialog şi legământ; supunerea omului față de Lege; totalitatea elementelor prin care un om putea fi socotit *drept* în fața lui Dumnezeu. De vreme ce Avram nu cunoaşte Legea (venită de abia prin Moise), dreptatea lui se constituie în încrederea că Dumnezeu Îşi va ține făgăduința şi că-i va da ceea ce omeneşte pare imposibil.)În ultimă instanță – conform învățăturii ortodoxe -, îndreptățirea se obține prin har)"[582].

7: **Şi i-a zis: „Eu sunt Dumnezeul Care te-a scos pe tine din Urul Caldeilor pentru ca să-ți dea pământul acesta să-l moşteneşti"**

---

576 BBVA, p. 36
577 SEP 1, p. 85
578 SEP 1, p. 85
579 *Glafire la Facere*, III
580 SEP 1, p. 85
581 GEN, p. 345
582 BBVA, p. 36

Eu sunt Dumnezeul: „gr. **Εγώ ό θεός**, formulă specifică a epifaniei divine prin care Iahve, ca Dumnezeu cârmuitor şi mântuitor, se adresează aleşilor Săi ca să le aducă la cunoştinţă voinţa Sa”[583].

8: **Şi a zis [Avram]: „Stăpâne Doamne, din ce voi cunoaşte că-l voi moşteni?”**

E un nou progres. Avram „a săvârşit multe fapte mari, dar n-a fost numit *prieten al lui Dumnezeu* [se urmează unei versiuni diferite – n.n.] decât atunci când a crezut”[584]. La Avram, credinţa nu era despărţită de faptele bune: „Cel care se depărtează numai de fapta rea nu este drept dacă nu adaugă şi fapta bună şi cunoaşterea; să cunoască, adică, pentru care pricină trebuie să fugă de unele fapte şi pentru care pricină să le facă pe altele”[585]. Cunoaşterea e o virtute, iar dreptcredinciosul trebuie să urmeze pilda Sfinţilor care, „după ce se învrednicesc de descoperirile celor dumnezeieşti, caută raţiunile celor descoperite”[586].

9: **Iar [Domnul] i-a zis: „Găteşte-Mi o junincă de trei ani, o capră de trei ani, un berbec de trei ani, o turturică şi un pui de porumbel!”**

„Origen dă, în *Com. Io.* VI, 264-265, o listă de cinci animale care nu corespunde cu lista de aici. Pentru el, fiecare animal reprezintă un aspect al unei funcţii a lui Hristos. Despicarea în două a unora dintre ele trimite la taina Întrupării celui deopotrivă om şi Dumnezeu, în vreme ce nedespicarea păsărilor simbolizează unitatea divină. Pentru Philon, care dă o interpretare morală celor cinci animale, [numărul] 3 (*trei ani*) este semnul perfecţiunii, căci ea conţine *începutul, mijlocul şi sfârşitul* (*Her.* 125-127). Interpretarea a fost preluată de Metodiu al Olimpului (*Banchetul* V, 110-111). După Diodor al Tarsului, animalele *de trei ani* simbolizează *cele trei generaţii* ale poporului evreu care vor fi exilate şi împilate, conform profeţiei de mai jos”[587].

Sunt animalele socotite mai apoi curate de către evrei. „Dumnezeu i-a poruncit să fie de trei ani, să fie adică desăvârşite”[588]. Sunt interesante simbolurile acestor animale, în spaţiul vechiului Orient. *Vaca* era socotită simbolul Pământului dătător de hrană, fiind legată şi de *laptele* cunoaşterii. *Berbecul* simboliza forţa originară şi refacerea ciclului vital. *Capra*, fiind capricioasă, arată gratuitatea darurilor imprevizibile ale Divinităţii. *Porumbelul* şi *turtureaua* reprezintă puritatea şi nevinovăţia.

10: **Şi le-a luat [Avram] pe acestea toate, le-a tăiat în două şi a pus jumătăţile una în faţa alteia; dar păsările nu le-a tăiat în două.**

11: **Iar păsările de pradă năvăleau asupra leşurilor, dar Avram le alunga.**

„Pentru Philon, aceste *păsări* care *coboară* sunt apucăturile rele ale sufletului (*Her.* 241-242). Pentru Targum, popoarele idolatre. Pentru Theodoret şi Chiril al Alexandriei, egiptenii care-i năpădesc pe evrei”[589].

„Era socotit un semn nefavorabil şi dătător de griji zborul unor păsări necurate peste cele jertfite. Căci păsările carnivore sunt întotdeauna necurate”[590].

12: **Şi-ntru asfinţitul soarelui a căzut peste Avram somn greu, şi iată că-ntuneric şi frică mare l-au cuprins.**

Septuaginta are **ekstasis**, tradus prin *somn greu*. În extaz, aşadar, Avram e cuprins de teama resimţită de om la apropierea Divinităţii. „*Toropeala* [*somn greu*] (**εκστασις**), ca în Facerea 2, 21. Termenul ebraic corespunzător este **tardemah**. Plecând de la acest pasaj, Philon propune o teorie despre patru tipuri de extaz, replică la teoria lui Platon din *Phaidros* 224a-245b (*Her.* 240-266). Cele patru tipuri sunt: 19 rătăcirea minţii (în cazul maladiilor psihice); 2)

[583] GEN, p. 345
[584] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele,* V, 5
[585] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VI, 103, 2
[586] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, LIX
[587] SEP 1, p. 86
[588] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXVII, 2
[589] SEP 1, p. 86
[590] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III

stupoarea în fața unui eveniment neașteptat; 3) odihna minții în timpul somnului (mintea *iese din sine*, se odihnește); 4) extazul propriu-zis, prin inspirație divină (specific profeților)"[591].

13: **Şi atunci a zis [Domnul] către Avram: „Să ştii bine că urmaşii tăi vor fi străini într-o țară care nu-i a lor; robiți vor fi şi apăsați timp de patru sute de ani;**

Patru sute de ani: „cf. Ieşirea 12, 40-41: evreii ies din Egipt după patru sute de ani. Philon vorbeşte despre cele patru sute de patimi care înrobesc sufletul (*Her*. 269-270)"[592].

14: **dar pe neamul la care vor robi, Eu îl voi judeca; după aceea ei vor ieşi de acolo, cu avere multă.**

„Dumnezeu prezice că Israel va robi patru sute de ani în Egipt. În această prezicere, dacă se ia în considerare tot timpul de când a vorbit Dumnezeu, sunt mai mult de patru sute de ani; iar dacă se are în vedere numai timpul în care au robit, sunt mai puțin de patru sute de ani"[593].

15: **Cât despre tine: te vei petrece-n pace către părinții tăi şi îngropat vei fi la mândre bătrâneți.**

„N-a spus *vei muri*, ci *te vei duce*, ca şi cum ar fi vorba de unul care pleacă, care se mută dintr-o țară în altă țară. [...] Nu vorbeşte de părinții cei după trup. Cum s-ar putea, când tatăl lui era necredincios? Că nu-i cu putință ca patriarhul cel credincios să se ducă în acelaşi loc cu el. [...] E vorba de drepți, de Avel, Noe, Enoh"[594].

16: **Ei însă numai într-al patrulea neam se vor întoarce aici, căci pân-acum păcatele Amoreilor nu şi-au ajuns la vârf".**

„Păcatele (oamenilor) încă n-au atins limita răbdării lui Dumnezeu"[595]. Amoreii, „datorită riturilor păgâne şi a păcatelor lor se bucurau de un renume rău (III Regi 21, 26; IV Regi 31, 11)"[596].

Încă un indiciu al implicării divine în istorie, evenimentele fiind în funcție de faptele oamenilor, dar şi ale neamurilor.

17: **Iar după ce a asfințit soarele şi s-a făcut întuneric, iată cuptor fumegând şi pară de foc au trecut printre bucățile acelea.**

Au trecut printre bucățile acelea: „printre jumătățile animalelor jertfite (v. 10). O ofrandă pe care o mistuie focul însuşi al lui Dumnezeu, aşa cum o va face cu jertfa lui Ilie (vezi III Regi 18, 38)"[597]. „Vâlvătăile care trec printre bucățile tăiate sunt interpretate de Philon ca o imagine a judecății lui Dumnezeu (*Her*. 311-312). Tot în cheie eshatologică interpretează pasajul şi Theodoret (focul sfârşitului lumii: *QG* 66), un element care susține interpretarea fiind mențiunea *la apus*"[598].

„Era obiceiul Haldeilor să însoțească jurământul cu trecerea printre animalele despicate şi să zică făcând acestea: să fiu ca acestea! Deci Avram fiind Haldeu după neam şi ieşind de curând dintre ei, Stăpânul tuturor i-a poruncit, ținând seama de aceasta, să facă jurământul după acest obicei. [...] După obiceiul Haldeilor, focul este chipul lui Dumnezeu, care împlineşte jurământul"[599]. Dumnezeu adevereşte legământul în chipul focului şi al fumului, focul reprezentând purificarea şi iluminarea, iar fumul, legătura dintre pământ şi cer, sau rugile oamenilor.

18: **În ziua aceea a încheiat Domnul legământ cu Avram, zicând: „Urmaşilor tăi le voi da pământul acesta, de la râul Egiptului până la Râul-cel-Mare, râul Eufratului:**

---

591 SEP 1, p. 86
592 SEP 1, p. 87
593 Sf. Ioan Casian, *Despre întruparea Domnului*, XXIII, 1
594 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXVII, 3
595 BBVA, p. 36
596 GEN, p. 345
597 BBVA, p. 36
598 SEP 1, p. 87
599 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III

„Pământul făgăduit lui Avram şi urmaşilor săi drept moştenire se întindea *de la râul Egiptului* (identificat de unii cu Nilul, iar de către alţii cu pârâul El-Ariş, care are apă numai iarna şi care curge prin partea de nord-vest a Peninsulei Sinai) *şi până la râul cel mare al Eufratului*. Avem indicate aici, desigur, nu atât graniţele exacte ale Ţării Sfinte, cât mai ales zona în care se află ea amplasată"[600].

„Cele două fluvii sunt interpretate alegoric de Philon (*Her*. 315-316): Egiptul, *trupul*, Eufratul, *bucuria* (cuvântul este apropiat etimologic de verbul **ευφραίνω**, *a se bucura*)"[601].

19: **pe Chenei, pe Chenezei, pe Chedmonei,**

20: **pe Hetei, pe Ferezei, pe Refaimi,**

21: **pe Amorei, pe Canaaneeni, pe Hevei, pe Gherghesei şi pe Iebusei".**

Sunt enumerate aici neamurile peste care vor stăpâni urmaşii lui Avram: *Cheneii* (= fierari), *Chenezeii* (= vânători), *Chedmoneii* (= poporul de la răsărit), *Heteii* (= îngroziţi; uriaşi) sau hitiţii, fondatorii celui de-al treilea mare imperiu oriental între 1900-1200 î. Hr., *Ferezeii* (= locuitorii câmpiei; călăreţi), *Refaimii* (= uriaşi), *Amoreii* (= cei vorbitori), *Canaaneii* (= negustori; zeloşi), *Ghergheseii* (= întorşi din luptă), *Heveii* (= trăitori în corturi) şi *Iebuseii* (= cei din loc întărit; cei ai zdrobirii), locuitorii cetăţii Iebus, viitorul Ierusalim.

CAPITOLUL 16 – *Naşterea lui Ismael.*

1: **Sarai însă, femeia lui Avram, nu-i dăruia copii. Dar avea o slujnică egipteancă, al cărei nume era Agar.**

Agar: „cuvântul este arab şi nu egiptean, dar Egiptul era din cele mai vechi timpuri o importantă piaţă de sclavi"[602].

2: **Atunci a zis Sarai către Avram: „Iată, mie mi-a încuiat Domnul putinţa de a naşte. Intră dar la slujnica mea; poate că de la ea vei dobândi copii". Şi Avram a ascultat de vorba Saraii.**

„Variantă de text: *poate că de la ea voi dobândi copii*. Legislaţia mesopotamă permitea ca o soţie sterilă să-i ofere soţului o slujnică prin care atât el cât şi ea să aibă copii; în acest caz, copilul nu era al slujnicei, ci al stăpânei. Vezi cazuri asemănătoare la 30, 3; 30, 9"[603].

3: **Aşadar, după ce Avram locuise timp de zece ani în ţara Canaan, Sarai, femeia lui Avram, a luat-o pe Agar egipteanca, slujnica sa, şi i-a dat-o de femeie lui Avram, bărbatul său.**

„Mare e filosofia dreptului Avram! Avram nu s-ar fi gândit mai înainte la asta (...); dar acum a primit îndemnul Sarei şi a ascultat-o îndată. Cu aceasta, Avram a arătat că nu mânat de patimă a primit să trăiască cu slujnica Sarei, ci ca să aibă moştenitor"[604].

Substituirea ce nouă ne poate părea stranie era conformă dreptului mesopotamian, după care o femeie sterilă putea da bărbatului ei o slujnică drept concubină, recunoscând ca ai săi copiii născuţi din această unire. Numele *Agar* (= locuire în străinătate; fugă) este arab, nu egiptean, dar ea va fi provenit din Egipt, unde era o importantă piaţă de sclavi; posibil să-i fi fost dăruită Sarei de Faraon, după ce a fost dusă în casa acestuia.

4: **Şi el a intrat la Agar; şi ea a zămislit; şi văzând ea că a zămislit, stăpâna n-a mai avut în ochii ei nici o cătare.**

„Aşa e obiceiul slugilor! Dacă li se face un bine cât de mic, nu mai vor să rămână în hotarele lor, ci uită îndată în ce stare se află şi se grăbesc să fie nerecunoscătoare"[605]. Posibil ca

[600] AB, p. 70
[601] SEP 1, p. 87
[602] GEN, p. 345
[603] BBVA, p. 36
[604] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXVIII, 2
[605] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XXXVIII, 4

atitudinea Agarei să fi determinat pe unii autori de a-l privi cu asprime şi pe cel născut de ea. Calist Patriarhul face menţiunea că Hristos este „din neamul lui Avraam, ca Cel ce Se pogoară din acela. Dar nu s-a spus acelaşi lucru de Dumnezeu despre Ismael (că se vor binecuvânta în el toate neamurile – n.n.), căci acesta nu era fiul celei libere”[606]. Simbolistica libertate-robie e des folosită de autorii bisericeşti, fără a înţelege de aici că ar fi vreun neam exclus de la mântuire.

5: **Atunci a zis Sarai către Avram: „M-ai făcut de ocară! Eu ţi-am dat-o pe slujnica mea la sân, dar de-ndată ce ea a văzut că a zămislit, eu nu mai am în ochii ei nici o cătare. Dumnezeu să judece-ntre mine şi tine!”**

„Desigur, iritarea Saraii e nejustificată, dar ea demonstrează starea de spirit în căsniciile poligame”[607]. În cazul de faţă, nu era vorba tocmai despre o căsătorie poligamă, dar observaţia îşi menţine valabilitatea.

6: **Iar Avram a zis către Sarai: „Iată, slujnica ta e în mâinile tale, fă cu ea ce-ţi place!” Şi Sarai i-a făcut necazuri şi [Agar] a fugit de la faţa ei.**

Clement Alexandrinul dă un sens surprinzător răspunsului lui Avram: „Iubesc ştiinţa lumească şi pentru că este mai tânără şi pentru că este slujnica ta; dar cinstesc şi venerez ştiinţa ta ca pe o stăpână desăvârşită”[608]. Cuvântul indică drumul de la Filosofie la Teologie, sau de la ştiinţa profană la Regina (Sarai) ştiinţelor. Acelaşi autor îndulceşte atitudinea Sarei: „a necăjit-o pe Agar, adică a înţelepţit-o, a sfătuit-o”[609]. Sfântul Ioan Gură de Aur, în schimb, e aspru cu toţi cei de condiţie joasă care nu-şi cunosc locul: „Pentru că a pedepsit-o pentru obrăznicia ei, slujnica a fugit. Acesta-i obiceiul slugilor! Când nu pot face ce vor, ci li se taie cele ce vor să săvârşească, îndată îşi părăsesc stăpânii şi o pornesc la fugă”[610].

7: **Şi îngerul Domnului a găsit-o la un izvor de apă în pustiu, la izvorul de lângă calea ce duce spre Şur.**

„*Înger*, gr. **αγγελος**, *trimis*, *mesager*, ebr. **malak**, *trimis*, *mesager*, denumeşte în Vechiul Testament soli ai oamenilor sau ai lui Iahve (Facerea 32, 4; Judecători 9, 3; Isaia 44, 26). Sensul cunoscut a fost consacrat în Evul Mediu, dar şi atunci accentul a fost pus nu atât pe natura sa, cât pe funcţia sa, aceea de trimis în slujba Domnului sau al Satanei (cf. Augustin, *Sermo.* 7, 3: *angelus enim oficii nomen est, non naturae*). În Vechiul Testament, aceşti soli ai lui Iahve sunt numiţi după menirea lor, prin cuvântul amintit (Facerea 19, 1; 28, 12; 19, 10.12), după relaţia pe care o au cu Divinitatea – *oştirea lui Iahve* (Iosua 5, 14), *oştirea cerească* (III Regi 22, 19). Au trăsături războinice (facerea 32, 2 ss.), stau în cer lângă Dumnezeu (Facerea 21, 17; 22, 11), conform unei alte tradiţii locuiesc şi pe pământ (Facerea 32, 2). *Îngerul lui Iahve* este în Vechiul Testament reprezentantul Domnului, el poate vorbi şi acţiona în numele Acestuia (Facerea 24, 7; Ieşirea 14, 19; 23, 20 ss.; 32, 34; 33, 2; Numerii 20, 16; Judecători 21, 1 ss.) Este de fapt una din formele epifaniei divine. În acest capitol precum şi în Facerea 21, 17 ss.; 22, 11 ss.; 31, 11 ss.; Ieşirea 3, 2 ss.; Numerii 22, 22 ss.; Judecători 6, 11 ss. Identificarea este neîndoielnică, îngerul Domnului este întruchiparea lui Iahve”[611].

8: **Şi i-a zis îngerul Domnului: „Agar, slujnica Saraii, de unde vii şi unde te duci?” Iar ea a răspuns: „Fug de la faţa Saraii, stăpâna mea”.**

9: **Şi îngerul Domnului i-a zis: „Întoarce-te la stăpâna ta şi supune-te sub mâinile ei!”**

10: **Şi i-a mai zis îngerul Domnului: „Atât de mult îi voi înmulţi pe urmaşii tăi, încât nu vor putea fi număraţi din pricina numărului”.**

11: **Şi i-a zis îngerul Domnului: „Iată, tu ai zămislit şi vei naşte un fiu şi-i vei pune numele Ismael, pentru că Domnul ţi-a auzit necazul.**

---

[606] *Capete despre rugăciune*, XXXVIII
[607] BBVA, p. 37
[608] *Stromate,* I, 31, 1
[609] Clement Alexandrinul, *Stromate*, I, 31, 2
[610] *Omilii la Facere*, XXXVIII, 5
[611] GEN, pp. 345-346

În pustia *Şur* (= zid; fortăreaţă), Agar s-a oprit lângă un izvor. Pustia e o invitaţie la căutarea realităţii sub întinderea superficială, iar izvorul reprezintă sămânţa cerului. Anghelofania e, astfel, potrivită cu locul în care se afla Agar. Prin înger, Dumnezeu a întors pe Agar la stăpâna sa şi a vestit-o că va avea un fiu, pe *Ismael* (= Dumnezeu aude), din care se va naşte un popor mare. Ismael şi urmaşii săi s-au adăugat arabilor care, ulterior, aveau să-l socotească drept părintele lor. „Numele **Işmael** înseamnă *Dumnezeu aude*, în timp ce numele Agarei e legat de acela al Agariţilor (Agarienilor), arabi nomazi din sudul pustiu al Palestinei, teritoriu sub dominaţie egipteană”[612]. „*Ismael*, gr. **Ισμαηλ**, ebr. **iişmael**, *Dumnezeu aude*, îi vor urma 12 triburi, care vor locui în stepele din Iordania de est şi în Nordul Arabiei ca nomazi şi comercianţi (Facerea 25, 12-18; 37, 28; 39, 1). După o viaţă nestatornică, moare în vârstă de 137 de ani (Facerea 25, 17)”[613].

12: **Acela va fi o sălbăticiune de om; mâinile lui împotriva tuturor şi mâinile tuturor împotrivă-i, şi el se va aşeza în faţa tuturor fraţilor săi”.**

O sălbăticiune de om: „variantă textuală: *un asin de om*. Ismaeliţii, identificaţi cu arabii locuitori ai deşertului, vor fi asemenea asinilor sălbatici: rătăcitori şi izolaţi”[614]. Ismael va duce o viaţă aventuroasă şi rătăcitoare, nesupus şi de nestrunit, plin de dârzenie. Sunt calităţi, adesea, şi ale arabilor. Sfântul Ioan Gură de Aur consideră că anghelofania s-a făcut mai mult pentru Avram[615]. Credem, însă, că Dumnezeu nu se descoperă oricui, având aici dovada că Agar, în ciuda unor căderi, nu era o oarecare, ci sufletul său căuta sincer pe Dumnezeu.

13: **Şi L-a numit Agar pe Domnul Cel ce-i grăise: „Tu,-Dumnezeul-vederii”, căci a zis ea: „Oare nu L-am văzut eu aici pe Cel ce m-a văzut?”**

„În altă traducere: *Oare mai sunt eu în stare să văd după ce L-am văzut*? în sensul: Oare L-am văzut eu într-adevăr şi mai sunt vie după ce L-am văzut? Potrivit Legii, omul nu putea să-L vadă pe Dumnezeu şi să rămână în viaţă (vezi Ieşirea 33, 20)”[616]. „Iahve este numit aici **el-roi**. Ebr. **el**, ugaritică **’l**, acadiană **ilu**, arabă **ilah** este denumirea semitică a divinităţii. Sensul primordial nu poate fi stabilit exact, dar toate etimologiile propuse sunt de acord că prin acest cuvânt se exprima ideea de *putere*, *măreţie*. Începând cu mileniul al III-lea, cuvântul apare ca apelativ divin şi nume propriu. În Vechiul Testament denumeşte atât pe Iahve, cât şi divinităţile păgâne. În majoritatea cazurilor, atunci când se referă la Iahve, este însoţit de un determinant, ce reprezintă probabil denumirea locală a aceleiaşi mari divinităţi. El-Roi ar putea însemna *Dumnezeul viziunii*, dar textul este dificil de interpretat (BJ)”[617].

14: **Iată de ce fântâna aceea se cheamă „Fântâna-Celui-viu-Care-mă vede”; ea se află între Cadeş şi Bered.**

Fântâna se află între *Cadeş* (= sfânt) şi *Bered* (= chemare), la 80 km sud de Beer-Şeba.

15: **Agar i-a născut lui Avram un fiu; şi fiului său pe care i-l născuse Agar i-a pus Avram numele Ismael.**

16: **Iar Avram era de optzeci şi şase de ani când Agar i l-a născut pe Ismael.**

Ismael s-a născut la 11 ani după plecarea lui Avram din Haran.

CAPITOLUL 17 – *Tăierea-mprejur, semnul legământului. Vestirea naşterii lui Isaac.*

---

[612] BBVA, p. 37

[613] GEN, p. 346 – Nestatornicia lui Ismael e o presupunere, bazată pe unele fragmente cu accent profetic. Adevărul e că ştim foarte puţine, pe baza Scripturii, despre viaţa sa.

[614] BBVA, p. 37

[615] Cf. *Omilii la Facere*, XXXVIII, 6

[616] BBVA, p. 37

[617] GEN, p. 346

1: **Iar când era Avram de nouăzeci şi nouă de ani, Domnul i s-a arătat lui Avram şi i-a zis: „Eu sunt Dumnezeul tău; mergi în căile Mele şi fii desăvârşit**

„Prima ocurență a expresiei *Dumnezeul tău* (sau *Dumnezeul meu*), corespunzând ebraicului **El Şadday**. Dumnezeu alege şi este ales, în termeni de exclusivitate, prin legământ"[618]. „Ebraicul **El-Şhaddai**, tradus în greacă prin **θέος παντοκράτωρ** *Dumnezeu cel Atotputernic*, în Septuaginta prin **θέος** numai. Cuvântul este arhaic […]. Apropiat de acadianul **sadu** *munte* ar însemna *preaînaltul stăpân* sau, mai nou, de ebr. **sadeh** *câmpie*, *stepă* ar fi deci *Dumnezeul stepei*. Tradiția rabinică îl interpretează ca *Cel ce îşi este suficient Sieşi*. Cuvântul este probabil un apelativ divin adus de strămoşi din Mesopotamia de Sus"[619].

2: **şi voi încheia legământul Meu între Mine şi tine şi te voi înmulți foarte".**

3: **Atunci a căzut Avram cu fața la pământ, iar Dumnezeu i-a grăit, zicând:**

4: **„Eu sunt, şi iată că legământul Meu e cu tine şi tu vei fi tată a mulțime de neamuri;**

5: **şi de-acum nu te vei mai chema cu numele de Avram, ci Avraam va fi numele tău, căci te voi face tată a mulțime de neamuri;**

„*Avram* şi *Avraam* par două forme dialectale ale unuia şi aceluiaşi nume. Totuşi, prin numele cel nou, Dumnezeu îi conferă lui Avraam, prin legământ, o misiune cu totul specială, indicată prin trimiterea explicativă la asonanța **av-hamon** = tatăl mulțimii"[620]. „Philon crede că numele vechi, Avram, trebuie tradus prin *tatăl care se înalță* (**μετέωρος**), aluzie la interesul lui Avraam pentru astrologie, iar numele nou, Avraam, înseamnă *tată ales al sunetului* (**ηχος**), migrația fiind indicată prin **alfa** suplimentar (*Mut*. 66-67; *Cher*. 7; *Gig*. 62-64; *Abr*. 81-84; *QG* III, 43)"[621].

Au trecut 24 de ani de la plecarea din Haran, dar credința patriarhului nu s-a stins! Acum, lui Avram îi este schimbat numele în *Abraham*, în versiunea ebraică (*Avraam* în Septuaginta): „cele două forme ale numelui sunt probabil două variante dialectale ale aceluiaşi cuvânt, aici explicat prin asonanță cu **abhamon** *tată al unei mulțimi*. Conform concepției antice, numele nu denumea numai ființa care-l purta, ci îi determina şi natura, orice schimbare a numelui reprezenta şi schimbarea destinului (BJ)"[622].

Sunt, într-adevăr, mai multe popoare care se trag din Avraam (israeliții, ismaeliții, edomiții şi medianiții), dar nu e vorba de o *mulțime*. Sfântul Chiril al Ierusalimului rezolvă problema: Avraam este tatăl Iudeilor, din pricina descendenței trupeşti. Dar toți cei ce cred în Înviere se fac fiii lui Avraam, aşa cum a crezut şi acela că trupul bătrân şi amorțit mai poate naşte copil"[623]. Schimbarea numelui patriarhului e explicată de Clement Alexandrinul: „pentru că se ocupa cu filosofia înaltă a celor ce se petrec în văzduh şi cu filosofia superioară a celor ce se mişcă în cer, a fost numit Avram, care se tâlcuieşte: *tată care se îndeletniceşte cu cele de sus*. Mai târziu, a privit sus la cer şi a văzut acolo, cu duhul său, pe Fiul, după cum interpretează unii, sau înger slăvit, sau a cunoscut în alt chip pe Dumnezeu, superior creației şi întregii ordini din lume; de aceea a primit în plus la numele său litera *a* – care înseamnă cunoaşterea unicului şi singurului Dumnezeu, şi s-a numit Avraam în loc de Avram; a ajuns, în loc de cercetător al naturii, înțelept şi iubitor de Dumnezeu. Cuvântul Avraam se traduce: *tată ales al sunetului*. Că cel ce a ajuns Cuvânt sună"[624].

6: **şi foarte roditor te voi face, foarte; şi din tine voi face neamuri, şi regi se vor ridica din tine.**

---

[618] SEP 1, p. 89

[619] GEN, p. 346

[620] BBVA, p. 37

[621] SEP 1, p. 89

[622] GEN, p. 346 – în ce ne priveşte, suntem mai rezervați în a vorbi despre *destin*.

[623] *Catehezele*, V, 6

[624] *Stromate*, V, 8, 6-7

7: **Legământul Meu îl voi pune între Mine şi tine şi seminția ta de după tine, întru tot neamul lor, legământ veşnic pentru ca Eu să fiu Dumnezeul tău şi al urmaşilor tăi de după tine.**

8: **Şi-ți voi da ție şi seminției tale de după tine pământu-n care pribegeşti acum, tot pământul Canaanului, în stăpânire veşnică, şi Eu le voi fi lor Dumnezeu".**

Făgăduința se referă îndeosebi la cei ce vor arăta aceeaşi credință cu cea a lui Avram; aceştia vor moşteni Împărăția cerurilor, al cărei chip era Canaanul.

9: **Şi i-a zis Dumnezeu lui Avraam: „Iar tu să păzeşti legământul Meu, tu şi urmaşii tăi de după tine-ntru tot neamul lor.**

10: **Şi iată legământul pe care voi îl veți păzi între Mine şi tine şi urmaşii tăi de după tine-ntru tot neamul lor: toți cei de parte bărbătească ai voştri vor fi tăiați împrejur.**

„După Philon, circumcizia înseamnă suprimarea a ceea ce este de prisos din partea *masculină* a spiritului, conotată pozitiv (*QG* III, 47-48). ♦ Plecând de la Romani 4, 9-12, Părinții vor insista asupra faptului că Avraam a fost *îndreptățit* prin credință, înainte de circumcizie. După ei, tăierea împrejur trupească nu este necesară (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 23, 3-5; Irineu, *Dem.* 24), adevărata, singura circumcizie fiind aceea spirituală (Romani 2, 28-29), hristică (Coloseni 2, 11), adică botezul (Origen, *Hom. Gen.* III, 4-7)"[625].

11: **Vă veți avea tăiată-mprejur carnea pieliței voastre; şi acesta va fi semnul legământului dintre Mine şi voi.**

Carnea pieliței voastre: „literal: *carnea prepuțului vostru*. Circumcizia va fi, până-n zilele noastre, o caracteristică fundamentală a poporului evreu, semnul prin care Dumnezeu îşi aminteşte de legământ şi prin care fiece purtător îşi menține conştiința apartenenței la poporul ales. Ritualul tăierii-mprejur e strâns legat de punerea numelui. Apostolul Pavel va spiritualiza acest simbol printr-un transfer al semnificațiilor"[626]. „Cuvântul grec **ακροβυστία**, *prepuț*, nu este atestat înaintea Septuagintei. Pentru Părinți, tăierea împrejur a lui Avraam este un *semn* care prefigurează o realitate mai importantă (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 23, 4; Irineu, *Adv. haer.* IV, 15, 2)"[627].

12: **În a opta zi de la naştere să fie tăiat împrejur tot pruncul de parte bărbătească-ntru tot neamul vostru; născut la voi în casă sau cumpărat cu bani de la orice străin care nu-i din seminția voastră,**

„Datorită [numărului] 8, menționat aici, creştinii vor spune că adevărata tăiere împrejur va avea loc în ziua învierii lui Hristos (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 41, 4)"[628].

13: **cu tăiere-mprejur va fi însemnat şi cel născut în casa ta, şi cel cumpărat cu argintul tău; şi legământul Meu în carnea voastră va fi legământ veşnic.**

14: **Iar cel netăiat împrejur, cel de parte bărbătească-ntre voi care-n ziua a opta nu va fi tăiat împrejur în carnea pieliței sale, sufletul acela stârpit va fi din poporul său, pentru că Mi-a călcat legământul".**

„*Cel de parte bărbătească* nu se referă aici la pruncii necircumcişi, ci la bărbații maturi care vor refuza tăierea împrejur. ♦ *a opta* zi lipseşte din Textul Masoretic: aici are sens de *chiar şi în ziua* sabatului, când în mod firesc nu se putea practica circumcizia. Septuaginta susține aşadar preeminența circumciziei asupra sabatului"[629].

„Circumcizia (ebr. **mula**, gr. **περιτομή**), practică foarte răspândită la multe popoare primitive (Africa, Oceania, Indonezia), a apărut probabil inițial în Africa. Folosirea unui cuțit de piatră dovedeşte vechimea ei. În afară de evrei, ea se întâlneşte şi la alte popoare semitice (egipteni[630], arabi), nu însă la semiții orientali (asirieni, babilonieni, filisteni[631]). Semnificația sa primordială este nesigură, era probabil un vechi ritual de inițiere la viața clanului şi de căsătorie.

[625] SEP 1, p. 89
[626] BBVA, p. 37
[627] SEP 1, p. 90
[628] SEP 1, p. 90
[629] SEP 1, p. 90

Religia israelită i-a conferit un nou sens şi anume acela de semn al alianței şi condiție a apartenenței la poporul ales. Ea începe să capete o mare importanță începând cu epoca exilului. În Noul Testament îi corespunde Botezul"[632].

„Găsim în istoria celor vechi că nu numai egiptenii, ci şi unii dintre arabi, etiopieni, şi fenicieni au folosit tăierea împrejur față de ai lor. Ei socotesc că au motiv de a păstra ritualul fiindcă, spun ei, pornind de la începuturile trupului şi sângelui, prin jertfirea unei părți neînsemnate a trupului, trebuie distruse cursele pe care demonii le întind împotriva neamului omenesc"[633]. Botezul e curățirea în vederea zilei a opta; curățire necesară atât celui născut *în casă*, adică în Biserică, cât şi *celui cumpărat cu arginți*, sau convertit în urma propovăduirii. Spiritualizată, circumcizia îşi capătă adevăratul sens: „Acesta este chip dat celor vechi despre omul nou, căruia S-a arătat în sfântul Lui trup Domnul Iisus Hristos, ca ceea ce e vechi şi acoperă bărbatul să cadă şi să se piardă"[634]. Bărbatul lăuntric, sau sufletul ferm în credință, trebuie să îndepărteze acoperământul mort al păcatului şi toată necurăția, pentru a intra în ziua a opta a veşnicei existențe fericite. Cum locul circumciziei a fost luat de Botez, Sfântul Vasile cel Mare mustră pe cei ce amână primirea acestuia: „Iudeul nu amâna tăierea împrejur din pricina amenințării; tu, însă, amâni tăierea împrejur cea nefăcută de mână omenească, care se săvârşeşte în Botez prin dezbrăcarea poftelor trupului!"[635]. „Observă că tăierea împrejur s-a arătat de mai înainte ca chip al tăierii împrejur în duh şi în adevăr. Căci se săvârşea în ziua a opta, în care Hristos a revenit la viață dintre morți şi a fost timpul să ne împărtăşim de Sfântul Duh şi să primim tăierea împrejur în El, care nu supără trupul, ci curățeşte duhul, nu eliberându-ne de murdăriile trupeşti, ci vindecându-ne de bolile sufleteşti"[636].

15: **Şi i-a zis Dumnezeu lui Avraam: „Pe Sarai, femeia ta, nu o vei mai chema Sarai, ci Sarra să-i fie numele.**

„Paralela schimbării de nume a lui Avram. Înțelesul numelui Sarrei rămâne acelaşi: *Principesă*"[637]. La fel: „*Sarra*, gr. **Σαρρα**, ebr. **sarai/sāra:** *prințesă*, probabil două forme ale aceluiaşi nume, explicat aici ca *mamă de popoare şi regi*"[638]. „Dublarea lui **r** în Septuaginta nu corespunde modificării numelui ebraic al Sarei, din **Saray** în **Sarah**. Prima formă este un feminin arhaic al lui **Sar** *prinț*, *căpetenie*. Philon a crezut că **yod** final de la **Saray** era sufixul de persoana întâi şi a explicat că, prin schimbarea numelui, s-a trecut de la *cârmuirea mea* (sensul lui *Sara*) la *cea care cârmuieşte* (sensul lui *Sarra*). Tot el interpretează dublul **ro** prin valoarea numerică a acestei litere, 100: Sarra cârmuieşte"[639].

Mai jos, vom reda şi alte propuneri de traducere a numelui Sarra, chiar dacă acelea sunt oarecum forțate.

16: **Şi o voi binecuvânta şi-ți voi da dintr-însa un fiu; şi-l voi binecuvânta, şi va fi el întru neamuri, şi regi de neamuri se vor ridica din el".**

Tot acum, Sarai primeşte numele *Sarra* (= mamă de popoare şi regi) şi se făgăduieşte că ea va naşte fiu. „Binecuvântarea Sarrei. După Philon, Sarra-Virtutea va avea o posteritate bogată (*Mut.* 148-151; *QG* III, 54). În sens istoric, versetul preveşteşte înmulțirea evreilor în Egipt. Pentru creştini, fecunditatea acestei femei sterpe preveşteşte *fecunditatea* Bisericii

[630] Egiptenii nu sunt popor semitic, ci hamitic. Comentariul va fi luat în considerare că astăzi Egiptul e de limbă arabă.
[631] Şi aici, doar parțial e vorba despre semiți.
[632] GEN, p. 346
[633] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXXII, 6
[634] Isaia Pustnicul, *29 de Cuvinte*, XXII
[635] *Omilii şi cuvântări,* XIII, 2
[636] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
[637] BBVA, p. 38
[638] GEN, p. 346
[639] SEP 1, p. 90

neamurilor. Versetul trimite şi la I Regi 2, 6, cântarea Anei (Origen, *Hom. I Rg*. 1, 18; Theodoret, *Q I Rg*. 3)”[640].

17: **Avraam a căzut atunci cu faţa la pământ şi a râs, zicând întru sine: „E cu putinţă oare să i se nască fiu celui de o sută de ani?... Şi Sarra, cea de nouăzeci de ani, poate ea oare să nască?...”.**

A râs: „Numele **Yiţhaq** face, în ebraică, un joc de cuvinte cu rădăcina care înseamnă *a râde* (**ŢHQ**). Septuaginta nu poate reda această apropiere etimologică. Unii Părinţi văd o aluzie la râsul lui Avraam în cuvintele lui Iisus din Ioan 8, 56: *Avraam a văzut ziua mea şi s-a bucurat*: naşterea lui Isaac prefigurează aşadar *ziua* lui Iisus, Întruparea”[641].

18: **A zis Avraam către Domnul: „Măcar acest Ismael să trăiască-naintea feţei Tale!”**

Avraam a râs, ceea ce se interpretează de regulă că *s-a bucurat*. Dar din cuvintele sale rezultă că uimirea sa cuprindea şi îndoială, rugându-se pentru Ismael. „Râsului lui Avraam îi corespund acela al Sarrei din 18, 12 şi al lui Ismael din 21, 9. Ele sunt tot atâtea aluzii la numele lui Isaac, o prescurtare de la **iishaq-el** *Dumnezeu râde*; un râs prietenos al divinităţii este amintit şi de textele ugaritice. Râsul lui Avraam exprimă mai puţin neîncrederea, cât uimirea în faţa unei astfel de promisiuni; el doreşte o confirmare, pe care o solicită amintind de existenţa lui Ismael, ce ar fi putut fi moştenitorul promis (BJ)”[642].

19: **Dar Dumnezeu i-a zis lui Avraam: „Aşa cum spun Eu: însăşi Sarra, femeia ta, îţi va naşte un fiu şi-i vei pune numele Isaac. Eu voi încheia cu el legământul Meu ca legământ veşnic lui şi urmaşilor săi de după el.**

20: **Cât despre Ismael, iată că te-am ascultat, iată că-l voi binecuvânta, îl voi face roditor şi-l voi înmulţi foarte; douăsprezece neamuri se vor naşte din el şi-l voi face un mare popor.**

„Variantă de text: *doisprezece principi*. Oricum, e vorba de cei doisprezece descendenţi ai lui Ismael, nominalizaţi în 25, 12-16”[643].

21: **Dar legământul Meu îl voi încheia cu Isaac, pe care Sarra îl va naşte la anul pe vremea aceasta”.**

E vestită naşterea lui *Isaac* (= râs; bucurie) şi rolul său deosebit în planul divin. Se făgăduieşte şi lui Ismael un viitor important, dar în plan lumesc, el fiind rodul calculului omenesc, în vreme ce Isaac se naşte din credinţă.

22: **Şi dacă a-ncetat Dumnezeu să mai vorbească cu el, S-a înălţat de la Avraam.**

23: **Iar Avraam l-a luat pe Ismael, fiul său, pe toţi cei născuţi în casa sa, pe toţi cei cumpăraţi cu argintul său – pe toţi oamenii de parte bărbătească din casa lui Avraam – şi le-a tăiat împrejur carnea pieliţei lor, în chiar ziua aceea, aşa cum îi spusese Dumnezeu.**

24: **Şi era Avraam de nouăzeci şi nouă de ani când a fost tăiat împrejur în carnea pieliţei sale.**

25: **Iar Ismael, fiul său, era de treisprezece ani când a fost tăiat împrejur în carnea pieliţei sale.**

26: **Avraam şi Ismael, fiul său, au fost tăiaţi împrejur în aceeaşi zi.**

27: **Şi odată cu ei au fost tăiaţi împrejur toţi cei de parte bărbătească din casa lui Avraam – născuţi în casa lui sau cumpăraţi cu bani de la cei de alt neam.**

Împlinind de îndată porunca dumnezeiască, Avraam se va învrednici, la scurtă vreme, de o vedere şi mai înaltă.

---

[640] SEP 1, p. 90
[641] SEP 1, p. 90
[642] GEN, p. 346
[643] BBVA, p. 38

CAPITOLUL 18 – *Arătarea treimică de la stejarul Mamvri.*

„Capitolele 18 şi 19 cuprind unul din cele mai frumoase episoade ale Vechiului Testament. Narația e permanent învăluită într-o aură de mister. Cei Trei vorbesc când la plural, când la singular, şi tot aşa Li se vorbeşte. Sfânta Tradiție a Bisericii creştine a identificat aici întâia revelare a Sfintei Treimi (un singur Dumnezeu în trei persoane), credință care a inspirat numeroase capodopere ale iconografiei ortodoxe (printre care celebra icoană a lui Rubliov şi fresca de la Surpatele”[644]. „*Trei bărbați* (**ανδρες**): personaje misterioase, care au dat naştere multor interpretări în tradiția iudaică şi creştină. După Philon, ar fi o *viziune a lui Dumnezeu* înconjurat de puterile Sale principale (*puterile* au un rol fundamental în angelologia philoniană). Într-un fragment păstrat doar în armeană, Philon scrie că cele trei personaje sunt simple aparențe, deoarece Dumnezeu este *neschimbător*, iar cuvântul *bărbat* trimite la natura *masculină* a divinității, ea însăşi neavând nici un nume, doar cele două puteri ale Sale se numesc *Domnul* şi *Dumnezeu.* ♦ Marea problemă exegetică este alternanța singular-plural. Tradiția midraşică atribuie câte o funcție diferită fiecărui personaj: 1) vestirea naşterii lui Isaac; 2) distrugerea Sodomei; 3) vindecarea lui Avraam după circumcizie. În sec. II, creştinii au văzut manifestarea Cuvântului lui Dumnezeu însoțit de doi îngeri (Iustin, *Dialogul cu Trifon* 56-59). El singur va vorbi în versetele următoare. Pentru Origen şi pentru antiohieni, cei trei sunt îngeri (*Com. Io.* II, 144; XIII, 214). Alți exegeți (Chiril al Alexandriei) vor vedea aici simbolul Treimii”[645].

1: **Domnul i S-a arătat [lui Avraam] la stejarul Mamvri, pe când el şedea în pragul cortului său sub zăduful amiezei.**

„*Stejarul*, după Iustin, *Dialogul cu Trifon* 86, 5, prefigurează lemnul crucii”[646].

2: **Şi ridicându-şi el ochii, s-a uitat; şi iată, trei Oameni îi stăteau în față; şi de cum I-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea Lor şi s-a închinat până la pământ.**

„Închinarea până la pământ nu reprezintă un act ritual, ci o formă de politețe. Avraam nu recunoaşte, la început, în noii sosiți decât nişte oaspeți, caracterul lor divin dezvăluindu-se progresiv”[647].

„Uită-mi-te aici la virtutea dreptului! Scriptura zice: *când stătea în uşa cortului*. Asta o făcea de dragul iubirii de străini. Că nici nu îngăduia să încredințeze altuia din cei ai casei lui această vânătoare. Avea trei sute optsprezece slugi, era om bătrân, ajuns la adânci bătrânețe – atinsese suta – şi stătea în uşă! El făcea lucrul acesta! Bătrânețea nu-i era o piedică, nu se gândea la odihna lui, nu se gândea să stea înăuntru, aşezat în pat, ci şedea în uşă!”[648]. Sufletul curat recunoaşte apropierea lui Dumnezeu: „Dumnezeu a fost văzut ca un om de către Avraam, şezând la stejarul Mamvri, unde I s-a şi închinat îndată până la pământ, cu toate că ochii lui vedeau doar om. Dar I s-a închinat totodată ca unui Dumnezeu şi s-a rugat înaintea Lui ca unui Domn”[649]. Totuşi, închinarea până la pământ era un gest de politețe obişnuit în Orient, astfel că nu putem trage doar de aici concluzia că Avraam a ştiut de la început Cui se închină. Sfântul Maxim Mărturisitorul consideră că principala virtute a lui Avraam a fost iubirea sa de oameni, prin aceasta dobândind harul iluminării şi cunoaşterea unicului Dumnezeu ca Treime de Persoane: „Avraam s-a învrednicit ca om să vadă pe Dumnezeu şi să-L primească, călătorind împreună cu rațiunea desăvârşită prin iubirea de oameni. S-a înălțat spre El, părăsind particularitatea celor divizați şi care divide, nemaisocotind pe celălalt om ca pe altul decât pe sine,

[644] BBVA, p. 38
[645] SEP 1, p. 91
[646] SEP 1, p. 91
[647] GEN, p. 346
[648] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLI, 3
[649] Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, I, 2, 7

cunoscând pe toți ca pe unul şi pe unul ca pe toți"[650]. Prin iubire, Avraam pătrunde taina Treimii Celei deoființă şi a relației iubitoare între Persoanele dumnezeieşti. De aceea, deşi i s-au arătat trei Oameni, Le aduce o singură închinare.

3: **Şi a zis: „Doamne, dac-am aflat har în ochii Tăi, nu-l ocoli pe robul Tău!**

Doamne: „în ebraică: **Iahve** (indiciu sigur al intuiției lui Avraam, în sensul că Cei Trei nu sunt oameni obişnuiți şi că, în fapt, Ei sunt Unul"[651].

4: **Să se aducă puțină apă! Spălați-Vă picioarele şi odihniți-Vă sub acest copac;**

„Origen atrage atenția că, după Ioan 13, 5, Iisus a spălat picioarele apostolilor, în vreme ce Avraam se mulțumeşte doar să dea poruncă (*Com. Io.* XXXII, 46-47)"[652].

5: **eu voi aduce pâinea şi veți mânca, după care Vă veți duce-n calea Voastră, de vreme ce-ați trecut pe la robul Vostru!" Zis-au Aceia: „Fă precum ai zis!"**

„Să spună: *dacă am aflat har înaintea Ta*, acesta-i lucru de minune. Tu îmi faci un har că vii în casa mea, nu-ți fac eu harul acesta! – îi spune Avraam. Aceasta-i adevărata iubire de străini! Cel care primeşte pe un străin cu dragă inimă, primeşte mai mult decât dă"[653]. Sfântul Dionisie Areopagitul, văzând trei îngeri în Oaspeții lui Avraam, comentează astfel momentul spălării picioarelor: „neacoperirea şi lipsa tălpilor arată desfacerea, nelegarea, starea nereținută, curăția de orice adaos din afară şi asemănarea cea mai mare cu putință cu simplitatea dumnezeiască"[654]. Sfântul Ambrozie sfătuieşte: „Primiți cu plăcere să fiți gazde. Prin găzduire sfântul Avraam a aflat har. Găzduind pe Domnul, Sarra a meritat să aibă un fiu, deşi la o înaintată bătrânețe"[655].

6: **Şi a alergat Avraam în cort la Sarra şi i-a zis: „Ia repede trei măsuri de făinuță de grâu, frământă şi fă azime!"**

Azime: „literal: turte. Pâinişoare nedospite şi coapte-n spuză sau între lespezi fierbinți. Tradiția ortodoxă numeşte toată această scenă *Filoxenia* (*ospitalitatea*) *lui Avraam*, devenită model al carității creştine. Deşi adiat de intuiții sacre, Avraam Îi tratează pe Cei Trei ca pe nişte călători osteniți şi flămânzi, tratament pe care Ei îl onorează într-o perfectă manieră antropomorfă"[656]. „*Turte*, exact *pâinițe ascunse*, termen care a incitat la comentarii alegorice (discursul despre Dumnezeu este secret, *ezoteric*: Philon, *QG* IV, 8; *Sacrif.* 60; Clement, *Stromate* V, 80, 3; Origen, *Hom. Lev.* XIII, 3). Pentru Origen (*Hom. Gen.* IV, 1), *turtele* sunt o imagine a *pâinii mistice*"[657].

7: **Apoi Avraam a dat fuga la cireadă, a luat un vițel fraged şi frumos şi l-a dat slugii, care-a dat zor să-l gătească.**

„Cina[658] de la Stejarul Mamvri e unul din cele mai populare motive din iconografia Vechiului Testament. Apare în pictura murală dar şi printre miniaturile mitropolitului Atanasie Crimca din celebrul său Tetraevanghel"[659].

„*Vițel*: Origen vede aici simbolul lui Iisus *dăruit* lumii prin jertfă (*Hom. Gen.* IV, 2)"[660].

8: **Şi a luat Avraam unt, lapte şi vițelul pe care-l gătise şi le-a pus înaintea Lor; şi Ei au mâncat în timp ce el stătea alături de Ei, sub copac.**

Am mai vorbit despre simbolistica vitei; laptele e simbol al vieții veşnice şi al cunoaşterii supreme, iar untul e concentrat de forțe vitale şi revărsare de binefaceri spirituale şi materiale. Chiar dacă Legea va opri ulterior alăturarea cărnii produselor lactate, Dumnezeu nu respinge bucatele oferite de Avraam. Nu ne putem explica cum va fi „mâncat" Dumnezeu, căci

[650] *Epistole*, II
[651] BBVA, p. 38
[652] SEP 1, p. 92
[653] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLI, 4
[654] *Despre ierarhia cerească*, XIII, 3
[655] *Scrisori*, LXIII, 105
[656] BBVA, p. 38
[657] SEP 1, p. 92
[658] De fapt, venirea celor trei se petrece la amiază.
[659] GEN, p. 347
[660] SEP 1, p. 92

El nu are nevoie de hrană. Cert e că acceptă darurile patriarhului. „După exegeții antici, a fost o aparență de ospăț. Aceeaşi scenă apare în Testamentul lui Avraam, unde îngerul care aduce vestea iminentei morți a Patriarhului mănâncă *în mod aparent*”[661].

9: **Şi au zis către el Oamenii aceia: „Unde este Sarra, femeia ta?” Răspunzând, el a zis: „Iată, în cort!”**

10: **Iar Acela a zis: „Iată, la anul pe vremea asta am să vin din nou la tine, şi Sarra, femeia ta, va avea un fiu”. Dar Sarra a auzit din uşa cortului, fiind în spatele lui.**

„Pentru Philon, Sarra, care stă în spatele lui Avraam, este Virtutea care se ține după omul virtuos (*QG* IV, 13). Pentru Origen, Sarra reprezintă poporul care-l urmează pe Avraam, care îl reprezintă pe Dumnezeu (*Hom. Gen.* IV, 4)”[662].

11: **Avraam şi Sarra însă erau bătrâni, înaintați în vârstă, iar Sarrei îi încetase rânduiala femeii.**

Origen crede a fi evidențiată aici înțelepciunea lui Avraam: „Nici Matusalem, nici Noe, n-au fost numiți bătrâni, ci doar Avraam”[663]. Totuşi, intenția autorului biblic a fost de a sublinia minunea ce avea să se petreacă Sarrei, căreia, pe lângă faptul că a fost întotdeauna stearpă, i se mai adăugau acum şi neputințele bătrâneții.

12: **Şi Sarra a râs în sine, zicându-şi: „Dacă nu mi-a fost mie pân-acum, darmite că stăpânul meu e bătrân”…**

A râs: „în ebraică, joc de cuvinte între numele lui **Yițchaq** (Isaac) şi verbul **yițchaq** = a râde. Vezi şi 17, 17; 21, 6”[664]. „Râsul Sarrei este o nouă aluzie la numele lui Isaac (cf. 17, 17). El nu înseamnă lipsa credinței în Dumnezeu, Sarra nu cunoaşte identitatea oaspeților, pe care o va bănui abia în v. 15, când va începe să se teamă (BJ)”[665]. „Acest verset se află pe listele rabinice care denunță corecturile aduse de traducătorii alexandrini ai textului ebraic. În Textul Masoretic Sarra spune: *Acum, că m-am trecut, mai este plăcere pentru mine*?”[666].

13: **Atunci a zis Domnul către Avraam: „De ce a râs Sarra în sine, zicându-şi: Oare-ntr-adevăr voi naşte, aşa bătrână cum sunt?...**

14: **Oare e ceva cu neputință la Dumnezeu? La anul pe vremea asta am să vin pe la tine, şi Sarra va avea un fiu!”**

15: **Dar Sarra a tăgăduit, zicând: „N-am râs!”, căci se înspăimântase. Acela însă i-a zis: „Ba ai râs!”**

Sarra „acum de-abia îşi dăduse seama că Cei Trei nu sunt oameni obişnuiți, ci prezențe divine”[667].

Sfântul Vasile cel Mare caută să elimine îndoiala Sarrei: „este un lucru obişnuit Scripturii de a numi râs adesea bucuria sufletului şi dispoziția senină pe care o provoacă lucrurile bune”[668]. Odată vestită naşterea lui Isaac, Clement Alexandrinul o compară cu naşterea lui Ismael: „Înțelepciunea, care locuia cu cel credincios – că Avraam a fost socotit credincios şi drept – încă era stearpă şi fără copii în acel timp şi, pentru că nu se născuse fruct virtuos, a cerut pe bună dreptate soțului ei, care propăşea în virtute pe vremea aceea, să se unească mai întâi cu ştiința lumească – că Egiptul interpretat alegoric înseamnă lume – iar după aceea să se apropie de ea, [...] ca să nască pe Isaac [bucuria duhovnicească – n.n.]”[669].

16: **Apoi sculându-Se de acolo, Oamenii au cătat spre Sodoma şi Gomora; iar Avraam mergea cu Ei să-I petreacă.**

---

661 SEP 1, p. 92
662 SEP 1, p. 92
663 *Omilii la Iosua*, XVI, I
664 BBVA, p. 39
665 GEN, p. 347
666 SEP 1, p. 92
667 BBVA, p. 39
668 *Regulile mari*, XVII, 1
669 *Stromate*, I, 30, 4

Însoțirea oaspeților la plecare făcea, şi ea, parte din codul ospitalității orientale.

17: **Dar Domnul a zis: „Oare-i voi ascunde Eu lui Avraam, sluga Mea, ceea ce am de gând să fac,**

Sluga sau *slujitorul* „lipseşte din Textul Masoretic. Philon citează acest verset numindu-l pe Avraam *prieten al lui Dumnezeu*, titlu ce-i va fi acordat patriarhului în Iacov 2, 23, apoi în Clement Romanul 10, 1"[670].

18: **de vreme ce Avraam va să devină un popor mare şi puternic şi printr-însul se vor binecuvânta toate neamurile pământului?**

19: **Căci pe el l-am ales Eu să le poruncească fiilor lui şi casnicilor săi de după el să umble-n calea Domnului făcând judecată şi dreptate, pentru ca Domnul să aducă asupra lui Avraam toate câte i-a făgăduit".**

Din nou e afirmată, cu mai multă claritate, universalitatea mântuirii.

20: **Şi a zis Domnul: „Mare-i strigarea-mpotriva Sodomei şi Gomorei, şi mari fără margini sunt păcatele lor.**

Era vorba, aşadar, despre păcate strigătoare la cer. „Bine a zis, că păcatele au în ele strigăte. Fără îndoială că strigătul păcătoşilor este mare, că se urcă de la pământ la cer"[671].

21: **Aşadar, Mă voi pogorî şi voi vedea dacă faptele lor se potrivesc cu strigarea care-mpotrivă-le a ajuns până la Mine; iar dacă nu, să ştiu".**

„Dumnezeu pedepseşte numai după dreptate şi în cunoştință de cauză, şi niciodată din ignoranță sau capriciu"[672].

„Se mută, oare, Dumnezeul universului din loc în loc? Nu, Doamne, fereşte! Nu vrea să spună asta! Ci, [...] prin aceste cuvinte nepotrivite, Dumnezeu vrea să ne învețe că trebuie să fim cu mare luare-aminte când judecăm pe cineva. Să nu-i osândim pe păcătoşi din auzite şi nici să pronunțăm sentință fără dovezi!"[673].

22: **Oamenii au plecat de acolo şi mergeau spre Sodoma, în timp ce Avraam încă stătea înaintea Domnului.**

„În context: Din cei trei *Oameni*, numai doi au plecat spre Sodoma, *îngerii* de care va fi vorba în 19, 1-22"[674].

23: **Şi apropiindu-se Avraam, a zis: „Îl vei pierde Tu oare pe cel drept odată cu cel păcătos? şi-i va fi oare celui drept ca şi cum ar fi păcătos?**

24: **Presupunând că-n cetatea aceea sunt cincizeci de drepți, îi vei face să piară? Oare nu vei cruța tot locul acela de dragul celor cincizeci de drepți ce se află-n cetate?**

25: **Departe de Tine să faci una ca asta: să-l pierzi pe cel drept odată cu cel păcătos şi să-i fie celui drept ca şi cum ar fi păcătos! Departe de Tine! El, Cel ce judecă tot pământul, nu va face dreptate?"**

E afirmată clar puterea de mijlocire a sfinților. E uimitoare insistența patriarhului: „Ce îndrăznire la dreptul Avraam! Dar, mai bine zis, ce suflet milos! Amețit de beția milei, nici nu ştie ce spune"[675].

26: **Zis-a Domnul: „Dacă la Sodoma găsesc cincizeci de drepți în sânul cetății, de dragul lor voi cruța tot locul".**

27: **Şi răspunzând Avraam, a zis: „Iată, cutez să vorbesc către Domnul meu, eu, care sunt pulbere şi cenuşă!**

28: **Să presupunem că din cei cincizeci de drepți lipsesc cinci; din pricina celor cinci vei pierde oare toată cetatea?" El a zis: „Nu, dacă aflu acolo pe cei patruzeci şi cinci, nu o voi pierde".**

---

[670] SEP 1, p. 93

[671] Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu*, I, 8

[672] BBVA, p. 39

[673] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLII, 3

[674] BBVA, p. 39

[675] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLII, 4

29: **Şi din nou I-a grăit [Avraam] şi I-a zis: „Dar de se vor găsi acolo patruzeci?" Iar El a zis: „Nu, de dragul celor patruzeci nu o voi pierde".**

30: **Şi a zis [Avraam]: „Să nu Se mânie Domnul dacă voi mai grăi: Dar de se vor găsi acolo doar treizeci?" Iar El a zis: „Dacă aflu acolo treizeci, nu o voi pierde".**

31: **Şi a zis [Avraam]: „Iată că încă mai cutez să-I vorbesc Domnului meu: Dar dacă se vor găsi acolo doar douăzeci?" El a zis: „Nu, de dragul celor douăzeci nu o voi pierde".**

32: **Şi [Avraam] a zis: „Să nu Se mânie Domnul meu dacă voi mai grăi încă o dată: Dar dacă se vor găsi acolo doar zece?" Iar [Domnul] i-a zis: „De dragul celor zece, nu o voi pierde".**

„În vechiul Israel sentimentul responsabilității colective era atât de puternic, încât aici nu apare posibilitatea salvării individuale a celor drepți. Dumnezeu îl salvează pe Lot şi familia sa, dar principiul responsabilității individuale nu se va degaja decât în Deuteronom 7, 10; 24; 16; Ieremia 31, 29-30; Iezechiel 14, 12 ss. Avraam cere ca toți să aibă aceeaşi soartă, dacă cei drepți, puțini la număr, nu vor obține iertarea şi pentru cei nelegiuiți. El nu îndrăzneşte să coboare numărul celor drepți sub zece; în Ieremia 5, 1 şi Iezechiel 22, 30, Dumnezeu va cruța Ierusalimul dacă va afla acolo un singur om drept, iar în Isaia 53 apare suferința unuia singur, care poate să salveze poporul întreg. Toate aceste lucruri sunt interpretate ca semne de împlinire a jertfei salvatoare prin Iisus (BJ)"[676].

33: **Şi dacă Domnul Şi-a isprăvit vorba cu Avraam, S-a dus; iar Avraam s-a întors în locul său.**

Sfinții se roagă cu multă stăruință pentru noi, dar e nevoie şi de efortul şi consimțirea noastră pentru a ne folosi de rugăciunile lor. Altfel, rugăciunea va folosi doar celui ce o rosteşte.

E interesantă mărturisirea lui Avraam, provocată de apropierea lui Dumnezeu: *Iată, cutez să vorbesc Stăpânului meu, eu care sunt pulbere şi cenuşă*. Biblia 1688 are *pământ şi cenuşă*. „Iată, aşa sunt sfinții: cu cât se apropie de Dumnezeu, cu atât se văd pe ei mai păcătoşi"[677], spre deosebire de „cel ce nu a câştigat încă cunoştința dumnezeiască – ce se agoniseşte prin dragoste – (şi care) cugetă lucru mare despre cele săvârşite de el"[678]. Apropierea de Dumnezeu e întotdeauna covârşitoare: „copleşiți de slava Lui neapropiată, unii îşi plângeau nevrednicia lor (Isaia 6, 5), alții se socoteau şi se numeau pe ei pământ şi țărână"[679]. De observat că Avraam „n-a spus numai *pământ* şi a tăcut, ca să nu se intituleze numai una din stihiile de temelie ale lumii, ci a adăugat şi *cenuşă*, ca să arate că este pieritor şi supus putreziciunii"[680].

Cuvintele lui Avraam ne privesc şi pe noi: „Şi aşa privind în mod simplu, prin tăcere, în abisul celor nepătrunse, vom cunoaşte puținătatea noastră, fiind învățați în chip tainic prin cuvintele Duhului cum, fiind pământ şi cenuşă, suntem făcuți părtaşi ai slavei dumnezeieşti prin harul Celui ce a binevoit, şi puținătatea noastră vrednică de disprețuit prin fire se preface în mare fericire"[681]. Îndată ce părăsim smerenia, tăiem legătura noastră cu Dumnezeu şi cu semenii. „Dar dacă ne socotim pământ şi cenuşă, ca Avraam şi Iov (Iov 42, 6), nu vom fi în veac jefuiți, ci vom avea pururea ce să dăm şi altora"[682].

CAPITOLUL 19 – *Nelegiuirile şi nimicirea Sodomei.*

[676] GEN, p. 347
[677] Ava Dorotei, *Învățături de suflet folositoare*, II, 9
[678] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, XLVII
[679] Calist Catafygiotul, *Despre viața contemplativă*, LXXVI
[680] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, VI, 3
[681] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Epistole,* XII
[682] Sfântul Varsanufie, *Scrisori duhovniceşti*, 62

Anunțată în capitolul 18 al Facerii, nimicirea cetăților Sodoma şi Gomora e relatată în capitolul imediat următor. „Sodoma şi Gomora au fost, se presupune, devastate prin anii 1900 î. Hr., de un cutremur în marea falie ce include zona Mării Moarte, o fisură extinzându-se din valea râului Iordan, în Israelul de azi, până la râul Zambezi, din Africa de est"[683]. Dacă acceptăm că Avraam a trăit în secolul XVIII î. Hr., înseamnă că şi cataclismul s-a petrecut mai târziu decât propune autorul citat. După Strabon (*Geografia* XVI, 764), cetățile au fost nimicite de un cutremur de pământ, însoțit de o erupție vulcanică. Pe locul zonei calamitate s-a extins Marea Moartă, mult mai redusă până atunci. Marea Moartă e, de fapt, un lac lung de 85 km şi lat de 17 km, având o altitudine de –392 m sub nivelul Mării Mediterane. Vântul nu reuşeşte niciodată să încrețească aceste ape, în care nu poate trăi nici o vietate.

Zona a fost deosebit de bogată înainte de cataclism, ceea ce a dus la o viață de lux şi, în plus, la suspiciune față de orice străin. Oricum, e o strânsă legătură între bogăția cetăților şi patimile cărora s-au robit locuitorii lor.

Sodoma înseamnă *locul pietrei de var* (aici erau, de fapt, importante zăcăminte de smoală) sau *mulțime zgomotoasă* (lipsită de liniştea viețuirii cuviincioase). *Gomora* se traduce prin *scufundare* (s-a dovedit a fi o premoniție) sau *răscoala poporului* (înțelegând, după evenimente, pe cei ce s-au răzvrătit împotriva Creatorului). Scriptura vorbeşte mai mult despre Sodoma, ce pare să fi deținut primatul în răutate. Totodată, va fi subliniată virtutea lui Lot care, între timp, a progresat în apropierea de Dumnezeu. „Acest capitol este pregătit de cel anterior (cf. vv. 16-32). Îngerii sunt *bărbații* din cap. 18, care şi aici se adresează sau sunt invocați fie la plural, fie la singular, ca trimişi ai lui Iahve, în numele Căruia vorbesc şi acționează. În aceste texte vechi se afirmă caracterul moral al religiei lui Israel şi puterea universală a lui Iahve. Evenimentul va fi adesea evocat (Deuteronom 29, 22; Isaia 1, 9; 13, 19)"[684].

1: **Cei doi îngeri au ajuns la Sodoma spre seară; iar Lot şedea la poarta Sodomei. Şi văzându-I, Lot s-a ridicat să-I întâmpine şi s-a plecat cu fața până la pământ**

„Pentru toată tradiția, cei doi îngeri sunt doi dintre cei *trei bărbați* din capitolul precedent. Pentru Philon, ei sunt cele două Puteri, diferite de Ființa supremă (*Abr.* 142-146). Un fragment transmis de Procopios (370C) sugerează că este vorba despre Fiul şi Duhul Sfânt. ♦ În raport cu Avraam, Lot este nedesăvârşitul, cel care înaintează spre desăvârşire (Philon, Origen)"[685].

2: **şi a zis: „Rogu-Vă, Domnii mei, abateți-Vă pe la casa robului Vostru şi rămâneți acolo peste noapte; spălați-Vă picioarele, iar mâine Vă veți scula de dimineață şi Vă veți duce-n drumul Vostru". Ei însă au zis: „Nu, ci vom rămâne în uliță".**

„Refuz de politețe, în replică la tot atât de politicoasa invitație a fostului nomad care acum poate pofti pe cineva în *casa* lui"[686].

3: **Dar el a stăruit atât de mult, încât Ei s-au abătut pe la el şi au intrat în casa lui. Atunci el Le-a făcut ospăț; şi azime Le-a copt, iar Ei au mâncat.**

A stăruit: „verbul grecesc **kataviazo** e mai puternic: a presa, a sili, a constrânge. Lot ştia care este viciul capital al sodomiților şi ce primejdie e pentru un străin să rămână noaptea în stradă"[687]. „Cuvântul *azimă*, în greacă, nu este atestat înaintea acestui verset"[688].

Lot stătea în *poartă*, loc intermediar, trecere între două lumi şi invitație către un alt tărâm. Dar lui nu i se mai arată trei Oameni, sau Îngeri, ca lui Avraam, ci doar doi, fără ca Scriptura să indice motivul pentru care nu a mai venit şi al treilea. Sfântul Maxim Mărturisitorul are următoarea explicație: „Arătându-Se lui Avram, care era desăvârşit în cunoştință, Dumnezeu

683 Constantin Daniel, *Pe urmele vechilor civilizații*, p. 72
684 GEN, p. 347
685 SEP 1, p. 94
686 BBVA, p. 40
687 BBVA, p. 40
688 SEP 1, p. 94

l-a învăţat că în raţiunea unităţii se cuprinde raţiunea imaterială a Treimii. Aceasta pentru faptul că Avraam ieşise cu mintea total din materie şi din formele ei. De aceea i S-a arătat ca trei şi i-a vorbit ca unul. Iar lui Lot, care nu-şi curăţise încă mintea de compoziţia corpurilor, ci atârna încă de icoana corpurilor alcătuite din materie şi formă şi credea că Dumnezeu este numai Făcătorul lumii văzute, i S-a descoperit în chip de doime, nu de treime, indicând prin formele în care s-a îmbrăcat că mintea pe care voieşte să o înveţe încă n-a ieşit din materie şi formă"[689]. Îngerii acceptă invitaţia doar la insistenţele dreptului. „Îngerii trimişi la el au refuzat să intre în casa lui, ca să afli cât de mare era iubirea de străini a dreptului Lot"[690].

4: **Dar mai înainte ca Ei să se fi culcat, oamenii cetăţii – sodomiţii – de la tânăr până la bătrân, tot poporul pân-la unul, au înconjurat casa**

5: **şi l-au chemat afară pe Lot şi i-au zis: „Unde sunt bărbaţii care-au venit la tine-asupra nopţii? Adu-ni-i afară, ca să-i cunoaştem!"**

E folosit aici un eufemism, prin *a-i cunoaşte* înţelegându-se relaţiile trupeşti. Alte ediţii ale Bibliei (1688, 1914) sunt mai explicite (*scoate-i să ne împreunăm cu ei* – Biblia 1914). „*A cunoaşte* în sensul limbajului biblic: a avea legături trupeşti (pentru prima folosire vezi 4, 1). Păcatul împotriva naturii practicat de locuitorii Sodomei şi relatat în acest episod a dat naştere termenilor de *sodomie* şi *sodomit*; viciul este aspru condamnat de morala creştină"[691].

Părinţii care comentează acest pasaj nu sunt uimiţi atât de răutatea sodomenilor, cât de statornicia în virtute a lui Lot, deşi trăia în asemenea climat. „Să nu trecem cu uşurinţă peste aceste cuvinte, nici să vedem în ele numai nebunia lipsită de iertare a sodomiţilor, ci să ne gândim şi la aceea că dreptul Lot locuia în mijlocul unor fiare atât de sălbatice, şi totuşi a strălucit şi s-a arătat atât de viguros că a putut îndura nelegiuirea lor, că n-a fugit din cetate, că a mai putut sta de vorbă cu ei"[692]. „Lot în Sodoma, în timp ce se învârtea în mare impietate, nelegiuire şi nedreptate, şi-a păstrat virtutea întreagă, fără să fie abătută într-o parte de ispitele rele"[693].

6: **Lot a ieşit la ei în faţa uşii, a închis uşa după el**

7: **şi le-a zis: „Nu, fraţilor, vă rog, nu faceţi răul!**

„Viciul care-şi primeşte numele din această naraţiune era abominabil în ochii israeliţilor (Levitic 18, 22) şi se pedepsea cu moartea (Levitic 20, 13)"[694]. Aici, însă, se vorbeşte mai mult despre homosexualitate, ca fiind păcatul cel mai evident, însă erau săvârşite şi alte păcate, cum rezultă din scrierile profeţilor Isaia, Ieremia şi Iezechiel.

8: **Iată, eu am două fete care n-au cunoscut bărbat; vi le-aduc să faceţi cu ele ce vă place, numai Acelor Oameni să nu Le faceţi nimic, de vreme ce-au intrat sub acoperişul casei mele!"**

„Neexistând probabil nici o ieşire dintre două rele, Lot îl alege pe cel mai mic. De notat că fetele nemăritate erau proprietatea tatălui lor"[695].

„Cât de mare este virtutea dreptului! Virtutea aceasta a fost mai mare decât virtutea iubirii de străini. Cine ar putea vorbi după vrednicie de dragostea dreptului acestuia, care nu şi-a cruţat nici fetele sale, numai ca să poată cinsti pe străini şi ca să-i scape din mâinile nelegiuite ale sodomiţilor"[696].

9: **Dar ei au zis către el: „Dă-te la o parte! Eşti un venetic, şi-acum faci pe judecătorul? Ţie-ţi vom face mai rău decât lor!" Şi s-au năpustit asupra lui Lot şi s-au apropiat de uşă s-o spargă.**

---

[689] *Răspunsuri către Talasie*, XXVIII
[690] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIII, 2
[691] BBVA, p. 40
[692] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIII, 3
[693] Sf. Vasile cel Mare, *Constituţiile ascetice*, XXI, 3
[694] GEN, p. 347
[695] BBVA, p. 40
[696] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIII, 3

„Ce beție cumplită! Ce mare nebunie! Aşa e pofta asta rea şi neînfrânată! Când pune stăpânire pe cuget, nu-l mai lasă să vadă ce trebuie, ci lucrează pe toate ca şi cum ar fi în întuneric, într-o luptă pe vreme de noapte"[697].

10: **Dar Oamenii Şi-au întins mâna, l-au tras pe Lot la Ei în casă şi au încuiat uşa;**

11: **iar pe oamenii care erau la uşa casei i-au lovit cu orbire, de la mic pân-la mare, aşa că s-au lăsat păgubaşi să mai caute uşa.**

Profetul Iezechiel (14, 39) arată că păcatele sodomiților au fost mândria, îmbuibarea şi trândăvia, păcate capitale, de la care se alunecă în altele, mai grele. „Sodomiții, din pricina luxului lor, au alunecat spre desfrânare; săvârşeau fără teamă adultere şi erau îndrăgostiți nebuneşte de tineri"[698]. Orbirea sodomenilor se adaugă în chip firesc orbirii în care căzuseră de bună voie. „După Philon, Sodoma înseamnă *orbire* (*Ebr*. 222; *QG* II, 43)"[699].

„Pentru că li se orbise ochiul minții, de aceea li s-a orbit şi vederea, ca să afle că nu-s de nici un folos ochii trupeşti, dacă sunt oarbe privirile minții. [...] N-au orbit numai, ci au pierdut şi puterea trupului lor. Li s-a slăbit puterea trupului, pentru că li se slăbise cea mai însemnată parte, sufletul"[700]. E orb cel ce nu vede lumina ce iradiază din semeni, ci îi socoteşte pe toți obiecte menite a-i satisface poftele.

12: **Apoi Oamenii i-au zis lui Lot: „Ai pe cineva din ai tăi aici? Pe ginerii tăi, pe fiii tăi, pe fetele tale sau pe oricine mai ai în cetate, scoate-i din locul acesta,**

13: **căci Noi avem să nimicim locul acesta, pentru că strigarea-mpotriva lor s-a suit la fața Domnului, şi Domnul Ne-a trimis să-l pierdem".**

„Dumnezeu miluieşte şi pe cei nevrednici pentru cei vrednici"[701].

14: **Atunci a ieşit Lot şi a grăit cu ginerii săi, cei ce aveau să le ia pe fetele lui, şi le-a zis: „Sculați-vă şi ieşiți din locul acesta, căci Domnul va să piardă cetatea". Ginerilor însă li s-a părut că el glumeşte.**

Cei ce aveau să le ia pe fetele lui: „contextul impune adoptarea versiunii ebraice, de vreme ce fiicele lui Lot (cele două şi singurele) locuiau în casa tatălui lor, ceea ce înseamnă, în mod sigur, că încă nu erau căsătorite efectiv"[702].

Ginerii sau, mai degrabă, logodnicii fetelor lui Lot (căci ele încă nu cunoscuseră bărbat), n-au luat în seamă amenințarea. „Iată că şi ei erau din acelaşi aluat rău! Dumnezeu, vrând să-l scape repede de înrudirea cu ei, nici n-a îngăduit să se amestece aceia cu fetele dreptului, ci i-a luat din lume mai înainte şi pe ei, împreună cu cei răi"[703].

15: **Iar în revărsatul zorilor, îl zoreau îngerii pe Lot, zicând: „Scoală, ia-ți femeia şi pe cele două fete ale tale pe care le ai [aici] şi ieşi, ca nu cumva să pieri odată cu nelegiuirile cetății!"**

16: **Cum însă el zăbovea, îngerii l-au apucat de mână, pe el şi pe femeia lui şi pe cele două fete ale lui, Domnul având milă de el.**

17: **Şi a fost că după ce l-au scos afară, [unul din Ei] a zis: „Scapă-ți viața! Să nu te uiți înapoia ta, nici să te opreşti în Câmpie, ci scapă la munte, ca nu cumva să fii mistuit împreună cu ei!"**

Muntele, față de câmpie, e simbolul transcendenței, al întâlnirii dintre cer şi pământ, locul cel mai înalt al ascensiunii omului. Lui Lot i s-a cerut desprinderea totală de Sodoma. „Nu e de nici un folos celor ce s-au desfăcut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate părțile de veştile

---

[697] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIII, 5
[698] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, III, 44, 1
[699] SEP 1, p. 94
[700] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIII, 5
[701] Sfântul Varsanufie, *Scrisori duhovniceşti*, 798
[702] BBVA, p. 40
[703] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIII, 6

despre ele şi, după ce au părăsit cetatea faptelor lumeşti, să se aşeze în poartă ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo”[704].

18: **Dar Lot Le-a zis: „Nu, Doamne, Te rog!**

19: **Iată că robul Tău a aflat milă-n fața ochilor Tăi şi mare-i bunăvoința pe care-o ai față de mine, mântuindu-mi viața; dar nu voi putea să fug în munte, ca nu cumva să mă ajungă prăpădul şi să mor.**

Bunăvoința: „literal: îndreptățirea. Prisosul bunăvoinței lui Dumnezeu spre a-l îndreptăți pe Lot la mântuire”[705].

20: **Iată cetatea aceasta: destul de aproape ca să fug în ea, e şi destul de neînsemnată. În ea îmi va fi scăparea. Lasă-mă să scap într-însa – aşa-i că ea nu-nseamnă mare lucru? – şi să rămân în viață!”**

21: **Şi i-a zis: „Iată, de dragul feței tale îți împlinesc şi această dorință: nu voi ruina cetatea de care vorbeşti.**

22: **Grăbeşte-te dar şi fugi în ea; că Eu nu pot face nimic până nu vei ajunge tu acolo”. De aceea s-a şi numit cetatea aceea Țoar.**

23: **Se ridica soarele deasupra pământului când Lot a intrat în Țoar.**

Lot cere să i se îngăduie un refugiu mai lesne de atins, arătând o cetate numită, de atunci, *Țoar* (= mic; neînsemnat); înainte, cetatea se numea Bela şi aflăm despre ea că ar fi fost nimicită, dacă nu-l adăpostea pe Lot. Singur Țoarul e cruțat dintre cetățile pactului Pentapolis. Istoria aceasta e pildă şi pentru noi, de a ne începe suişul cu cele uşoare. „Căci nu poate ajunge cineva uşor la viețuirea înaltă, nici nu se poate depărta de patimile care au crescut împreună cu el, ci va scăpa de ele cu încetul, dacă stăruie în râvna pentru cele bune şi în silințele de la început; dar nu va ajunge dintr-o dată la înălțime sau departe”[706]. Lot a scăpat într-o cetate, simbol al adâncului inimii, loc al comunicării între sufletul omului şi Dumnezeu.

24: **Atunci Domnul a făcut să plouă peste Sodoma şi Gomora pucioasă şi foc de la Domnul, din cer,**

„Comentariile antice (Philon, *QG* IV, 51; Iustin, *Dialogul cu Trifon* 129, 1; Irineu, *Adv. haer.* III, 6, 1; Eusebiu, *DE* V, 8) fac deosebirea între *Domnul* care revarsă foc, de la începutul versetului, şi *Domnul* de la care se revarsă focul, primul fiind Cuvântul celui de-al doilea, Dumnezeul suprem. ♦ Distrugerea Sodomei este amintită, în alte cărți biblice, ca exemplu al mâniei divine, care nimiceşte păcătoşii prin foc (după ce i-a nimicit prin apă, la potop). Ex.: Deuteronom 29, 22; Isaia 1, 9; 13, 19; Ieremia 49, 18; 50, 40; Amos 4, 11; Înțelepciunea lui Solomon 10, 6-7). Exegeții antici ştiu că există în Siria urme ale acestui dezastru (Philon, *Mos.* II, 56; *Abr.* 140-141)”[707].

25: **şi a nimicit cetățile acestea şi toată Câmpia şi pe toți locuitorii cetăților şi tot ce odrăslea din pământ.**

Dumnezeu este îndelung răbdător, dar şi Judecător drept. „A fost milă faptul că a amânat atâta timp pedeapsa şi justiție că până la urmă a pedepsit-o”[708]. Pedeapsa prin foc a fost cerută de însăşi natura păcatului săvârşit. Cei ce au ars „au dat pildă clară că focul este rodul desfrânării”[709]. Desfrânatul e mistuit, în chiar trupul său, de un foc nestins.

Patru au fost cetățile distruse, chiar dacă Scriptura aminteşte doar pe cele mai însemnate. „Textul permite să se localizeze cataclismul (probabil un cutremur de pământ însoțit de o emanație de gaze) în regiunea meridională a Mării Moarte. Alături de Sodoma şi Gomora au mai fost distruse Adma şi Țeboim”[710]. „După tradiție, partea sudică a Mării Moarte era înainte un şes

[704] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, XLVII
[705] BBVA, p. 40
[706] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr,* I
[707] SEP 1, p. 95
[708] Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu*, I, 8
[709] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, 89, 3
[710] GEN, p. 348

desfătător, în care se aflau amplasate cetățile Sodoma, Gomora, Adma și Țeboim. Pentru fărădelegile celor care viețuiau acolo, Dumnezeu i-a potopit împreună cu așezările lor, slobozind asupra lor pucioasă și foc din cer. Datorită acestui fapt s-au aprins și substanțele rășinoase care existau din abundență în subsol și, arzând acestea, locul s-a surpat, apărând ca un adevărat abis, care s-a umplut cu apa Mării Moarte, care avea până atunci o întindere mult mai mică”[711].

26: **Femeia lui [Lot] însă s-a uitat înapoi și s-a prefăcut în stâlp de sare.**

„Consecința nesupunerii față de porunca din versetul 17”[712]. Până azi, o figurină din rocă de sare e numită de către localnici *Soția lui Lot*, fiind situată pe coasta apuseană a Mării Moarte, în Muntele Usdum. „Philon vede în întoarcerea femeii semnul unei greșeli grave: femeia se întoarce spre lucrurile materiale, ea dorește să se întoarcă în Sodoma, regretă Sodoma (*QG* IV, 52; *Fuga* 121-125; *Leg*. III, 213). După Înțelepciunea lui Solomon, stâlpul de sare este un memorial al sufletului necredincios. Iisus o citează pe femeia lui Lot ca exemplu al celui care are grijă de bunurile sale, în mod egoist, desigur (Luca 17, 31-33; Marcu 13, 16). Irineu dă stelei o conotație pozitivă, identificând-o cu Biserica statornică, *sarea pământului* (*Adv. haer*. IV, 31, 1 și IV, 33, 9). ♦ Formula *a nu se uita înapoi*, susținută de cuvântul lui Iisus din Luca 9, 62, devine o temă importantă a teologiei spirituale a lui Origen, care apropie cuvintele respective de Filipeni 3, 13 (*a tinde înainte*) (*Hom. Ier*. XIII, 3). Aceeași temă, a *epectazei* (*avansarea/tinderea înainte*, *progresarea necurmată*) va deveni una din principalele teme la Grigorie al Nyssei. Cf., de asemenea, pentru exemplul femeii lui Lot, Chiril al Ierusalimului, *Cat. Myst*. I, 8”[713].

Purtând de regulă conotații pozitive, *sarea* poate însemna și ariditate. „Am primit în scris că femeia aceea a fost prefăcută în piatră, pentru că iubea Sodoma; că sodomenii nu credeau în Dumnezeu; iar cei care nu cred în Dumnezeu sunt îngrețoșați la inimă și fără judecată”[714]. „Dumnezeu privește chiar gândurile noastre. Că a lăsat fără de simțire pe femeia lui Lot numai că s-a întors de buna sa voie spre răutatea cea lumească; a prefăcut-o în piatră sărată, a încremenit-o, ca să nu meargă mai departe; n-a făcut-o statuie fără de interes și fără de rost, ci în stare să îmbunătățească și să deștepte pe omul care știe să privească lucrurile în chip duhovnicesc”[715]. „Cel care a auzit odată pentru totdeauna vestea cea bună, în clipa în care a cunoscut adevărul, să nu se mai întoarcă înapoi ca femeia lui Lot, nici la viața de mai înainte, de care era legat prin simțuri, și nici să mai alerge iarăși la erezii”[716]. „Nu e, așadar, de nici un folos a se lepăda de lucruri cei ce nu stăruie în această judecată, ci se întorc necontenit spre cele părăsite, vădindu-și dragostea față de ele, ca femeia lui Lot”[717]. „Nu picioarele tale, ci obiceiurile tale să n-o ia înapoi. [...] Urcând, mergi drept înainte, căci înapoi nu există siguranță. În sus e calea, în jos prăpastia. Este greu de urcat și primejdios de coborât”[718]. Sfântul Ioan Scărarul îndeamnă: „Să ne sârguim să urmăm nu pilda soției lui Lot, ci pe a lui Lot însuși. Căci sufletul, întorcându-se de unde a ieșit, se va strica asemenea sării și va rămâne nemișcat (nelucrător)”[719]. „Mintea slabă și nebărbătească, al cărei tip e femeia, se face tot mai netrebnică prin întoarcerile la păcat. Căci aceasta cred că o arată prefacerea în stâlp de sare, care e simbolul simțirii ce se usucă și al minții ce tinde să se întoarcă la idioție și a ajuns până la ultima nesimțire”[720]. „N-a fost mântuit Lot și cu fetele lui pentru că au fugit în munte? Femeia lui însă s-a prefăcut în stâlp de sare, fiind făcută de rușine pentru vecie, pentru că a mai păstrat în sufletul ei

---

[711] AB, p. 82
[712] BBVA, p. 40
[713] SEP 1, p. 96
[714] Clement Alexandrinul, *Cuvânt de îndemn către elini*, 103, 4
[715] Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 61, 4
[716] Clement Alexandrinul, *Stromate*, VII, 93, 4
[717] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, LIII
[718] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXIX, 21
[719] *Scara*, III, 13
[720] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I

dorințele cele rele de a se întoarce la viața ei trecută. Ai grijă de tine însuți, nu te mai întoarce la cele ce ai lăsat! Dimpotrivă, fugi în munte, la Iisus Hristos, la piatra cea tăiată fără ajutorul mâinilor (Daniel 2, 34-35), care a umplut toată lumea”[721].

27: **Iar dis-de-dimineață a alergat Avraam la locul unde stătuse-n fața Domnului**

28: **și, cătând spre Sodoma și Gomora și spre tot ținutul Câmpiei, iată c-a văzut fumegarea pământului ridicându-se ca fumul unui cuptor.**

29: **Şi așa a fost că, atunci când a prăpădit Dumnezeu toate cetățile din părțile acelea, Dumnezeu Și-a adus aminte de Avraam și l-a scos pe Lot din mijlocul prăpădului, atunci când a prăpădit Dumnezeu cetățile unde trăia Lot.**

Din nou e subliniată puterea rugăciunilor drepților pentru ceilalți.

30: **Iar Lot a ieșit din Țoar și s-a așezat în munte, împreună cu cele două fete ale sale, căci se temea să locuiască în Țoar; și a locuit într-o peșteră, el și cele două fete ale sale.**

„Acest apendice reproduce o tradiție moabită și amorită. Gloria unei astfel de ascendențe se răsfrângea și asupra popoarelor respective. Asemenea lui Tamar (Facerea 38), fiicele lui Lot acționează nu din lipsă de pudoare, ci din impulsul puternic de perpetuare cu orice preț al stirpei”[722].

Cum i se ceruse să urce în munte, Lot se aștepta ca și Țoarul să fie nimicit, motiv pentru care s-a retras într-o peșteră. Tip al uterului matern, peștera e legată de origini, renaștere și inițiere.

31: **Și cea mai mare a zis către cea mai mică: „Tatăl nostru e bătrân, iar în ținutul acesta nu-i nimeni care să intre la noi, așa cum se obișnuiește-n tot pământul.**

Tatăl nostru e bătrân: „în sensul: e prea bătrân spre a mai umbla să ne caute nouă bărbați”[723]. „Versetul presupune că unicii supraviețuitori ai cataclismului au fost Lot și fiicele sale”[724] sau, mai exact, că aceasta era încredințarea lor.

32: **Haidem dar să-l îmbătăm pe tatăl nostru cu vin și să ne culcăm cu el; și astfel din tatăl nostru să ne ridicăm urmași”.**

33: **Și-n noaptea aceea l-au îmbătat pe tatăl lor cu vin; și a intrat cea mai mare și-n chiar noaptea aceea s-a culcat cu tatăl ei; dar el nu și-a dat seama când s-a culcat cu ea și când s-a sculat.**

34: **Iar a doua zi a zis cea mai mare către cea mai mică: „Iată, eu m-am culcat azi-noapte cu tatăl meu; să-l îmbătăm și-n noaptea asta cu vin și du-te să te culci și tu cu el; și astfel să ne ridicăm urmași din tatăl nostru!”**

35: **Și l-au îmbătat pe tatăl lor cu vin și-n noaptea aceea; și a intrat și cea mai mică și s-a culcat cu el; dar el nu și-a dat seama când s-a culcat ea și când s-a sculat.**

36: **Astfel amândouă fetele lui Lot au rămas grele de la tatăl lor.**

Fiicele lui Lot, socotind că doar ei trei au mai rămas în viață din neamul lor, căci nu cunoșteau aria calamității, decid să-l îmbete pe Lot pentru a se împreuna cu el, dorind să-și perpetueze neamul. „Incestul lui Lot: episodul vrea să explice originea a două popoare, moabiții și amaniții, despre care se va spune, în Deuteronom 23, 4, că vor fi excluși din adunarea Domnului. Nici Septuaginta, nici Textul Masoretic nu transmit un blam împotriva acestui incest, dat fiind că Lot nu este conștient de el, iar fiicele acționează din necesitate, pentru a-și asigura posteritatea. Philon totuși le condamnă pe cele două fiice pentru faptul de a-și fi dorit copii peste voința lui Dumnezeu (*Post.* 175-177). De aceea copiii vor fi blestemați. Irineu transmite o cu totul altă interpretare a episodului: Lot este figura Tatălui unic (în polemică anti-

[721] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, I
[722] GEN, p. 348
[723] BBVA, p. 41
[724] GEN, p. 348

marcionistă), iar fiicele sale reprezintă *cele două Testamente* (*Adv. haer.* IV, 31, 2-3). În această cheie, Lot ar fi chiar figura lui Hristos, în care-şi au originea ambele Testamente"[725].

Comentatorii acestui loc condamnă uneori hotărârea fiicelor, dar e şi o altă viziune. „Uită-te bine la scopul urmărit de ele şi scuteşte-le de orice vină. Au socotit că prăpădul cuprinsese tot pământul şi n-a mai rămas nimeni în viaţă; apoi s-au uitat la bătrâneţele tatălui lor"[726]. În ce-l priveşte pe Lot, „fetele lui au făcut asta înşelându-l cu vin; prin asta a arătat că nu l-ar fi putut convinge pe tatăl lor să facă asta"[727].

37: **Cea mai mare a născut un fiu şi i-a pus numele Moab, zicând: „Este din tatăl meu". Acesta e tatăl Moabiţilor, care sunt şi-n ziua de azi.**

Este din tatăl meu: „etimologia îi aparţine Septuagintei prin aceea că numele lui Moab e apropiat de **me'ab** = ieşit din tată. Altfel, Vechiul Testament menţionează acest nume numai cu înţelesul de ţară sau popor"[728]. „Geografic, [numele] se referă la Iordania de est, unde se găsea o populaţie înrudită cu israeliţii"[729]. Urmaşii lui *Moab* (= de la tată; sămânţa tatălui) erau o populaţie numeroasă în vremea Exodului. Din acest neam va fi Rut moabiteanca, strămoaşă a Mântuitorului Hristos.

38: **Şi a născut şi cea mai mică un fiu şi i-a pus numele Ben-Ammi, zicând: „Acesta-i fiul neamului meu". Acesta e tatăl Amoniţilor, care sunt şi-n ziua de azi.**

Din *Ben-Ammi* (= fiul poporului meu) se trag Amoniţii, alt popor canaanit. „Amoniţii au ocupat teritoriul din nord-estul Mării Moarte, în jurul localităţii Rabat-Amon (Deuteronom 3, 11), actualul Aman. Născuţi din incest, atât Amoniţii cât şi Moabiţii au fost adversari permanenţi ai Evreilor, deşi erau înrudiţi cu aceştia prin Lot, strămoşul rămas inocent prin inconştienţa cu care săvârşea păcatul"[730].

Moabiţii şi Amoniţii revin adeseori în scrierile Vechiului Testament, ei aflându-se în continuă dispută cu poporul Israel.

CAPITOLUL 20 – *Avraam în Gherar.*

1: **De acolo a plecat Avraam spre ţinutul Negheb şi s-a aşezat între Cadeş şi Şur; şi a locuit o vreme în Gherar.**

Avraam s-a mutat către hotarul de miazăzi al Canaanului, între *Cadeş* (= sfânt; consacrat) şi *Sur* (= zid; fugă), în *Gherara* (= primejduirea străbunei). Despre Negheb s-a vorbit la 12, 9. „Acest capitol este inserţia unui document elohist în trama narativă iahvistă şi prezintă un eveniment paralel cu cel din 12, 10-20, dar fără să ţină seama de cronologia contextului, în sensul că Sarra nu mai era demult femeie tânără. Accentul principal însă cade pe ideea că Dumnezeu intervine la timp întru apărarea moralei ameninţate de precauţii premature şi inutile"[731].

2: **Şi a zis Avraam despre Sarra, femeia sa: „Mi-e soră", căci se temea să spună: „E femeia mea", ca nu cumva bărbaţii acelei cetăţi să-l omoare din pricina ei. Iar Abimelec, regele Gherarului, a trimis şi a luat-o pe Sarra.**

Capitolul acesta prezintă multe asemănări cu episodul coborârii lui Avraam în Egipt. *Abimelec* (= tatăl este rege) e un nume generic pentru regii filisteni. Filistenii au ocupat coastele de sud-vest ale Palestinei abia în secolul al XIII-lea î. Hr., dar grupuri izolate de filisteni pătrunseseră în zonă cu multe secole înainte.

[725] SEP 1, p. 96
[726] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIV, 4
[727] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLIV, 4
[728] BBVA, p. 41
[729] GEN, p. 348
[730] BBVA, p. 41
[731] BBVA, p. 41

„Philon interpretează alegoric episodul din acest capitol. Avraam este *înțeleptul*, iar Sarra, *virtutea* care îi aparține de drept înțeleptului (*QG* IV, 61). Origen merge mai departe şi vede în episod inițierea întru înțelepciune/credință a lui Abimelec, care devine astfel *typos*-ul Bisericii neamurilor (*Hom. Gen.* VI)”[732].

3: **Dar Dumnezeu a intrat la Abimelec noaptea-n vis şi i-a grăit: „Iată, tu ai să mori din pricina femeii pe care ai luat-o, căci ea are bărbat”.**

4: **Dar Abimelec, care nu se atinsese de ea, a zis: „Doamne, vei ucide Tu oare chiar şi oameni drepți?**

SEP 1 are *neştiutor şi drept*: „Abimelec nu ştie că Sarra este soția lui Avraam. Se introduce ideea de greşeală fără voie”[733].

5: **Oare acela nu mi-a spus chiar el: E sora mea!? Ba şi ea mi-a spus: Mi-e frate!... Eu cu inimă curată şi cu mâini nevinovate am făcut aceasta”.**

Din relatare, pare superioară atitudinea lui Abimelec față de cea avută odinioară de Faraon. Din faptul că Egipteanul şi Filisteanul sunt avertizați de Dumnezeu, Sfântul Dionisie Areopagitul trage concluzia că fiecare popor, chiar idolatru, are câte un înger păzitor[734].

6: **Iar Dumnezeu i-a grăit în vis: „Ştiu şi Eu că tu cu inimă curată ai făcut aceasta, şi Eu sunt Cel ce te-a ferit să păcătuieşti împotriva Mea; iată de ce nu ți-am îngăduit să te atingi de ea.**

„Abimelec are *inima curată*. Origen (*Hom. Gen.* VI) vede aici superioritatea lui Abimelec față de Faraon”[735].

7: **Şi acum, dă-i omului femeia înapoi, căci el e proroc şi se va ruga pentru tine şi vei trăi; dar dacă nu o dai înapoi, să ştii că negreşit vei muri, tu şi toți ai tăi”.**

Dumnezeu îl numeşte pe Avraam *prooroc*. Prooroc, sau profet (gr. *profitis*), traduce ebraicul **nabi**, apropiat de arabul **naba'a** (= a vesti) ori de siriacul **nabu** (= a chema; a vesti). Sensul termenului ebraic e acela de *vestitor al voii lui Dumnezeu*, iar în cazul de față acela de *persoană ce are relații privilegiate cu Dumnezeu.* „Avraam este numit *profet*. Despre acest titlu conferit lui Avraam, cf. Philon, *Her.* 258 (orice om virtuos este profet) şi *QG* IV, 66. După acest ultim pasaj, Avraam şi-a dovedit harul profetic prin aceea că a ştiut dinainte că Abimelec nu se va atinge de Sarra”[736].

8: **Şi sculându-se Abimelec a doua zi de dimineață, i-a chemat pe toți slujitorii săi şi-n auzul lor a povestit toate acestea; şi ei, toți oamenii, foarte s-au înfricoşat.**

9: **Şi l-a chemat Abimelec pe Avraam şi i-a zis: „Ce ne-ai făcut? Cu ce ți-am greşit eu de-ai adus asupra mea şi-asupra regatului meu un păcat atât de mare? Tu mi-ai făcut un lucru pe care nimeni nu l-ar face!”**

10: **Şi a mai zis Abimelec către Avraam: „Ce-ai urmărit de-ai făcut una ca asta?”**

11: **Iar Avraam a zis: „Am crezut că prin ținutul acesta lipseşte frica de Dumnezeu şi că voi fi omorât din pricina femeii mele.**

Frica de Dumnezeu: astfel a fost tradus „un termen foarte bogat semantic, **θεοσέβεια**, care corespunde cel mai exact lui *pietas* latin (*respect față de Dumnezeu, față de sacru*, din care decurge respectul față de semeni etc.). Acest termen grecesc apare doar aici în tot Pentateuhul pentru a traduce ebr. **yireath elohim**; în restul cazurilor, apare **φόβος θεου**”[737]

12: **Şi apoi, ea îmi este într-adevăr soră după tată, dar nu şi după mamă, şi mi-a devenit soție.**

---

[732] SEP 1, p. 97
[733] SEP 1, p. 97
[734] Cf. *Despre ierarhia cerească*, IX, 4
[735] SEP 1, p. 97
[736] SEP 1, p. 97
[737] SEP 1, p. 98

Avraam afirmă că Sarra nu-i e soră *şi după* mamă: „variantă textuală: *e fiica tatălui meu, dar nu şi fiica mamei mele*”[738]. „După Philon şi Clement Alexandrinul, Sarra, virtutea, se înrudeşte cu *gena* masculină a omului, nu cu cea feminină (*Her*. şi *Stromate* VI, 101, 2)”[739].

13: **Dar a fost că atunci când Dumnezeu m-a scos din casa tatălui meu ca să pribegesc, am zis către ea: Iată binele pe care mi-l vei face: în tot locu-n care vom merge, zi despre mine: E fratele meu!”**

14: **Atunci a luat Abimelec o mie de sicli de argint, vite mari şi mici, robi şi roabe, şi le-a dat lui Avraam; şi i-a înapoiat-o pe Sarra, femeia sa.**

Sicli: Septuaginta vorbeşte de *didrahme* (două drahme greceşti). „Din pasaj nu se înțelege bine dacă didrahmele sunt un dar separat de darurile în natură (oi, viței etc.) sau dacă acestea din urmă valorează, împreună, o mie de didrahme [sicli]. Textul Masoretic nu menționează suma”[740].

15: **Şi a zis Abimelec către Avraam: „Iată, țara mea îți stă înainte! locuieşte unde-ți place!”**

16: **Iar către Sarra a zis: „Iată că-i dau fratelui tău o mie de sicli de argint; aceasta-ți va fi spre cinstea feței tale pentru toți cei din preajma ta: tuturor te-ai dovedit nevinovată”.**

Prin despăgubire, e îndepărtată dezonoarea de pe Avraam şi Sarra. „Text ebraic deteriorat, de unde mai multe variante de transcriere şi traducere. Vulgata a acreditat formularea: (cei o mie de sicli) *vor fi ca un văl pe ochi pentru cei ce sunt împrejurul tău şi pentru lumea toată*. Cei o mie de sicli reprezintă reparația pe care regele i-o datorează Sarrei şi mărturia că este, în continuare, o femeie onorabilă”[741]. „Darul făcut de Abimelec este reparatoriu; el încearcă să restaureze cinstea Sarrei în ochii celorlalți. Textul Masoretic spune foarte plastic: darul acesta *va fi pentru tine ca un văl dinaintea tuturor tovarăşilor tăi*. Darul o va reabilita, aşadar, pe femeie”[742]. Dacă Anania încheie versetul cu: *tuturor te-ai dovedit nevinovată*, SEP 1 are: *şi spune adevărul întreg*: „(sau *despre toate*). Unii Părinți (Didim, Eusebiu al Emesei) înțeleg *spune tot ce s-a întâmplat între noi* (Abimelec vrea mărturia Sarrei despre curăția lui). Se mai poate înțelege însă şi altfel: de acum înainte să spui tot adevărul, cum că eşti soția lui Avraam”[743].

17: **Avraam s-a rugat lui Dumnezeu, şi Dumnezeu a vindecat pe Abimelec, pe femeia lui şi pe roabele lui, şi ei au devenit în stare să aibă copii;**

„Origen (*Hom. Gen.* VI, 3) interpretează alegoric figura soției lui Abimelec: este simbolul filozofie înconjurată de *artele liberale* (slujitoarele sale). Avraam ar fi dorit ca şi alte popoare să se înfrupte din înțelepciune (Sarra), dar vremurile nu erau coapte încă. Păgânii vor trebui să aştepte moartea lui Iisus pentru a se putea căsători legitim cu înțelepciunea şi a face copii (credincioşii din Biserica creştină)”[744].

18: **căci din pricina Sarrei, femeia lui Avraam, Domnul făcuse neroditor tot pântecele din casa lui Abimelec.**

Haremul lui Abimelec fusese lovit cu sterilitate, aceasta fiind *moartea* de care vorbise Dumnezeu.

CAPITOLUL 21 – *Naşterea lui Isaac. Ismael e alungat.*

[738] BBVA, p. 42
[739] SEP 1, p. 98
[740] SEP 1, p. 98
[741] BBVA, p. 42
[742] SEP 1, p. 98
[743] SEP 1, p. 98
[744] SEP 1, p. 98

1: **Domnul a cercetat-o pe Sarra după cum îi spusese, Domnul a făcut pentru Sarra după cum îi vestise.**

„*A cercetat-o*: verbul **επισκέπτομαι**, *a vizita*, *a cerceta*, *a se interesa de cineva*, se încarcă, în Septuaginta, cu o valoare religioasă: Dumnezeu vizitează pe cineva, fie pentru a-i aduce o veste bună, fie pentru a-i anunța o pedeapsă”[745].

2: **Sarra a zămislit și i-a născut lui Avraam un fiu la bătrânețe, la vremea despre care-i vorbise Dumnezeu.**

„Pentru creștini (Ioan Gură de Aur, între alții), Sarra simbolizează Biserica, plină de *copii/credincioși*, după ce a fost stearpă”[746].

E prefigurată taina Nașterii Domnului: „Sarra era stearpă și-i încetase cele femeiești și a născut contrar legilor firii. Așadar, dacă cea stearpă a născut contrar legilor firii, atunci a născut și Fecioara”[747].

3: **Și Avraam i-a pus numele Isaac fiului ce i se născuse, pe care Sarra i-l născuse.**

4: **Și Avraam l-a tăiat împrejur pe Isaac, fiul său, în ziua a opta, după cum îi poruncise Dumnezeu.**

5: **Avraam însă era de o sută de ani când i s-a născut Isaac, fiul său,**

Trecuseră 25 de ani de la plecarea din Haran, timp în care Avraam a așteptat împlinirea făgăduinței. Fiul născut din credință e dobândit la 100 de ani, un dublu Jubileu.

6: **iar Sarra a zis: „Mi-a dat Dumnezeu de ce să râd; că oricine va auzi de asta, îmi va surâde”.**

Aici e vorba evident despre un râs ce exprimă bucuria și uimirea; totodată e un joc de cuvinte pe baza numelui *Isaac* (= râs; bucurie). „După Philon este vorba de râsul curat și senin al sufletului plin de virtuți; după Origen (și Luca 6, 21) este vorba de bucuria făgăduită creștinilor prin botez (*Hom. Ier*. XX, 6)”[748].

7: **Și a adăugat: „Cine i-ar fi putut spune lui Avraam că Sarra va alăpta prunci la sân? Iată însă că i-am născut fiu la bătrânețele lui!”**

Cuvintele Sarrei par o cântare de bucurie.

8: **Și dacă pruncul a crescut, a fost înțărcat. Iar Avraam a făcut mare ospăț în ziua-n care-a fost înțărcat Isaac, fiul său.**

9: **Văzând însă Sarra că fiul egiptencei Agar, pe care acesta i-l născuse lui Avraam, face glume pe seama lui Isaac, fiul ei,**

„Origen i-a consacrat o întreagă omilie lui Ismael (*Hom. Gen*. VII). Tradiția ebraică îl tratează cu severitate pe fiul lui Agar; pentru creștini, el reprezintă sinagoga (cf. Galateni 4, 29-30), dar, datorită episodului descoperirii fântânii cu apă vie în plin deșert, el poate fi interpretat și ca figură baptismală. ♦ Cuvintele *se juca împreună cu Isaac, fiul ei*[749] nu apar în Textul Masoretic. Ele justifică, în Septuaginta, enervarea Sarrei. În ebraică verbul **țahaq** *a se juca* evocă numele lui Isaac, așa încât Sarra presimte că Ismael îi poate lua locul lui Isaac”[750].

10: **a zis către Avraam: „Alung-o pe roaba aceasta, și pe fiul ei!; căci fiul acestei roabe nu va fi moștenitor laolaltă cu fiul meu, cu Isaac!”**

E greu să ne împăcăm cu atitudinea Sarrei! Dacă s-ar părea că Ismael a fost ironic sau batjocoritor cu Isaac, Biblia 1914 traduce diferit: *Și văzând Sarra pe fiul Agarei Egiptencii, care se născuse lui Avraam, jucându-se cu fiul său…* Doar sensul mistic al cererii Sarrei îi poate aduce acesteia circumstanțe atenuante: „Dumnezeiasca profeție ne învață că aceasta privește mai mult moștenirea virtuților decât a avuției”[751].

---

[745] SEP 1, p. 99

[746] SEP 1, p. 99

[747] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 28

[748] SEP 1, p. 99

[749] Cum a tradus SEP 1 și, vom vedea mai jos, Biblia 1914. Anania are: *face glume pe seama lui Isaac.*

[750] SEP 1, p. 99

[751] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXXIII, 8

11: **Dar lui Avraam i-a căzut tare greu cuvântul acesta pe seama fiului său.**

12: **Dumnezeu însă a zis către Avraam: „Să nu-ți pice greu cuvântul asupra băiatului şi asupra roabei [tale]; toate câte-ți va spune Sarra, ascultă de vorba ei, căci numai cei din Isaac se vor numi urmaşii tăi.**

„Ultima parte a versetului e citată în Romani 9, 7 şi Evrei 11, 18”[752].

13: **Dar şi pe fiul acestei roabe îl voi face neam mare, pentru că şi el e din sămânța ta”.**

„Ce altceva era în Isaac, dacă nu moştenirea sfințeniei, care înnobilează pe tată? Desigur, l-a făcut pe fiul roabei mai mare peste neamuri, ca şi cum i-ar dărui cele simple ale moştenirii. Dar fiului Sarrei i-a dat îndoit, fiindcă lui i-au fost dăruite nu numai cele vremelnice, ci chiar cele cereşti şi veşnice”[753]. Alungarea Agarei are şi un sens profetic: „Agar şi Sarra sunt chipurile celor două Testamente. Şi pe slujnică o aseamănă cu maica Iudeilor, adică cu Ierusalimul de pe pământ, fiindcă era supusă legilor robiei şi nu se distingea prin duhul liber. Iar de cea dintâi şi liberă, adică de Sarra, care se tălmăceşte de aceea şi *Stăpână*, zice că purta chipul Ierusalimului înalt şi de sus şi ne spune în mod clar că s-a făcut maica celor îndreptați prin credință şi chemați din făgăduința lui Dumnezeu ca să fie fiii lui Avraam”[754].

14: **Atunci s-a sculat Avraam dis-de-dimineață, a luat pâine şi un burduf cu apă şi i le-a dat Agarei; şi punându-i copilul pe umeri, i-a dat drumul. Iar ea, plecând, a rătăcit prin pustiul Beer-Şeba.**

„Pentru Origen, apa din burduf reprezintă litera Legii, care se va isprăvi la un moment dat (*Hom. Gen.* VIII, 5). ♦ Intrigă gestul lui Avraam de a-l pune pe Ismael *pe umărul* lui Agar, dat fiind că Ismael avea deja cincisprezece ani (cf. Facerea 16, 16). De fapt, toată scena pare exagerată. Ismael pare un copil abia născut”[755].

„Dumnezeiescul Avraam, biruit de legea iubirii de copil, voia să poarte grijă de Ismail. Dar fiindcă prezicerea dumnezeiască îl îndemna să şi-l alipească numai pe Isaac, de care era legată făgăduința, a slobozit pe Agar şi i-a poruncit să părăsească odată cu pruncul casa stăpânului, arătându-se prin aceasta de mai înainte taina lui Hristos ca chip al legii”[756]. Ismael, ca întâi născut, este tip al legii mozaice. El face apoi loc Legii celei noi, închipuită de Isaac. Deşi părinte al arabilor, Ismael, în cazul de față, închipuie pe Israel, iar Isaac, chiar dacă e strămoş trupesc al Israeliților, închipuie poporul creştin. „A suportat greu Avraam plecarea Agarei, dar a lăsat-o la porunca lui Dumnezeu. Căci a întristat cu adevărat pe Sfinții Apostoli şi Evanghelişti căderea lui Israil. Dar s-au despărțit, şi nu fără voie, de el, pentru voia lui Dumnezeu şi pentru iubirea lui Hristos”[757].

Alungarea Agarei este, totodată, şi eliberarea sa din robie. Urmaşii săi vor fi oameni liberi, de aceeaşi cinste cu urmaşii Sarrei. Inițial, ea a rătăcit în pustiul *Beer-Şeba* (= fântâna celor şapte; fântâna jurământului), „oază în deşertul Negeb, vechi locaş de cult canaanit al *Dumnezeului timpurilor de început*, preluat apoi de israeliți. Ocupă un loc important în istoriile lui Avraam, Isaac şi Iacov”[758].

15: **Când însă s-a sfârşit apa din burduf, ea şi-a părăsit copilul sub una dintre tufe**

16: **şi s-a dus şi s-a aşezat în preajma lui ca la o bătaie de arc, căci îşi zicea: „Nu vreau să-mi văd copilul murind”. Şi-n timp ce ea şedea acolo-n preajmă, el şi-a ridicat glasul şi a plâns.**

---

[752] SEP 1, p. 99
[753] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXXIII, 8
[754] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
[755] SEP 1, pp. 99-100
[756] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
[757] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
[758] GEN, p 348

„În Textul Masoretic, Agar este cea care *strigă şi plânge*. Versiunea Textului Masoretic e mai logică, dat fiind că Ismael are deja cincisprezece ani, şi nu se poate comporta ca un prunc”[759].

17: **Şi Dumnezeu a auzit glasul copilului de-acolo unde era, şi îngerul lui Dumnezeu a chemat-o din cer pe Agar şi a zis: „Ce e Agar? Nu-ţi fie teamă, fiindcă Dumnezeu a auzit glasul copilului din locul unde este!**

18: **Scoală-te, ridică băiatul şi ţine-l strâns de mână, căci popor mare voi face din el!”**

19: **Atunci i-a deschis Dumnezeu ochii şi ea a văzut o fântână cu apă; şi s-a dus şi şi-a umplut burduful cu apă şi i-a dat copilului să bea.**

„Pentru Grigorie al Nyssei, episodul prefigurează botezul creştin: copilul muribund este salvat de apa *vie* care ţâşneşte în chip miraculos (*In diem luminum*). Cf. şi Origen, *Hom. Gen.* VII, 6”[760].

20: **Şi Dumnezeu era cu băiatul; el a crescut mare, a locuit în pustiu şi a devenit vânător cu arcul.**

Vânătoarea indică o fire aprigă, dar şi căutarea spirituală şi distrugerea tendinţelor nefaste; toate acestea se potrivesc arabilor, urmaşii lui Ismael.

21: **În pustiul Faran a locuit, iar mama sa i-a luat femeie din ţara Egiptului.**

Ismael a locuit în *Faran* (= podoabă; frumuseţe; glorie; frunziş bogat), pustie în nordul Peninsulei Sinai, la sud-vestul Mării Moarte.

22: **Şi a fost că-n vremea aceea Abimelec, împreună cu Ahuzat, fratele său de mână, şi cu Ficol, căpetenia oştirii sale, a zis către Avraam: „Dumnezeu e cu tine în tot ceea ce faci.**

Fratele său de mână: „referinţa la acest Ahuzat e specifică Septuagintei. Înţelesul propriu al grecescului **nymfagogos** este: *cel ce conduce mireasa la mirele ei*, deci un intim al mirelui; în speţă: prietenul (fratele de mână) al lui Abimelec, care i-o adusese acestuia pe Sarra. În înţeles mai larg: om de casă; bărbat de încredere”[761]. Continuă cuvântul lui Abimelec către Avraam:

23: **Jură-mi acum şi aici pe Dumnezeu că nu vei fi răuvoitor, nici cu mine, nici cu cel născut din mine, nici cu cel din numele meu, ci că faţă de mine şi de ţara-n care te-ai aşezat vei arăta aceeaşi bunăvoinţă pe care am arătat-o eu faţă de tine!”**

24: **Răspuns-a Avraam: „Jur!”**

Abimelec, *Ahuzat* (= moştenitorul fratelui) şi *Ficol* (= glasul tuturor) cer lui Avraam să jure că nu va face nici un rău Filistenilor. De aici se vede şi numărul redus al Filistenilor, din moment ce vor să se asigure de neostilitatea tribului condus de Avraam. Un *regat* în înţelesul de mai târziu n-ar fi pus la socoteală un mic grup de nomazi. Aşadar, a vedea în prezenţa Filistenilor un anacronism, aşa cum o face BJ, e doar un mod de a complica lucrurile atunci când nu este necesar. Jurământul „era punctul central al încheierii unei alianţe El era însoţit de anumite gesturi şi jertfe sau daruri. Era invocat numele lui Dumnezeu (*elohim*) ca cea mai înaltă garanţie morală, de aceea încălcarea oricărui jurământ reprezenta un păcat mare. Cuvântul ebraic este pus în legătură cu **scheba** *şapte* şi interpretat ca *a sta sub influenţa a şapte lucruri*; conform tradiţiei, arabii stropeau şapte pietre cu sângele celor care încheiau un legământ. Probabil, iniţial, jurământul era însoţit de o jertfă a şapte animale (cf. v. 28). Apropierea celor două cuvinte stă la baza uneia dintre interpretările denumiri Beer-Şeba”[762].

25: **Avraam însă i-a cerut socoteală lui Abimelec, pentru o fântână de apă care-i fusese luată cu sila de către slugile lui Abimelec.**

---

[759] SEP 1, p. 100
[760] SEP 1, p. 100
[761] BBVA, p. 42
[762] GEN, p 349

26: **Dar Abimelec i-a zis: „Nu ştiu cine ți-a făcut lucrul acesta: nici tu nu mi-ai spus mie nimic, nici eu n-am auzit decât astăzi”.**

27: **Şi a luat Avraam oi şi vite şi i le-a dat lui Abimelec şi au încheiat amândoi un legământ.**

Un legământ: „o alianță (ca între doi egali)”[763].

28: **Apoi Avraam a pus deoparte şapte mieluşele din turmă,**

29: **iar Abimelec i-a zis lui Avraam: „Ce-nseamnă aceste şapte mieluşele pe care le-ai pus deoparte?”**

30: **Răspuns-a Avraam: „Aceste şapte mieluşele primeşte-le din mâna mea pentru ca ele să-mi fie mărturie că eu am săpat această fântână”.**

31: **De aceea s-a şi numit locul acela Beer-Şeba, pentru că acolo au jurat ei amândoi.**

„Beer-Şeba: *Fântâna Jurământului*. O speculație etimologică ebraică permite şi traducerea: *Fântâna celor şapte* (în referire la versetele 28-30)”[764].

32: **Şi astfel au făcut ei legământul de la Beer-Şeba. Iar Abimelec, împreună cu Ahuzat, fratele său de mână, şi cu Ficol, căpetenia oştirii sale, s-au ridicat şi s-au întors în țara Filistenilor.**

„Autorul vorbeşte despre Filisteni din perspectiva epocii sale. În realitate, acest popor – originar din Marea Egee – a ocupat sudul Palestinei mult după Avraam, către mijlocul secolului XI î. Hr.”[765]. Dar, cum am mai spus, grupuri de Filisteni pătrunseseră deja în Canaan încă din vremea patriarhului Avraam.

Legământul a fost pecetluit lângă fântâna Beer-Şeba. În preajma fântânii era o aşezare purtând acelaşi nume, aşezare devenită, în timp, destul de importantă. O fântână foarte adâncă ce datează dinaintea construirii cetății e prezentă şi azi, dar nu e sigur că ar fi fântâna săpată de Avraam. Beer-Şeba se află la 43 km sud-est de Hebron, fiind punctul cel mai meridional al Iudeii.

33: **Iar Avraam a sădit o dumbravă la Beer-Şeba şi acolo a chemat numele Domnului, Dumnezeu-Cel-Veşnic.**

O dumbravă: „mai exact: o cultură vegetală. Textul Ebraic însă se referă la plantarea unui singur copac, din familia **tamarix**, specific deşertului, care poate fi şi un arbust producător de răşină comestibilă”[766].

34: **Şi a locuit Avraam în țara Filistenilor zile multe, ca străin.**

Avraam este pretutindeni străin, de la plecarea sa din Haran. Căci cel ce urmează chemării lui Dumnezeu nu mai vede lumea aceasta ca a sa cu adevărat, ci aşteaptă dobândirea patriei făgăduite, căreia Canaanul îi este doar chip văzut.

CAPITOLUL 22 – *Isaac adus spre jertfă. Urmaşii lui Nahor.*

1: **Şi a fost că după toate acestea l-a încercat Dumnezeu pe Avraam şi i-a zis: „Avraame, Avraame!” Iar el a răspuns: „Iată-mă!”**

„Episod devenit celebru prin originalitatea, dramatismul şi frumusețea lui literară. Sfântul Pavel îi va acorda evenimentului şi o dimensiune simbolică, Isaac prefigurând jertfa şi învierea lui Iisus (Evrei 11, 17-19). Iconografia ortodoxă va introduce *Jertfa lui Avraam* în pictura altarului, ca simbol euharistic”[767]. „Tema capitolului este *punerea la încercare* a credinței lui Avraam. Este unul din cele mai extraordinare episoade din întreaga Scriptură.

[763] BBVA, p. 43
[764] BBVA, p. 43
[765] BBVA, p. 43
[766] BBVA, p. 43
[767] BBVA, p. 43

Evreii îl recită cu ocazia Anului Nou; creştinii îl citesc în cheie hristologică […]. Alte sensuri ale episodului sunt interzicerea de către Dumnezeu a jertfelor omeneşti şi identificarea unui loc de cult (Ierusalimul)”[768].

2: **Şi [Dumnezeu] i-a zis: „Ia-l pe fiul tău cel dorit, Isaac, cel pe care-l iubeşti, şi du-te în ținutul Moria şi adu-l acolo ardere-de-tot pe un munte pe care ți-l voi spune Eu!”**

Dumnezeu, după ce a socotit credința lui Avraam spre dreptate, îl lasă „să cadă iarăşi în ispită, spre probarea lui şi spre a face fără apărare puterile întunericului”[769]. „Dumnezeu nu l-a ispitit pentru că nu ştia ce va face Avraam, ci pentru ca şi cei de pe vremea lui şi cei de mai târziu şi până azi să cunoască dragostea de Dumnezeu a patriarhului, şi pentru ca să afle că Avraam s-a supus întru totul poruncilor Stăpânului”[770]. Este, desigur, cea mai grea încercare pentru Avraam. Totodată, „Avraam, marele patriarh, aduce o jertfă neobişnuită, chip al marii Jertfe”[771]. Evreii nu aduceau niciodată jertfe omeneşti, asemeni canaaniților, ceea ce făcea ca porunca să fie de neînțeles pentru Avraam; în plus, toți ai săi ar fi văzut în aceasta o ucidere; mai mult, făgăduințele dumnezeieşti erau anulate prin împlinirea poruncii acesteia. Toate aceste rațiuni nu l-au împiedicat pe Avraam să asculta glasul Domnului. Locul indicat pentru jertfă era Muntele *Moria* (= pământul cel înalt), loc pe care, ulterior, regele Solomon va ridica Sfânta Sfintelor a Templului din Ierusalim.

3: **Iar Avraam s-a sculat dis-de-dimineață, a pus samarul pe asinul său şi a luat cu sine două slugi şi pe Isaac, fiul său; şi după ce-a tăiat lemnele pentru jertfă s-a ridicat şi a plecat spre locul de care-i vorbise Dumnezeu.**

În ciuda aparentei absurdități a poruncii, Avraam porneşte s-o îndeplinească. „Cei doi slujitori care însoțesc pe bătrân şi merg până în a treia zi socotesc că sunt chipul celor două popoare chemate în robie prin lege, al lui Israil şi al lui Iuda, care socoteau că trebuie să urmeze numai poruncilor lui Dumnezeu şi Tatăl, ca aceia lui Avraam, necunoscând nici pe Fiul prin Care sunt toate, nici pe Moştenitorul Tatălui, al cărui chip preafrumos îl poartă micul Isaac, aşezat la sânul tatălui”[772].

4: **Iar în cea de-a treia zi, ridicându-şi Avraam ochii, a văzut locul de departe.**

„*Ziua a treia*: pentru creştini, prevestirea Învierii lui Hristos (cf. Origen, *Hom. Gen.* VIII, 4). Theodoret interpretează literalist-psihologic: Dumnezeu îi acordă un răgaz lui Avraam (*QG* 73). ♦ Pentru Philon şi Origen, urcarea muntelui este simbolul ascensiunii spirituale a sufletului (*Somn.* I, 61-71; *Hom. Gen.* VIII, 4-5)”[773].

5: **Şi le-a zis Avraam slugilor sale: „Voi rămâneți aici, cu asinul; eu şi băiețelul ne ducem pân-acolo, ne vom închina şi ne vom întoarce la voi”.**

„Cei doi slujitori care rămân cu măgarul sunt, după Chiril al Alexandriei, cele două popoare ale Legii, Israel şi Iuda, de care Avraam se îndepărtează provizoriu. Măgarul este simbolul încăpățânării lor. Avraam îi anunță pe cei doi că se vor întoarce, subînțelege Chiril, la sfârşitul veacurilor, când Iisus se va pogorî din cer pentru Judecată (fragmente din *Glafire*). ♦ Alți comentatori, evrei sau creştini, au înțeles fie că Avraam minte din bunătate, fie că profețeşte sfârşitul fericit al încercării”[774].

„Faptul că cei doi slujitori i-au urmat până în a treia zi şi nu li s-a îngăduit să urce la pământul cel înalt şi sfințit, ci li s-a poruncit mai vârtos să şadă acolo cu asinul, arată cum cele două popoare (Israil şi Iuda) au urmat lui Dumnezeu până la timpul al treilea, adică până la cel din urmă, în care ni S-a arătat Hristos”[775]. Înainte de Hristos au fost Legea şi Proorocii, de aceea spunem că

---

768 SEP 1, p. 101
769 Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovniceşti,* 106
770 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLVII, 1
771 Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, II, 18
772 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
773 SEP 1, p. 101
774 SEP 1, pp. 101-102
775 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III

El vine în timpul *al treilea*. Clement Alexandrinul scrie despre cele trei zile de drum până la Moria: „Prima zi este ziua vederii celor frumoase; a doua zi este ziua în care sufletul doreşte ceea ce este mai bun; în a treia zi mintea distinge cele spirituale, pentru că ochii minţii au fost deschişi de Învăţătorul care a înviat a treia zi”[776].

6: **Avraam a luat lemnele cele pentru jertfă şi le-a pus pe umerii lui Isaac, fiul său, iar el a luat în mâini focul şi cuţitul, şi amândoi au plecat împreună.**

„Deşi este vorba de un plural, creştinii interpretează *lemnele* ca simbol al crucii (Irineu, Origen, Chiril, citaţi în *catenae*). Isaac este pus deasupra lemnelor, aşa cum Iisus va fi pus pe cruce”[777].

E prefigurată jertfa Mântuitorului, dar, „Isaac n-a fost jertfit, cum a fost jertfit Domnul; a dus numai lemnele de jertfă, aşa cum Domnul a dus crucea”[778].

7: **Dar Isaac i-a grăit lui Avraam, tatăl său; i-a zis: „Tată!” Iar acesta a răspuns: „Ce este, fiule?” [Isaac] a zis: „Iată focul şi lemnele; dar mielul pentru jertfă unde este?”**

Mielul: „înţelesul general al substantivului **provaton** este *oaie*, dar, atunci când are o încărcătură simbolică (aşa ca în cazul de faţă), se traduce *miel*”[779].

8: **Iar Avraam a răspuns: „Dumnezeu va vedea El Însuşi de mielul pentru jertfă, fiule!” Şi s-au dus amândoi mai departe, împreună.**

Va vedea: „acelaşi verb înseamnă *a vedea* şi *a se îngriji*, dublă semnificaţie care pregăteşte cei doi termeni ai versetului 14”[780].

9: **Iar dacă au ajuns la locul de care-i vorbise Dumnezeu, Avraam a ridicat acolo un jertfelnic; a aşezat lemnele pe el, l-a legat pe Isaac, fiul său, şi l-a pus pe jertfelnic, deasupra lemnelor.**

„*Legarea lui Isaac*: victima consimte, după tradiţia iudaică, să fie sacrificată. Forma de aici a verbului ebraic, de la rădăcina **aqadh**, este unică în toată Biblia. A dat şi numele episodului: ***Aqedah** sau legarea lui Isaac*. [...] Meliton al Sardesului pune *legarea* lui Isaac în legătură cu legarea lui Iisus înaintea crucificării”[781].

10: **Apoi Avraam şi-a întins mâna şi a luat cuţitul ca să-şi înjunghie fiul.**

11: **Atunci îngerul Domnului a strigat către el din cer şi a zis: „Avraame, Avraame!” El a zis: „Iată-mă!”**

12: **[Îngerul] a zis: „Să nu-ţi ridici mâna asupra băiatului, nici să-i faci vreun rău, căci acum ştiu că te temi de Dumnezeu şi că de dragul Meu nu l-ai cruţat nici pe fiul tău cel iubit!”**

Cel care *află* e îngerul, nu Dumnezeu Cel atotştiutor! Posibil ca, precum în cazul lui Iov, istoria jertfirii lui Isaac să fi avut un *prolog în cer*, rămas necunoscut nouă…

13: **Şi ridicându-şi Avraam ochii, a privit; şi iată un berbec încurcat cu coarnele într-un tufiş. Şi ducându-se, Avraam a luat berbecul şi l-a adus ca ardere-de-tot în locul lui Isaac, fiul său.**

„Berbecul este o figură pascală, pentru creştini. [...] După unii Părinţi, sacrificarea, nerealizată, a lui Isaac prefigurează două aspecte consubstanţiale ale lui Iisus: divinitatea (Isaac nu moare, rămâne impasibil, precum Logosul); umanitatea (berbecul va muri pe altar aşa cum omul Iisus va muri pe cruce)”[782].

În cazul de faţă, berbecul e tip al Mielului Hristos, venit la plinirea vremii spre a Se jertfi în locul omenirii, condamnată pentru păcatele sale. „Berbecul este Cuvântul plin de linişte, de măsură şi de răbdare. Prin El se arată că înţelepciunea este jertfa cea bună,

---

776 *Stromate*, V, 73, 2
777 SEP 1, p. 102
778 Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 23, 1
779 BBVA, p. 43
780 BBVA, p. 43
781 SEP 1, p. 102
782 SEP 1, p. 102

cunoaşterea chipului de a merita şi de a câştiga bunăvoinţa prin jertfă”[783]. Avraam a devenit sacerdot: „De preoţie a fost învrednicit să aibă parte şi Avraam şi a adus lui Dumnezeu jertfă pe Isaac; şi-a jertfit propria sa inimă”[784].

14: **Avraam a numit locul acela Iahve-ire, adică „Domnul vede”, şi de aceea i se zice astăzi: „În munte Domnul va fi văzut”.**

Domnul vede: „sau *Domnul poartă de grijă*”[785]. *Domnul va fi văzut*: „sau *Domnul Se va arăta*. În unul şi acelaşi verset: Dumnezeu-proniator şi Dumnezeu-teofanic”[786]. „Tradiţia iudaică şi creştină identifică acest *loc al viziunii* cu Ierusalimul, locul de cult prin excelenţă, pentru evrei, locul crucificării lui Iisus, pentru creştini”[787].

15: **Şi îngerul Domnului a strigat a doua oară din cer către Avraam**

16: **şi a zis: „Juratu-M-am pe Mine Însumi – zice Domnul: de vreme ce tu ai făcut aceasta, şi de dragul Meu nu l-ai cruţat nici pe fiul tău cel iubit,**

17: **cu binecuvântare te voi binecuvânta, iar pe urmaşii tăi îi voi face numeroşi ca stelele cerului şi ca nisipul de pe ţărmul mării, şi urmaşii tăi vor stăpâni cetăţile duşmanilor lor;**

18: **şi prin urmaşul tău se vor binecuvânta toate neamurile pământului, pentru că ai ascultat de glasul Meu”.**

E marcat un alt progres: „Când îi face pentru a doua oară făgăduinţa, Scriptura constată că *din cer* s-a auzit glasul. Astfel, întâia făgăduinţă vine de pe pământ, a doua din cer”[788]. Cuvântul nu e o simplă repetiţie a celor făgăduite şi altă dată, ci el „arată, prin aceasta, că pentru jertfa şi patimile fiului său se garantează cu tărie făgăduinţa, anunţând limpede că pentru pătimirea lui Hristos rămâne asigurată credinţa şi pe seama poporului dintre neamuri, care *se ţinea de credinţa lui Avraam* (Romani 4, 16)”[789]. Urmaşii lui Avraam sunt comparaţi cu stelele şi cu nisipul mării. Deoarece stelele sunt izvor de lumină, iar nisipul e steril, „s-ar putea spune că imaginea cu numărul stelelor se potriveşte poporului creştin şi cea cu nisipul mării poporului evreu. Eu, însă, înclin să cred că atât un exemplu, cât şi celălalt, se pot aplica la amândouă popoarele”[790]. „Avraam a fost lăudat fiindcă n-a şovăit la auzul cuvintelor lui Dumnezeu, şi a fost răsplătit cu un foarte mare dar, socotind că din porunca lui Dumnezeu chiar şi uciderea copilului este o faptă evlavioasă”[791]. El este, în orice timp, pildă pentru dreptcredincioşi: „Cel ce a biruit cu făptuirea trupul şi simţirea şi lumea, care pricinuiesc desfacerea alipirii minţii de cele inteligibile, şi s-a apropiat în mod cunoscător numai cu mintea de Dumnezeu, unul ca acesta este un alt Avraam, arătând că are, printr-un har egal, aceeaşi pecete a virtuţii şi cunoştinţei ca şi patriarhul”[792].

19: **Astfel Avraam s-a întors la slugile sale; şi s-au sculat şi au mers împreună la Beer-Şeba; şi a locuit Avraam în Beer-Şeba.**

După acest episod, se trece la descendenţii rudelor lui Avraam din Mesopotamia:

20: **Şi a fost că după ce s-au petrecut acestea, i s-a vestit lui Avraam, spunându-i-se: „Iată că şi Milca i-a născut fii lui Nahor, fratele tău:**

21: **pe Uţ, întâiul născut, pe Buz, fratele acestuia, şi pe Chemuel, tatăl lui Aram;**

Aram „era socotit strămoşul sirienilor”[793].

22: **pe Chesed, pe Hazo, pe Pildaş, pe Idlaf şi pe Batuel.**

---

[783] Sf. Ambrozie, *Scrisori,* VIII, 3
[784] Sf. Efrem Sirul, *Cuvânt despre preoţie*
[785] BBVA, p. 44
[786] BBVA, p. 44
[787] SEP 1, p. 102
[788] Origen, *Omilii la Cartea Facerii*, IX, 1
[789] Origen, *Omilii la Cartea Facerii*, IX, 1
[790] Origen, *Omilii la Cartea Facerii*, IX, 2
[791] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, VIII, 3
[792] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, XXXIV
[793] GEN, p 349

23: **Iar lui Batuel i s-a născut Rebeca". Aceştia sunt cei opt fii pe care Milca i-a născut lui Nahor, fratele lui Avraam.**

24: **Iar ţiitoarea lui, al cărei nume era Reuma, i-a născut şi ea pe Tebah, pe Gaham, pe Tahaş şi pe Maaca.**

La peste 30 de ani de la plecarea din Haran, Avraam primeşte veşti despre fratele său Nahor. Acestuia, *Milca* (= sfat; regină), soţia sa, i-a născut opt fii: *Uţ* (= sfătuire; trăinicie), *Buz* (= dispreţ; jefuit), *Chemuel* (= adunarea lui Dumnezeu), tatăl lui *Aram* (= înălţat; nobil), *Chesed* (= cel care pustieşte), *Hazo* (= profet; descoperire), *Pildaş* (= iarbă mare; flacăra focului), *Idlaf* (= despărţit; lânced) şi *Batuel* (= locuinţa lui Dumnezeu). Batuel a născut pe Rebeca; Laban, un frate al ei, nu e amintit aici. Din ţiitoarea *Reuma* (= cea mândră; perlă), lui Nahor i s-au născut: *Tebah* (= cel rău; măcelar), *Gaham* (= negreală; ars de soare), *Tahaş* (= viezure; roşiatic) şi *Maaca* (= apăsare; subjugare; mâhnire adâncă; loc şes). Maaca: „mic stat aramaic, ce apare într-o veche listă a douăsprezece state aramaice aliate"[794].

CAPITOLUL 23 – *Moartea şi mormântul Sarrei.*

1: **Sarra a trăit o sută douăzeci şi şapte de ani – aceştia sunt anii vieţii Sarrei -**

2: **şi Sarra a murit la Chiriat-Arba, care e în vale – adică în Hebron, în ţara Canaanului. Şi a venit Avraam s-o plângă pe Sarra şi s-o jelească.**

„Doliul presupunea plângerea mortului prin bătaia cu pumnii în piept"[795].

3: **Apoi s-a ridicat Avraam de dinaintea moartei sale şi a grăit cu fiii lui Het, zicând:**

„*Fiii lui Het*: Hetiţii, popor non-indoeuropean (dar tot semiţi), al cărui centru era în Anatolia (Turcia de azi), pentru ca apoi să se extindă din Siria până-n sudul Palestinei. Important e faptul că de la ei, prin Avraam, au obţinut Evreii întâia lor proprietate în Ţara Făgăduinţei"[796].

4: **„Străin sunt eu între voi şi pribeag; daţi-mi dar în stăpânire un loc de mormânt între voi, ca s-o strămut pe răposata mea de la mine şi s-o îngrop".**

„Obţinerea locului de veci reprezintă, conform interpretării povestitorului, începutul împlinirii făgăduinţei (12, 7; 13, 15; 15, 7)"[797]. „Israeliţii acordau o mare importanţă îngropării mortului, deoarece se credea că o viaţă fericită după moarte depinde de atenţia acordată cadavrului. A rămâne neîngropat reprezenta o mare nenorocire (Isaia 14, 19 ss.), o pedeapsă a lui Dumnezeu (Deuteronom 28, 26; IV Regi 9, 10; Ieremia 7, 33; 14, 16; 16, 4-6; 19, 7; Iezechiel 29, 5). Mortul trebuia îngropat în ziua morţii, pe cât posibil într-un loc stâncos şi într-o groapă proprie a familiei"[798].

„Philon interpretează alegoric întregul episod. În privinţa acestui verset el atrage atenţia că Avraam, figura înţeleptului, cere *dobândirea unui mormânt*, nu mormântul în sine. Mormântul simbolizează, în cheie platoniciană, lucrurile trupeşti; prin urmare, înţeleptul cere dobândirea puterii de a domina lucrurile trupeşti, nu lucrurile trupeşti în sine (*QG* V, 75-78)"[799].

Murind Sarra în *Chiriat-Arba* (= oraşul celor patru; cetatea uriaşilor; cetate pătrată), Avraam a cerut loc de îngropare fiilor lui Het (hitiţi). Israeliţii acordau o mare importanţă îngropării morţilor; aceştia trebuiau îngropaţi în ziua morţii, pe cât posibil într-un loc stâncos şi într-o groapă proprie, a familiei. Sfântul Vasile cel Mare vede a fi ilustrată aici desprinderea

794 GEN, p 349
795 SEP 1, p. 103
796 BBVA, p. 44
797 GEN, p 349
798 GEN, p 349
799 SEP 1, p. 103

totală a lui Avraam de cele materiale: „Străin a fost şi Avraam şi nici pe o palmă de pământ nu era stăpân; iar când i-a trebuit pământ pentru îngropare, l-a cumpărat cu ban”[800].

5: **Iar fiii lui Het i-au răspuns lui Avraam, zicându-i:**

6: **„Nu, domnul meu, ci ascultă-ne: Tu eşti între noi un voievod al lui Dumnezeu; îngroapă-ți moarta în cel mai ales dintre locurile noastre de îngropare; nimeni dintre noi nu te va opri ca-n locul său de îngropare s-o aşezi pe răposata ta”.**

7: **Avraam s-a ridicat şi s-a plecat pân-la pământ în fața poporului acelei țări, în fața fiilor lui Het.**

8: **Şi a grăit către ei Avraam, zicând: „Dacă voi din inimă vreți ca eu să-mi îngrop răposata [şi s-o strămut] de la mine, atunci ascultați-mă şi rugați-l din partea mea pe Efron, fiul lui Țohar,**

9: **să-mi dea peştera Macpela, pe care o are-n capătul țarinei lui, dar să mi-o dea pe câți bani face ea, ca s-o am eu în stăpânire ca loc de veci în mijlocul vostru”.**

Avraam cere să cumpere peştera *Macpela* (= dublă), aflată în proprietatea hititului *Efron* (= pui de căprioară; vânat tânăr), fiul lui *Țohar* (= alb; nobil). „Aici sunt îngropați Avraam (25, 9 ss.), Isaac (35, 27 ss.), Iacov (50, 13), Rebeca, Lia (49, 31). Descrierea tratativelor de cumpărare relevă cunoştințe exacte ale vechilor obiceiuri juridice, amintite şi în tăblițele de la Nuzi (cetate huritică din Mesopotamia în care au fost descoperite 4000 de tăblițe, ce fac posibile confruntări cu epoca patriarhilor)”[801].

10: **Efron însă şedea în mijlocul fiilor lui Het. Şi i-a răspuns Efron Heteul lui Avraam, spunându-i în auzul fiilor lui Het şi al tuturor celor ce veniseră la poarta cetății lui:**

„În cetatea antică, *Poarta* era piața de lângă intrarea principală, loc pentru întruniri publice, întâlniri de afaceri, concilii nobiliare şi şedințe de judecată. Mai târziu, în imperiul otoman, *Înalta Poartă* desemna capitala însăşi, reşedința sultanului”[802].

11: **„Nu. Domnul meu, ascultă-mă pe mine: Îți dau țarina, şi-ți dau şi peştera care este în ea; în fața cetățenilor mei ți-o dau: îngroapă-ți răposata”.**

12: **Avraam însă s-a plecat pân-la pământ în fața poporului țării**

13: **şi i-a grăit lui Efron în auzul întregului popor al acelui ținut: „O, numai dac-ai vrea să mă asculți!: Ia de la mine prețul țarinei, şi acolo o voi îngropa pe răposata mea”.**

14: **Efron i-a răspuns lui Avraam, zicându-i:**

15: **„Domnul meu, ascultă-mă!: Țarina face patru sute de sicli de argint: ce-nseamnă asta între mine şi tine? Prin urmare, înmormântează-ți răposata!”**

16: **Şi l-a ascultat Avraam pe Efron; şi Avraam i-a cântărit lui Efron argintul pe care-l spusese el în auzul fiilor lui Het: patru sute de sicli de argint în măsurătoarea negustorilor.**

„La cursul şi cântarul curent al pieței. Argintul circula nu atât în monede, cât în lingouri, aşa că el era cântărit”[803].

17: **Şi-n felul acesta țarina lui Efron, care e lângă Macpela, în fața stejarului Mamvri – țarina şi peştera din ea şi toți pomii din țarină care se aflau în hotarele ei de jur-împrejur – a trecut**

18: **în stăpânirea lui Avraam, în fața fiilor lui Het şi a tuturor celor ce veniseră la poarta cetății.**

19: **După aceasta Avraam a înmormântat-o pe Sarra, femeia sa, în peştera din țarina Macpela, care e în fața lui Mamvri – adică Hebronul -, în pământul Canaan.**

---

[800] *Omilii la Psalmi*, III, 1

[801] GEN, p 349

[802] BBVA, p. 44

[803] BBVA, p. 44

20: **Astfel, țarina şi peştera din ea, ca loc de îngropare, au trecut de la fiii lui Het în stăpânirea lui Avraam.**

„Vinderea peşterii împreună cu bucata de pământ în care se găsea, ca şi pomenirea copacilor ce se aflau într-însa, sunt procedee juridice ilustrate de acte autentice din mileniul al II-lea (î. Hr.)”[804].

CAPITOLUL 24 – *Căsătoria lui Isaac cu Rebeca.*

1: **Avraam era acum bătrân şi vechi de zile; şi Domnul îl binecuvântase pe Avraam cu de toate.**

Avraam e numit *vechi de zile*, asemeni lui Dumnezeu în viziunea lui Daniel (Dan. 7, 9). Posibil a fi un semn că Avraam ajunsese la treapta îndumnezeirii.

2: **Şi a zis Avraam către slujitorul cel mai bătrân al casei sale, cel ce cârmuia peste toate ale lui: „Pune-ți mâna sub coapsa mea**

„*Slujitor* sau *rob*. Poate fi identificat cu Eliezer din 15, 2. Pentru unii Părinți, el îi prefigurează pe discipolii lui Iisus care merg să caute Biserica neamurilor printre idolatri (Chiril al Alexandriei, *Catenae in Genesim* 216, ed. F. Petit)”[805].

„*Coapsă*: denumire eufemistică a sexului. Exprimă un gest ritual de întărire a jurământului prin implicarea forței vitale a bărbatului. În acelaşi fel va proceda Israel cu fiul său Iosif (vezi 47, 29). În ambele cazuri, bătrânii sunt pe patul de moarte”[806].

3: **şi jură-mi pe Domnul, Dumnezeul cerului şi Dumnezeul pământului, că fiului meu Isaac nu-i vei lua femeie dintre fetele Canaaneenilor în mijlocul cărora locuiesc eu,**

4: **ci-n țara mea vei merge, unde m-am născut eu, la rudele mele, şi de acolo îi vei lua femeie fiului meu Isaac”.**

Jurământul cu mâna sub coapsă era un obicei din vechime, arătând, în cazul de față, că „de acolo a luat început naşterea lui Isaac”[807]. Interdicția de a-i lua lui Isaac femeie canaanită era, desigur, întemeiată religios.

5: **Iar slujitorul i-a zis: „Dar dacă femeia nu va vrea să vină cu mine în țara aceasta? îl voi întoarce oare pe fiul tău în țara din care tu ai plecat?”**

6: **Avraam însă a zis către el: „Ia seama ca pe fiul meu să nu-l întorci acolo!**

7: **Domnul Dumnezeul cerului şi Dumnezeul pământului, Cel ce m-a luat din casa tatălui meu şi din țara în care m-am născut, Cel ce mi-a grăit şi Care mi S-a jurat, zicând: „Ție-ți voi da pământul acesta, ție şi seminției tale!, El îl va trimite pe îngerul Său înaintea ta, şi de acolo îi vei lua tu femeie fiului meu.**

8: **Dar dacă femeia aceea nu va vrea să vină cu tine în țara aceasta, dezlegat vei fi de acest jurământ, numai pe fiul meu să nu-l întorci acolo!”**

Slujitorul e avertizat să nu întoarcă pe Isaac în Caldeea, căci Dumnezeu a făgăduit Canaanul urmaşilor lui Avraam.

9: **Slujitorul şi-a pus mâna sub coapsa lui Avraam, stăpânul său, şi i s-a jurat asupra acestui lucru.**

Acest tip de jurământ se va repeta şi la 47, 29, cum s-a arătat şi mai sus. „Atingerea părților vitale era unul dintre procedeele de pecetluire a unui jurământ”[808].

10: **Şi a luat slujitorul cu sine zece cămile din cămilele stăpânului său şi tot felul de daruri scumpe dintr-ale stăpânului său; şi s-a sculat şi s-a dus în Mesopotamia, în cetatea lui Nahor.**

---

[804] GEN, p. 349
[805] SEP 1, p. 104
[806] BBVA, p. 45
[807] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XLVIII, 2
[808] GEN, p 350

Mesopotamia (= pământul dintre râuri) „redă ebr. **aram naharaym** *Arameea celor două fluvii*, denumirea Mesopotamiei de sus, între Balih şi Hahor, doi afluenţi ai Eufratului. Acolo se afla Haran, reşedinţa părinţilor lui Avraam (cf. 11, 31)”[809].

11: **Şi şi-a făcut cămilele să-ngenunche lângă o fântână din afara cetăţii, spre seară, la vremea când ies femeile să scoată apă.**

12: **Şi a zis: „Domne, Dumnezeul stăpânului meu Avraam, uşurează-mi astăzi calea şi fă milă cu stăpânul meu Avraam!**

13: **Iată, eu stau lângă această fântână la care fetele celor ce locuiesc în cetate ies să scoată apă.**

14: **Ei bine, fecioara căreia eu îi voi zice: Apleacă-ţi urciorul să beau! şi care-mi va răspunde: Bea, şi-ţi voi adăpa şi cămilele până se vor sătura!..., ea să fie aceea pe care Tu i-ai rânduit-o robului Tău Isaac, şi prin aceasta voi cunoaşte că faci milă cu stăpânul meu Avraam…”.**

15: **Şi a fost că mai-nainte de a fi terminat el de vorbit în cugetul său, iată că ieşea cu urciorul pe umăr Rebeca, fata lui Batuel, fiul Milcăi, femeia lui Nahor, fratele lui Avraam.**

„Scena întâlnirii slujitorului cu Rebeca, la fântână, foarte des comentată şi reprezentată în tradiţia creştină, este cunoscută sub numele de *căutarea/peţirea miresei* (**μνηστεία**). Întâlnirea *lângă fântână* prefigurează, pentru unii Părinţi, taina botezului, pentru alţii, preludiul nunţii sufletului cu Iisus ori a lui Iisus cu Biserica (ex. Grigorie al Nyssei, *In diem luminum*, *GNO* IX, 1, p. 231). În iconografie, scena figurează ca model al Bunei Vestiri. ♦ […] Philon vede în Rebeca un simbol al Înţelepciunii divine (*Post.* 136-140; 146-153), iar numele ei ar semnifica *perseverenţă* şi *răbdare* (*Congr.* 37-38). Pentru Părinţi, care insistă asupra termenului *fecioară*, ea prefigurează sufletul, sau Biserica, sau pe Fecioara Maria. Pentru Origen, Rebeca s-a adăpat din apa Scripturii şi i-a dat să bea slujitorului, care simbolizează, la rându-i, cuvântul inspirat, profetic. Unirea sufletului cu Cuvântul, a lui Hristos cu Biserica, nu se poate realiza decât lângă izvorul Scripturi**i** (*Hom. Gen.* X, 2)”[810].

16: **Fata era foarte frumoasă la chip, era fecioară, încă n-o cunoscuse nici un bărbat. Şi dacă s-a coborât la fântână, şi-a umplut urciorul şi a urcat înapoi.**

„La fel caută şi Hristos suflete curate, ca nişte fecioare, care nu au în ele nici o pată”[811].

17: **Atunci slujitorul lui Avraam a alergat înaintea ei şi i-a zis: „Dă-mi să beau puţină apă din urciorul tău!”**

18: **Iar ea a zis: „Bea, domnul meu!” Şi grăbindu-se să-şi aplece urciorul pe braţ, i-a dat să bea**

19: **până ce el n-a mai vrut. Apoi a zis: „Şi cămilelor tale le voi scoate apă până ce toate-şi vor potoli setea”.**

20: **Şi-n grabă şi-a deşertat urciorul în adăpătoare şi a alergat iar la fântână să scoată apă, şi a adăpat toate cămilele.**

21: **Iar omul o măsura din ochi şi tăcea, dorind să ştie dacă Domnul i-a deschis drumul cel bun sau nu.**

Adeseori, înţelegem voia lui Dumnezeu în tăcere. „Nu numai cu limba este furat Domnul spre mântuire, precum a făcut tâlharul care a strigat de pe cruce, ci şi cu gândul”[812], aşa cum a făcut slujitorul lui Avraam.

22: **Şi a fost că după ce cămilele toate au isprăvit de băut, omul a luat un inel de aur, în greutate de o jumătate de siclu, iar pentru mâinile ei două brăţări în greutate de zece sicli de aur**

[809] GEN, p 350
[810] SEP 1, pp. 105-106
[811] Isaia Pustnicul, *29 de Cuvinte*, XXV, 20
[812] Ioan Carpatiul, *100 capete de mângâiere*, 56

„Un siclu = 11, 424 grame. Inelul era, desigur, pentru nări (vezi Iezechiel 16, 12). Din versetul 47 reiese că aceste daruri i-au fost înmânate fetei după consumarea dialogului din versetele 23-25”[813].

Biblia 1914 spune *cercei de aur* în loc de inel, presupunând, în comentariul următor, cerceii pentru urechi, nu pentru nări: „Urechea împodobită arată buna ascultare. Dar au făcut-o frumoasă la vedere şi isprăvile faptelor sau ale mâinilor. Şi socotesc că acest lucru s-a arătat şi prin inelele puse în degete [sau prin brăţări – n.n.]”[814]. Dacă vom rămâne la cerceii pentru nări, vom lega aceştia de *buna mireasmă* duhovnicească, pentru a fi în ton cu comentariul de mai sus.

23: **şi a întrebat-o, zicând: „A cui fată eşti tu? spune-mi, te rog; şi dacă-n casa tatălui tău se află oarece loc pentru noi, să rămânem peste noapte?”**

24: **Iar ea i-a zis: „Sunt fata lui Batuel al Milcăi, pe care ea i l-a născut lui Nahor”.**

25: **Apoi i-a zis: „Avem din belşug şi paie şi fân, şi loc să rămâneţi peste noapte”.**

Hrana duhovnicească nu se oferă tuturor la fel, ci se adaptează stării fiecăruia: „Cuvântul lui Dumnezeu le este celor a căror grijă se învârteşte mai mult în jurul virtuţilor trupeşti paie şi fân, nutrind partea pătimitoare a sufletului lor spre lucrarea virtuţilor. Dar celor ce s-au ridicat prin contemplaţie adevărată la înţelegerea celor duhovniceşti le este pâine care le nutreşte partea mintală a sufletului, spre desăvârşirea după chipul lui Dumnezeu”[815].

26: **Şi omul s-a plecat şi s-a închinat Domnului şi a zis:**

27: **„Binecuvântat fie Domnul Dumnezeul stăpânului meu Avraam, Cel ce dreptatea şi adevărul nu Şi le-a îndepărtat de la stăpânul meu; Domnul este Cel ce mi-a deschis drumul spre casa fratelui stăpânului meu”.**

„*Dreptatea*: faptul că Dumnezeu îl consideră pe Avraam ca pe unul din drepţii Săi; *adevărul*: credincioşia lui Dumnezeu faţă de Avraam, căruia îi dăruise făgăduinţele”[816]. „*Adevărul* redă gr. **αλήθεια** care traduce ebr. **emet** *statornicie*, *fermitate*. Cei doi termeni apar des împreună, exprimând în acelaşi timp bunăvoinţa şi statornicia lui Iahve, puterea Sa de binecuvântare şi mântuire. Dumnezeul alianţei este un Dumnezeu al Adevărului, care este fidel alegerii şi făgăduinţei Sale”[817].

28: **Iar fata a alergat acasă la maică-sa şi a povestit toate acestea.**

Acasă la maică-sa: „literal: *la casa mamei sale*, expresie din care reiese că Batuel nu mai trăia, fata fiind în grija mamei şi a fratelui ei”[818].

29: **Rebeca însă avea un frate, al cărui nume era Laban. Laban a alergat afară spre omul acela, la fântână.**

Laban (= alb), „iniţial, *provenind din cultul Lunii*. Alături de Esau, cea mai pregnantă figură secundară din istoria Patriarhilor”[819].

30: **Fost-a deci că dacă a văzut el inelul, precum şi brăţările la mâinile surorii sale, şi dacă a auzit cuvintele Rebecăi, sora sa, care spusese: „Iată cum mi-a vorbit mie omul acela!”, s-a dus la acel om, care şedea-n preajma cămilelor, la fântână,**

„Apare încă aici o trăsătură de caracter fundamentală a lui Laban – lăcomia”[820]. Se mai deduce că Batuel murise, de vreme ce Rebeca a alergat la mama sa, iar slujitorul e întâmpinat de fratele său.

31: **şi i-a zis: „Intră, binecuvântatul Domnului!; de ce stai afară? că eu ţi-am gătit casă, precum şi loc pentru cămilele tale”.**

---

[813] BBVA, p. 45
[814] Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
[815] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capetele teologice*, 166
[816] BBVA, p. 46
[817] GEN, p 350
[818] BBVA, p. 46
[819] GEN, p 350
[820] GEN, p 350

32: **Aşa că omul a intrat în casă; şi [Laban] a despovărat cămilele şi le-a dat paie şi fân; iar lui şi oamenilor care erau cu el, apă să-şi spele picioarele.**

33: **Apoi le-a pus înainte mâncare, dar el [omul] a zis: „Eu nu voi mânca până nu voi spune ce am de spus". „Spune!", i-a zis [Laban].**

Biblia 1982 indică aici numele slujitorului; acesta e Eliezer Damascul, amintit şi la 15, 2. La Anania, numele acestuia nu e indicat, nici aici, nici în continuare.

34: **Atunci el a zis: „Eu sunt slujitorul lui Avraam.**

35: **Domnul l-a binecuvântat foarte pe stăpânul meu şi l-a înălțat; şi i-a dat turme şi cirezi, argint şi aur, robi şi roabe, cămile şi asini.**

36: **Iar Sarra, femeia stăpânului meu, i-a născut stăpânului meu un fiu la bătrânețele ei, căruia el i-a dat tot ceea ce are.**

37: **Şi stăpânul meu m-a pus să jur, zicând: Fiului meu să nu-i iei femeie dintre fetele Canaaneenilor, în țara cărora trăiesc,**

38: **ci mergi la casa tatălui meu şi la neamurile mele, şi de-acolo ia-i femeie feciorului meu!**

39: **Iar eu am zis către stăpânul meu: Poate că femeia nu va vrea să vină cu mine…**

40: **El însă mi-a răspuns: Domnul înaintea Căruia umblu eu îl va trimite la tine pe îngerul Său, îți va deschide drumul şi-i vei lua fiului meu femeie din rudele mele şi din casa tatălui meu:**

41: **atunci vei fi slobod de jurământul meu, când te vei duce la rudele mele; şi dacă nu ți-o vor da, dezlegat vei fi de jurământul meu.**

42: **Aşadar, ajungând eu astăzi la fântână, am zis: Doamne, Dumnezeul stăpânului meu Avraam, de va fi ca Tu să-mi deschizi mie drumul pe care merg,**

43: **iată, eu stau aici la fântână, şi fetele locuitorilor cetății vor veni să scoată apă; ei bine, fecioara căreia eu îi voi spune: Dă-mi să beau puțină apă din urciorul tău!**

44: **şi care-mi va zice: Bea, şi-ți voi adăpa şi cămilele!, aceea să fie femeia pe care Domnul i-a rânduit-o robului Său Isaac, şi prin aceasta voi cunoaşte că ai făcut milă cu stăpânul meu Avraam.**

45: **Şi a fost că încă nu isprăvisem eu de grăit acestea în mintea mea, când iată că a ieşit Rebeca, cu urciorul pe umăr; ea s-a coborât la fântână şi a scos apă. Iar eu i-am zis: Dă-mi să beau!**

46: **Şi ea de-ndată şi-a lăsat urciorul de pe umăr, zicând: Bea, şi-ți voi adăpa şi cămilele! Şi am băut eu, iar ea mi-a adăpat şi cămilele.**

47: **Apoi am întrebat-o şi am zis: A cui fată eşti tu? spune-mi, te rog! Şi ea a zis: Sunt fata lui Batuel, fiul lui Nahor, pe care i l-a născut Milca. Atunci i-am pus inelul, şi brățările la mâini.**

I-am pus inelul: „în Textul Ebraic: *i-am pus inelul în nări*"[821].

48: **După aceea m-am plecat şi m-am închinat Domnului şi L-am binecuvântat pe Domnul, Dumnezeul stăpânului meu Avraam, Care m-a călăuzit pe drumul cel drept, ca s-o iau pe fata fratelui stăpânului meu pentru fiul său.**

Drumul cel drept: „calea adevărată, între altele posibile, este aici aceea care se dovedeşte încununată de succes"[822].

49: **Şi acum, dacă vreți să arătați milă şi credincioşie față de stăpânul meu, spuneți-mi-o; iar de nu, de asemenea spuneți-mi-o; ca să mă pot înturna la dreapta ori la stânga".**

50: **Şi răspunzând Laban şi Batuel, au zis: „Lucrul acesta vine de la Domnul, iar noi nu-ți putem spune nici de rău, nici de bine.**

Răspunzând Laban şi Batuel: „în realitate, Laban şi Milca. Batuel este aici nume substitutiv, al celui ce reprezintă autoritatea paternă şi al cărui consimțământ este absolut

[821] BBVA, p. 46
[822] GEN, p 350

formal, de vreme ce întregul eveniment se consumă prin intervenţia directă a lui Dumnezeu (vezi şi versetul următor). Altfel, numele lui Batuel nu apare în nici unul din momentele-cheie ale logodnei"[823]. De notat că Laban, deşi idolatru, e încredinţat că toate sunt după o rânduială divină.

51: **Iată, Rebeca îţi stă înainte; ia-o şi du-te şi să fie ea femeia fiului stăpânului tău, după cum a grăit Domnul!"**

52: **Şi de-ndată ce a auzit cuvintele lor, slujitorul lui Avraam I s-a închinat Domnului până la pământ.**

53: **Slujitorul a scos apoi odoare de argint şi de aur, şi haine, şi le-a dat Rebecăi; de asemenea, daruri bogate a dat fratelui şi mamei ei.**

54: **Şi au mâncat şi au băut, el şi oamenii care erau cu el, şi au rămas acolo peste noapte. Iar dacă s-au sculat dimineaţa, el a zis: „Daţi-mi drumul să mă duc la stăpânul meu!"**

55: **Dar fratele şi mama ei au zis: „Să mai rămână fata cu noi măcar vreo zece zile; şi apoi se va duce!"**

56: **El însă le-a zis: „Nu-mi amânaţi plecarea; de vreme ce Domnul mi-a deschis drumul, lăsaţi-mă să plec la stăpânul meu!"**

57: **Ei au zis: „S-o chemăm pe fată şi s-o întrebăm pe ea ce gânduri are".**

58: **Şi au chemat-o pe Rebeca şi i-au zis: „Vrei tu să te duci cu omul acesta?" Iar ea a zis: „Mă voi duce!"**

Nu doar râvna slujitorului e vrednică de laudă, ci şi hotărârea Rebecăi de a îndeplini hotărârea divină, în pofida rudelor după trup ce caută s-o întârzie.

59: **Atunci au lăsat-o pe Rebeca, sora lor, să plece împreună cu doica ei, cu slujitorul lui Avraam şi cei ce erau cu el.**

Sora lor: „pluralul acesta îi implică pe toţi membrii familiei al cărei cap fusese Laban"[824]. Doica Rebecăi, Debora, va fi numită la 35, 8.

60: **Şi au binecuvântat-o pe Rebeca, sora lor, şi au zis: „Să devii tu, sora noastră, mii de miriade, iar urmaşii tăi să stăpânească cetăţile vrăjmaşilor lor!"**

„În ebraică, numele Rebecăi şi substantivul *miriade* alcătuiesc o asonanţă pe care o folosesc cei ce-i fac urările: ea să devină mama unui număr infinit de oameni"[825]. Putem înţelege, prin *mii de miriade*, norul de mărturisitori ai dreptei credinţe, biruitori în războiul cel nevăzut împotriva puterilor diavolului.

61: **Apoi, sculându-se Rebeca şi slujnicele ei şi urcându-se pe cămile, l-au urmat pe omul acela; aşa că slujitorul, luând-o pe Rebeca, a plecat.**

62: **Isaac însă venise din Beer-Lahai-Roi, şi locuia în ţinutul Negheb.**

63: **Iar spre seară a ieşit Isaac la câmp să se plimbe şi, ridicându-şi ochii, a văzut cămilele venind.**

În loc de *să se plimbe*, SEP 1 are: *să cugete*: „Aici Isaac iese în pustiu *să cugete* sau, după interpretarea lui Philon, *să vorbească cu Dumnezeu* (*Leg.* III, 43; *QG* V, 140). Aquila şi Symachos folosesc verbul *a vorbi*, subînţelegând *cu Dumnezeu*. Acesta este şi sensul *meditaţiei*: dialogul intim cu divinitatea"[826].

64: **Iar Rebeca şi-a ridicat şi ea ochii şi l-a văzut pe Isaac şi a sărit jos de pe cămilă**

65: **şi i-a zis slujitorului: „Cine este omul acela care vine pe câmp în întâmpinarea noastră?" Iar slujitorul i-a zis: „Acesta-i stăpânul meu!" Atunci ea şi-a luat vălul şi s-a acoperit.**

---

823 BBVA, p. 46
824 BBVA, p. 47
825 BBVA, p. 47
826 SEP 1, p. 108

„*Vălul*: gr. târzie **θερίστρον** desemnează un veşmânt uşor, răcoros, pentru vreme de arşiţă”[827].

66: **Slujitorul i-a povestit lui Isaac toate lucrurile pe care le făcuse.**

67: **Şi Isaac a dus-o în cortul mamei sale. Şi a luat-o pe Rebeca, şi aceasta a devenit femeia lui; şi el a iubit-o. Şi s-a mângâiat Isaac de pierderea mamei sale, Sarra.**

Iubirea dintre Isaac şi Rebeca e încă un semn al rânduielii divine după care s-a încheiat această căsătorie.

CAPITOLUL 25 – *A doua căsătorie a lui Avraam. Moartea lui Avraam. Esau şi Iacob, fiii lui Isaac.*

1: **Avraam însă şi-a mai luat o femeie, al cărei nume era Chetura.**

După moartea Sarrei, Avraam s-a căsătorit cu *Chetura* (= tămâie; cea învăluită în mireasmă de mirodenii), femeie de neam arab. „Origen justifică alegoric recăsătorirea lui Avraam: a treia soţie, după Sarra şi Agar, ar simboliza *ştiinţele profane* (*Hom. Gen.* XI, 1-2). Prin urmare, Avraam îşi înmulţeşte capacităţile”[828]. Arătăm aici că Agar n-a fost tocmai *soţie*, după cum şi Chetura pare a fi fost doar ţiitoare. Aceasta, însă, nu afectează tâlcuirea. „Acest episod este adăugat istoriei lui Avraam cu intenţia de a arăta că Isaac este moştenitorul cu drepturi depline, şi nu triburile deşertului arabic”[829].

2: **Ea i-a născut pe Zimran, Iocşan, Medan, Madian, Işbac şi Şuah.**

Fiii lui Avraam şi ai Cheturei au fost: *Zimran* (= renumit; cântăreţ), *Iocşan* (= păsărar), *Medan* (= ceartă; măsură), *Madian* (= judecată; lut sângeros), *Işbac* (= părăsit; liber) şi *Şuah* (= groapă; adâncime). Aceştia vor convieţui cu urmaşii lui Ismael, din ei descinzând populaţiile Arabiei. „*Madian*: eponimul madianiţilor, populaţie nomadă renumită pentru cămilele sale (cf. Judecători 6, 5; 8, 26)”[830].

3: **Lui Iocşan i s-au născut Şeba, Teman şi Dedan. Iar fiii lui Dedan au fost: Raguel, Navdeel, Aşurim, Letuşim şi Leumim.**

Fiii lui Iocşan: *Şeba* (= jurământ; şapte; fiul furtunii), *Teman* (= ţinut sudic) şi *Dedan* (= adânc; şes). Fiii lui Dedan: *Raguil* (= păstorul Domnului), *Navdeel* (Raguil şi Navdeel apar doar în *Septuaginta), Aşurim* (= om liber; fericit), *Letuşim* (= ciocănitor; bătător) şi *Leumim* (= seminţii; mulţimea poporului). „*Dedan* [...]: acest nume îl poartă un urmaş al lui Ham, aici eponimul unei populaţii cunoscute prin comerţul de cămile”[831]. „*Aşurim* [...]: în alte părţi ale Facerii (2, 14; 10, 11.22) denumeşte personaje şi populaţii diferite, aici este considerat ca eponimul unei populaţii arabice”[832].

4: **Iar fiii lui Madian au fost: Efa, Efer, Enoh, Abida şi Eldaa. Aceştia toţi au fost fiii Cheturei.**

Fiii lui Madian: *Efa* (= ascunzătoare; obosit), *Efer* (= căprioară; omul prafului), *Enoh* (= iniţiat; înarmare), *Abida* (= tatăl cunoaşterii) şi *Eldaa* (= hotărârea lui Dumnezeu).

5: **Avraam, însă, toate averile sale i le-a dat fiului său Isaac.**

6: **Cât despre fiii ţiitoarelor sale, Avraam le-a făcut daruri şi, încă fiind el în viaţă, i-a trimis departe de la Isaac, fiul său, spre răsărit, în ţinuturile Soarelui-Răsare.**

De aici, Chetura pare a fi fost doar ţiitoare, nu soţie. Fiii săi, ca şi Ismael, sunt trimişi de lângă Isaac, doar acesta urmând a-l moşteni pe Avraam, după cum a hotărât Dumnezeu.

7: **Zilele vieţii lui Avraam, câte le-a trăit, au fost o sută şaptezeci şi cinci de ani.**

---

[827] SEP 1, p. 108
[828] SEP 1, p. 108
[829] GEN, p 350
[830] GEN, p 350
[831] GEN, p 350
[832] GEN, p 350

8: **Şi dându-şi cea din urmă suflare, a murit Avraam la bătrâneţi fericite, bătrân şi sătul de zile, şi s-a adăugat la poporul său.**

Sătul de zile: „Expresia a fost interpretată spiritual de Philon şi Origen: sfârşitul vieţii omului înţelept coincide cu împlinirea lor spirituală (Philon, *QG* IV, 152; Origen, *Hom. Ies.* XVI, 1). ♦ *s-a adăugat* sau *a fost adăugat la poporul său*: expresie devenită clasică pentru obştescul sfârşit. Pentru omul tradiţional moartea nu este un act solitar, ci *obştesc*, solidar: prin moarte, omul *este adăugat* unei entităţi colective”[833].

9: **Iar fiii săi, Isaac şi Ismael, l-au îngropat în peştera Macpela, din ţarina lui Efron, fiul lui Ţohar Heteul, în faţa stejarului Mamvri,**

10: **ţarina şi peştera pe care Avraam le cumpărase de la fiii lui Het. Acolo sunt îngropaţi Avraam şi Sarra, femeia lui.**

Avraam a murit în vârstă de 175 de ani şi a fost îngropat de către fiii săi în peştera Macpela, alături de Sarra. Cu timpul, au mai fost îngropaţi aici: Isaac, Iacov, Rebeca, Lia şi, după cum susţin localnicii, Iosif, deşi Scriptura indică mormântul acestuia a fi la Sichem (Iosua 24, 32). Irod cel Mare a împrejmuit mormântul patriarhilor cu un zid impozant, alcătuit din blocuri de piatră de 6-7 metri. În secolul VI d. Hr., împăratul Justinian a construit deasupra mormântului o bazilică. După cucerirea Palestinei de către arabi, în anul 650, locul a fost transformat în moschee. În anul 1215, cruciaţii au deschis mormintele patriarhilor, găsind trupurile acestora nestricate. Începând cu anul 1268, creştinilor li s-a interzis accesul în moschee şi peşteră.

11: **Şi a fost că după moartea lui Avraam l-a binecuvântat Dumnezeu pe Isaac, fiul lui. Isaac locuia la Beer-Lahai-Roi.**

Beer-Lahai-Roi a mai fost amintită la 16, 14 şi 24, 62.

12: **Iată-i acum şi pe urmaşii lui Ismael, fiul lui Avraam, cel pe care i l-a născut lui Avraam egipteanca Agar, slujnica Sarrei;**

13: **şi iată numele fiilor lui Ismael, după numele neamurilor lor: întâiul născut al lui Ismael a fost Nebaiot; după el urmează Chedar, Adbeel şi Mibsam,**

14: **Mişma, Duma şi Masa,**

15: **Hadad, Tema, Etur, Nafiş şi Chedma.**

16: **Aceştia sunt fiii lui Ismael şi acestea sunt numele lor, după aşezările lor şi după taberele lor; doisprezece voievozi, după neamurile lor.**

Aşezările: „aşezările (satele) celor ce adoptaseră viaţa sedentară”[834]. *Taberele*: „taberele celor rămaşi încă nomazi. Cuvântul original indică un loc de popas, în special pentru turme”[835].

Cei 12 fii ai lui Ismael, părinţi a tot atâtea triburi arabe, au fost: *Nebaiot* (= plugar; locuri înalte), *Chedar* (= negru; puternic), *Adbeel* (= sluga Domnului), *Mibsam* (= mireasmă), *Mişma* (= veste; faimă), *Duma* (= tăcere; liniştea morţii), *Masa* (= povară; dar), *Hadad* (= bucuros; aspru; nobil), *Tema* (= minune; pustie), *Etur* (= îngrăditură; satul nomazilor), *Nafiş* (= întindere; veselie) şi *Chedma* (= răsărit; origine). „*Tema* […]: eponimul populaţiei dintr-o oază din nord-vestul Arabiei, cu un important caravanserai la încrucişarea unor căi comerciale importante”[836]. „*Etur* […]: eponimul unui ţinut în nord-estul Galileei”[837]. Aceştia sunt „urmaşii lui Ismael, constituiţi într-o alianţă de douăsprezece triburi, crescători de vite mici, neguţători de cămile, nomazi şi briganzi”[838].

17: **Iar anii vieţii lui Ismael aceştia sunt: o sută treizeci şi şapte; şi dându-şi suflarea din urmă, a murit şi s-a adăugat la neamul său.**

---

[833] SEP 1, p. 109
[834] BBVA, p. 47
[835] BBVA, p. 47
[836] GEN, p 351
[837] GEN, p 351
[838] GEN, p 351

18: **Iar el s-a întins de la Havila până la Sur, care este în fața Egiptului, pe drumul ce duce spre Aşurim; el şi-a făcut aşezare în fața tuturor fraților săi.**

Ismael, în vârstă de 137 ani, *trece* la părinții săi; astfel, Scriptura arată că locul său e lângă Avraam. Sunt indicate, apoi, limitele Arabiei vechi, adică întinderea *neamului lui Ismael*, indicat în text printr-un singular generic. *Aşurim*: „în numeroase traduceri: Asiria. Mai nou, TOB şi OSTY corectează grafia şi lecțiunea: e vorba de numele menționat în versetul 3”[839]. „*Havila* […]: aici un ținut a cărei localizare este nesigură. Denumirea şi descrierea identică, pe de o parte, a locului de aşezare a ismaeliților, pe de altă parte, a madianiților arabici (I Regi 15, 7), pare a demonstra că în Arabia era totuşi cunoscut un ținut ce se numea astfel”[840].

19: **Iar spița neamului lui Isaac, fiul lui Avraam, aceasta este: lui Avraam i s-a născut Isaac.**

20: **Isaac însă era de patruzeci de ani când şi-a luat de femeie pe Rebeca, fata lui Batuel Arameul din Mesopotamia şi sora lui Laban Arameul.**

21: **Isaac I s-a rugat Domnului pentru Rebeca, femeia sa, că era stearpă; şi Domnul l-a ascultat, iar femeia lui, Rebeca, a zămislit.**

22: **Dar copiii se îmbrânceau într-însa, iar ea a zis: „dac-aşa-i să-mi fie, de ce mai sunt aşa?...”. Şi s-a dus să-L întrebe pe Domnul.**

„*S-a dus să-L întrebe pe Domnul* – Textul Masoretic: YHWH; în Targumuri apare glosa: *S-a dus la casa de învățătură a marelui Şem* (= *Marele Nume*, adică *Domnul*). Theodoret al Cyrului (*QG* 77), Ioan Gură de Aur (*ad loc.*) presupun că Rebeca merge să consulte un preot, iar acest preot ar fi Melchisedec”[841].

Rebeca s-a dus să întrebe pe Domnul, adică „a alergat la adevărata cunoştință, a alergat la preot, slujitorul lui Dumnezeu”[842].

23: **Domnul însă i-a zis: „Două neamuri sunt în pântecele tău, şi două popoare din pântecele tău se vor împărți; unul va fi mai puternic decât celălalt, iar cel mai mare îi va sluji celui mai mic!”**

„Profeția marchează un moment de răscruce a istoriei, momentul separării celor două popoare *gemene*. Philon vede în acest pasaj obligația, din partea sufletului, de a despărți răul de bine (*QG* VI, 206; *Sacrif.* 4; *Congr.* 129; *Praem.* 63). Părinții văd separarea creştinilor de evrei, o dată cu venirea lui Iisus (ex.: *Epistola lui Barnaba* 13, 2 şi Irineu *Adv. haer.* IV, 21, 2-3). Pasajul ridică spinoasa problemă a electiunii/alegerii divine, dat fiind că în Osea 12, 4 se spune că Iacob *l-a lovit cu călcâiul*, l-a întrecut pe Esau *încă din pântecele mamei.* Despre aceasta cf. Origen, *De princ.* III, 1, 22; *Com. Io.* II, 191; *Hom. Gen.* XII, 1-4”[843].

24: **Şi când i-a venit Rebecăi vremea să nască, iată că-n pântecele ei erau doi gemeni.**

„*Când i s-a împlinit vremea să nască*: după Origen, acest verb este întrebuințat doar în legătură cu sfintele femei din Scriptură (aici, Rebeca; în Luca 1, 57, Elisabeta şi în Luca 2, 6, Maria; cf. *Hom. Gen.* XII, 3)”[844].

25: **Fiul cel întâi-născut a venit afară roşu, păros peste tot ca o pâslă; şi i-a pus numele Esau.**

„Esau înseamnă păros; în sens mai larg: acoperit cu păr roşu”[845]. După textul grec: „*roşcovan*: în greacă, **πυρράκης**, de la **πυρ**, *foc*. Aşadar *roşu ca para focului*. Nu se poate spune precis dacă textul se referă la culoarea părului sau la aceea a pielii lui Esau. Philon (*QG* VI, 160

---

839 BBVA, p. 48

840 GEN, p 351

841 SEP 1, pp. 109-110

842 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, L, 1

843 SEP 1, p. 110

844 SEP 1, p. 110

845 BBVA, p. 48

şi 170) pare să înţeleagă adjectivul în al doilea sens"[846]. „*Esau* […] probabil *păros*. Etimologii populare ca aceea care îl numeşte şi *Edom* < **admoni** *roşu* […], sau aceea care îl compară cu un cojoc, **se'ar**, şi îl localizează astfel în ţinutul muntos *Seir*, fac din el strămoşul edomiţilor, populaţie înrudită cu israeliţii, care în cursul sec. al XIII-lea î. Hr. s-a stabilit în ţinutul stâncos de la est de valea Iordanului. Cultivatori de viţă de vie, meşteşugari şi comercianţi, au fost subjugaţi de David, care ocupă astfel şi calea de acces la Marea Roşie; s-au eliberat abia în sec. al IX-lea, în jurul anului 840 î. Hr."[847].

26: **După aceea a ieşit fratele acestuia, ţinându-l cu mâna pe Esau de călcâi; şi i s-a pus numele Iacob. Iar Isaac era de şaizeci de ani când i s-au născut aceştia din Rebeca.**

Ţinându-l cu mâna de călcâi: „cu semnificaţia: spre a-l împiedica să se nască primul (cu prerogativele întâiului-născut); gestul îl anunţă pe Iacob de mai târziu"[848]. *Iacob*: „numele lui Iacob este prescurtarea expresiei **Yaaqob-El** = *Dumnezeu să ocrotească*"[849]. „Septuaginta pierde jocul sonor între numele lui Iacob şi **aqebh**, *călcâi*. Tradiţia iudaică interpretează peiorativ figura lui Esau şi pozitiv pe cea a lui Iacob (cf., spre exemplu, *Cartea lui Enoh* 89). Tradiţia rabinică îl va identifica pe Iacob cu poporul lui Israel, făcând din Esau figura, negativă, a Romei […]. Unii creştini din vechime au păstrat valoarea termenilor ecuaţiei, schimbând însă ecuaţia: pentru ei, Iacob este cel pe care Dumnezeu l-a iubit (Maleahi 1, 2-3; cf. Romani 9, 13), iar Esau este poporul iudeu încăpăţânat în nerecunoaşterea lui Iisus ca Mesia"[850].

Rebeca (= răbdare) a născut doi gemeni: pe *Esau* (= păros), strămoşul edomiţilor, şi pe *Iacov* (= Dumnezeu să ocrotească; cel ce ţine de călcâi; cel ce înşeală). Copiii s-au născut abia la 20 de ani după căsătoria părinţilor. Ca şi Sarra, Rebeca naşte după ani îndelungaţi de rugăciune. Avertizată, prin preot, asupra viitorului celor doi copii, ea va susţine pe Iacov, cel de al doilea născut, spre a împlini planul divin.

27: **Băieţii s-au făcut mari; Esau era vânător încercat, om al câmpiei; Iacob era om liniştit, trăind în corturi.**

Om liniştit: SEP 1 are *om simplu*: „*simplu*, de fapt, *ne-prefăcut* (**απλαστος**) îl traduce pe ebr. **tam**, *integru*, *perfect*, *desăvârşit*. Aquila va traduce adj. Ebraic prin **απλους**, simplu, iar Symmachos, prin **αμωμος**, *ireproşabil*, *neîntinat*. Plecând de la echivalarea lui Symmachos, Sever al Antiohiei va vorbi despre *neîntinarea* Bisericii, prefigurată de Iacom (*Catenae in Genesim* 260, ed. F. Petit). *Simplitatea* lui Iacob trebuie interpretată ca o virtute (cf. Atanasie, *Viaţa lui Antonie* 1, 3). Ea este una din virtuţile filozofice prin excelenţă, desemnând stare3a de curăţire a sufletului de tot ce este neesenţial, superfluu"[851].

28: **Isaac îl iubea pe Esau, fiindcă-i plăcea vânatul acestuia; Rebeca însă îl iubea pe Iacob.**

29: **Iacob îşi fierbea o fiertură când Esau a venit din câmpie, hămesit.**

30: **Şi a zis Esau către Iacob: „Dă-mi să mănânc din această fiertură roşie, că sunt hămesit!" Iată de ce s-a numit el Edom.**

„Culoarea fierturii de linte, exprimată în ebraică prin cuvântul **adom** = roşu, e o altă explicaţie a lui Edom, cel de al doilea nume al lui Esau"[852].

31: **Iacob însă i-a zis lui Esau: „Vinde-mi acum, de-ndată, dreptul tău de-ntâi-născut!"**

Esau s-a mai numit şi *Edom* (= roşu), nume ce sugerează firea sa războinică. Iacov i-a cerut, în schimbul mâncării, să-i vândă dreptul de întâi-născut. „Primul născut se bucura de

[846] SEP 1, p. 110
[847] GEN, p 351
[848] BBVA, p. 48
[849] BBVA, p. 48
[850] SEP 1, p. 110
[851] SEP 1, pp. 110-111
[852] BBVA, p. 48

drepturi speciale: moştenea dublu decât fraţii săi, devenea capul familiei după moartea tatălui, dar ceea ce însemna un privilegiu deosebit era obţinerea binecuvântării (cf. 12, 2)”[853].

Spre deosebire de Esau, Iacov era *om liniştit, trăind în corturi*, „adică făcea uz de simplitatea firii sale, fără să ia, ca o mască, o înfăţişare, făurită cu meşteşug pentru înşelarea celor din jurul său. De aici se vede că inocent este omul care n-a făcut experienţa răului”[854].

32: **Esau a zis: „Iată, eu stau să mor; la ce-mi e bun dreptul de-ntâi-născut?...”.**

33: **Iacob i-a zis: „Jură-mi-te-acum, de-ndată!” Şi i s-a jurat şi i-a vândut lui Iacob dreptul său de întâi-născut.**

34: **Atunci Iacob i-a dat lui Esau pâine şi fiertură de linte, iar acesta a mâncat şi a băut, apoi s-a sculat şi s-a dus. Şi astfel şi-a nesocotit Esau dreptul său de-ntâi-născut.**

Esau „apare aici ca personaj impulsiv, stăpânit de patima momentului, fără înţelegerea adâncă pentru privilegiul său de prim-născut şi astfel moştenitor al făgăduinţei divine făcute seminţiei lui Avraam, de aceea în alte texte este numit **βέβηλος** *cel fără simţ pentru divin*”[855].

„Iată, aici s-a răsturnat rânduiala! Vrednicia de întâi-născut a trecut asupra celui în sufletul căruia strălucea virtutea”[856].

CAPITOLUL 26 – *Isaac în ţara Filistenilor. Legământul cu Abimelec.*

Lui Isaac i s-a făcut aceeaşi făgăduinţă ca şi lui Avraam. În plus, evenimentele descrise în acest capitol arată şi o asemănare a vieţilor celor doi.

1: **Şi a fost o foamete în ţară – în afară de foametea cea dintâi, care se întâmplase în zilele lui Avraam – şi Isaac s-a dus în Gherara, la Abimelec, regele Filistenilor.**

„Pentru majoritatea comentatorilor antici, este vorba de acelaşi Abimelec ca în 20, 1-2. Pentru Teofil al Antiohiei, acest Abimelec este alt personaj decât primul”[857]. Şi noi înclinăm către această din urmă opinie, dat fiind timpul îndelungat scurs între cele două evenimente.

2: **Iar Domnul i S-a arătat şi i-a zis: „Să nu te cobori în Egipt, ci locuieşte-n ţara pe care ţi-o voi spune Eu.**

3: **Fă-ţi adăpost în ţara aceasta, şi Eu voi fi cu tine şi te voi binecuvânta, că ţie şi urmaşilor tăi vă voi da toate ţinuturile acestea şi-Mi voi plini jurământul cu care M-am jurat lui Avraam, părintele tău.**

Fă-ţi adăpost: „în Septuaginta, verbul **parikeo** = a locui pe lângă cineva, a fi vecinul cuiva; a locui undeva ca rezident”[858].

4: **Pe urmaşii tăi îi voi face mulţi ca stelele cerului, şi urmaşilor tăi le voi da toate ţinuturile acestea; şi-ntru urmaşii tăi se vor binecuvânta toate popoarele pământului,**

5: **pentru că Avraam, părintele tău, a ascultat de cuvântul Meu şi a păzit poruncile Mele, poveţele Mele, rânduielile Mele şi legile Mele!”**

6: **Şi a locuit Isaac în Gherara.**

7: **Dar locuitorii acelui ţinut l-au întrebat despre Rebeca, femeia sa, şi el a spus: „Aceasta-i sora mea”, ca nu cumva oamenii locului să-l omoare din pricina Rebecăi, pentru că era frumoasă la chip.**

„Repetarea scenei care s-a petrecut între Avraam şi Faraon (12, 10-20), apoi între Avraam şi Abimelec (20, 1-18). Origen îi dă aceeaşi interpretare: Abimelec reprezintă filozofia omenească, aflată când în pace, când în război cu Isaac care prefigurează Cuvântul lui

[853] GEN, p 351
[854] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii şi cuvântări*, XII, 11
[855] GEN, p 351
[856] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, L, 2
[857] SEP 1, p. 111
[858] BBVA, p. 48

Dumnezeu conținut în Lege (*Hom. Gen.* XIV, 3). Aşadar, episodul ar pune în scenă relația ambiguă a credinței cu filozofia"[859].

8: **Şi a fost că era el acolo de multă vreme, când Abimelec, regele Filistenilor, uitându-se pe fereastră, l-a văzut pe Isaac jucându-se cu Rebeca, femeia sa.**

Aici, ca şi la 21, 9, joc de cuvinte „între numele lui Isaac **Ysaq** şi **mesaheq**, care aici înseamnă *a mângâia*"[860]. „După Clement Alexandrinul (*Pedagogul* I, 21, 3-23, 1), bucuria dezmierdării lui Isaac prefigurează bucuria creştinilor care se veselesc împreună cu Biserica (Rebeca). Abimelec care se apleacă la fereastră îl prefigurează pe Hristos care *se apleacă* asupra lumii prin întrupare"[861].

9: **Atunci l-a chemat Abimelec pe Isaac şi i-a zis: „Negreşit, e femeia ta… De ce dar ai zis: Aceasta-i sora mea?" Şi Isaac a răspuns: „Pentru că mi-am zis: Nu cumva să fiu omorât din pricina ei"**

10: **I-a zis Abimelec: „De ce ne-ai făcut una ca asta? Puțin a lipsit ca vreunul din neamul meu să se fi culcat cu femeia ta, şi mare păcat ți-ai fi făcut cu noi".**

Finalul versetului în SEP 1: *ai fi adus peste noi un păcat din neştiință*. „Abimelec şi casa lui ar fi comis un păcat involuntar din cauza minciunii lui Isaac"[862].

11: **Atunci a dat Abimelec poruncă la tot poporul, zicând: „Tot cel ce se va atinge de omul acesta şi de femeia lui va fi vinovat de moarte".**

E sesizabil un progres moral, chiar şi în sânul popoarelor idolatre. Rebeca nu mai e dusă în haremul regelui, iar Dumnezeu nu mai trebuie să intervină. Posibil ca regele filistean să fi cunoscut şi întâmplarea de pe vremea lui Avraam, aceasta făcându-l atent.

12: **Şi a semănat Isaac în pământul acela, şi-n anul acela a cules însutit. Şi Domnul l-a binecuvântat.**

„Episodul semănatului este interpretat tipologic de Origen: Isaac seamănă pe ogorul Legii, aşa cum Iisus va semăna pe ogorul Evangheliilor (*Hom. Gen.* XII, 5)"[863].

13: **Şi omul a ajuns bogat şi a tot sporit până ce s-a ridicat foarte sus.**

14: **Avea turme de oi, cirezi de vite şi ogoare multe, iar Filistenii au început să-l invidieze.**

„Uită-mi-te la înțelepciunea lui Dumnezeu! Ca să-i arate dreptului Isaac că este Creatorul firii, că poate găsi ieşire în căi fără de ieşire, şi că El la început, la porunca Lui, a deşteptat pământul pentru facerea de roade, a făcut ca dreptul să culeagă însutit sămânța pe care o aruncase în pământ. Totodată i-a dat mai multă bogăție, ca să nu aibă nevoie de nimeni, iar locuitorilor acelei țări le-a arătat prin fapte ajutorul cel de sus, de care se bucura dreptul Isaac"[864]. Sporirea averilor lui Isaac mai arată că „voința sa țintea spre tot mai mult, făcea progrese neîncetate în contemplarea unor realități tot mai dumnezeieşti"[865].

15: **Toate fântânile pe care le săpaseră robii tatălui său în zilele lui Avraam, părintele său, Filistenii le-au stricat şi le-au umplut cu pământ.**

„Plecând de la cuvântul *pământ*, unii Părinți opun caracterul pământesc, *materialist* al filistenilor apei vii din fântânile lui Isaac (cf. Origen, *Hom. Gen.* XIII, 2; Grigorie al Nyssei, *In diem luminum*, *GNO* IX, 1, p. 231)"[866].

„În condițiile climaterice ale Palestinei, apa reprezenta condiția necesară supraviețuirii şi era privită ca un semn al binecuvântării lui Iahve. Tradiția acordă Patriarhilor inițiativa forării a

---

[859] SEP 1, p. 111
[860] GEN, p 351
[861] SEP 1, p. 112
[862] SEP 1, p. 112
[863] SEP 1, p. 112
[864] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LII, 1
[865] Origen, *Omilii la Evanghelia după Luca,* XI, 2
[866] SEP 1, p. 112

numeroase fântâni, ce devin centre ale vieții sociale şi religioase. În întreg Vechiul Testament este celebrată acțiunea binefăcătoare a apei"[867].

Prin *fântână* poate fi închipuită şi conştiința; în ea va afla dreptul Apa vie, iar necredinciosul şi-o va astupa cu patimi pământeşti, despărțind-o de lucrarea harului. „Prin aceste fântâni străbați întreaga Scriptură, în căutarea de fântâni ajungi până la Evanghelii"[868]. Fântânile Patriarhilor sunt calea către fântâna Samarinencei, unde aflăm Apa vieții, Care este Hristos.

16: **Atunci a zis Abimelec către Isaac: „Du-te de aici, că te-ai făcut mult prea puternic pentru noi!"**

17: **Şi s-a dus Isaac de acolo, şi-a pus tabăra în valea Gherara şi a locuit aici.**

18: **Isaac a săpat din nou fântânile de apă pe care le săpaseră robii lui Avraam, părintele său, şi pe care le astupaseră Filistenii după moartea lui Avraam, părintele său.**

19: **Slugile lui Isaac au săpat în valea Gherara şi au aflat izvor de apă vie.**

„Apă vie: apă săltătoare, țâşnind direct din pânza freatică"[869].

20: **Dar păstorii din Gherara se luau la harță cu păstorii lui Isaac, zicând: „Apa este a noastră!" [Isaac] a numit acea fântână cu numele de Esec, din pricină că se sfădiseră pentru ea.**

21: **Ridicându-se apoi de acolo, Isaac a săpat o altă fântână, dar se certau şi pentru aceasta; şi a numit-o cu numele de Sitna.**

Isaac îşi arată firea sa blândă, mustrând indirect pe pizmuitori, prin numele puse fântânilor: *Esec* (= ceartă; dispută; încăierare) şi *Sitna* (= duşmănie; împotrivire).

22: **Apoi s-a ridicat şi de aici şi a săpat o altă fântână, pentru care nu s-au mai certat; şi a numit-o cu numele de Rehobot, fiindcă-şi zicea: „Datu-ne-a Domnul acum să fim în largul nostru, iar noi vom spori pe pământ".**

Rehobot înseamnă *lărgime*; *loc larg*; *loc întins*; *spații libere*.

23: **De aici s-a urcat la Beer-Şeba.**

„Ai văzut suflet iubitor de Dumnezeu? Nici nu pomeneşte de necazurile prin care a trecut! Îşi aminteşte numai de zilele bune pe care le-a avut!"[870].

24: **În noaptea aceea i S-a arătat Domnul şi i-a zis: „Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, părintele tău. Nu te teme, căci eu cu tine sunt; te voi binecuvânta pe tine şi-i voi înmulți pe urmaşii tăi, de dragul lui Avraam, părintele tău".**

„Religia Patriarhilor este aceea a *Dumnezeului tatălui* până la revelarea numelui lui Iahve (Ieşirea 3, 13-15). Este religia unei populații nomade, pentru care Divinitatea se relevă strămoşului unei comunități, pe care îl protejează şi-l conduce, promițându-i totodată o descendență sigură şi un pământ în care să se stabilească"[871].

Reînnoirea făgăduințelor urmează, de regulă, unui spor în virtute. *De dragul lui Avraam* sau *datorită lui Avraam* (SEP 1): „se subînțelege *datorită meritelor lui Avraam*, ca în Textul Masoretic şi în Targum"[872].

25: **Acolo a zidit jertfelnic şi a chemat numele Domnului. Acolo şi-a întins el cortul şi acolo au săpat slugile lui Isaac o fântână.**

„Origen interpretează alegoric şi spiritual cele două segmente ale versetului. În ciuda verbului *a înfipt* [la Anania: *şi-a întins*], Alexandrinul opune cortul efemer al Legii, reprezentat de Isaac, casei solide simbolizate de Evanghelia lui Iisus (*Hom. Gen.* XIV, 2). Cât priveşte fântâna: trebuie săpat adânc în inima Scripturii pentru a ajunge la *apa vie* a mântuirii (*Hom.*

[867] GEN, p 352
[868] Origen, *Omilii la Cartea Numerii*, XII, 1
[869] BBVA, p. 49
[870] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LII, 3
[871] GEN, p 352
[872] SEP 1, p. 113

Gen. XIII). Tot Origen ştie că la Ascalon existau puţuri ciudate, despre care se spune că datau de pe vremea lui Isaac (*C. Cels.* IV, 44)"[873].

26: **Şi au venit din Gherara la el Abimelec şi Ahuzat, fratele său de mână, şi Ficol, căpetenia oştirii sale.**

Relatare similară cu cea de la 21, 22. „De altfel, întregul capitol 26 îşi propune o paralelă între viaţa lui Isaac şi aceea a lui Avraam; subiect al unor evenimente asemănătoare, Isaac este şi subiectul aceloraşi făgăduinţe"[874].

27: **Isaac le-a zis: „De ce-aţi venit voi la mine, de vreme ce m-aţi urât şi m-aţi alungat de la voi?"**

28: **Iar ei au zis: „Am văzut limpede că Domnul e cu tine şi ne-am zis: Să facem un jurământ între noi şi tine şi să-ncheiem cu tine legământ:**

29: **tu nu ne vei face nouă nici un rău, aşa cum noi nu ne-am atins de tine – şi aşa cum ţi-am făcut ţie numai bine şi te-am lăsat să pleci în pace. Tu eşti acum binecuvântatul Domnului".**

„Vezi câtă tărie are blândeţea şi câtă putere are virtutea? Cei care-l alungaseră mai înainte vin acum la străin, la omul fără patrie, la pribeag! Nu numai că se dezvinovăţesc de faptele lor şi-şi cer iertare de cele ce greşiseră, ci chiar îl laudă pe dreptul Isaac, îi arată frica ce-i copleşeşte, îşi dezvăluie slăbiciunea lor şi dau mărturie de marea putere a dreptului. Căci cine poate fi mai puternic ca acela care are alăturea de el pe Dumnezeu?"[875].

30: **Atunci el le-a făcut ospăţ, iar ei au mâncat şi au băut.**

„Pentru Origen, ospăţul acesta este banchetul pe care Înţelepciunea (Isaac) îl dă celor trei părţi ale filozofiei (etică, logică, epoptică, simbolizate de Abimelec şi cei doi tovarăşi ai săi)"[876].

31: **Sculându-se apoi a doua zi de dimineaţă, s-au jurat unul altuia. Şi le-a dat drumul Isaac, iar ei s-au dus de la dânsul cu pace.**

„Uită-te la bunătatea dreptului! Nu numai că a dat uitării tot ce-i făcuseră aceia, dar le-a întins şi ospăţ. [...] Cu ospăţul, pe care l-a dat lor, Isaac a vrut să-i încredinţeze că nici nu vrea să-şi mai aducă aminte de relele ce i-au pricinuit"[877].

32: **Şi a fost că tot în ziua aceea au venit slugile lui Isaac şi i-au adus veste despre fântâna pe care o săpaseră şi au zis: „Am găsit apă!"**

Septuaginta, dintr-o eroare de citire (corectată de Anania în mod tacit) are: *Nu dăm de apă*. „Philon interpretează versetul, după Septuaginta, în sens alegoric: înţeleptul recunoaşte că nu poate atinge limita cunoaşterii (*QG* VI, 9)"[878].

33: **Iar el a numit-o Şibeea. Iată de ce şi cetatea se cheamă Beer-Şeba, până-n ziua de astăzi.**

Şibeea înseamnă *Jurământ*. Evenimentele de acum întăresc cele petrecute pe timpul lui Avraam.

„Ai văzut că Isaac a arătat atâta filosofie, fără să aibă ca dascăl legea şi fără să întrebe pe cineva, ci mergând pe căile tatălui său, călăuzit de conştiinţa lui, dascălul pus de Dumnezeu în firea omenească? Faptele sale nu-i arată numai blândeţea lui, ci strigă tare că Isaac a împlinit cu fapte poruncile lui Hristos. Hristos poruncise şi îndemnase pe ucenicii Săi să iubească nu numai pe cei care îi iubesc, ci şi pe duşmani (Matei 5, 44). Ei bine, porunca aceasta a împlinit-o Isaac de la început; a arătat mare dragoste celor care îl urau atât de mult şi şi-a smuls din sufletul lui patima răzbunării"[879].

---

[873] SEP 1, p. 113

[874] BBVA, p. 49

[875] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LII, 4

[876] SEP 1, p. 113

[877] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LII, 4

[878] SEP 1, pp. 113-114

[879] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LII, 4

34: **Iar Esau era de patruzeci de ani când şi-a luat două femei: pe Iudit, fata lui Beeri Heteul, şi pe Basemata, fata lui Elon Heteul.**

35: **Dar pentru Isaac şi Rebeca ele erau prilej de amărăciune.**

„Căsătoriile mixte nu erau privite cu ochi buni în familiile evreieşti; ele alterau nu atât puritatea sângelui, cât pe aceea a credinței religioase”[880]

Esau şi-a luat două femei de neam hitit: *Iudit* (= lăudată), fiica lui *Beeri* (= omul fântânii), şi *Basemata* (= parfum), fiica lui *Elon* (= stejar). Acestea amărau pe Isaac şi pe Rebeca, cel mai probabil, pe motive religioase. Deocamdată, nu putem vorbi de *familii evreieşti*, ca în comentariul de mai sus care anticipează, însă de la început strămoşii evreilor au evitat înrudirea cu canaaniții – în cazul de față, e vorba despre femei hittite.

CAPITOLUL 27 – *Iacob îl lipseşte pe Esau de binecuvântarea părintească, agonisind-o pentru sine, apoi pleacă la unchiul său Laban.*

1: **Şi a fost că după ce Isaac a îmbătrânit şi ochii săi într-atât slăbiseră, încât nu mai puteau să vadă, l-a chemat pe Esau, fiul său cel mai mare, şi i-a zis: „Fiul meu!” Acela a zis: „Iată-mă!”**

Ochii duhovniceşti ai lui Isaac nu mai distingeau pe cel bineplăcut lui Dumnezeu. În întreaga istorisire ce va urma, intervine voința divină, căreia Rebeca i se subordonează conştient, iar Isaac conlucrează oarecum împotriva voinței sale. „O tradiție rabinică vede cauza orbirii lui Isaac în viziunea pe care a vut-o pe rug, când era gata să fie sacrificat (22, 9). […] Pentru Philon, orbirea este semnul migrației spirituale (*QG* VI, 196). Pentru Grigorie al Nyssei, lucrul acesta arată că Isaac nu s-a unit cu Rebeca decât la bătrânețe, o singură dată, pentru un singur copil, restul timpului consacrându-şi-l contemplării realității invizibile (*De virginitate* 7, 3)”[881].

2: **Iar el a zis: „Iată, eu am îmbătrânit şi ziua morții mele n-o ştiu.**

3: **Ia-ți dar uneltele tale, tolba şi arcul, şi ieşi la câmp şi vânează-mi ceva vânat;**

4: **să-mi faci mâncare cum îmi place mie, şi adu-mi să mănânc, pentru ca sufletul meu să te binecuvânteze până nu mor”.**

„Binecuvântarea paternă era decisivă pentru destinul beneficiarului şi al urmaşilor săi. Întregul capitol reprezintă un text celebru, compilat din cele două tradiții, iahvistă şi sacerdotală. În el nu există nici o urmă de dezaprobare a vicleşugului prin care Iacob obține binecuvântarea lui Isaac în detrimentul propriului său frate care, prin legea naturală, ar fi fost singurul îndreptățit. Istoriceşte, el vrea să explice superioritatea lui Israel față de Edom (şi, în general, față de celelalte neamuri). Episodul însă e plinirea profeției din 25, 23: *cel mai mare îi va sluji celui mai mic.* Chiar când istoria pare absurdă, în spatele ei există şi lucrează un plan al lui Dumnezeu, al cărui sens nu se descoperă decât foarte târziu. Acest episod va fi comentat de Apostolul Pavel în Romani 9, 10-24. Esau şi Iacob se aflau în pântecele Rebecăi şi *înainte de a fi fost ei născuți, şi înainte de a fi făcut ei ceva bun sau rău – pentru ca planul lui Dumnezeu să rămână-n picioare, nu din fapte, ci de la Cel ce cheamă…*”[882].

5: **Rebeca însă a ascultat ce i-a spus Isaac lui Esau, fiul său. Aşadar, când Esau s-a dus la câmp să vâneze ceva pentru tatăl său,**

6: **Rebeca a zis către Iacob, fiul cel mai mic: „Iată, eu l-am auzit pe tatăl tău grăind cu Esau, fratele tău, şi zicându-i:**

[880] BBVA, p. 49
[881] SEP 1, p. 114
[882] BBVA, pp. 49-50

7: **Adu-mi vânat şi fă-mi o mâncare să mănânc şi să te binecuvintez în fața Domnului înainte ca eu să mor.**

„Ceremonialul binecuvântării sau al jurământului era precedat de un prânz ritual; vezi şi 26, 30-31”[883].

8: **Acum dar, fiul meu, ascultă-mă ce-am să-ți poruncesc:**

9: **Du-te la turmă, adu-mi de acolo doi iezi fragezi şi frumoşi, şi voi face din ei mâncare cum îi place tatălui tău;**

10: **iar tu i-o vei duce tatălui tău şi el va mânca, pentru ca tatăl tău să te binecuvinteze înainte de a muri”**

Rebeca vede în Iacov pe cel ales a se împlini în el făgăduințele dumnezeieşti făcute către Avraam şi Isaac; în plus, cum ştim de la 25, 23 – Rebecăi i se descoperise că Iacov e continuatorul strămoşilor săi.

11: **Iacob însă a zis către Rebeca, mama sa: „Esau, fratele meu, e om păros, iar eu n-am păr.**

N-am păr: „literal: *sunt neted*. Philon dă o interpretare alegorică a caracterelor celor doi frați, plecând de la cele două adjective din versetul de față. *Netedul* simbolizează virtutea, în vreme ce *părosul*, viciul, răutatea (*QG* VI, 201-206; *Leg.* 59). După *Cartea lui Enoh* 89, 12, Esau este *mistrețul negru*, iar Iacob, *mielul alb*”[884].

12: **Nu cumva tatăl meu să mă pipăie, şi atunci voi fi în ochii lui ca un înşelător, şi-n loc de binecuvântare voi atrage asupră-mi blestem.**

13: **Maică-sa i-a zis: „Fie blestemul acela asupra mea, fiul meu; tu numai ascultă de vorba mea şi du-te şi adu-mi-i!”**

Convinsă că îndeplineşte un plan divin, Rebeca îşi asumă orice risc. Iacov, de asemenea, nu se simte un înşelător, ci doar se teme să nu fie socotit astfel.

14: **Atunci el s-a dus şi a luat iezii şi i-a adus mamei sale, iar maică-sa a gătit mâncare cum îi plăcea tatălui lui.**

15: **Rebeca a luat apoi haina lui Esau, fiul ei mai mare, cea mai frumoasă pe care o avea în casa ei, şi l-a îmbrăcat pe Iacob, fiul ei cel mai mic;**

16: **iar cu pieile iezilor i-a înfăşurat brațele şi părțile goale ale gâtului.**

17: **Apoi a pus în mâinile lui Iacob, fiul ei, mâncarea şi pâinea pe care le pregătise,**

18: **iar acesta a intrat la tatăl său şi a zis: „Tată!” Acela a răspuns: „Iată-mă! Cine eşti tu, fiule?”**

19: **Iacob i-a zis tatălui său: „Eu sunt, Esau, întâiul-tău-născut. Am făcut aşa cum mi-ai spus; scoală-te, aşază-te şi mănâncă din vânatul meu, ca să mă binecuvinteze sufletul tău!”**

„De multe ori trebuie să înşeli ca, prin acest meşteşug, să poți fi de mare folos; că dacă lucrezi pe față, poți pricinui mare rău celui pe care n-ai vrut să-l înşeli”[885].

20: **Zis-a Isaac către fiul său: „Cum de l-ai găsit aşa repede, fiule?” Iar acesta i-a zis: „Domnul Dumnezeul tău mi l-a scos înainte”.**

Răspunsul nu-l putea da Esau, uşuratecul socotind că toate atârnă de priceperea sa. Darurile dumnezeieşti pot veni pe neaşteptate, după un plan ce ne rămâne neînțeles, dar pe care se cuvine, cu atât mai mult, să-l prețuim. „Atunci când Dumnezeu ne dă din înțelepciunea Sa vederile înțelepte fără osteneală nouă care nu ne-am aşteptat, să socotim că am aflat aşa, deodată, o comoară”[886].

21: **Şi Isaac i-a zis lui Iacob: „Apropie-te să te pipăi, fiule, ca să ştiu dacă tu eşti fiul meu Esau, ori nu”.**

---

[883] BBVA, p. 50

[884] SEP 1, p. 114

[885] Sf. Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, I, 7

[886] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre cunoştința de Dumnezeu*, 17

22: **Şi s-a apropiat Iacob de Isaac, tatăl său, iar acesta l-a pipăit şi a zis: „Glasul este glasul lui Iacob, dar mâinile sunt mâinile lui Esau…”.**

Glasul lui Iacob: „după Philon, e glasul tandreţii şi cumpătării în opoziţie cu duritatea glasului lui Esau (*QG* VI, 210 şi 222). Origen vorbeşte despre *glasul pietăţii*, care recunoaşte că vânatul e un dar de la Dumnezeu (PG XII, 124A)”[887].

23: **Dar nu l-a cunoscut, pentru că mâinile lui erau păroase ca mâinile fratelui său Esau; şi l-a binecuvântat.**

24: **Şi a zis: „Eşti tu oare fiul meu Esau?...”. Şi acela a răspuns: „Eu sunt”.**

25: **El [Isaac] a zis: „Adu-mi-l aproape, ca să mănânc din vânatul tău, fiule, şi să te binecuvinteze sufletul meu!” Şi i-a adus şi a mâncat; apoi i-a adus vin şi a băut.**

26: **Şi i-a zis Isaac, tatăl său: „Apropie-te, fiule, şi sărută-mă!”**

27: **El s-a apropiat şi l-a sărutat. Şi când a simţit [Isaac] mirosul hainei lui, l-a binecuvântat, zicând: „Iată, mirosul fiului meu e ca mirosul unei ţarine bogate, pe care a binecuvântat-o Domnul.**

„După Philon şi Origen, Isaac a simţit parfumul virtuţilor fiului său (*QG* VI, 214 şi PG XII, 124B). ♦ Mirosul ogorului binecuvântat de Dumnezeu este, după tradiţia iudaică, mireasma grădinii Edenului (*apud* Rachi)”[888]. „Această binecuvântare, care îi făgăduieşte păstorului Iacov o prosperitate agrară, asemenea celei acordate şi lui Esau (vv. 39-40), nu se referă la cei doi patriarhi, ci la descendenţii lor. Binecuvântarea – **braka** -, transmiterea forţei vitale de la tată la fiu, îşi relevă şi aici originea sa magică, în ritualul ei aparţinând mâncarea fortifiantă. Transmiterea binecuvântării se împlineşte într-o formă rituală, ale cărei componente sunt gestul şi cuvântul”[889].

28: **Din roua cerului şi din grăsimea pământului să-ţi dea Dumnezeu belşug de grâu şi de vin.**

29: **Slujească ţie popoarele, închine-se căpeteniile înaintea ta; stăpân să fii peste fraţii tăi, închine-se ţie feciorii mamei tale; blestemat să fie cel ce te va blestema, binecuvântat să fie cel ce te va binecuvânta!”**

Isaac nu mai vede, iar glasul ce-l aude nu-i pare a fi al fiului iubit; mirosul, însă, îl convinge (ca şi pipăitul). Cât încă nu s-au atrofiat toate simţurile noastre duhovniceşti, putem nădăjdui că vom recunoaşte prezenţa lui Dumnezeu, chiar dacă El ne şi înşeală, spre a ne ajuta să nu ne înşelăm. Isaac simte mireasma unui câmp bogat: „S-ar putea spune că adevărata ţarină e tocmai Hristosul lui Dumnezeu”[890]. La Hristos putem ajunge pe căi nebănuite, cât timp ne-am mai păstrat măcar un simţ neatrofiat. Iar Iacov era plin de bună mireasmă, căci „viaţa contemplativă în Duhul de viaţă făcător umple pe cel văzător, în chip tainic, de multe şi minunate vederi cugetate cu mintea”[891].

30: **Şi a fost că de cum a isprăvit Isaac de binecuvântat pe Iacob, fiul său, şi-n timp ce Iacob de-abia ieşise de la faţa tatălui său, Isaac, a venit Esau, fratele lui, de la vânătoare.**

„Esau intră în momentul în care Iacob iese. Philon comentează astfel scena: binele şi răul nu fac casă comună (*QG* VI, 220)”[892]

31: **A făcut şi el mâncare şi i-a adus-o tatălui său. Şi a zis către tatăl său: „Ridică-se părintele meu şi să mănânce din vânatul fiului său ca să mă binecuvinteze sufletul tău!”**

32: **Iar Isaac, tatăl său, i-a zis: „Cine eşti tu?...”. El a zis: „Eu sunt Esau, fiul-tău-cel-întâi-născut”.**

---

[887] SEP 1, p. 115
[888] SEP 1, p. 115
[889] GEN, p 352
[890] Origen, *Comentar la Evanghelia după Matei,* X, 5
[891] Calist Catafygiotul, *Despre viaţa contemplativă,* 82
[892] SEP 1, p. 116

33: **Atunci Isaac s-a cutremurat foarte, cu mare cutremur s-a cutremurat şi a zis: „Atunci, cine-i acela care-a prins pentru mine vânat şi mi l-a adus? iar eu am mâncat din toate înainte ca tu să fi venit, şi l-am binecuvântat; şi binecuvântat va fi".**

S-a cutremurat: „**ἐξίστημι**, care înseamnă cel mai adesea, în Septuaginta, o surescitare psihică provocată de spaimă, teamă sau stupoare"[893].

34: **Iar Esau, auzind cuvintele tatălui său Isaac, a strigat cu glas mare şi amar clocotitor şi i-a zis tatălui său: „Binecuvintează-mă, tată, şi pe mine!"**

35: **Acesta i-a zis: „Fratele tău a venit cu înşelăciune şi ţi-a luat binecuvântarea".**

„Binecuvântarea, ca şi blestemul, odată pronunţate, sunt irevocabile"[894], cum se va arăta şi mai jos. „Philon justifică *înşelăciunea* lui Iacob spunând că e vorba de o stratagemă aidoma stratagemelor atleţilor. Pentru el, Iacob este imaginea *atletului lui Dumnezeu* (*QG* VI, 228)"[895].

36: **Iar el [Esau] a zis: „Pe drept cuvânt este el numit cu numele de Iacob, că de două ori m-a înşelat: mi-a răpit dreptul de-ntâi-născut, iar acum mi-a răpit binecuvântarea". Apoi a zis Esau către tatăl său: „Tată, nu mi-ai păstrat şi mie o binecuvântare?"**

„Potrivit unei alte etimologii, numele lui Iacob (**Yaaqov**) are şi înţelesul de *a înşela*. În redare strictă: *Iacob m-a iacobizat de două ori*. Pe de altă parte, versetul cuprinde şi un joc de cuvinte între **bekorah** = *dreptul de-ntâi-născut* şi **berakah** = *binecuvântare*"[896].

37: **Răspuns-a Isaac şi i-a zis lui Esau: „Iată, stăpân l-am făcut peste tine, şi pe toţi fraţii tăi i-am făcut slugile lui; cu grâu şi cu vin l-am dăruit. De-acum, cu tine ce voi face, fiule?"**

38: **Şi a zis Esau către tatăl său: „Oare numai o binecuvântare ai tu, tată? Binecuvintează-mă, tată, şi pe mine!" Şi cum Isaac tăcea, Esau şi-a ridicat glasul şi a plâns.**

39: **Şi răspunzând Isaac, tatăl său, i-a zis: „Iată, departe de grăsimea pământului îţi va fi sălaşul, şi departe de roua ce cade din cer;**

„Esau, respectiv descendenţii săi,vor locui în afara Palestinei fertile"[897].

40: **din sabia ta vei trăi şi fratelui tău îi vei sluji; dar va veni vremea când te vei ridica şi vei sfărâma jugul său de pe grumazul tău".**

„Totul fiind dat lui Iacov şi descendenţilor săi, singura binecuvântare pe care o mai poate primi Esau este aceea de a trăi *prin sabia sa*, adică din jaf şi tâlhărie"[898]. „Binecuvântarea, ca şi blestemul, este o formulă ireversibilă şi irevocabilă, asupra căreia nu se revine. Totuşi, iubirea paternă deschide portiţa unei speranţe, o speranţă care va fi, şi ea, onorată. (Edomiţii se vor elibera de sub dominaţia iudaică în secolul IX î. Hr.; vezi IV Regi 8, 20-22). Compară cu *portiţa* deschisă de Dumnezeu în urma blestemului aruncat asupra protopărinţilor noştri, Adam şi Eva (Facerea 3, 15)"[899].

Singura binecuvântare pentru Esau e aceea de a trăi prin sabia sa şi, oarecând, să se elibereze de sub stăpânirea fratelui său. Un înţeles ar fi acela al ieşirii de sub jugul Legii vechi. Iacov a fost pus stăpân peste Esau şi dăruit cu pâine şi vin (prefigurare a Euharistiei). Dar Esau poate sfărâma jugul fratelui său; e războiul nevăzut, ce se poartă în fiecare suflet. Esau sfărâmă jugul lui Iacov atunci când lepădăm jugul cel bun al lui Hristos şi alegem tirania patimilor. Dar înţeleptul doreşte stăpânirea lui Iacov. „Pentru acest motiv Iacov, prin binecuvântarea tatălui său, a devenit stăpân al lui Esau, pentru ca fiul cel neînţelept să primească, chiar şi împotriva

[893] GEN, p 352
[894] GEN, p 352
[895] SEP 1, p. 116
[896] BBVA, p. 51
[897] GEN, p 352
[898] GEN, p 352
[899] BBVA, p. 51

voinței sale, binefacerile celui înțelept"[900]. „Tatăl, care prin dragostea lui părintească își iubea pe amândoi fiii, dar judecata pentru ei nu era la fel [...], îi dăruie unuia dragostea, iar celuilalt mila sa, celui înțelept dragostea, iar celui neînțelept mila. Fiindcă nu se putea înălța la virtute prin propriile lui forțe, nici să se înalțe prin mersul său, a fost binecuvântat să slujească fratelui și să-și fie sieși slujitor, arătând astfel că neînțelepciunea este mai rea decât robia, că robia îi este leacul, fiindcă neînțeleptul nu se poate conduce și, dacă nu are o frână, se prăbușește din vina lui"[901].

41: **Și-l ura Esau pe Iacob din pricina binecuvântării cu care-l binecuvântase tatăl său; și a zis Esau în cugetul său: „Numa' să se apropie zilele pentru jelirea tatălui meu, ca să-l ucid pe Iacob, fratele meu!"**

Cum se va deduce din versetul următor, acestea n-au fost zise doar *în cuget*, ci și, ulterior, în auzul altora.

„Uneltirea lui Esau împotriva lui Iacov pare să fi avut de pretext răpirea binecuvântării. Însă, înainte de aceasta, ea avea rădăcini în sufletul său, ca pentru un desfrânat și nelegiuit"[902]. „Uită-te că omul cuprins de mânie e ca și nebun; când demonul mâniei intră în el, îl face să-și iasă din minți și-l împinge să facă lucruri potrivnice celor ce se cuvin a fi făcute. Mânioșii nici nu mai văd bine, nici nu fac ce trebuie, ci ca și cum li s-ar fi stricat simțurile și și-ar fi pierdut mințile așa fac totul. Mânioșii nu mai cunosc pe cei din fața lor, nu mai țin seama de rude, de prieteni, de cunoștințe, de oameni cu funcții înalte; nu se gândesc la nimic ci, striviți cu totul de mânie, se aruncă în prăpastie. Poate fi om mai de plâns ca un om ca acesta, care, atunci când e cuprins de patimă, ajunge rob mâniei și e gata de omor?"[903].

42: **Dar cuvintele lui Esau, fiul cel mai mare, i-au fost spuse Rebecăi, iar ea a trimis și l-a chemat pe Iacob, fiul ei cel mai mic, și i-a zis: „Iată că fratele tău Esau vrea să se răzbune pe tine omorându-te.**

43: **Acum dar, fiule, ascultă la vorba mea: Sus!, fugi în Mesopotamia, la fratele meu Laban, în Haran,**

„Fuga lui Iacob este prezentată în cartea Înțelepciunii ca un gest al omului drept călăuzit de înțelepciune (Înțelepciunea lui Solomon 10, 10). Irineu pune în paralel cursele întinse lui Iacob de către Esau cu cele pe care evreii le-au întins Bisericii (*Adv. haer*. IV, 21, 3)"[904].

44: **și stai la el câtva timp, până ce mânia fratelui tău se va potoli,**

45: **până ce supărarea fratelui tău nu va mai fi asupră-ți și el va uita ce i-ai făcut. Atunci voi trimite și te voi lua de acolo. De ce să rămân eu fără voi amândoi într-o singură zi?"**

„Dacă Iacob ar fi murit de mâna lui Esau, acesta ar fi trebuit să fugă sau, la rându-i, să fie ucis de un răzbunător"[905].

„Iacov, cu smerenie, a plecat din pământul lui, din pricina fratelui său, și s-a dus la Laban; i-a slujit lui și i s-a dat sceptrul celor douăsprezece seminții ale lui Israil"[906]. „Să imiți pe patriarhul care s-a dus departe, ascultând de sfatul mamei sale. Care mamă? Rebeca, de bună seamă, adică răbdarea. Căci al cui putea fi acest sfat dacă nu al răbdării? Mama își iubea fiul și de aceea a socotit că este mai bine să-l îndepărteze de ea decât de Dumnezeu. Buna mamă ținea la amândoi, dar totuși i-a dat celui mai (mic) binecuvântarea pe care putea s-o păstreze. Căci nu a pus pe un fiu înaintea celuilalt fiu, ci pe cel harnic înaintea celui leneș, pe cel credincios înaintea celui necredincios"[907].

[900] Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh,* XX
[901] Sf. Ambrozie, S*crisori*, XXXVII, 7
[902] Origen, *Despre rugăciune*, XXIX, 18
[903] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LIII, 5
[904] SEP 1, p. 117
[905] BBVA, p. 51
[906] Sf. Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, XXXI
[907] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXIII, 100

46: **Apoi Rebeca a zis către Isaac: „Scârbită sunt de viața mea, din pricina fetelor Heteilor. Dacă Iacob își ia și el o femeie dintre fetele acestui ținut, atunci la ce să mai trăiesc?...”.**

„Versetul este pus în manuscrisele Septuagintei la începutul paragrafului următor, spre deosebire de decupajul modern, care îl pune la sfârşitul capitolului 27, unde nu se potriveşte atât de bine”[908].

„Ai văzut că Rebeca a găsit o pricină bună pentru plecarea lui Iacov? Când dreapta Celui de sus stă alăturea de noi, cele grele ajung uşoare, cele anevoioase lesnicioase. Pentru că Rebeca avea pe Dumnezeul universului alături de ea în planurile ei, de aceea Dumnezeu i-a dat să facă tot ce putea, ca să ducă la îndeplinirea celor ce aveau să fie făcute şi la mântuirea copilului ei”[909].

CAPITOLUL 28 – *Isaac îi întăreşte lui Iacob întâia binecuvântare. Esau se căsătoreşte cu o ismaelită. Scara din visul lui Iacob.*

1: **Atunci Isaac l-a chemat pe Iacob, l-a binecuvântat şi i-a poruncit, zicând: „Tu nu-ți vei lua femeie dintre fetele Canaaneenilor;**

2: **scoală-te şi mergi în Mesopotamia, în casa lui Batuel, tatăl mamei tale, şi acolo ia-ți femeie dintre fetele lui Laban, fratele mamei tale;**

3: **iar Dumnezeul meu să te binecuvinteze şi roditor să te facă, şi să te înmulțească, şi tu vei fi întru adunare de neamuri;**

„*Ca să ajungi o mare adunare de neamuri*: expresia apare pentru prima dată aici, într-o formulă de binecuvântare”[910].

4: **să-ți dea binecuvântarea lui Avraam, părintele meu, ție şi urmaşilor tăi de după tine, ca să stăpâneşti pământul pribegirilor tale, pe care Dumnezeu i l-a dat lui Avraam!”**

Pământul pribegirilor: „înțelesul exact: pământul în care acum locuieşti ca străin”[911]. „Expresia a primit o interpretare spirituală, ca de pildă, în *Epistola către Diognet* 5, 5”[912].

5: **Şi-n felul acesta l-a trimis Isaac pe Iacob, iar acesta s-a dus în Mesopotamia, la Laban, fiul lui Batuel Arameul şi fratele Rebecăi, mama lui Iacob şi a lui Esau.**

Iacov, ca tip al lui Hristos, pleacă spre Mesopotamia, preînchipuire a Bisericii. „Mesopotamia este un ținut din părțile Orientului, mărginit de două foarte mari fluvii, Tigrul şi Eufratul, care izvorăsc din Armenia, curg fiecare prin albia sa, până ce se varsă în Golful Persic. Iar prin numele de Mesopotamia se înțelege Biserica, fiindcă ea udă, cu cele mai mari râuri ale înțelepciunii şi dreptății, mințile credincioşilor, cărora le îneacă păcatele în apa Sfântului Botez, precum cele două fluvii se varsă în Golful Persic”[913].

6: **Iar dacă Esau a văzut că Isaac l-a binecuvântat pe Iacob şi l-a trimis în Mesopotamia să-şi ia femeie de acolo, că binecuvântându-l i-a poruncit, zicând: „Tu nu-ți vei lua femeie dintre fetele Canaaneenilor”,**

7: **şi că Iacob, ascultându-i pe tatăl său şi pe mama sa, s-a dus în Mesopotamia,**

8: **şi înțelegând Esau că fetele Canaaneenilor nu-i sunt pe plac lui Isaac, tatăl său,**

9: **s-a dus la Ismael şi, pe lângă cele două femei ale sale, şi-a luat-o şi pe Mahalat, fata lui Ismael, fiul lui Avraam, şi sora lui Nebaiot.**

Esau începe să imite pe fratele său, dându-ne pildă ca, pe cât ne stă în puteri, să urmăm viețuirea sfinților. El s-a căsătorit cu fiica lui Ismael, *Mahalat* (= frumusețe; cântăreață; boală).

---

[908] SEP 1, p. 117
[909] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LIV, 3
[910] SEP 1, p. 117
[911] BBVA, p. 51
[912] SEP 1, p. 118
[913] Sf. Ambrozie, *Scrisori,* XIX, 2

10: **Iar Iacob, ieşind din Beer-Şeba, s-a dus la Haran.**

11: **Ajungând însă într-un oarecare loc, a rămas acolo pentru noapte, căci asfinţise soarele. Şi luând una din pietrele locului şi punându-şi-o căpătâi, s-a culcat în locul acela.**

12: **Şi a avut un vis. Iată, o scară era sprijinită de pământ, al cărei vârf atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau şi se pogorau pe ea.**

„Visul ca mijloc de revelare a intenţiei divine apare în momentele hotărâtoare ale istoriei divine în Vechiul Testament”[914]. „Acest episod, al visului lui Iacob, sinteză a tradiţiilor iahvistă şi sacerdotală, îşi propune să ateste Betelul ca topos sacru, punct de comunicare între pământ şi cer. În viziunea patristică, scara lui Iacob este simbolul prezenţei proniatoare a lui Dumnezeu în lume, El păstrându-Şi, în acelaşi timp, transcendenţa, dar şi prefigurarea întrupării Fiului lui Dumnezeu, Care S-a pogorât prin *poarta cerului*. Într-un colind românesc: *Pe o scară de argint/Se pogoară Domnul Sfânt*, scara fiind simbol al Maicii Domnului. În mistica răsăriteană (Sf. Ioan Scărarul), scara lui Iacob este şi simbol al urcuşului duhovnicesc pe treptele sfintelor desăvârşiri, aşa cum poate fi contemplat în reprezentarea iconografică de pe biserica mânăstirii Suceviţa”[915]. „Philon comentează viziunea scării în trei sensuri: cosmic (scara reprezintă universul); psihologic (scara este simbolul sufletului străbătut de cuvintele dumnezeieşti); moral (viaţa omului are suişuri şi coborâşuri) (*Somn.* I, 1-188). ♦ Versetul este preluat în Evanghelia după Ioan 1, 51: *De acum veţi vedea cerul deschizându-se şi îngerii lui Dumnezeu urcând şi coborând peste Fiul Omului*, cu sensul că de acum înainte legătura dintre cer şi pământ nu mai este Templul, ci persoana lui Iisus. ♦ După Origen, Iacob reprezintă filozofia contemplativă, el este un *vizionar* (de unde şi numele ulterior, Israel) (cf. *Comm. in Canticum Canticorum*, Prolog)”[916].

„Sfântul Iacob în somn vede minuni dumnezeieşti pe care nu le văzuse în stare de veghe; văzduhul străbătut de sfinţi de la cer la pământ şi pe Domnul privind şi făgăduind stăpânirea acelui pământ. Astfel, dormind un somn scurt, a dobândit în vis moştenirea pe care după aceea, prin mare trudă, a câştigat-o. Căci somnul sfinţilor este ferit de toate poftele trupului, de toată tulburarea sufletului, aducând minţii linişte şi inimii pace, ca să se dezlege de lanţurile trupului şi să se unească cu Hristos”[917]. Scara indică urcuşul duhovnicesc: „Cei care se îndreaptă spre viaţa cea virtuoasă trebuie să meargă pe urmele virtuţii începând cu primele trepte şi de la ele să păşească pe treptele următoare, până ce se urcă, printr-un urcuş săvârşit încetul cu încetul, la înălţimea pe care o poate atinge firea omenească”[918]. E un progres infinit în cunoaşterea lui Dumnezeu. De aceea nu se indică numărul treptelor şi nici timpul urcuşului. Ni se descoperă doar că ne e deschisă calea către cer şi că în efortul nostru suntem ajutaţi de către sfinţii îngeri. Viziunea de care se învredniceşte Iacov e şi urmarea unui exerciţiu ascetic: „Iacov s-a culcat pe pământ şi o piatră îi era pernă; şi atunci a fost învrednicit să vadă o vedenie mai presus de om”[919]. Începătorul e avertizat să-şi însuşească treptat virtuţile: „Acesta e un semn celui ce începe să slujească lui Dumnezeu, că la început i se descoperă lui chipul virtuţilor, iar de nu-şi va însuşi osteneala lor, nu va ajunge la Dumnezeu”[920].

13: **Şi iată că Domnul stătea drept în vârful ei şi a zis: „Nu-ţi fie teamă! Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, părintele tău, şi Dumnezeul lui Isaac. Pământul pe care dormi ţi-l voi da ţie şi urmaşilor tăi.**

Stătea drept: SEP 1 are *stătea sprijinit*. „Pentru Philon, expresia *stătea sprijinit* înseamnă că Dumnezeu asigură stabilitatea întregului cosmos (*Somn.* I, 157-158). La rândul

[914] GEN, p 353
[915] BBVA, p. 52
[916] SEP 1, p. 118
[917] Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XVI, 4
[918] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi*, I, 4
[919] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, II, 78, 3
[920] Isaia Pustnicul, *29 de Cuvinte*, IV, 9

său, Iustin vede în *Domnul* pe Hristos, într-una din hierofaniile sale de dinaintea Întrupării (*Dialogul cu Trifon* 86, 2)”[921].

14: **Urmaşii tăi vor fi ca pulberea pământului; te vei întinde la apus şi la răsărit, la miazănoapte şi la miazăzi, şi-ntru tine se vor binecuvânta toate neamurile pământului, şi-ntru urmaşii tăi.**

„Lucrul acesta nu l-a mai spus nici lui Esau, nici lui Ruben şi nici vreunui altul, ci numai acelora din care avea să fie Hristos”[922].

15: **Iată, Eu cu tine sunt şi te voi păzi oriunde vei merge; te voi întoarce în țara aceasta şi nu te voi părăsi până nu voi plini toate câte ți-am spus”.**

16: **Iar când s-a trezit din somn, Iacob a zis: „Într-adevăr, Domnul este în locul acesta, şi eu n-am ştiut-o!**

„Duhul este cu adevărat în locul sfinților. Iar sfinții sunt locul potrivit pentru Duhul, pentru că se oferă ca locuință lui Dumnezeu şi devin templul Lui”[923]. Omul înduhovnicit umple de har şi locul în care sălăşluieşte, după cum sunt şi locuri în care prezența Duhului în sufletul lor e mai evidentă decât în altele.

17: **Şi s-a-nspăimântat şi a zis: „Cât e de înfricoşător locul acesta!; el nu-i altceva decât casa lui Dumnezeu; aceasta e poarta cerului!”**

18: **Iacob s-a sculat dis-de-dimineață, a luat piatra din care-şi făcuse căpătâi, a pus-o stâlp şi a turnat pe vârful ei untdelemn.**

„Piatra localizează prezența divină, ea devine **bet-el** *casa lui Dumnezeu* şi este sfințită[924] cu ulei. Astfel de practici cultice răspândite în religia canaanită şi a popoarelor semitice în general vor fi condamnate ulterior de Lege şi Profeți (cf. Ieşirea 23, 21). Chiar şi aici ideea unui locaş divin pe pământ este alăturată uneia mai spirituale – Betel este *poarta cerului*, unde se află Dumnezeu (BJ). Grecii denumeau **betylos** (împrumut din feniciană sau ebraică) o coloană conică, unsă cu ulei, vin sau sânge, în care se credea că sălăşluieşte un zeu şi că este căzută din cer. [Isihie] relatează că piatra ce-l simboliza pe Zeus copil, înghițită şi apoi scuipată de Cronos, este arătată la Delphi şi numită *Betylos*”[925]. „*Piatra unsă cu untdelemn* este, pentru tradiția rabinică, piatra de temelie a Templului de la Ierusalim (Targum 28, 10). Pentru Iustin, ea este o prefigurare a lui Iisus (*Dialogul cu Trifon* 86, 2-3; 113, 6)”[926].

19: **Şi a numit Iacob locul acela cu numele de Betel; dar la-nceput cetatea aceea se numea Luz.**

Betel (= casa lui Dumnezeu); *Luz* (= migdal).

20: **Şi a făcut Iacob o făgăduință, zicând: „De va fi Domnul Dumnezeu cu mine şi mă va păzi în calea aceasta pe care merg, de-mi va da pâine să mănânc şi haine să mă îmbrac**

21: **şi de mă voi întoarce sănătos la casa tatălui meu, atunci El, Domnul, va fi Dumnezeul meu,**

22: **iar piatra aceasta, pe care am pus-o stâlp, va fi pentru mine casă a lui Dumnezeu, şi din toate câte-mi vei da Tu mie Îți voi da zeciuială”.**

„Inaugurarea practicii zeciuielii către Dumnezeu, înainte de Legea scrisă (Deuteronom 14, 22)”[927]. Totuşi, zeciuială dăduse şi Avram lui Melchisedec, astfel că practica era mai veche.

„Iacov a văzut în vis o scară înaltă şi un urcuş al îngerilor şi a turnat în chip tainic untdelemn pe un stâlp de piatră – poate ca să arate Piatra unsă din capul unghiului (cf. Fapte 4,

[921] SEP 1, p. 118
[922] Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu iudeul Trifon*, CXX
[923] Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh,* XXVI
[924] Termenul ales ne pare exagerat, fiind, mai degrabă, o jertfă.
[925] GEN, p 353
[926] SEP 1, p. 119
[927] SEP 1, p. 119

11)"[928]. „În multe locuri din Scriptură, Hristos a fost propovăduit în chip simbolic ca piatră, şi toată ungerea, fie cu untdelemn, fie cu stactă, fie cu alte unguente care provin din compoziția mirului, Îl simboliza pe El"[929].

Chiar dacă Iacov vorbeşte despre pâine şi haine, „acestea nu-s cuvintele unuia care se îngrijeşte, ci ale unuia care cere totul de la Dumnezeu"[930]. Iar făgăduind zeciuială din toate, recunoaşte drepturile preoților, la fel cum făcuse şi Avraam.

CAPITOLUL 29 – *Iacob soseşte la unchiul său Laban şi se căsătoreşte cu Lia şi Rahela. Copiii lui Iacob.*

1: **Şi pornind Iacob din nou la drum, a mers în țara Răsăritului, către Laban, fiul lui Batuel Arameul şi fratele Rebecăi, mama lui Iacob şi a lui Esau.**

2: **Şi s-a uitat, şi iată-n câmp o fântână; iar lângă ea, trei turme de oi în odihnă, căci din fântâna aceea se adăpau turmele; iar pe gura fântânii era o piatră mare.**

„În câmp: într-un loc nedeterminat. A nu fi confundată cu fântâna din imediata vecinătate a Haranului, menționată la 24, 11-13"[931].

3: **Când se adunau acolo toate turmele, [ciobanii] prăvăleau piatra de pe gura fântânii şi adăpau oile, apoi puneau iarăşi piatra la locul ei pe gura fântânii.**

4: **Şi le-a zis Iacob: „Fraților, de unde sunteți?" Iar ei au zis: Suntem din Haran".**

5: **Şi el le-a zis: „Îl cunoaşteți voi pe Laban, feciorul lui Nahor?" Răspuns-au aceia: „Îl cunoaştem".**

6: **Zis-a iarăşi Iacob: „E sănătos?" Şi ei au zis: „Sănătos… Iată că Rahela, fata lui, vine cu oile".**

„Rahela înseamnă *oaie*; într-un echivalent românesc: Mioara"[932].

7: **Zis-a Iacob către ei: „Mai e mult din zi şi încă nu-i vremea să se adune turmele; adăpați oile şi duceți-vă să le paşteți".**

8: **Iar ei au zis: „N-o putem face până nu se adună toți păstorii; atunci prăvălim piatra de pe gura fântânii şi adăpăm oile".**

„Fântâna era, probabil, proprietatea mai multora, iar apa trebuia împărțită echitabil"[933]. Mai jos, o altă explicație, mai apropiată de cum am înțeles noi pasajul.

9: **Încă nu-şi isprăvise el vorba cu ei, când a sosit Rahela, fiica lui Laban, cu oile tatălui său, căci ea păştea oile tatălui său.**

10: **Şi a fost că dac-a văzut-o Iacob pe Rahela, fiica lui Laban, fratele mamei sale, şi oile lui Laban, fratele mamei sale, s-a apropiat Iacob şi a prăvălit piatra de pe gura fântânii şi a adăpat oile lui Laban, fratele mamei sale.**

„Episodul scoate în evidență forța fizică a lui Iacob, care urneşte singur piatra de pe gura puțului, piatră ce nu putea fi urnită decât de toți păstorii locului împreună. ♦ Tradiția creştină vede aici o prefigurare a puterii lui Iisus care adapă cu apa vie a botezului turmele Rahelei (Biserica)"[934].

11: **Şi a sărutat-o Iacob pe Rahela şi şi-a ridicat glasul şi a plâns.**

12: **Apoi i-a zis Rahelei că el e frate cu tatăl ei şi că-i fiul Rebecăi; iar ea a alergat şi i le-a spus tatălui ei.**

---

928 Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, II, 18
929 Sf. Iustin Martirul, *Dialog cu iudeul Trifon*, LXXXVI
930 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, XXI, 3
931 BBVA, p. 52
932 BBVA, p. 52
933 BBVA, p. 52
934 SEP 1, p. 120

Frate: „în înțelesul de *rudă*. În realitate, nepot de soră. Același **adelfos**, cu același înțeles de *rudă*, va fi folosit și în Noul Testament cu privire la *frații* lui Iisus”[935].

13: **Şi a fost că de-ndată ce a auzit Laban de numele lui Iacob, fiul surorii sale, a alergat în întâmpinarea lui şi, îmbrățişându-l, l-a sărutat şi l-a adus în casa sa. Acesta i-a povestit lui Laban totul,**

14: **iar Laban i-a zis: „Tu eşti din oasele mele şi carne din carnea mea”. Şi a stat [Iacob] la el o lună de zile.**

15: **Atunci Laban a zis către Iacob: „Îmi vei sluji oare pe degeaba pentru că-mi eşti rudă?... Spune-mi, care-ți va fi simbria?”**

16: **Laban însă avea două fete: pe cea mai mare o chema Lia, iar pe cea mai mică o chema Rahela.**

„Philon dă semnificații simbolice soțiilor lui Iacob: Lia este partea virtuoasă a sufletului, în vreme ce Rahela este partea aplecată spre lumea sensibilă. În alt cod exegetic, Rahela este simbolul culturii profane cu care se începe urcuşul spiritual, iar Lia virtutea, filozofia (*Congr*. 25-28). Iată de ce, în opinia lui Philon, Iacob ar fi vrut să se căsătorească întâi cu Rahela. Laban este ignorantul prin excelență (*Ebr*. 47-51). ♦ Tradiția creştină vede în cele două femei simbolurile Sinagogii (Lia) şi Bisericii (Rahela). Cf. Iustin, *Dialogul cu Trifon* 134, 3; Irineu, *Adv. haer*. IV, 21, 3”[936].

17: **Dar Lia avea ochii suferinzi, în timp ce Rahela era bine alcătuită şi plăcută la chip.**

„Rahila înseamnă *mieluşeaua* sau *cea care paşte*, iar Lia înseamnă *ostenita* sau *osteneală*”[937]. Credinciosul, asemenea lui Iacov, trebuie să se unească întâi cu Lia, adică cu osteneala pentru virtuți, apoi cu Rahila, sau contemplație, chiar dacă e atras încă de la început de cea de-a doua.

18: **Iacob însă o îndrăgise pe Rahela şi a zis: „Îți voi sluji şapte ani pentru Rahela, fiica ta cea mai mică”.**

„Îşi hotărăşte singur anii de slujbă iar odată cu anii aceştia dă şi mare dovadă de înfrânarea sa”[938].

19: **Laban i-a zis: „Mai bine s-o dau după tine decât s-o dau după alt bărbat. Rămâi la mine!”**

20: **Şi a slujit Iacob pentru Rahela şapte ani; şi i s-au părut doar câteva zile, pentru că o iubea.**

„Din pricina dragostei lui mari pentru fată, spune Scriptura, Iacov a socotit cei şapte ani drept câteva zile. Când eşti rănit de dragoste nu mai ții seamă de greutăți; înduri totul cu uşurință, oricât de multe ar fi primejdiile, oricât de mari ar fi greutățile; un singur lucru urmăreşti: să-ți împlineşti dorul”[939]. Cu cel iubit eşti în comuniune deasupra oricăror opreliști, abolind, într-un fel, spațiul şi timpul.

21: **Apoi a zis Iacob către Laban: „Zilele mi s-au împlinit; dă-mi femeia, ca să intru la ea”.**

22: **Atunci i-a adunat Laban pe toți oamenii locului şi a făcut ospăț.**

Ospăț: „ospățul de nuntă; festivitatea dura şapte zile”[940].

23: **Şi dacă s-a făcut seară, Laban a luat-o pe fiica sa Lia şi i-a adus-o lui Iacob; iar Iacob a intrat la ea.**

24: **Laban a dat-o pe roaba sa Zilpa ca roabă fiicei sale Lia.**

---

935 BBVA, p. 52.
936 SEP 1, p. 120
937 Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, CXXVIII
938 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LV, 2
939 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LV, 2
940 BBVA, p. 53

25: **Dar când s-a făcut ziuă, iată că era Lia!... Şi a zis Iacob către Laban: „Ce e asta? Ce mi-ai făcut? Nu ţi-am slujit eu oare pentru Rahela? De ce m-ai înşelat?"**

„Ceremoniile nupţiale durau între 7 şi 14 zile (cf. Tobit 8, 19), numărul celor invitaţi era foarte mare. Ceremonia centrală era ducerea miresei, acoperită de văl, în casa mirelui. Dezvăluirea miresei avea loc abia în camera nupţială, obicei ce permite înşelăciunea lui Laban şi explică eroarea lui Iacov"[941].

26: **Răspuns-a Laban: „Prin părţile noastre nu se pomeneşte s-o dăm pe fata cea mai mică înaintea celei mai mari.**

27: **Du până la capăt săptămâna acesteia; şi ţi-o voi da şi pe cealaltă, în schimbul slujbei cu care mă vei sluji încă şapte ani!"**

28: **Dar Iacob a făcut aşa: A împlinit săptămâna acesteia, iar Laban i-a dat-o pe Rahela, fiica sa, de femeie.**

29: **Laban a dat-o pe roaba sa Bilha ca roabă fiicei sale Rahela.**

„Când auzi că Iacov s-a însurat cu două surori, şi cu cea mai mare şi cu cea mai mică, să nu te turburi şi să nu judeci vremurile de atunci după vremurile de acum. Pe vremea aceea, pentru că era la început, se îngăduia ca un bărbat să ţină două sau trei sau chiar mai multe femei, ca să se înmulţească neamul omenesc; dar acum, când cu harul lui Dumnezeu neamul omenesc s-a înmulţit şi virtutea a crescut, nu se mai îngăduie. Venind Hristos, sădind în oameni virtutea şi făcând, ca să spun aşa, din oameni îngeri, Hristos a tăiat din rădăcini acest obicei rău"[942]. Dacă se admitea poligamia, nu era îngăduit ca Iacov să ia în căsătorie două surori, dar aceasta s-a făcut spre a preînchipui o taină: Lia arată pe Iudei şi sinagoga, Rahila închipuie Neamurile şi Biserica; pentru aceasta a slujit Hristos (închipuit de Iacov) ca să le câştige[943]. „Trecând de la chip la adevăr, poţi privi taina lui Hristos. Căci două sunt femeile chemate la căsnicia duhovnicească şi însoţite cu El. Cea dintâi a fost mai bătrână, adică sinagoga Iudeilor, cea de-a doua e cea tânără şi mai frumoasă, adică Biserica din neamuri"[944]. Rahila vesteşte încă o taină: „După cum aceea a fost numită femeia lui Iacov înainte de căsătorie, numai pe temeiul făgăduinţei, tot astfel şi Maria a fost numită femeia lui Iosif prin faptul că a fost logodită"[945]. Lia şi Rahila sunt urcuşul de la făptuire la contemplaţie: „Amândouă i s-au făcut femei, dar a iubit pe Rahila mai mult decât pe Lia, pentru că aceasta avea ochii slabi, adică omul până este cu ochii lui trupeşti nu vede încă slava contemplaţiei adevărate. Căci se amestecă încă duşmănia plăcerii omeneşti în lucrarea lui"[946].

30: **Şi a intrat [Iacob] la Rahela; şi a iubit-o pe Rahela mai mult decât pe Lia. Şi i-a mai slujit [lui Laban] încă şapte ani.**

31: **Dar văzând Domnul că Lia nu era iubită, i-a deschis putinţa de a naşte; Rahela însă era stearpă.**

Nu era iubită: „literal: *că era urâtă* (obiect al urii); ebraism care nu exprimă sentimentul în sine de ură, ci indică un loc secundar al unei persoane în afecţiunea cuiva. Cu acest sens va fi folosit, uneori, şi în Noul Testament (vezi Luca 14, 25)"[947]. *I-a deschis putinţa de a naşte*: SEP 1 redă: *i-a deschis pântecele*: „pântecele deschis de Dumnezeu rămâne, după Philon, veşnic feciorelnic (*Congr.* 7). […] Theodoret vede în darul fecundităţii acordat femeilor patriarhilor voinţa lui Dumnezeu de a constitui o descendenţă *prin har*, nu *prin natură*, descendenţă care va ajunge până la Iisus Hristos (*QG* 75)"[948].

---

941 GEN, p 353
942 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVI, 3
943 Cf. Sf. Iustin Martirul, *Dialogul cu iudeul Trifon*, CXXXIV
944 Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, II
945 Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 31
946 Isaia Pustnicul, *29 de Cuvinte*, IV, 10
947 BBVA, p. 53.
948 SEP 1, p. 121

32: **Lia a zămislit şi i-a născut lui Iacob un fiu, căruia i-a pus numele Ruben, zicând: „Privit-a Domnul la umilirea mea; mă va iubi de-acum bărbatul meu".**

„Numele Ruben e legat de rădăcina verbului *a vedea*"[949]. „Philon interpretează numele Ruben prin *fiu văzător* (*Leg.* I, 81; *Somn.* II, 33)"[950]

33: **Lia a zămislit din nou şi i-a născut lui Iacob un al doilea fiu şi a zis: „Auzit-a Domnul că nu sunt iubită şi mi l-a dat şi pe acesta". Şi i-a pus numele Simeon.**

„Numele Simeon e înrudit cu verbul *a auzi*"[951].

34: **Şi iarăşi a zămislit şi a născut un fiu şi a zis: „De-acum se va lipi de mine bărbatul meu, căci i-am născut trei fii". De aceea i-a pus acestuia numele Levi.**

Levi, „etimologic legat de verbul *a se alipi*, *a se ataşa*"[952]. „Textul Masoretic are un joc fonetic între numele lui Levi şi forma verbală **yillaweh**, *se va lega*"[953].

35: **Şi din nou a zămislit şi a născut un fiu şi a zis: „De data aceasta Îl voi lăuda pe Domnul!" De aceea i-a pus numele Iuda. Apoi a încetat să nască.**

„Iuda (**Yehuda**), de la ebraicul **hodah** = a lăuda, a celebra, a cinsti"[954]. „Faptul că Lia, simbolul filozofiei teologale, încetează să mai nască reprezintă, pentru Philon, semnul că Lia a atins, cu Iuda, virtutea supremă"[955].

Rahila a fost stearpă la început şi năştea doar Lia, căci roadele contemplaţiei vin în urma celor ale făptuirii. Din Lia s-au născut: *Ruben* (= iată fiu; Dumnezeu a privit), *Simeon* (= Dumnezeu a auzit), *Levi* (= alipire; devoţiune) şi *Iuda* (= Domnul fie lăudat).

CAPITOLUL 30 – *Copiii lui Iacob* (*continuare*). *Cum s-a îmbogăţit Iacob.*

1: **Iar Rahela, văzând că ea nu i-a născut lui Iacob nici un fiu, a prins a o invidia pe soră-sa şi i-a zis lui Iacob: „Dă-mi copii, că de nu, mor!...".**

„O cerere necugetată, ieşită dintr-o inimă de femeie şi dintr-un suflet asaltat de invidie. [...] N-ai auzit, Rahilo, că nu traiul Liei cu Iacov i-a dat copiii, ci Domnul Dumnezeu, Care i-a deschis pântecele Liei, văzând că ea este urâtă de Iacov? Pentru ce ceri de la bărbatul tău un lucru mai presus de fire? Pentru ce laşi pe Stăpânul firii şi învinui pe bărbatul tău, care nu te poate ajuta cu nimic?"[956]. Cum cei mai mulţi ar dori să treacă peste osteneala faptelor, Dumnezeu rânduieşte să vedem întâi roadele acestora, pentru a nu le dispreţui ca lipsite de folos.

2: **Dar Iacob, aprinzându-se de mânie asupra Rahelei, i-a zis: „Sunt eu oare în locul lui Dumnezeu, Cel ce ţi-a stârpit rodul pântecelui?"**

„Ca izvor al vieţii, Dumnezeu este Cel ce acordă sau refuză fecunditatea (vezi 16, 2; 29, 31)"[957].

3: **Atunci Rahela a zis către Iacob: „Iat-o pe roaba mea Bilha; intră la ea, şi ea va naşte pe genunchii mei şi printr-însa voi avea şi eu copii".**

„Este neclar ce înseamnă expresia *a se naşte pe genunchii cuiva*"[958], adică nu sunt detalii asupra procedurii, dar e destul de lămurit că e vorba de o modalitate ritualică de a transfera un copil de la cea care l-a născut la altă femeie, aceea devenindu-i mamă.

---

[949] BBVA, p. 53
[950] SEP 1, p. 121
[951] BBVA, p. 53
[952] BBVA, p. 53
[953] SEP 1, p. 121
[954] BBVA, p. 53
[955] SEP 1, p. 121
[956] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVI, 4
[957] BBVA, p. 53
[958] GEN, p 353

4: **Şi i-a dat-o pe Bilha, roaba sa, de femeie, şi Iacob a intrat la ea.**

5: **Iar Bilha, roaba Rahelei, a zămislit şi i-a născut lui Iacob un fiu.**

6: **Atunci Rahela a zis: „Dumnezeu mi-a făcut dreptate; a ascultat şi de glasul meu şi mi-a dat un fiu". De aceea i-a pus numele Dan.**

„Numele Dan se înrudeşte cu o rădăcină verbală care vrea să însemne *a judeca* (în favoarea cuiva), *a face dreptate*"[959]. „Dan e un personaj cu dublă valenţă în tradiţia iudaică, deopotrivă pozitiv şi negativ: la Philon, el este un om al discernământului; în *Testamentul celor XII patriarhi* şi în romanul mistic *Iosif şi Aseneth* el are o imagine negativă (urzeşte asasinarea lui Iosif). Creştinii (Irineu, Hipolit, Theodoret) văd în Dan, pe baza unui pasaj din *binecuvântările lui Iacob*, un simbol al Antihristului"[960].

7: **Bilha, roaba Rahelei, a zămislit din nou şi i-a născut lui Iacob un al doilea fiu;**

8: **iar Rahela a zis: „Ajutatu-m-a Dumnezeu în lupta ce-am luptat cu sora mea, şi am biruit!" Şi i-a pus numele Neftali.**

„Neftali e derivat din verbul *a* (*se*) *lupta*. Textul Ebraic sugerează un accent mai îndrăzneţ: *Cu Dumnezeu m-am luptat* sau: *Luptele lui Dumnezeu am luptat*"[961].

9: **Lia însă, văzând că a încetat să nască, a luat-o pe roaba sa Zilpa şi i-a dat-o lui Iacob de femeie.**

10: **Iacob a intrat la ea, iar Zilpa, roaba Liei, i-a născut lui Iacob un fiu.**

11: **Atunci a zis Lia: „Cu noroc!" Şi i-a pus numele Gad.**

„Ebraicul **gad** înseamnă *noroc*"[962]. „În *Testamentul celor XII patriarhi*, Gad, aliatul lui Dan, este un personaj negativ, care se pocăieşte înaintea morţii"[963].

12: **Apoi iarăşi a zămislit Zilpa, roaba Liei, şi i-a născut lui Iacob un fiu.**

13: **Şi a zis Lia: „Ferice de mine, că mă vor ferici femeile!" Şi i-a pus numele Aşer.**

„**Aşer** trimite, în ebraică, la verbul **işşer**, *a fi fericit*. În legătură cu acest nume, Philon spune că este vorba de o fericire materială, *bastardă* (*Somn*. II, 35; *Migr*. 95)"[964].

Alţi fii se nasc lui Iacov, din roabele celor două soţii, *Bilha* (= groază; modestie) şi *Zilpa* (= lacrimă; căzută). Bilha a născut pe *Dan* (= dreptate; judecată; judecător) şi *Neftali* (= am luptat); iar Zilpa a născut pe *Gad* (= noroc) şi *Aşer* (= fericit; fericire).

14: **Iar la vremea seceratului grâului s-a dus Ruben şi a găsit în ţarină mandragore şi i le-a adus Liei, mama sa. Atunci Rahela a zis către Lia: „Dă-mi din mandragorele fiului tău!"**

Prin *mandragore* e tradus ebraicul **dudaim**. „În ebraică, denumirea plantei derivă din acelaşi radical ca şi cuvântul *dragoste*. Rădăcina plantei, cam de 30 cm, de culoare neagră în exterior, albă în interior, este asemănătoare corpului omenesc. Fructele sale, asemănătoare merelor, sunt de culoare galbenă sau roşu deschis, dulci şi aromate. Este o plantă care a generat o mulţime de legende şi practici magice, în mare măsură datorită capacităţilor anestezice ale sucului ce se extrage din ea. Cei vechi îi atribuiau proprietăţi afrodisiace, de influenţare a fertilităţii şi uşurare a durerilor la naştere"[965]. „*Mandragoră*: plantă perenă, cu rădăcină cărnoasă şi fructe roşii-gălbui. Încă din antichitate, folclorul i-a atribuit proprietăţi afrodisiace, propice fecundităţii. Numele ei ebraic e înrudit cu substantivul *iubire*. În folclorul românesc, mătrăguna e centrul şi materia unor descântece de dragoste, menite să faciliteze măritişul. Ca plantă medicinală e cunoscută sub numele de **atropa belladona**; în doze mari, poate fi nocivă. Plasat în contextul rivalităţii acerbe dintre cele două femei, episodul din versetele 14-16 reprezintă o inserţie folclorică a încercării de a oferi o explicaţie aparte, savuroasă, pentru naşterea lui Iosif.

---

959 BBVA, p. 53
960 SEP 1, p. 122
961 BBVA, p. 54
962 BBVA, p. 54
963 SEP 1, p. 122
964 SEP 1, p. 122
965 GEN, p. 353

Totuşi, adevărata explicaţie e pusă, până la urmă, tot pe seama lui Dumnezeu: vezi v. 22”[966]. „*Mandragora*: plantă din familia solanaceelor. Creşte în Africa de Nord, Asia occidentală, Europa de sud, până în Himalaia. Renumită pentru virtuţile ei afrodisiace, creşte până la treizeci centimetri înălţime, fără tijă. Rădăcina are forma unui cartof, dar adesea e antropomorfă, de unde legendele născute în jurul ei. Extragerea rădăcinii este foarte dificilă, întrucât micile ramificaţii pot ajunge până la un metru adâncime. Grecii o numeau *planta lui Circe*”[967].

15: **Dar Lia a zis: „Nu-ţi ajunge că mi-ai luat bărbatul? vrei acum să iei şi mandragorele fiului meu?” Rahela a zis: „Dacă-i pe-aşa, să se culce el cu tine în noaptea aceasta, în schimbul mandragorelor fiului tău!”**

16: **În timp ce Iacob venea seara de la câmp, i-a ieşit Lia înainte şi i-a zis: „La mine ai să intri astăzi, că te-am cumpărat cu mandragorele fiului meu!” Şi-n noaptea aceea s-a culcat cu ea.**

17: **Şi a ascultat-o Dumnezeu pe Lia; ea a zămislit şi i-a născut lui Iacob al cincilea fiu.**

18: **Atunci a zis Lia: „M-a răsplătit Dumnezeu pentru că bărbatului meu i-am dat-o pe roaba mea”. Şi i-a pus copilului numele Isahar, adică Răsplată.**

„Pentru Philon, numele lui Isahar (ebr. **sakhar**) înseamnă *răsplată pentru faptele bune* (*Somn.* II, 34; *Plant.* 134-136)”[968].

19: **Apoi Lia a mai zămislit o dată şi i-a născut lui Iacob un al şaselea fiu.**

20: **Şi a zis Lia: „Bună-i dăruirea cu care m-a dăruit pe mine Dumnezeu; la mine va locui de-acum bărbatul meu, că i-am născut şase feciori”. Şi i-a pus copilului numele Zabulon.**

„Numele Zabulon e legat de două rădăcini, una semnificând *dar* (cadou), alta *a locui*”[969]. „Pentru Philon, Zabulon înseamnă *eliberarea de noapte* (*Somn.* II, 34 şi 39)”[970].

21: **După aceea Lia a mai născut o fată şi i-a pus numele Dina.**

22: **Dar Dumnezeu şi-a adus aminte de Rahela; a ascultat-o Dumnezeu şi i-a deschis pântecele.**

23: **Ea a zămislit şi i-a născut lui Iacob un fiu. Şi a zis Rahela: „Ridicat-a Domnul ocara de la mine!”**

24: **Şi i-a pus copilului numele Iosif, zicând: „Să-mi adauge Dumnezeu încă un fecior!”**

„Numele lui Iosif e legat de verbul **yosef** = *a adăuga* (mai precis: *El adaugă*)”[971].

Lia naşte încă doi fii, pe *Isahar* (= răsplată; omul plăţii) şi *Zabulon* (= dar minunat), şi o fiică, *Dina* (=ceartă; judecată). Apoi naşte şi Rahila pe *Iosif* (= să adauge Dumnezeu; adaos; a înlăturat; a ridicat). „Când încetează să mai nască Lia, îşi aduce Dumnezeu aminte de Rahila. Înţelesul e acesta: De dobândim ostenelile trupeşti şi simţirea se eliberează de patimi, vederea (contemplaţia) adevărată descoperă minţii slavele adevărate. Deşi fiii Liei erau spre ajutor lui Iacov, dar el iubea pe Iosif mai mult decât pe toţi. Adică, deşi ostenelile trupeşti păzesc pe om de vrăjmaş, numai adevărata contemplare îl uneşte pe om cu Dumnezeu”[972].

25: **Iar după ce l-a născut Rahela pe Iosif, Iacob a zis către Laban: „Lasă-mă să plec, să mă duc la mine, în patria mea.**

26: **Dă-mi femeile mele şi pe copiii mei, pentru care ţi-am slujit, ca să mă duc; că tu ştii slujba pe care ţi-am făcut-o”.**

---

[966] BBVA, p. 54
[967] SEP 1, p. 123
[968] SEP 1, p. 123
[969] BBVA, p. 54
[970] SEP 1, p. 123
[971] BBVA, p. 54
[972] Isaia Pustnicul, *29 de Cuvinte*, IV, 10

27: **Laban însă i-a zis: „Dac-am aflat eu har în fața ta… am cunoscut eu prin semne că Dumnezeu m-a binecuvântat prin venirea ta.**

Dac-am aflat eu har în fața ta…: „frază neterminată, presupunând rugămintea: *mai rămâi!*”[973]. „Theodoret comentează idolatria lui Laban, care credea în *semne* (*QG* 87)”[974].

28: **Spune-mi ce simbrie vrei, și ți-o voi da!”**

29: **Iar Iacob i-a zis: „Tu știi cum ți-am slujit și cum sunt vitele tale prin purtarea mea de grijă;**

30: **că puținul pe care-l aveai pân-a fi venit eu s-a înmulțit peste măsură: cu fiece pas al meu te-a binecuvântat Domnul. Dar acum, când oare am să lucrez eu și pentru casa mea?”**

31: **Laban i-a zis: „Ce să-ți dau?” Iar Iacob i-a zis: „Nu-mi vei da nimic; de vei face însă ce-ți voi spune eu, am să mai pasc oile tale, și-am să le păzesc.**

„Abilitatea verbală a lui Iacob: prin *nimic*, el întâmpină lăcomia lui Laban; adăugând *și-am să le păzesc*, el folosește un verb care poate însemna și *a ține*, *a păstra*, într-un fel de **reservatio mentalis**”[975].

32: **Să treacă astăzi toate oile tale prin fața noastră și eu voi alege din ele toată oaia seină între miei și tot ce e tărcat și pestriț între capre; asta va fi simbria mea;**

„Sein: alburiu; alb impur; brumăriu; negricios. În Textul Ebraic: *tot mielul tărcat și pestriț, tot mielul negru între oi*”[976].

33: **iar cinstea mea se va vădi în ziua de mâine, că aceasta-i simbria mea de la tine; tot ce nu va fi pestriț sau tărcat între capre și tot ce nu va fi sein între oi se va socoti că le-am furat”**

Cinstea mea: „literal: dreptatea (purtarea nepătată)”[977]. „De regulă, oile erau albe, iar caprele, negre. Oaia neagră și capra albă constituiau excepții. Așadar, opțiunea lui Iacob nu părea deloc o afacere bună”[978].

34: **„Bine, i-a zis Laban, să fie cum zici tu!”**

„Uită-te la istețimea dreptului Iacov. Pentru că știa de câtă dragoste îl învrednicește Dumnezeu, de aceea îi cere lui Laban ceea ce era greu în chip firesc sau chiar cu totul cu neputință”[979].

35: **Și-n ziua aceea a pus de-o parte țapii cei pestriți și pe cei tărcați și toate caprele pestrițe și pe cele tărcate – și toate câte aveau pe ele alb – și tot ce era sein între oi, și le-a dat în seama fiilor săi.**

„Păstrând în paza sa exemplarele anormale, Laban și-a făcut o socoteală: în turmele rămase pe seama lui Iacob – adică cele normale – se vor naște numai oi albe și capre negre!”[980].

36: **Și a hotărât ca depărtarea dintre ele și Iacob să fie cale de trei zile. Iar Iacob a urmat să pască celelalte oi ale lui Laban.**

37: **Iacob și-a făcut rost de nuiele verzi de plop, de migdal și de paltin, și a crestat pe ele dungi albe, scoțând la iveală albul care era în nuiele,**

Numele grecesc **styrax** „traduce un substantiv ebraic desemnând o specie de plop (plop alb). Iacob taie din loc în loc coaja verde, lăsând să se vadă miezul alb al nuielei. El obține

[973] BBVA, p. 54
[974] SEP 1, p. 123
[975] BBVA, p. 54
[976] BBVA, p. 54
[977] BBVA, p. 54
[978] BBVA, p. 54
[979] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 2
[980] BBVA, p. 55

astfel o nuia *pestriță*"[981]. Conform GEN, e vorba de un „**arbor Syriae**, un arbust din a cărui rășină se obținea un aromat"[982].

Biblia 1688 are, în loc de *plop*, *toiag de stirac verde* (Septuaginta**: stirakinin**). „Iacov avea ca semn împărătesc toiag din lemn de stirax, pentru că avea de gând să schimbe prin acest lemn spre mai bine firea"[983]. Stiraxul este un mic copăcel exotic, care face rășină mirositoare. Toiagul lui Iacov vestește lemnul Crucii, prin care se înnoiește firea și care e plin de bună mireasmă pentru cei ce urmează lui Hristos.

38: **și nuielele astfel crestate le-a pus în jgheaburile de adăpat, pentru ca oile, venind să bea, să bea în fața nuielelor din adăpători**

„Pentru Iustin, nuiaua verde prefigurează lemnul crucii pe care a fost răstignit Iisus (*Dialogul cu Trifon* 86, 2). Faptul că nuielele au fost puse în apă îi evocă lui Grigorie al Nyssei ritualul botezului (*In diem luminum*, GNO IX, p. 232). Iacob lângă adăpători/izvor îl prefigurează pe Iisus Păstorul, câștigând o turmă întreagă de la Laban-Satan (*ibid.*)"[984].

39: **și să zămislească oile după cum erau nuielele; și fătau oile miei tărcați și dungați și brumării.**

„Principiu fiziologic cunoscut încă din antichitate și aplicat în principal spre a obține cai și câini de o anumită culoare. E prima mărturie despre ceea ce, în zilele noastre, se va numi manipulare genetică!"[985]. „Stratagema lui Iacob se întemeiază pe o credință populară după care femelele fată animale asemănătoare cu obiectele pe care le-au avut în fața ochilor în momentul inseminării. Iacob îi făgăduiește lui Laban (al cărui nume înseamnă *alb* în ebraică) exemplarele albe și pe cele negre, în mod normal cele mai numeroase, păstrând pentru sine pe cele *pestrițe* […]. *Păcăleala* constă în punerea unor vergi *pestrițe*, anume incizate, cojite din loc în loc în fața oilor ce urmau să fete. Astfel, turma lui sporește numeric față de cea a lui Laban. ♦ Philon interpretează pasajul în *Somn.* I, 189-227. El modifică textul Septuagintei, interpretând adjectivul redat de [SEP 1 prin *cu pete albe* – v. 33, la Anania: *tărcate*] prin *strălucitor de alb*. Aducând modificări textului Septuagintei, Philon sugerează, prin intermediul a trei culori – cenușiu, tărcat/pestriț, alb strălucitor – cele trei căi ducând la desăvârșire: asceza (Iacob), învățătura (Avraam) și calea naturală (Isaac)"[986].

„Dreptul Iacov n-a făcut asta de capul lui, ci harul cel de sus i-a pus gândul acesta în cugetul lui. Nici nu era firesc ce se întâmpla; era o faptă nemaiauzită, care depășea cu mult rânduiala firii"[987]. „Precum acel minunat Iacov, descojind nuielele și punându-le sub unda apelor, făcea oile care beau să zămislească lângă ele, așa și toată mintea prea înțeleaptă în Duh, descojind rațiunile cele mai dumnezeiești ale lucrurilor de materia care le învăluie și punându-le sub modurile cunoașterii prin contemplație, învață pe cel ce ascultă ca înseși mișcările sufletului propriu să ia forma celor netrupești"[988].

40: **Iacob alegea mieii de-o parte și-și punea animalele cu fața spre ce era pestriț și spre tot ce era negru în turmele lui Laban; dar turmele sale le ținea osebite și nu le amesteca cu oile lui Laban.**

„Înțelesul nu e prea clar, de vreme ce între cei doi era o distanță foarte mare (trei zile de mers). O variantă textuală sugerează faptul că, totuși, cei doi s-au apropiat de mai multe ori, în repetatele încercări ale lui Laban de a modifica simbria lui Iacob"[989].

---

981 SEP 1, p. 124
982 GEN, p 354
983 Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, III, 50, 3
984 SEP 1, pp. 124-125
985 BBVA, p. 55
986 SEP 1, p. 124
987 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 2
988 Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, CXXVIII
989 BBVA, p. 55

41: **Pe lângă aceasta, de fiecare dată când se-mperecheau oile cele viguroase, Iacob le punea sub ochi nuielele pestrițe sub adăpători, pentru ca ele să zămislească după cum erau nuielele;**

42: **dar când zămisleau cele slăbuțe, nu le punea, așa încât cele slăbuțe i se cuveneau lui Laban, iar cele ce i se cuveneau lui Iacob erau viguroase.**

Finalul versetului în SEP 1: *Şi oile fără nici un semn au ajuns ale lui Laban, iar cele însemnate ale lui Iacob*. „Pentru Irineu şi Origen, animalele *însemnate* simbolizează neamurile *însemnate*, la rândul lor, de Cuvântul lui Dumnezeu (*Adv. haer.* IV, 21, 3; *C. Cels.* IV, 43; *Com. Io*. XXVIII, 8)"[990].

43: **Şi aşa s-a îmbogățit omul, foarte s-a îmbogățit, peste măsură; şi avea mulțime de vite mărunte şi vite mari, roabe şi robi, cămile şi asini.**

Credem că se subliniază astfel abundența darurilor dumnezeieşti şi prisosul virtuților lui Iacov.

CAPITOLUL 31 – *Iacob pleacă de la unchiul său Laban.*

1: **Lui Iacob însă i-au venit la ureche vorbele fiilor lui Laban, care ziceau: „Iacob a luat tot ce era al tatălui nostru, şi din cele ale tatălui nostru şi-a făcut el tot belşugul acesta…".**

2: **Şi uitându-se Iacob la fața lui Laban, iată că acesta îl privea cu alți ochi decât mai ieri şi alaltăieri.**

„Laban, care mulțumise Stăpânului că i s-a înmulțit averea datorită venirii lui Iacov, ei bine, acum, ațâțat de fiii lui, este cuprins de invidie"[991].

3: **Atunci Domnul a zis către Iacob: „Întoarce-te în țara părinților tăi, la neamurile tale, şi Eu voi fi cu tine!"**

4: **trimițând deci Iacob, le-a chemat pe Rahela şi pe Lia la câmp, unde erau turmele**

5: **şi le-a zis: „Văd eu pe fața tatălui vostru că el mă priveşte altfel decât mai ieri şi alaltăieri; dar Dumnezeul tatălui meu era cu mine.**

6: **Voi înşivă ştiți că eu l-am slujit pe tatăl vostru cu toată inima;**

7: **dar tatăl vostru m-a înşelat şi de zece ori mi-a schimbat simbria; Dumnezeu însă nu i-a îngăduit să-mi facă rău:**

8: **când el zicea: Cele pestrițe să-ți fie simbria!, toate oile fătau miei pestriți; iar când zicea: Cele vărgate să-ți fie simbria!, atunci toate oile fătau miei vărgați.**

9: **Şi aşa a luat Dumnezeu toate vitele de la tatăl vostru şi mi le-a dat mie.**

10: **Şi a fost că odată, la vremea când intrau oile-n călduri, mi-am ridicat ochii şi am văzut în vis: şi iată că țapii şi berbecii care săreau pe capre şi pe oi erau vărgați şi bălțați şi cenuşii.**

11: **Iar îngerul Domnului mi-a grăit în vis: - Iacobe! Şi eu am răspuns: - Ce este?**

12: **Zis-a EL: - „Ridică-ți ochii şi vezi: toți țapii şi berbecii care sar pe capre şi pe oi sunt vărgați şi bălțați şi cenuşii; căci Eu am văzut tot ce ți-a făcut ție Laban.**

13: **Eu sunt Dumnezeul Cel ce ți s-a arătat în Betel, unde Mi-ai turnat untdelemn pe stâlp şi unde Mi-ai făcut făgăduință. Acum ridică-te deci, ieşi din țara aceasta şi mergi în țara ta de naştere, şi Eu voi fi cu tine".**

„Philon notează diferența dintre *Dumnezeul*, cu articol, şi *Dumnezeu*, fără articol. După el, primul termen îl desemnează pe Dumnezeu însuşi, al doilea, Logosul, intermediar între Dumnezeu şi lumea creată (*Somn*. I, 228-256)"[992].

---

[990] SEP 1, p. 125
[991] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 2
[992] SEP 1, p. 126

„Pentru că atunci când Iacov a făcut această juruință nu I-a adus lui Dumnezeu nimic, că era fugar, de aceea Dumnezeu îi spune: Când M-am arătat ție Mi-ai făcut Mie juruință zicând: *Îți voi da a zecea parte din tot ce-mi vei da mie* (28, 22). Prin această juruință şi făgăduință ai arătat mai dinainte puterea Mea şi cu ochii credinței ai văzut mai dinainte bogăția ce o vei avea; iar acum când trebuie să se împlinească spusele Mele, a venit timpul ca să-ți împlineşti juruința ta”[993].

14: **Atunci Lia şi Rahela i-au răspuns şi i-au zis: „Mai avem noi oare parte de moştenire în casa tatălui nostru?**

15: **Oare n-am fost noi socotite de el ca nişte străine?: că ne-a vândut şi cu banii noştri s-a ghiftuit.**

„Laban le *vânduse* nu în sensul strict al cuvântului, ci prin aceea că, timp de paisprezece ani, reținuse pentru sine tot ce câştigase din munca lui Iacob, fără să fi pus deoparte ceea ce ar fi trebuit să constituie zestrea fiicelor sale”[994]. „După cutumă, socrul trebuia să-i dea fiicei sale o parte din suma primită de la ginere, or Laban a profitat singur de serviciile lui Iacob”[995].

16: **Ca atare, toată averea pe care Dumnezeu a luat-o de la tatăl nostru este a noastră şi a copiilor noştri. Fă dar acum tot ce ți-a spus ție Domnul!”**

„Pe bună dreptate – zic ele – că au fost luate bogățiile, fiindcă Dumnezeu hotărăşte, El este Făcătorul bunurilor şi prin al Cărui har rămâne fără ele cel mişel. Cei necinstiți şi răi nu pot să capete podoaba moştenirii dumnezeieşti. Urmează la moştenire cel harnic, care are în sine duhul puterii”[996].

17: **Atunci s-a sculat Iacob şi şi-a urcat copiii şi femeile pe cămile,**

18: **şi-a strâns toate turmele şi toate bunurile – toată bogăția pe care o agonisise în Mesopotamia – ca să meargă la Isaac, tatăl său, în țara Canaanului.**

19: **Dar în timp ce Laban era plecat să-şi tundă oile, Rahela a furat idolii tatălui său.**

Idolii: „în original: terafimii; idoli mici de lemn, care se țineau în casă; un fel de penați”[997]. „**teraphim**, semnificația lor este nesigură, cel mai frecvent sunt interpretați ca mici zeități domestice, probabil că serveau la descifrarea oracolelor (Iezechiel 21, 26; Zaharia 10, 2). Din alte texte (I Regi 19, 13; Judecători 17, 5; 18, 14-20; Facerea 31, 19/35) ar rezulta că sunt nişte măşti”[998]. „Capitolul prezintă despărțirea totală a celor două branşe din familia lui Avraam: monoteistă (prin Iacob) şi idolatră (prin Laban). Rahela îşi *trădează* părintele şi implicit îşi reneagă trecutul idolatric. Povestirea în greacă prezintă multe diferențe de amănunt față de Textul Masoretic”[999].

„De eşti vreo altă Rahilă, adică suflet patriarhal şi mare, fură şi idolii tatălui tău pe care îi găseşti, nu ca să-i păzeşti, ci ca să-i nimiceşti”[1000]. Cum vom vedea mai jos, gestul Rahilei a fost diferit interpretat de către Părinții Bisericii.

20: **Deci Iacob l-a păcălit pe Laban Arameul prin aceea că nu i-a spus că vrea să plece,**

21: **ci a fugit cu toate câte avea; şi trecând Eufratul, s-a îndreptat spre muntele Galaad.**

---

993 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 3
994 BBVA, p. 55
995 SEP 1, p. 126
996 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, XXVII, 5
997 BBVA, p. 55
998 GEN, p 354
999 SEP 1, p. 126
1000 Sf. Grigorie de Nazianz, *apud* Sf. Maxim, *Ambigua*, CXXVIII

Galaad, „interpretat prin etimologie populară ca *movila de piatră a Mărturiei*, denumire dată inițial unui munte, apoi unui întreg ținut atribuit lui Iacov, ale cărui granițe erau la est deșertul, la sud Arnon, la vest Iordanul, la nord Iarmuk, cf. arabul **jal'ad** *tare*, *puternic*"[1001].

22: **Dar a treia zi i s-a dat de știre lui Laban Arameul că Iacob a fugit.**

23: **Atunci, luând Laban cu sine pe toți casnicii săi, a alergat după el cale de șapte zile și l-a ajuns la muntele Galaad.**

24: **Dar Dumnezeu a venit la Laban Arameul noaptea în vis și i-a zis: „Ferește-te să vorbești cu Iacob ceva de rău".**

„Uită-mi-te la iubirea de oameni a lui Dumnezeu! Nu i-a poruncit lui Laban să se întoarcă înapoi, ci i-a poruncit numai să nu spună dreptului Iacov vreun cuvânt urât și greu"[1002].

25: **Și l-a ajuns Laban pe Iacob. Iacob însă își așezase cortul pe munte; și tot pe muntele Galaad și l-a așezat și Laban împreună cu casnicii săi.**

26: **Laban i-a zis lui Iacob: „Ce-ai făcut? De ce-ai fugit pe ascuns și m-ai jefuit și mi-ai luat fetele ca și cum le-ai fi robit cu sabia?**

27: **Că dacă mi-ai fi spus, ne-am fi despărțit în veselie și-n cântări de timpane și țitere.**

28: **Nu mi-ai îngăduit nici măcar să-mi sărut nepoții și fetele! Te-ai purtat ca un smintit.**

29: **Și acum, în puterea mea e să-ți fac rău; dar Dumnezeul tatălui tău mi-a vorbit ieri, zicându-mi: Ferește-te să vorbești cu Iacob ceva de rău!...**

„Gândește-te cât l-au mângâiat pe dreptul Iacov cuvintele acestea! Uită-te că însuși Laban a dat pe față planurile lui; i-a spus cum avea de gând să-l prindă, dar că frica de Dumnezeu l-a oprit să înfăptuiască răul ce-l plănuise"[1003].

30: **Să zicem însă c-ai plecat fiindcă-ți era dor de casa tatălui tău; dar de ce, atunci, mi-ai furat dumnezeii?...".**

„Ce mare nebunie! Așa dumnezei ai, Labane, că se lasă furați? [...] Vezi cât de mare era rătăcirea, că cei înzestrați cu rațiune se închinau lemnelor și pietrelor!"[1004].

31: **Iacob a răspuns și i-a zis lui Laban: „De temut mi-a fost teamă, zicându-mi că nu cumva să-ți iei fetele de la mine, și toate câte am.**

32: **Caută: de vei găsi la mine ceva din ce-i al tău, ia-ți-l!" Și n-au găsit la el nimic. Și i-a zis Iacob: „Cât despre dumnezeii tăi: la cine-i vei afla, acela nu va trăi, aici, în fața casnicilor noștri!"... Iacob însă nu știa că Rahela, femeia sa, îi furase.**

33: **Laban a intrat atunci în cortul Liei și nu i-a găsit. Și a ieșit din cortul Liei și a căutat în cortul lui Iacob și-n cortul celor două roabe, dar n-a găsit nimic. A intrat apoi și în cortul Rahelei.**

34: **Rahela însă luase idolii și-i pusese sub samarul cămilei și ședea deasupra lor. Și a scotocit Laban prin tot cortul Rahelei, dar n-a găsit nimic.**

35: **Iar ea a zis către tatăl său: „Stăpâne, să nu te superi că nu pot să mă ridic în fața ta, fiindcă tocmai acum se întâmplă să am necazul obișnuit al femeilor". Și mai scotocind Laban prin cort, tot n-a găsit idolii.**

„Abilitatea Rahelei de a-l face pe tatăl ei să nu se apropie susține, de fapt, sarcasmul implicit al textului la adresa lui Laban, devenit ridicol, dar și la adresa idolilor de sub șezutul femeii"[1005].

Poate fi aici desprinderea de politeism: Rahila, „înșelând pe tatăl ei, a putut să scape de închinarea la idoli"[1006]; dar și alipirea de patimi: „Obișnuința trage pe om la sine cu putere: Pri-

[1001] GEN, p 354
[1002] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 4
[1003] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 5
[1004] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 5
[1005] BBVA, p. 56
[1006] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, XII, 12

vește la sufletul [gr. *psihi*, de gen feminin, închipuit prin Rahila – n.n.] care se ține lipit de obișnuințe, cum șade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea [*logos*, de gen masculin, închipuită prin Laban – n.n.] care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte"[1007]. Tâlcuirea forțează contextul biblic, identificând pe Laban cu Rațiunea, scopul autorului fiind de a înfățișa sub acest chip alunecarea sufletului în cele trecătoare.

36: **Atunci s-a mâniat Iacob și s-a plâns împotriva lui Laban. Și începând a grăi, Iacob a zis către Laban: „Care-i vina mea și care mi-i păcatul, de te-ai luat după mine**

37: **și mi-ai răscolit toate lucrurile? Ce-ai găsit tu aici din lucrurile casei tale?: Pune-le aici, înaintea casnicilor tăi și-a casnicilor mei, și să judece ei între mine și tine!**

38: **Iată, de douăzeci de ani sunt cu tine: oile tale și caprele tale n-au lepădat, berbecii oilor tale nu ți i-am mâncat,**

39: **vite sfâșiate de fiare nu ți-am adus, că eu de la mine am plătit și tu din mâna mea ai cerut ce se furase ziua și ce se furase noaptea.**

Dacă păstorul arăta resturile animalului sfâșiat stăpânului turmei, el era scutit de a-l despăgubi pe acesta (cf. Ieșirea 22, 12). Iacov nu a recurs, însă, la această rânduială, practicată și în Mesopotamia.

40: **Acesta am fost eu: mistuit de căldură ziua, de frig noaptea, somnul nu s-a lipit de ochii mei!**

Evagrie Monahul arată că suntem astfel atenționați să nu lăsăm gândurile bune, agonisite ziua, pradă jefuitorilor din timpul nopții, ci să priveghem pentru a nu le pierde pe acelea prin năluciri rușinoase și viclene[1008].

41: **Așa mi-au fost mie cei douăzeci de ani în casa ta: Paisprezece ani ți-am slujit pentru cele două fete ale tale și șase ani pentru vitele tale; iar tu, tu de zece ori mi-ai schimbat simbria.**

De zece ori: „cu înțelesul: de foarte multe (nenumărate) ori"[1009].

42: **De n-ar fi fost cu mine Dumnezeul părintelui meu Avraam și Frica lui Isaac, tu m-ai trimite acum cu mâinile goale. Dumnezeu însă mi-a văzut umilirea și a văzut munca mâinilor mele și te-a mustrat pe tine ieri".**

Frica lui Isaac: „(sintagmă întâlnită numai aici și în versetul 53): nume străvechi al lui Dumnezeu, cu originea în epoca pre-mozaică, desemnând Divinitatea de care trebuie să ai teamă așa cum un fiu se teme de părinte. Pe de altă parte, prin asociere cu rădăcini verbale asemănătoare din limbile aramaică, arabă și palmirică, originalul ebraic poate fi tradus și *Casnicul* (*Rudenia*) *lui Isaac*, ceea ce ar însemna *Ocrotitorul lui Isaac* (B. W. Anderson)"[1010]. „*Frica*: cuvântul grecesc **φόβος** îl traduce pe ebraicul pahadh. Dumnezeul lui Isaac se numește *Frică*. Unele manuscrise grecești ale Septuagintei pun aici **θεός**. În epoca elenistică, *frica* (sau teama) este una din pasiunile omenești condamnate de stoici și nu are sens religios. Creștinismul o valorizează pozitiv, mai ales în mediile monastice: *frica de Dumnezeu* devine primul pas spre mântuire, virtutea originară. Cu toate acestea, Theodoret ține să expliciteze termenul echivalându-l cu *pietatea*, **ευσέβεια** (*QG* 91)"[1011].

„Uită-te că Laban este tras încetul cu încetul la cunoașterea de Dumnezeu"[1012].

43: **Răspuns-a Laban și a zis către Iacob: „Aceste fete sunt fetele mele, acești copii sunt copiii mei, aceste vite sunt vitele mele, și toate câte le vezi sunt ale mele și ale fetelor mele. Ce pot face eu astăzi pentru ele și pentru copiii pe care ele i-au născut?**

1007 Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, LV
1008 Cf. *Capete despre deosebirea patimilor și a gândurilor*, XVI
1009 BBVA, p. 56
1010 BBVA, p. 56
1011 SEP 1, p. 127
1012 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 8

44: **Ştii ce? Hai să facem acum noi amândoi un legământ, eu şi tu, şi să fie el mărturie între mine şi tine!". Iar Iacob i-a zis: „Iată, nu e nimeni cu noi; dar să ştii că Dumnezeu este martor între mine şi tine".**

„Fără altă ieşire, Laban propune un contract pentru protecţia celor două fiice ale sale"[1013]. *Dumnezeu este martor între mine şi tine*: „precizare specifică textului Septuagintei. În context, atât stâlpul de piatră (v. 45) cât şi movila de pietre (v. 46) sunt *mărturii* văzute ale nevăzutului *martor*, Dumnezeu"[1014]. Sunt încheiate aici două înţelegeri: „1. Un pact politic fixează frontiera între Laban şi Iacov (v. 52), adică între Aram şi Israel[1015]. Este explicată denumirea Galaad. 2. Un acord particular privind fiicele lui Laban (v. 50) şi explicarea numelui Miţpa (v. 49)"[1016].

45: **Şi a luat Iacob o piatră şi a pus-o stâlp.**

46: **Apoi a zis Iacob către casnicii săi: „Adunaţi pietre!" Şi au adunat pietre şi au făcut o movilă; şi au mâncat şi au băut acolo pe movilă. Apoi a zis Laban către dânsul: „De astăzi, movila aceasta e mărturie între mine şi tine".**

47: **Şi Laban a numit-o Iegar-Sahaduta, Movila Mărturiei, iar Iacob a numit-o Galaad, Movila Martorului.**

„**Galaad** este echivalentul ebraic al aramaicului Yegar-Sahaduta, cu nuanţele introduse de Septuaginta: pentru Laban, movila era doar semnul unei convenţii; pentru Iacob însă era şi semnul prezenţei lui Dumnezeu (foarte exact: Movila-Martor)"[1017].

48: **Laban i-a zis lui Iacob: „Iată, movila aceasta şi stâlpul de faţă pe care l-am pus astăzi între mine şi tine: mărturie ne este movila aceasta, mărturie ne este stâlpul de faţă". De aceea i s-a pus numele Galaad, Movila-care-mărturiseşte,**

49: **care însă a fost numită şi Miţpa, adică Veghe, pentru că el a zis: „Fiindcă ne vom despărţi unul de altul, vegheze Dumnezeu între noi!**

50: **De te vei purta rău cu fetele mele, sau dacă pe lângă fetele mele îţi vei lua şi alte femei, vezi că, chiar dacă nu-i nimeni cu noi, între noi e martor Dumnezeu!"**

„Vezi că Îl cheamă de mai multe ori pe Dumnezeu ca martor. Grija, pe care Dumnezeu i-a purtat-o lui Iacov, l-a învăţat cât de mare este puterea Stăpânului şi că nu-i cu putinţă să rămână ceva ascuns ochiului celui neadormit"[1018].

51: **Şi i-a mai spus Laban lui Iacob: „Iată, movila aceasta şi stâlpul de faţă ne sunt mărturie că de la această movilă eu nu voi trece spre tine şi nici tu nu vei trece spre mine cu gând rău.**

52: **Dumnezeul lui Avraam şi Dumnezeul lui Nahor, El să judece între noi!" Iar Iacob s-a jurat pe Frica tatălui său Isaac.**

53: **Şi a-njunghiat Iacob jertfă pe munte şi i-a chemat pe casnicii săi şi au mâncat şi au băut şi au dormit în munte.**

Când biruim pizma şi urmăm celor înduhovniciţi, gustăm şi noi, asemeni lui Laban, din Pâinea coborâtă din cer şi duhul ni se veseleşte în muntele vederilor înalte...

54: **Iar a doua zi s-a sculat Laban dis-de-dimineaţă, şi-a sărutat nepoţii şi fetele şi i-a binecuvântat. Şi pornindu-se Laban înapoi, s-a întors la vatra sa.**

„În unele variante manuscrise, acest verset e plasat la începutul capitolului următor (vezi, la noi, versiunea Radu-Galaction 1938)"[1019].

[1013] BBVA, p. 56
[1014] BBVA, pp. 56-57
[1015] Aceasta, poate, în sâmbure, fiind cam mult spus de un pact între două teritorii când era vorba doar de două familii, nu foarte numeroase.
[1016] GEN, p 354
[1017] BBVA, p. 57
[1018] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVII, 8
[1019] BBVA, p. 57

CAPITOLUL 32 – *Iacob, la Mahanaim, își pregătește întâlnirea cu Esau. Iacob se luptă cu Dumnezeu.*

1: **Iar Iacob s-a dus în drumul său. Și cătând el cu ochii, a văzut oștirea lui Dumnezeu adunată-ntr-o tabără; și îngerii lui Dumnezeu i-au ieșit în întâmpinare.**

2: **Și dacă i-a văzut Iacob, a zis: „Asta-i tabăra lui Dumnezeu!" Și i-a pus acelui loc numele Mahanaim, adică Două-tabere.**

„Plecând de la acest verset, Origen îl numește pe Iacob *vizionar* (*Com. in Cant.*, Prolog și *Hom. Lev.* II, 3)"[1020].

În drumul său către Canaan, Iacov urma să treacă prin ținutul locuit de fratele său Esau. „După ce a scăpat de frica lui Laban, l-a cuprins pe Iacov frica de fratele său. De aceea Stăpânul cel iubitor de oameni, vrând să-l întărească pe dreptul Iacov și să-i risipească toată frica, a făcut să vadă tabăra îngerilor"[1021].

3: **Iar Iacob a trimis înaintea lui niște soli la Esau, fratele său, în ținutul Seir din țara Edomului,**

4: **și le-a poruncit, zicând: „Iată cum veți vorbi către domnul meu Esau: Așa grăiește robul tău Iacob: Am locuit împreună cu Laban și am zăbovit la el până acum.**

5: **Am boi și asini, oi, slugi și slujnice, și am trimis să-l vestească pe domnul meu Esau, pentru ca robul tău să afle bunăvoință în ochii tăi".**

6: **Și dacă solii s-au întors la Iacob, i-au spus: „Am fost la fratele tău Esau; iată, el vine în întâmpinarea ta cu patru sute de oameni".**

7: **Iar Iacob s-a înspăimântat foarte și s-a descumpănit. A împărțit oamenii care erau cu el, boii, oile și cămilele în două tabere**

„Formulele sale [ale lui Esau] de politețe orientală erau contrazise de prezența celor patru sute de oameni, pe care Iacob a interpretat-o ca fiindu-i ostilă"[1022].

8: **și a zis: „Dacă Esau dă năvală asupra unei tabere și o nimicește, să scape tabăra cealaltă".**

„Iacov, apropiindu-se de ținutul unde se stabilise Esau, își ia măsurile de precauție obișnuite oricărei caravane care se apropia de un ținut dușmănos"[1023].

9: **Apoi Iacob a zis: „Doamne, Dumnezeul părintelui meu Avraam și Dumnezeul tatălui meu Isaac, Tu, Cel ce mi-ai zis: Întoarce-te în țara ta de naștere, și Eu îți voi face bine!,**

10: **nu sunt vrednic de toate-ndurările și de toată credincioșia pe care Tu le-ai săvârșit față de robul Tău; că numai cu toiagul am trecut Iordanul acesta, iar acum am devenit Două-tabere.**

11: **Scapă-mă dar de mâna fratelui meu, de mâna lui Esau; că mă tem ca nu cumva el să vină și să mă lovească, pe mine și pe aceste mame cu copii.**

12: **Că Tu ești Cel ce ai zis: Mult bine îți voi face, iar neamul ți-l voi face ca nisipul mării, că nu va putea fi numărat din pricina mulțimii".**

Cel plin de avuții își amintește acum de toiagul său, ca și cum celelalte ar fi nimic. „De voiești să nu șchiopătezi, ia toiagul crucii și-ți sprijinește mâinile pe el și așa vei muri (față de lume – n.n.) și nu vei mai șchiopăta niciodată. Prin acest toiag alungi nu numai câinii, ci și pe mai marele fiarelor, pe leul ce răcnește (I Petru 5, 8)"[1024]. Crucea alungă frica și surpă puterea vrăjmașului, trecându-ne fără primejdie în Pământul făgăduit.

[1020] SEP 1, p. 128
[1021] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LVIII, 1
[1022] BBVA, p. 57
[1023] GEN, p 355
[1024] Sfântul Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 61

13: **Şi a rămas acolo în noaptea aceea. Apoi a luat din bunurile sale şi i-a trimis daruri fratelui său Esau:**

14: **două sute de capre şi douăzeci de ţapi, două sute de oi şi douăzeci de berbeci,**

15: **treizeci de cămile cu lapte şi mânjii lor, patruzeci de vaci şi zece tauri, douăzeci de asine şi zece asini.**

16: **Şi pe fiecare din aceste turme le-a dat, una câte una, în seama slugilor sale; şi le-a zis slugilor sale: „Treceţi înaintea mea, iar între turme lăsaţi o anume depărtare".**

„Planul isteţimii: În urma fiecărui dar, Esau se aşteaptă să apară Iacob, dar iată că apare un alt dar!"[1025]. „Evagrie comentează episodul în *Tratatul practic* 26: *Darurile potolesc ranchiuna*. Urmează referirea la Facerea 32. El recomandă călugărului să dăruiască o masă de împăcare fratelui pe care l-a supărat, voluntar sau involuntar"[1026].

17: **Celui dintâi i-a poruncit, zicând: „Când te va întâlni fratele meu Esau şi te va întreba: Al cui eşti tu?, unde te duci?, ale cui sunt acestea ce merg înaintea ta?,**

18: **tu să zici: Ale robului tău Iacob; e un dar trimis lui Esau, stăpânul meu; iată că vine şi el după noi!"**

19: **Aceeaşi poruncă i-a dat-o Iacob şi celei de-a doua slugi, şi celei de a treia, şi tuturor celor ce mergeau cu turmele: !Aşa să-i spuneţi lui Esau când îl veţi întâlni;**

20: **veţi zice: Iată că şi robul tău Iacob vine după noi". Căci el îşi zicea: Îl voi îmblânzi cu darurile ce-mi merg înainte, şi numai după aceea îi voi vedea faţa; poate că aşa îmi va face o bună primire.**

21: **Şi au pornit darurile înaintea lui, iar el a rămas în noaptea aceea în tabără.**

22: **Dar peste noapte s-a sculat, le-a luat pe cele două femei ale sale şi pe cele două roabe şi pe cei unsprezece copii ai săi şi a trecut Iabocul prin vad.**

23: **I-a luat şi i-a trecut râul; au trecut apoi şi toate bunurile lui.**

Iaboc (= râul albastru) e un afluent al Iordanului, pe malul răsăritean. El se varsă în Iordan la 37 km nord de Marea Moartă şi 69 km sud de Lacul Ghenizaret. „Septuaginta transcrie numele ebraic care face joc de cuvinte cu **yeabheq** *s-a luptat*, de la [v. 24]. Anunţă lupta lui Iacob cu un personaj misterios"[1027].

24: **Şi dac-a rămas Iacob singur, Cineva S-a luptat cu el până-n revărsatul zorilor.**

Cineva: „literal: *un Om*. Pasaj devenit celebru, nu numai prin aura sa de mister, ci şi prin implicaţiile teologice. În literatura patristică (Origen, Fericitul Ieronim, Sf. Ioan Hrisostom) lupta lui Iacob cu Dumnezeu este un simbol al luptei duhovniceşti şi al puterii pe care-o poate avea rugăciunea stăruitoare. Într-un plan duhovnicesc mai adânc, Dumnezeu acceptă bucuros să fie *constrâns* de stăruinţa şi lupta omului care vrea să facă din El un prizonier, aşa cum Iacob L-a *silit* să-i dea binecuvântarea. *Împărăţia cerurilor se ia prin asalt, iar cei ce dau asaltul o cuceresc* (Matei 11, 12)"[1028]. „Începe episodul faimos al schimbării numelui lui Iacob în Israel. Relecturi ale acestui episod apar în cărţile sapienţiale din Vechiul Testament şi în Noul Testament. În Înţelepciunea lui Solomon 10, 12 se spune că Înţelepciunea *a hotărât în favoarea lui* [*Iacob*] *în lupta crâncenă*. Philon interpretează încleştarea ca pe o luptă împotriva patimilor, un exerciţiu pentru dobândirea virtuţii (*Praem.* 36-48). Aceeaşi interpretare la Origen în *Hom. Num.* XVI, 7; în *Com. Io.* I, 260 însă, Iacob reprezintă figura lui Hristos biruitor al Vrăjmaşului. ♦ *Un om.* Tradiţia iudaică a identificat acest *om* cu un înger (Osea 12, 5; Demetrios, *apud* Eusebiu al Cezareii *PE* IX, 21, 7; Philon). După Origen, un înger se luptă *cu Iacob* pentru a-l ajuta în lupta cu *alt înger* (*De Princ.* IV, 2, 5). Origen citează o scriere apocrifă, *Rugăciunea lui Iosif*, în care se sugerează că îngerul a coborât pe pământ sub numele de Iacob şi s-ar fi luptat cu adevăratul Iacob, cel care va primi numele *Israel*. Acest înger invidios ar fi fost Uriel (*Com.*

[1025] BBVA, p. 58
[1026] SEP 1, p. 129
[1027] SEP 1, p. 130
[1028] BBVA, p. 58

Io. II, 188-192). Pentru Iustin, *omul* ar putea fi o figură a Logosului care se manifestă înaintea Întrupării (*Dialogul cu Trifon* 125, 3)”[1029].

25: **Văzând însă Acela că nu-l poate răpune, i-a atins încheietura şoldului, iar încheietura şoldului lui Iacob a amorţit în timp ce acesta se lupta cu El.**

„Verset greu de înţeles, întrucât nu se poate deduce exact cine este subiectul. Origen, de pildă, înţelege că Iacob s-a luptat cu diavolul, ajutat de un înger (*Hom. Ex.* I, 5; *Hom. Num.* XIII). ♦ […] Iustin vede în *amorţirea* coapsei lui Iacob o prevestire a patimilor lui Iisus *Dialogul cu Trifon* 125, 3)”[1030].

26: **Şi El i-a zis: „Lasă-Mă să plec, că s-au ivit zorile!” [Iacob] I-a răspuns: „Nu-Ţi dau drumul până nu mă vei binecuvânta!”**

27: **Acela i-a zis: „Care-ţi este numele?” Şi el a zis: „Iacob”.**

28: **Zisu-i-a Acela: „De-acum nu-ţi va mai fi numele Iacob, ci Israel te vei numi, pentru că ai fost tare cu Dumnezeu; şi cu oamenii puternic vei fi”.**

„**Israel** (semnificaţii posibile): *Dumnezeu să Se arate puternic* sau *Cel ce luptă cu Dumnezeu* sau *Dumnezeu Se luptă*. Finalul versetului cunoaşte câteva variante de traducere; cea de faţă a ţinut seama nu numai de autoritatea ediţiilor româneşti din 1688 şi 1914, ci şi de sensul pe care i-l acordă Sfântul Ioan Hrisostom”[1031]. „*Israel*, gr. **Ισραηλ**, ebr. **iisra’el**, în ugaritică antroponim: *El ceartă* sau *El mântuie*. Etimologia populară îl explică prin lupta lui Iacov *împotriva lui El*. Schimbarea de nume este amintită şi în 35, 10, unde pare a fi mai veche. Este posibil ca dublul nume al patriarhului să exprime fuziunea a două grupuri diferite, acela al lui Iacov şi cel al lui Israel, care formează nucleul unei unităţi, ce uneşte politic triburile de la nord de Ierusalim[1032]. Din punct de vedere religios, Israel se referă la o uniune sacră […]. El devine denumirea generală a poporului [evreu], conceput ca o comunitate religioasă, expresia conştiinţei alegerii, a misiunii şi a speranţei mesianice”[1033].

„Creştinii dau interpretări simbolice numelui *Israel*: Iustin (*Dialogul cu Trifon* 125, 3) îl traduce *om care a biruit o putere*; Clement (*Pedagogul* I, 57, 1) şi Origen (*Hom. Ex.* I, 5) îl consideră *omul care L-a văzut pe Dumnezeu.* ♦ Theodoret, mai realist, interpretează biruinţa lui Iacob (dacă biruinţă va fi fost) ca pe o încurajare din partea lui Dumnezeu pentru întâlnirea cu Esau. Lectura lui Theodoret este contextuală (*QG* 92)”[1034].

29: **A întrebat şi Iacob, zicând: „Spune-mi numele Tău!” Iar Acela a zis: „De ce-ntrebi de numele Meu? El e minunat”. Şi chiar acolo l-a binecuvântat.**

„În timpul luptei corp la corp cu o apariţie misterioasă, pe care la început Iacov pare a o învinge, el recunoaşte caracterul divin al adversarului său şi îi cere binecuvântare. Textul evită numele lui Iahve, după cum şi agresorul necunoscut refuză să-şi dezvăluie numele”[1035].

30: **Iacob a numit locul acela cu numele de Penuel, „căci [şi-a zis el] L-am văzut pe Dumnezeu faţă către faţă şi mântuit a fost sufletul meu!”**

Septuaginta echivalează ebraicul *Penuel* (= chipul lui Dumnezeu) cu „**ειδος**. Se poate traduce prin *formă vizibilă*. Clement Alexandrinul interpretează termenul hristologic: Fiul este *chipul*, *imaginea*, *forma vizibilă* a lui Dumnezeu Tatăl (*Pedagogul* I, 57, 2)”[1036].

Biruitor în orice luptă a sa, Iacov e numit, indirect, *dumnezeu*. Scriptura „numeşte şi dumnezei atât fiinţele cereşti şi mai presus de noi, cât şi pe sfinţii bărbaţi atotiubitori de Dumnezeu [...]. Căci deşi ascunzimea dumnezeirii începătoare e ridicată şi aşezată mai presus de

---

[1029] SEP 1, p. 130
[1030] SEP 1, p. 130
[1031] BBVA, p. 58
[1032] Posibil ca schimbarea numelui lui Iacov să fie pusă în legătură şi cu înglobarea altor triburi (sau, mai degrabă, familii) semitice, dar întreaga formulare de aici ne apare ca depăşind cu mult contextul biblic.
[1033] GEN, p 355
[1034] SEP 1, p. 130
[1035] GEN, p 355
[1036] SEP 1, p. 131

toate şi nimic din cele ce sunt nu poate fi numit în mod propriu şi în întregime dumnezeiesc, acelea dintre fiinţele înţelegătoare şi raţionale care sunt întoarse cu toată puterea în întregime spre unirea cu ea şi tind spre iluminările ei dumnezeieşti, pe cât se poate, fără sfârşit, prin imitarea după putere a lui Dumnezeu sunt, dacă e îngăduit să spunem aceasta, învrednicite şi ele de acelaşi nume cu Dumnezeu"[1037]. Dumnezeu, Cel ce luptase cu Iacov, nu i-a descoperit acestuia numele Său. „Oare nu acesta este cu adevărat numele minunat, că e mai presus de tot numele, că e fără nume, că e *deasupra a tot numele ce se poate numi fie în veacul acesta, fie în cel viitor* (Efeseni 1, 21)?"[1038]. După o altă opinie: „Dumnezeu nu i-a spus numele pentru că păstrase numele Său cel nou pentru poporul cel nou, pentru prunc. Da, Domnul Dumnezeu era încă fără nume, că nu Se făcuse om"[1039]. Totuşi, numele tainic al lui Dumnezeu ne descoperă „nume" ale Sale, exprimând câte ceva despre Cel Necuprins.

Iacov a numit locul viziunii *Peniel* (= faţa lui Dumnezeu), uimit că a rămas în viaţă. „Privirea lui Iahve constituia pentru oameni un pericol mortal. Supravieţuirea lui Iacov după o asemenea confruntare este semnul unei graţii deosebite"[1040]. Despre vederea lui Dumnezeu vom vorbi mai pe larg în comentariul la Cartea Ieşirii.

În Omul care a luptat cu Iacov putem vedea pe Fiul, Cel Ce ne întăreşte în puterea războiului nostru văzut şi nevăzut. „Pedagogul era *omul* Care s-a luptat cu atletul Iacov, Care l-a condus, cu Care s-a exercitat împreună, Care l-a îndrumat să lupte împotriva celui rău"[1041]. Lupta lui Dumnezeu cu un om are un dublu aspect: „este uneori lupta lui Dumnezeu împotriva omului, sau poate o luptă a virtuţii omeneşti pentru Dumnezeu"[1042]. Patriarhul s-a numit mai întâi *Iacov* (= cel ce ţine de călcâi), ca acela ce a călcat peste vrăjmăşia patimilor. Când s-a eliberat deplin de sub stăpânirea vrăjmaşului, a primit numele *Israel* (= mintea care vede pe Dumnezeu; puternicul lui Dumnezeu; cel ce luptă cu Dumnezeu). „El poartă simbolurile luptei în trup, arătând înfrângerea firii născute; şi primeşte ca răsplată a evlaviei sale schimbarea numelui"[1043]. „A văzut un om şi a recunoscut pe Dumnezeu. Cu adevărat vrednic a fost de numele căpătat fiindcă, mai mult prin ochii lăuntrici decât prin cei de afară, a meritat vrednicia numelui dat de Dumnezeu"[1044].

31: **Soarele răsărea deasupră-i când trecuse de Penuel, dar el şchiopăta din pricina şoldului.**

32: **De aceea nici până astăzi fiii lui Israel nu mănâncă muşchiul acela ce amorţise-n încheietura şoldului, pentru că Acel Cineva a atins încheietura şoldului lui Iacob în dreptul acelui muşchi şi l-a amorţit.**

„În text poate fi vorba de un muşchi, dar şi de un tendon sau de un nerv. Dacă e vorba de un tendon, acesta se află pe cârja femurală, în vecinătatea nervului sciatic. Oricum, această interdicţie alimentară nu se mai află în nici o altă parte a Vechiului Testament"[1045].

CAPITOLUL 33 – *Iacob se întâlneşte cu Esau. Sosirea la Sucot, apoi la Sichem.*

1: **Şi ridicându-şi Iacob ochii, iată că l-a văzut venind pe Esau, fratele său, având cu el pe cei patru sute de oameni. Atunci Iacob i-a împărţit pe copii între Lia, Rahela şi cele două roabe.**

[1037] Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească*, XII, 3
[1038] Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre numirile dumnezeieşti*, I, 6
[1039] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 57, 1
[1040] GEN, p. 355
[1041] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 57, 1
[1042] Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, II, 18
[1043] Sf. Grigorie de Nazianz, *Cele cinci cuvântări teologice*, II, 18
[1044] Sf. Ioan Casian, *Despre întruparea Cuvântului*, VII, 9
[1045] BBVA, p. 58

2: **Pe cele două roabe cu copiii lor le-a pus înainte, mai în urmă a pus-o pe Lia cu copiii ei, iar la urmă de tot, pe Rahela şi pe Iosif.**

3: **Iar el mergea în fruntea lor şi de şapte ori s-a închinat până la pământ înainte de a se apropia de fratele său.**

4: **Dar Esau a alergat în întâmpinarea lui şi l-a îmbrăţişat şi i-a cuprins grumazul şi l-a sărutat; şi au plâns amândoi.**

5: **Apoi, ridicându-şi ochii, a văzut femeile şi copiii şi a zis: „Ce-ţi sunt ţie aceştia?" Iar el [Iacob] a zis: „Copiii cu care l-a miluit Dumnezeu pe robul tău".**

6: **Atunci s-au apropiat roabele, ele cu copiii lor, şi s-au închinat;**

7: **apoi s-a apropiat Lia cu copiii ei, şi s-au închinat; iar la urmă au înaintat Rahela şi Iosif şi s-au închinat.**

Viaţa sfinţilor se aseamănă cu cea a lui Iacov care, „de teama răscoalei patimilor şi de dorul unei învăţături mai înalte prin experienţă, s-a mutat în Haran, adică la contemplarea naturii, de la care luând, prin ostenelile cu fapta, toată ştiinţa duhovnicească a lumii văzute, adunată în diferite cugetări şi înţelesuri, s-a întors în pământul părintesc şi propriu, adică la cunoştinţa celor inteligibile, aducându-şi ca pe nişte femei şi slujnice, deprinderile şi lucrările ferme ale activităţii şi ale contemplaţiei pe care le-a dobândit, şi pe fiii născuţi lui din ele"[1046].

8: **[Esau] a zis: „Ce-ai tu de gând să faci cu turmele acelea pe care le-am întâlnit?" Iar el [Iacob] a răspuns: „Ca să afle robul tău bunăvoinţă-n faţa ta, stăpâne".**

9: **Esau a zis: „Am şi eu multe, frate; pe ale tale ţine-le pentru tine!"**

E un început de înţelepciune la Esau, ce şi-a înfrânt patimile între timp, dar şi o atitudine a omului neînţelept, care socoteşte a avea suficient spre a nu se mai folosi de darurile fratelui înduhovnicit. Oricum, Esau s-a îmblânzit, nerămânându-i fără folos pilda lui Iacov.

10: **Iacob însă a zis: „Dac-am aflat bunăvoinţă în faţa ta, primeşte darurile prin mâinile mele; că ţi-am văzut faţa ca şi cum ar fi văzut cineva faţa lui Dumnezeu, aşa de binevoitor mi-ai fost.**

11: **Primeşte-mi darurile ce ţi-au fost aduse, că m-a miluit Dumnezeu şi am de toate". Şi a stăruit, iar acela a primit.**

Darurile: termenul poate avea şi înţelesul de *salut*, orice salut reprezentând iniţial o binecuvântare, sau *dar făcut în întâmpinarea cuiva de rang superior*"[1047].

Şi darurile duhovniceşti le primim, uneori, doar la stăruinţele altora, precum a făcut Esau.

12: **Acela a zis: „Să ne sculăm şi să mergem împreună!"**

13: **Dar el [Iacob] i-a zis: „Domnul meu ştie cât de gingaşi sunt copiii, iar oile şi vacile mele sunt de curând fătate; dacă numai o zi le mân cu de-a sila, ar pieri toată cireada.**

14: **Să meargă dar domnul meu înaintea robului său, iar eu voi urma încet, în pas cu vitele de dinaintea mea şi în pas cu copiii, până voi ajunge la domnul meu în Seir".**

15: **Atunci Esau a zis: „Să-ţi las măcar o parte din oamenii care sunt cu mine". Iar el [Iacob] a răspuns: „Da' de ce?... mi-ajunge că am aflat har în faţa ta, stăpâne!"**

16: **Şi-n aceeaşi zi şi-a făcut Esau calea-ntoarsă la Seir.**

17: **Cât despre Iacob, el s-a dus la Sucot şi şi-a făcut acolo casă pentru sine, iar pentru vitele sale a făcut şuri; de aceea a numit el locul acela cu numele de Sucot.**

Iacov s-a dus „la Sucot, adică în direcţia opusă Seimului, localitate situată la 2 km nord de Iaboc, între Peniel şi Iordan"[1048]. *Sucot*: „colibă; cort; adăpost primitiv. (E clar că Iacob îşi propusese o şedere de durată)"[1049].

[1046] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie,* XLVII
[1047] GEN, p. 355
[1048] BBVA, p. 59
[1049] BBVA, p. 59

18: **Iacob a ajuns cu bine în cetatea Sichem, care e în țara Canaanului, atunci când s-a întors el din Mesopotamia, şi s-a aşezat în fața cetății.**

A ajuns cu bine: „textual: *a ajuns la Salem*. Ebraiştii cred că originalul **şalem**, care s-ar traduce: *a ajuns cu bine*, *a ajuns întreg şi sănătos* a fost redat în versiunile greacă, latină şi siriacă prin numele propriu **Salem**"[1050]. În altă opinie, ar fi vorba despre o „localitate la 5 km est de Sichem, astăzi încă numită Salim"[1051].

19: **Iar partea de câmp pe care-şi pusese cortul a cumpărat-o cu o sută de mioare de la fiii lui Hemor, tatăl lui Sichem,**

Hemor, „ebr. **hamor** *măgar* – nume hivit, posibil de explicat prin expresia întâlnită în textele de la Mari **baal-brit** *a omorî un măgar*, folosită pentru a exprima încheierea unui tratat"[1052].

20: **a ridicat acolo un jertfelnic şi L-a chemat pe Dumnezeul lui Israel.**

„În Textul Ebraic: *un jertfelnic pe care l-a numit El-Elohe-Israel* (denumire care s-ar traduce: *Dumnezeu, Dumnezeul lui Israel*)"[1053].

„Uită-te la dragostea de Dumnezeu a lui Iacov! Uită-te pentru ce a căutat să cumpere pământ! [...] N-a cumpărat bucata aceea de pământ pentru nimic altceva decât pentru ca să aducă mulțumiri Stăpânului de obşte al universului"[1054].

După ce frații s-au despărțit, Esau a pornit către *Seir* (= păros; fum; ispită), iar Iacov către *Sucot* (= colibe). Apoi a ajuns la *Salem* (= pace), lângă *Sichem* (= grumaz; dimineață). Aici a cumpărat o țarină de la fiii lui *Hemor* (= măgar) şi a înălțat un jertfelnic pe care l-a numit *El-Elohé-Israel* (= Dumnezeul lui Israel). Țarina a fost cumpărată cu 100 de **kesite**, după textul ebraic, (Septuaginta: **ekaton amnon**; Vulgata: **centum agnis**). Anania a echivalat prin *mioare*. E vorba de o monedă, al cărei nume e tradus de regulă prin *miei*. Se pare că e cea mai veche monedă din istoria omenirii; era bătută în argint şi avea formă de miel.

CAPITOLUL 34 – *Dina şi Sichem.*

„Acest capitol combină două istorii – una familială (violarea Dinei, cererea în căsătorie, acceptarea circumciziei de către Sichem, trădarea lui Simeon şi Levi) şi o alta de clan (alianța matrimonială generală, propusă de Hemor, acceptată cu condiția circumciziei şi încălcarea ei de către fiii lui Iacov, care jefuiesc oraşul şi masacrează locuitorii)"[1055].

1: **Dina, fata pe care Lia i-o născuse lui Iacob, a ieşit să le vadă pe fetele localnicilor.**

2: **Şi dac-a văzut-o Sichem, feciorul lui Hemor Heveul, stăpânul acelui ținut, a luat-o, s-a culcat cu ea şi a necinstit-o.**

3: **Apoi sufletul i s-a lipit de Dina, fata lui Iacob, i-a căzut dragă fata şi i-a vorbit fetei după inima ei.**

„Observă, deci, că până petrecea şi locuia încă în cortul tatălui era neîntinată şi îşi păstra podoaba fecioriei. Dar după ce a părăsit cortul părintesc şi a părăsit locul sfințit şi s-a amestecat cu femeile din afară, a fost sedusă îndată la întinare neobişnuită şi n-a mai fost între fecioare, fiind supusă la început fără voie poftelor străine, apoi însuşindu-şi şi ea patima de a voi să se împreune cu cel ce a supus-o"[1056]. Când ne despărțim de Biserică (cortul părintesc), sufletul e întinat, primind în el semințele străine ale feluritelor păreri eretice. Aceasta se întâmplă, cel mai

[1050] BBVA, p. 59
[1051] GEN, p. 355
[1052] GEN, p. 355
[1053] BBVA, p. 59
[1054] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LIX, 1
[1055] GEN, p. 355
[1056] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, II

adesea, din pricina înaltei păreri de sine. Dacă Dina „n-ar fi pornit prea curând la vederea lucrurilor din ținut, socotindu-se că e tare, şi n-ar fi fost vrăjită de farmecul lor, nu i s-ar fi stricat înainte de vreme puterea de discernământ a sufletului, amăgită de nălucirea lucrurilor ce cad sub simțuri, şi deci n-ar fi ajuns la împreunare încă nelegiuită cu raționamentul bărbătesc”[1057]. Judecata (Dina), când se încumetă să cunoască tot felul de învățături străine (fetele de alt neam), socoteşte că s-a împreunat cu raționamentul drept (Sichem), dar acesta e fiul lui Hemor (măgar), adică raționament necurat şi eretic; e cea mai grea desfrânare a părții noastre mintale.

4: **Şi a zis Sichem către Hemor, tatăl său: „Ia-mi-o pe copila aceasta de femeie!”**

5: **Iacob aflase că fiul lui Hemor o pângărise pe Dina, fiica sa, dar, întrucât feciorii săi erau cu vitele pe câmp, a tăcut până ce ei s-au întors.**

6: **Iar Hemor, tatăl lui Sichem, a venit la Iacob să vorbească cu el.**

7: **Când au venit însă de la câmp feciorii lui Iacob şi au aflat întâmplarea, s-au scârbit şi foarte s-au mâniat împotriva celui ce săvârşise în Israel o faptă de ocară, culcându-se cu fata lui Iacob: aşa ceva-i de neînchipuit!**

8: **Iar Hemor le-a grăit, zicând: „Sufletul lui Sichem, feciorul meu, s-a îndrăgostit de fata voastră: dați-i-o deci lui de femeie!**

9: **Încuscriți-vă cu noi: dați-le după noi pe fetele voastre, iar pe fetele noastre să le ia feciorii voştri;**

10: **şedeți cu noi la un loc, şi iată că țara vi se-mbie: aşezați-vă-n ea şi faceți negoț, agonisiți-vă într-însa moşie”.**

„Uită-te câtă dragoste le arată tatăl unor străini pentru dragostea de copil; vrea să şi-i facă binevoitori, de aceea le dă în stăpânire toată țara”[1058].

11: **Iar Sichem a zis către tatăl [Dinei] şi către frații ei: „Să aflu eu har în ochii voştri, şi vă voi da orice-mi veți spune.**

12: **Oricât de mari îi veți hotărî voi prețul şi darurile, eu vă voi da orice-mi veți spune, numai dați-mi-o mie pe copila asta de femeie!”**

Prețul şi darurile: „Prețul (**mohar**) = un fel de zestre inversă: suma de bani pe care mirele i-o plătea tatălui miresei; darurile = podoabele de preț pe care mirele i le oferea miresei”[1059].

13: **Feciorii lui Iacob însă i-au răspuns cu vicleşug lui Sichem, ca şi lui Hemor, tatăl său; şi au răspuns aşa fiindcă el o necinstise pe Dina, sora lor.**

14: **Le-au vorbit Simeon şi Levi, frații Dinei, feciorii Liei: „Aşa ceva noi nu putem face: s-o dăm pe sora noastră după un bărbat netăiat-împrejur! Aşa ceva ar fi pentru noi o mare ruşine.**

15: **Într-un singur fel veți avea învoirea noastră şi vom locui cu voi: dacă vă veți face asemenea nouă, prin aceea că toți bărbații voştri se vor tăia-mprejur.**

16: **Atunci ne vom da fetele după voi, iar noi ne vom lua femei dintre fetele voastre, şi vom locui împreună cu voi şi vom fi ca un singur popor.**

17: **Iar dacă nu veți asculta de noi să vă tăiați împrejur, noi ne vom lua fetele şi ne ducem”.**

18: **Vorbele acestea au plăcut lui Hemor şi lui Sichem, feciorul lui Hemor,**

19: **iar tânărul n-a zăbovit s-o şi facă, îndrăgostit cum era de fata lui Iacob. El era şi cel mai cu trecere în casa tatălui său.**

20: **Şi au venit Hemor şi Sichem, feciorul său, la poarta cetății lor, şi au început a le grăi locuitorilor cetății, zicând:**

[1057] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, LXVII
[1058] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LIX, 2
[1059] BBVA, p. 59

21: **„Oamenii aceştia ne sunt prielnici; să se aşeze dar în ţara noastră şi să facă negoţ în ea. Iată că ţara-i largă, cât le stă-nainte-le; pe fetele lor să ni le luăm noi de femei, iar pe fetele noastre să le dăm după ei.**

22: **Numai că oamenii aceştia se învoiesc să locuiască laolaltă cu noi, spre a fi un singur popor, doar dacă şi bărbaţii noştri se vor tăia-mprejur, aşa cum sunt ei tăiaţi împrejur.**

23: **Oare turmele lor, averile şi vitele lor nu vor fi ele ale noastre? Numai să aibă ei învoirea noastră, şi vor locui laolaltă cu noi".**

24: **Toţi cei ce ieşeau pe poarta cetăţii lor au ascultat de Hemor şi de Sichem, feciorul său, şi toţi au fost tăiaţi împrejur, toţi cei de parte bărbătească.**

25: **Şi a fost că a treia zi, la vremea când aceştia erau în dureri, cei doi feciori ai lui Iacob, Simeon şi Levi, fraţii Dinei, şi-au luat fiecare sabia şi au intrat fără teamă în cetate şi i-au ucis pe toţi bărbaţii.**

„Philon interpretează în sens pozitiv violenţa fraţilor Dinei: ei sunt discipolii Înţelepciunii care apără Dreptatea (Dina) împotriva răutăţii (Sichem); cf. *Mut.* 193; *Migr.* 223-224"[1060].

26: **Prin ascuţişul săbiei i-au trecut şi pe Hemor şi pe fiul său Sichem, au luat-o pe Dina din casa lui Sichem şi s-au dus.**

27: **Fiii lui Iacob s-au năpustit apoi asupra celor răniţi şi au jefuit cetatea în care fusese necinstită Dina, sora lor.**

28: **Le-au luat toate oile, toţi boii, toţi asinii, tot ce era în cetate şi tot ce era în câmp.**

29: **Toate bogăţiile lor, pe toţi copiii şi pe toate femeile lor le-au dus în robie; şi au jefuit tot ce era în cetate şi tot ce era prin case.**

„Sichimiţii sunt pedepsiţi pentru că şi-au bătut joc de o sfântă fecioară. Pedeapsa lor le-a fost mormântul, iar amintirea pedepsei lor ne conduce la mântuire"[1061]. Cei ce nu aduc cinstire Fecioarei vor fi daţi morţii veşnice! Totuşi, această interpretare nu justifică cruzimea fiilor lui Iacov, cu atât mai mult cu cât Sichem a dorit să-şi îndrepte greşeala.

30: **Atunci Iacob a zis către Simeon şi către Levi: „Urât m-aţi făcut voi pe mine, ca şi cum eu aş fi un rău în ochii locuitorilor acestei ţări, ai tuturor, ai Canaaneenilor şi ai Ferezeilor. Eu nu sunt decât un om cu oameni puţini, aşa că ei se vor ridica împotrivă-mi şi mă vor ucide şi voi fi nimicit, eu şi casa mea".**

31: **Şi i-au zis: „Dar ei? să se poarte ei cu sora noastră cum s-ar purta cu o târfă?...".**

Iacov dezaprobă fapta fiilor săi deşi, deocamdată, el pare mai degrabă îngrijorat de posibilele urmări ale masacrului, decât indignat de comiterea sa. „În binecuvântarea lui Iacov (cap. 49) este explicată includerea ulterioară a tribului lui Simeon în acela al lui Iuda ca pedeapsă pentru grozăvia făptuită în Sichem. De asemeni, el nu va mai fi amintit nici în binecuvântarea lui Moise (Deuteronom 33, 7)"[1062].

CAPITOLUL 35 – *Iacob la Betel. Naşterea lui Veniamin. Moartea Rahelei. Moartea lui Isaac.*

1: **A zis Dumnezeu către Iacob: „Scoală-te şi du-te la Betel şi locuieşte acolo! Acolo fă-I jertfelnic Dumnezeului Care ţi S-a arătat când fugeai de la faţa lui Esau, fratele tău!"**

[1060] SEP 1, p. 133
[1061] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, III, 14, 2
[1062] GEN, p. 355

2: **Iar Iacob a zis către familia sa şi către toți cei ce erau cu el: „Scoate-ți din mijlocul vostru dumnezeii cei străini care sunt la voi, curățiți-vă şi vă primeniți.**

Dumnezeii cei străini: „Nu numai idolii aduşi de Rahela (31, 19, 30-35), ci şi cei proveniți din alte părți, aflați în posesia şi adorația casnicilor lui Iacob. În fapt, ruptura cu politeismul"[1063].

3: **Să ne sculăm şi să mergem la Betel, că acolo am să-I fac jertfelnic Dumnezeului Care m-a ascultat în ziua necazului şi Care a fost cu mine şi m-a păzit în calea-n care am umblat!"**

4: **Iar ei i-au dat lui Iacob toți dumnezeii cei străini, care erau în mâinile lor, şi cerceii pe care-i aveau în urechi; şi Iacob i-a ascuns sub stejarul de lângă Sichem, şi pierduți i-a făcut până-n ziua de astăzi.**

Cerceii: „amulete; podoabe cu încărcătură religioasă"[1064]. *Stejarul*: Septuaginta are *terebintul*, arbore răşinos din care se extrage terebentina.

După tăierea patimilor, suntem asaltați de nălucirile acestora, prin care caută să prindă iarăşi rădăcini în noi. „Ştiind marele Iacov că acestea, când sunt cugetate şi contemplate neîncetat, vatămă şi mai mult cugetarea, întipărind cele mai limpezi şi mai vădite ale nălucirilor urâte, ascunde zeii străini în Sichem. Iar Sichem înseamnă [şi] *luptă*, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor"[1065].

5: **Şi a plecat Israel de la Sichem; iar peste oraşele dimprejur s-a făcut o frică a lui Dumnezeu şi nu i-au urmărit pe fiii lui Iacob.**

Această protecție divină e urmarea îngropării idolilor.

6: **Şi dacă Iacob a sosit la Luz – adică la Betel – care se află-n țara Canaanului, el şi toți oamenii pe care-i avea,**

7: **a zidit acolo un jertfelnic şi a numit locul acela El-Bet-El, pentru că acolo i Se arătase Dumnezeu când fugea el de Esau, fratele său.**

Dumnezeu ocroteşte pe Israel, ca să nu fie urmărit de către băştinaşi. Ajuns la Betel, Iacov ridică jertfelnic şi-l numeşte *El-Bet-El* (= Dumnezeul lui Betel; Dumnezeul din casa lui Dumnezeu). *I Se arătase*: „În Textul Ebraic, acest verb este la plural, ceea ce în traducere ar fi: *i Se arătaseră Dumnezeu.* Unul din fulgerele Vechiului Testament în intuirea Dumnezeului Treimic"[1066].

8: **Atunci a murit Debora, doica Rebecăi, şi a fost îngropată mai jos de Betel, sub stejarul pe care Iacob l-a numit Stejarul Plângerii.**

Debora (= albină), amintită la 24, 59, e numită doar aici. „Femeile israelite îşi alăptau singure pruncii, numai în cazuri deosebite erau angajate doici, la curtea regelui sau ca semn de cinstire deosebită, de aceea existența unei doici indica o origine nobilă"[1067].

9: **Aici, în Luz, Dumnezeu i S-a arătat lui Iacob a doua oară după întoarcerea lui din Mesopotamia; şi l-a binecuvântat Dumnezeu**

10: **şi i-a zis: „Numele tău e Iacob, dar de acum nu Iacob te vei numi, ci Israel va fi numele tău".**

11: **Şi i-a mai zis Dumnezeu: „Eu sunt Dumnezeul tău! Creşte şi înmulțeşte-te! Popoare şi mulțime de neamuri se vor naşte din tine, şi regi răsări-vor din coapsa ta.**

12: **Țara pe care le-am dat-o lui Avraam şi lui Isaac ți-o voi da ție; ție şi urmaşilor tăi de după tine voi da pământul acesta".**

13: **Şi S-a înălțat Dumnezeu de la el, din locul în care-i grăise.**

S-a înălțat: „Aceste cuvinte să nu ne facă să credem că Dumnezeu este cuprins într-un loc, ci ca prin ele să aflăm nespusa iubire de oameni a lui Dumnezeu, să aflăm că harul Duhului,

[1063] BBVA, p. 60
[1064] BBVA, p. 60
[1065] Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, XXXVII
[1066] BBVA, p. 60
[1067] GEN, p. 356

pogorându-se la slăbiciunea noastră omenească, ne istoriseşte în aşa chip pe toate. Că nu se cuvine să se spună de Dumnezeu că S-a suit şi S-a pogorât; dar pentru că dovada cea mai mare a nespusei Sale iubiri de oameni este aceea de a ne da învăţătură cu ajutorul unor astfel de cuvinte nepotrivite, de aceea se foloseşte de cuvintele omeneşti. Că dacă ne-ar vorbi pe măsura Dumnezeirii Sale, urechea omenească n-ar putea suporta înălţimeacelor spuse”[1068].

14: **Şi a aşezat Iacob un stâlp pe locul unde-i grăise Dumnezeu, un stâlp de piatră, şi a turnat peste el ofrandă, untdelemn a turnat peste el.**

15: **Iar locul unde-i grăise Dumnezeu l-a numit Iacob cu numele Betel.**

„Uită-te că totdeauna dreptul acesta caută, cu numele ce le dă locurilor, să facă nemuritoare binefacerile primite de la Dumnezeu, ca şi generaţiile viitoare să afle că în locul acela a văzut pe Dumnezeu”[1069]. Betel, „*casa lui Dumnezeu*, este cunoştinţa alcătuită din multe şi felurite vederi şi contemplaţii. Dumnezeu, sălăşluindu-Se prin ea în suflet, îl umple de belşugul înţelepciunii”[1070].

16: **Apoi a plecat Iacob din Betel şi şi-a întins cortul dincolo de turnul Gader. Dar a fost că-n timp ce se apropiau ei de Efrata, Rahela a născut. Iar naşterea i-a fost grea.**

Gader şi Havrata [pe care Anania a evitat-o] apar doar în *Septuaginta*. *Efrata* (= timp de primăvară; rodnicie) era, iniţial, o localitate distinctă, apoi confundată cu Betleemul. După altă opinie, care nu contrazice cele spuse până aici, Efrata era „numele unui ţinut la sud de Ierusalim, unde se afla şi Betleemul. Deoarece mormântul Rahilei era între hotarele dintre Efraim şi Veniamin (I Regi 10, 2), s-a căutat o localitate cu acelaşi nume la nord de Ierusalim, în apropiere de Rama. Ulterior, această tradiţie a fost abandonată şi Efrata a fost identificată cu Betleemul, încă în Glose, astfel a fost mutat şi locul mormântului Rahilei (Matei 2, 18)”[1071].

Se apropiau de: „literal: *când mai aveau o bucată de drum până la…* Septuaginta preia ebraicul **kibrach** = *întindere*; *distanţă*, transcriindu-l **havrata**, pe care unele versiuni româneşti îl redau ca nume propriu”[1072]. Vulgata redă **havrata** prin *verno tempore* (= în timpul primăverii), expresie transferată apoi Efratei, de unde traducerea acesteia şi prin *timp de primăvară*, propunere pe care am redat-o şi noi cu intenţia unei sugestii pascale, deşi înţelesul rămâne acela de *rodnicie*.

17: **Şi-n timp ce ea se chinuia să nască, moaşa i-a zis: „Curaj, că ai încă un fecior!”**

„Episod semnificativ, întrucât naşterea lui Veniamin se petrece la Betleem. De unde sensul mesianic, care apare şi în Targum Io.: *dincolo de Turnul turmei, de unde trebuie să se arate Regele Mesia la sfârşitul zilelor*”[1073].

18: **Şi a fost că-n timp ce-şi dădea sufletul – că trăgea să moară – ea i-a pus copilului numele Ben-Oni, adică Fiul-Durerii-Mele; dar tatăl său l-a numit Veniamin.**

„**Binyamin** = *Fiul-Dreptei* (fiul din latura privilegiată, din locul de cinste)”[1074]. „Philon interpretează numele fiului Rahelei ca *fiu al zilelor* (ebr. **ben-yamin**). Cf. *Somn.* II, 36; *Mut.* 92”[1075]. Alte propuneri: *Veniamin* „ebr. **bin-iamin** interpretat ca *fiu al norocului*, *al fericirii*, în ultima vreme însă interpretat ca *locuitor al sudului*; după unii comentatori, acest trib ar fi locuit iniţial în deşertul Negeb, după alţii ar fi reprezentat o ramură de sud a tribului lui Iosif [socotim că aici ar trebui să apară Iuda, mai cu seamă că Iosif nu e un trib distinct, el fiind moştenit de Efraim şi Manase]”[1076].

[1068] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LX, 2
[1069] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LX, 2
[1070] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete gnostice*, 178
[1071] GEN, p. 356
[1072] BBVA, p. 61
[1073] SEP 1, p. 135
[1074] BBVA, p. 61
[1075] SEP 1, p. 135
[1076] GEN, p. 356

19: **Iar dacă a murit, Rahela a fost îngropată în apropiere de calea ce duce la Efrata (adică la Betleem);**

„Efrata: localitate la început distinctă de Betleem, apoi confundată cu acesta prin faptul că un grup de efrateni s-a strămutat în Betleem. Nu departe de Rama. Nume legat de acela al Rahelei (vezi Matei 2, 16-18)”[1077].

20: **Iacob a ridicat pe mormântul ei un stâlp de piatră; acesta este Stâlpul Mormântului Rahelei, [în ființă] până-n ziua de astăzi.**

Rahila a fost îngropată lângă *Betleem* (= casa pâinii). Ea numise pe cel de-al doilea născut al său *Ben-Oni* (= fiul durerii mele), dar Iacov l-a numit *Veniamin* (= fiul dreptei mele; fiul celei fericite).

21: **Şi a fost că-n timp ce Israel locuia în țara aceea, a intrat Ruben şi s-a culcat cu Bilha, țiitoarea tatălui său; iar Israel a aflat şi tare rău i-a părut.**

În țara aceea: „dincolo de turnul Gader (vezi v. 16). Unele versiuni ale Septuagintei o menționează drept Migdal-Eder = Turnul Cirezilor”[1078]. Lângă *Migdal-Eder* (= turnul turmelor), Ruben săvârşeşte (un fel de, ceva apropiat de) incest cu Bilha. „În urma acestei fapte, Ruben îşi pierde dreptul la binecuvântarea lui Iacob. De altfel, tribul lui Ruben va dispare timpuriu din istoria israeliților şi nu este amintit nici de inscripțiile moabite”[1079]. „La evrei, episodul relatat în acest verset nu trebuia tradus în limba vernaculară, fiind compromițător. Targum Io. Îndulceşte lucrurile, afirmând că Ruben n-a făcut decât *să răscolească aşternutul* ibovnicei tatălui său”[1080].

22: **Fiii lui Iacob au fost doisprezece.**

23: **Fiii Liei: Ruben, întâi-născutul lui Iacob; Simeon, Levi, Iuda, Isahar şi Zabulon;**

24: **fiii Rahelei: Iosif şi Veniamin;**

25: **fiii Bilhăi, roaba Rahelei: Dan şi Neftali;**

26: **şi fiii Zilpei, roaba Liei: Gad şi Aşer. Aceştia sunt fiii lui Iacob, care i s-au născut în Mesopotamia.**

Veniamin nu s-a născut în Mesopotamia, dar e posibil ca Rahila să fi fost însărcinată înaintea plecării către Canaan. Numărul triburilor lui Israel va fi de 12, ca şi cel al Apostolilor; la timpul potrivit, vom reveni cu precizări.

27: **Apoi a venit Iacob la Isaac, tatăl său, în Mamvri, la Chiriat-Arba – adică Hebron – în țara Canaanului, unde locuiseră Avraam şi Isaac.**

28: **Iar zilele pe care le-a trăit Isaac au fost o sută optzeci de ani;**

29: **şi, slăbind, a murit şi li s-a adăugat strămoşilor săi, bătrân şi încărcat de zile; şi l-au îngropat Esau şi Iacob, feciorii săi.**

„Gândeşte-te cât era de bătrân Isaac acum, după trecerea atâtor ani, dacă, atunci când Iacov i-a furat binecuvântarea, ochii lui erau slăbiți, că nu şi-a putut da seama de înşelăciune”[1081].

CAPITOLUL 36 – *Femeile şi urmaşii lui Esau în Canaan şi Seir. Regii şi căpeteniile Edomului.*

1: **Iar urmaşii lui Esau – adică Edom – aceştia sunt:**

„Capitolul prezintă toate ramificațiile neamului lui Esau după o strictă delimitare a teritoriilor”[1082].

[1077] BBVA, p. 61
[1078] BBVA, p. 61
[1079] GEN, p. 356
[1080] SEP 1, pp. 135-136
[1081] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LX, 2
[1082] SEP 1, p. 136

2: **Esau şi-a luat femei dintre fetele Canaaneenilor: pe Ada, fata lui Elon Heveul, şi pe Oholibama, fata lui Ana, fiul lui Ţibon Heveul,**

3: **şi pe Basemata, fata lui Ismael şi sora lui Nebaiot.**

Ada (= podoabă; frumuseţe; plăcere) e numită Basemata la 26, 34; ea e fiica lui *Elon* (= stejar) Heteul (aici, Heveul). *Olibama* (= locul cortului înalt) pare a fi Iudita de la 26, 34. Aici, însă, se spune că e fiica lui *Ana* (= binecuvântare), fiul lui *Ţibon* (= hienă; tâlhar) *Heveul* (= cel viu; pădurean); despre Iudit s-a spus că era fiica lui Beeri Heteul. În plus, după textul ebraic, Ana este fiica (*bat*), nu fiul lui Ţibon. *Basemata* (= cea binemirositoare) e numită Mahalat la 28, 9.

4: **Ada i l-a născut lui Esau pe Elifaz; Basemata i l-a născut pe Raguel,**

5: **iar Oholibama i-a născut pe Ieuş, pe Ialam şi pe Core. Aceştia sunt fiii lui Esau, care i s-au născut în ţara Canaanului.**

Fiii lui Esau: *Elifaz* (= Dumnezeu este aur curat), *Raguel* (= prieten al lui Dumnezeu), *Ieuş* (= Dumnezeu vine în ajutor), *Ialam* (= ascuns de Dumnezeu) şi *Core* (= pleşuv).

6: **Esau şi-a luat apoi femeile, fiii, fiicele, toţi oamenii săi de casă, toate averile, toate vitele, tot ce era al lui şi tot ce agonisise el în ţara Canaanului, şi a plecat din Canaan, cât mai departe de Iacob, fratele său,**

7: **fiindcă averile lor erau prea multe pentru ca ei să mai vieţuiască la un loc, iar pământul pribegiei lor nu-i mai încăpea din pricina turmelor lor, care erau multe.**

8: **Esau a locuit astfel în muntele Seir. Esau, adică Edom.**

Din nou, averile sunt pricina despărţirii fraţilor; în cazul de faţă, însă, vor fi cântărit şi resentimentele mai vechi nutrite de Esau.

9: **Iată-i acum şi pe urmaşii ce i s-au născut lui Esau, părintele Edomiţilor, în muntele Seir.**

10: **Numele fiilor lui Esau sunt acestea: Elifaz, fiul Adei, femeia lui Esau, şi Raguel, fiul Basematei, femeia lui Esau.**

11: **Lui Elifaz i s-au născut feciori: Teman, Omar, Ţefo, Gatam şi Chenaz.**

Chenaz, „eponim al cheniţilor, integraţi ulterior tribului lui Iuda”[1083].

12: **Timna a fost o ţiitoare a lui Elifaz, fiul lui Esau, şi i l-a născut lui Elifaz pe Amalec.**

Fiii lui Elifaz: *Teman* (= ţinut sudic), *Omar* (= vorbitor), *Ţefo* (= comoară ascunsă), *Gatam* (= cel ce strigă tare) şi *Chenaz* (= vânător). *Timna* (= proprietate) a născut pe *Amalec* (= războinic). Amalec e „strămoşul Amaleciţilor, trib nomad din sudul Canaanului şi peninsula Sinai (Ieşirea 17, 8-16)”[1084].

13: **Iată-i acum pe feciorii lui Raguel: Nahat şi Zerah, Şama şi Miza. Aceştia sunt copiii din Basemata, femeia lui Esau.**

Fiii lui Raguel: *Nahat* (= linişte), *Zerah* (= strălucirea luminii), *Şama* (= Dumnezeu a ascultat) şi *Miza* (= teamă).

14: **Şi iată care-au fost feciorii Oholibamei, fiica lui Ana al lui Ţibon, femeia lui Esau: ea i-a născut lui Esau pe Ieuş, pe Ialam şi pe Core.**

Aceştia au mai fost numiţi la versetul 5.

15: **Iată şi căpeteniile fiilor lui Esau: feciorii lui Elifaz, întâi-născutul lui Esau, sunt: căpetenia Teman, căpetenia Omar, căpetenia Ţefo, căpetenia Chenaz,**

16: **căpetenia Core, căpetenia Gatam şi căpetenia Amalec. Acestea sunt căpeteniile lui Elifaz în ţara Edomului; aceştia sunt copiii din Ada.**

Aceştia au fost deja numiţi la versetele 11-12.

[1083] GEN, p. 357

[1084] BBVA, p. 62

17: **Iată-i pe fiii lui Raguel, fiul lui Esau: căpetenia Nahat, căpetenia Zerah, căpetenia Şama şi căpetenia Miza. Acestea sunt căpeteniile lui Raguel din țara Edomului; aceştia sunt fiii din Basemata, femeia lui Esau.**

Sunt aceleaşi nume de la versetul 13.

18: **Iată-i şi pe fiii Oholibamei, femeia lui Esau: căpetenia Ieuş, căpetenia Ialam şi căpetenia Core. Acestea sunt căpeteniile din Oholibama, fata lui Ana şi femeia lui Esau.**

Aceştia au mai fost numiți la versetele 5 şi 14.

19: **Aceştia sunt fiii lui Esau şi acestea sunt căpeteniile lor. Acesta este Edom.**

„Edomiții, descendenții lui Esau. Edomul se întindea de la Wadi Zered până la Golful Aqaba, cam 160 km. Zonă muntoasă cu puține locuri cultivabile. Avea drept capitală Sela, aşezată pe un podiş lângă Petra. Urmaşii lui Esau i-au găsit acolo pe chorrei, pe care i-au cucerit şi asimilat. La ieşirea din Egipt, edomiții nu-i vor lăsa pe evrei să le traverseze țara (Numerii 20, 14-21). David a cucerit ținutul Edomului; politica de exterminare a populației edomite a continuat sub Solomon. În timpul regelui Iosafat (870-848) o coaliție formată din edomiți, moabiți şi amoniți s-a format împotriva regatului lui Iuda, coaliție care a eşuat. După Hipolit (*De Christo et Antichristo*) aceste trei popoare vor fi singurele sprijinitoare ale Antihristului, la sfârşitul timpurilor. Să mai amintim că familia Irozilor era de origine edomită”[1085].

În continuare, versetele 20-30, se trece la căpeteniile Horeiților:

20: **Iată-i pe fiii lui Seir Horeeanul, locuitorii țării: Lotan, Şobal, Țibeon şi Ana;**

Locuitorii țării: „populația horeeană care locuise în muntele Seir înainte ca Edomiții să-l fi invadat”[1086].

21: **Dişon, Ețer şi Dişan. Acestea sunt căpeteniile Horeilor, fiii lui Seir, în țara Edomului.**

Fiii lui Seir, căpeteniile (şefi de trib) Horeilor: *Lotan* (= cel care ascunde), *Şobal* (= cel ce se vopseşte), *Ana* (= cel care ascultă), *Dişon* (= săritor), *Ețer* (= ajutor) şi *Dişan* (= cel gras).

22: **Fiii lui Lotan sunt: Hori şi Homan, iar sora lui Lotan a fost Timna.**

Fiii lui Lotan: *Hori* (= locuitor al peşterilor) şi *Heman* (= credincios). *Timna* (= parte; proprietate) era sora lui Lotan.

23: **Iată-i pe fiii lui Şobal: Alvan, Manahat, Ebal, Şefo şi Onam.**

Fiii lui Şobal: *Alvan* (= înalt), *Manahat* (= loc de odihnă), *Ebal* (= neroditor), *Şefo* (= pleşuv) şi *Onam* (= cel puternic).

24: **Şi iată-i pe fiii lui Țibeon: Aia şi Ana. Acesta este acel Ana care a găsit izvoarele de apă caldă în pustie, când păştea asinii lui Țibeon, tatăl său.**

Fiii lui Țibon: *Aia* (= şoim) şi *Ana* (= binecuvântare). *Apă caldă*, gr. **τον Ιαμιν**: „semnificația acestui cuvânt a provocat numeroase discuții, începând chiar cu interpreții ebraici. Astfel, s-au propus următoarele variante: *maria, aquae calidae* – ar fi descoperit izvoare de apă în general sau izvoare termale; *onagri* (asini sălbatici) – ar fi fost primul care a încrucişat măgari sălbatici cu asini obişnuiți şi ar fi obținut astfel exemplare foarte iuți”[1087]. Biblia 1688, neînțelegând termenul grec, redă: *au aflat pre iamin în pustie*.

25: **Şi iată-i pe fiii lui Ana: Dişon şi Oholibama, fata lui Ana.**

Oholibama se va fi numărat printre căpetenii, altfel femeile apar rar menționate în genealogiile vechilor orientali. Aceeaşi observația şi pentru Timna, la versetul 22.

26: **Iată-i acum pe fiii lui Dişon: Hemdan, Eşban, Itran şi Cheran.**

Fiii lui Dişon: *Hemdan* (= plăcut), *Eşban* (= focul fiului), *Itran* (= belşug) şi *Cheran* (= broască țestoasă).

27: **Iată-i pe fiii lui Ețer: Bilhan, Zaavan şi Acan.**

Fiii lui Ețer: *Bilhan* (= plăpând), *Zaavan* (= neliniştit) şi *Acan* (= înşelător).

[1085] SEP 1, pp. 136-137

[1086] BBVA, p. 62

[1087] GEN, p. 357

28: **Şi iată-i pe fiii lui Dişan: Uţ şi Aran.**

Fiii lui Dişan: *Aran* (= zvelt) şi *Uţ* (= sfat). Uţ se numea şi un „ţinut la sud-est de Palestina, locuit iniţial de aramei, ulterior de diferite alte populaţii”[1088].

29: **Iată acum căpeteniile Horeilor: căpetenia Lotan, căpetenia Şobal, căpetenia Ţibeon, căpetenia Ana,**

30: **căpetenia Dişon, căpetenia Eţer, căpetenia Dişan. Acestea sunt căpeteniile Horeilor, după clanurile lor, în ţara Edomului.**

Se repetă căpeteniile horeite, după care se trece la regii Edomului.

31: **Iată-i şi pe regii care au domnit în Edom înainte ca vreun rege să domnească în Israel:**

„Adică înainte de Saul. Monarhia edomită nu era dinastică; fiecare rege îşi exercita puterea din propria sa capitală”[1089]. Aici pare a fi şi o intervenţie post-mozaică, de vreme ce monarhia în Israel nu e doar anticipată, ci privită ca fiind una înfăptuită. Dar, „înţelesul poate fi şi *înainte ca un rege israelit să domnească în Edom* şi nu aşa cum au interpretat traducătorii greci”[1090].

32: **În Edom a domnit Bela, fiul lui Beor; iar cetatea lui se numea Dinhaba,**

Primul rege a fost *Bela* (= convingător; sfâşietor), fiul lui *Beor* (= flacără), în cetatea *Dinhaba* (= darul judecăţii).

33: **Bela a murit, iar în locul său a domnit Iobab, fiul lui Zerah din Boţra.**

Iobab (= jubilare) era fiul lui *Zerah* (= zgomot mare) din *Boţra* (= ocol; staul; loc inaccesibil).

34: **Iobab a murit, iar în locul său a domnit Huşam, din ţara Temaniţilor.**

A urmat *Huşam* (= grabă) din *Teman* (= ţinut sudic).

35: **Huşam a murit, iar în locul său a domnit Hadad, feciorul lui Bedad, care i-a bătut pe Madianiţi în câmpul Moab; numele cetăţii sale era Avit.**

Urmează *Hadad* (= tăios), fiul lui *Bedad* (= despărţire), din cetatea *Avit* (= ruine), învingătorul nomazilor madianiţi. Madianiţii, „ca populaţie nomadă, intrau uneori în căutare de păşuni pentru vitele lor în ţinuturile cultivate, având astfel conflicte cu locuitorii acestor ţinuturi, [precum] cel amintit aici”[1091]. *Hadad* era „numele unor regi edomiţi, dar şi al unei divinităţi vest-semitice a vegetaţiei, revelată în furtună şi tunet şi pusă în legătură cu imaginea taurului”[1092].

36: **Hadad a murit, iar în locul său a domnit Samla, din Masreca.**

Urmează *Samla* (= haină) din *Masreca* (= dealul viilor).

37: **Samla a murit, iar în locul său a domnit Şaul, din Rehobotul de lângă râu.**

Urmează *Şaul* (= cel dorit) din *Rehobot* (= locuri largi).

38: **Şaul a murit, iar în locul său a domnit Baal-Hanan, fiul lui Acbor.**

Urmează *Baal-Hanan* (= Domnul îndurării), fiul lui *Acbor* (= surâs).

39: **Baal-Hanan, fiul lui Acbor, a murit, iar în locul său a domnit Hadar, fiul lui Varad; numele cetăţii lui era Pau, iar numele femeii sale era Mehetabel, fiica lui Matred, fiul lui Mezahab.**

Şirul regilor edomiţi e încheiat de *Hadar* (= tăios), fiul lui Varad (apare doar în *Septuaginta*), din cetatea *Pau* (= behăit); femeia sa era *Mehetabel* (= binefăcător e Dumnezeu), fiica lui *Matred* (= îmbrâncire), fiul (în textul ebraic, *fiica*) lui *Mezahab* (= apă aurită).

40: **Şi iată numele căpeteniilor din Esau, după clanurile lor, după locurile lor, după ţările şi naţiile lor: căpetenia Timna, căpetenia Halva, căpetenia Ietet,**

41: **căpetenia Oholibama, căpetenia Ela, căpetenia Pinon,**

[1088] GEN, p. 357
[1089] BBVA, p. 62
[1090] GEN, p. 357
[1091] GEN, p. 357
[1092] GEN, p. 357

42: **căpetenia Chenaz, căpetenia Teman, căpetenia Mibțar,**

43: **căpetenia Magdiel, căpetenia Iram. Acestea sunt căpeteniile lui Edom, după aşezările lor în țara pe care o aveau în stăpânire. Acesta-i Esau, părințele Edomiților.**

Căpeteniile din Edom: *Timna* (= parte), *Alvan* (= înalt), *Ietet* (= cui), *Olibama* (= cortul înălțimii), *Ela* (= tărie), *Pinon* (= perlă), *Chenaz* (= vânător), *Teman* (= ținut sudic), *Mițbar* (= întărire), *Magdiel* (= slava lui Dumnezeu) şi *Iram* (= oraş).

CAPITOLUL 37 – *Iosif şi frații săi.*

„Ultima parte a Facerii se ocupă de soarta lui Iosif, fiul lui Israel care va ajunge mâna dreaptă a lui Faraon. Personajul i-a interesat şi pe autorii antici, care i-au consacrat lucrări de sine stătătoare. Ajunge să menționăm biografia lui Philon, *De Iosepho*, care face din fiul cel mai mic [de fapt, penultim – n. n.] al lui Iacob figura prin excelență a omului politic (conotație mai degrabă negativă); şi romanul mistic *Iosif şi Aseneth* […]. Mențiuni despre el apar în *Testamentul celor XII patriarhi* (*Test. lui Zabulon* 8, 4; *Test. lui Simeon* 4, 4): este considerat un simbol al *cumpătării*, în opoziție cu frații lui, care sunt atinşi de un viciu sau altul. Philon îi atribuie şi calități lui Iosif, considerându-l un *vizionar* şi un practicant al pocăinței (**μετανοία**), concept philonian fundamental. În tradiția creştină a primelor secole Iosif nu este un personaj reprezentativ: Origen îl consideră o figură a lui Hristos, datorită umilirii în Egipt (*Hom. Gen.* V, 7); la fel şi Ioan Gură de Aur (*Hom. Gen.* LXI, PG 54, 528). În literatura edificatoare, monastică, Iosif încarnează cumpătarea şi generozitatea”[1093].

1: **Iacob a locuit în țara unde trăise ca străin părintele său, în țara Canaanului.**

2: **Iată istoria urmaşilor lui Iacob. Iosif era de şaptesprezece ani – deci foarte tânăr – când păştea oile împreună cu frații săi, cu feciorii Bilhăi şi cu feciorii Zilpei, femeile tatălui său; iar el, Iosif, aducea la cunoştința lui Israel, tatăl lor, ceea ce se vorbea rău despre ei.**

„*El fiind foarte tânăr*: Philon consideră că este vorba de spiritul *tânăr* al lui Iosif şi prezintă naşterea acestuia într-un mod peiorativ, ca o decădere a lui Iosif, ascetul, în lumea sensibilă. ♦ [*ceea ce se vorbea rău despre ei*, în SEP 1:] *bârfe răutăcioase*: text ambiguu. Nu se poate spune dacă Iosif îşi pâra frații pentru vorbele lor răutăcioase despre Iacob sau dacă îi aducea la cunoştință tatălui său bârfe pe seama fraților”[1094].

„Uită-te la minunatul acesta profet, la Moise! Ne făgăduieşte să ne istorisească genealogia lui Iacov, dar trece îndată la istoria fiului său, la Iosif. [...] Nu ne mai istoriseşte, cum era firesc, de cei născuți din el şi de fiii acelora, aşa cum făcuse cu Esau, ci trece îndată la Iosif, la fiul cel tânăr”[1095]. Ni se arată şi numărul anilor lui Iosif, „pentru ca să afli că tinerețea nu este o piedică în calea virtuții”[1096].

3: **Israel îl iubea pe Iosif mai mult decât pe toți ceilalți fii ai săi, pentru că el era copilul bătrânețelor sale, şi-i făcuse o tunică scumpă, cu mâneci lungi.**

Tunică scumpă, cu mâneci lungi: „tunică princiară, după moda curților orientale; mânecile lungi făceau haina incomodă pentru lucru”[1097]. SEP 1, ca şi Biblia 1914 are *haină* „*pestriță* (**ποικίλος**): termen cheie pentru interpretarea lui Philon. Textul Masoretic are *haină cu mâneci lungi*. **Ποικίλος** poate însemna două lucruri: *de culori diferite* sau *cu broderii*. Ideea rămâne aceeaşi. Adjectivul este amplu comentat, în sens alegoric, de Philon, care vede în el simbolul prin excelență al omului politic, versatil, cu mai multe fețe, instabil (*Ios.* 32; *Somn.* I,

[1093] SEP 1, p. 138
[1094] SEP 1, p. 138
[1095] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXI, 1
[1096] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXI, 1
[1097] BBVA, p. 63

219-300). Clement Alexandrinul asimilează tunica lui Iosif diversităţii, politropiei cunoştinţelor omeneşti. Pentru Origen, haina cu care Iacob îl înveşmântează pe Iosif prefigurează veşmântul brodat cu care Domnul îşi înveşmântează Biserica, veşmânt alcătuit din toate părţile Scripturii (*Hom. Ez*. VI, 9)"[1098].

„Într-adevăr, par mai doriţi copiii născuţi la bătrâneţe şi atrag mai mult dragostea părintească. Dar ca să cunoaştem că nu numai aceasta a fost pricina care l-a făcut pe Iacov să-l prefere pe Iosif celorlalţi copii, Dumnezeiasca Scriptură ne arată că după el i s-a mai născut alt fiu; dacă dragostea ar fi urmat rânduiala firească, ar fi trebuit ca acesta să fie iubit mai mult"[1099]. Pentru haina lui Iosif, Biblia 1914 are *haină pestriţă*. Culorile felurite arătau împletirea plină de frumuseţe a virtuţilor lui Iosif. „Iacov a făcut lui Iosif haină pestriţă. Iar Domnul dăruieşte celui blând cunoştinţa adevărului"[1100].

4: **Fraţii lui, văzând că tatăl lor îi iubea mai mult decât pe toţi ceilalţi fii ai săi, au fost cuprinşi de ură şi nu-i puteau vorbi cu prietenie.**

„Pentru că îi stăpânea invidia, iar ura le creştea în fiecare zi, ajunseseră ca nişte robi, fiind tiranizaţi de patimă; de aceea se purtau cu viclenie şi nu puteau grăi cu el nimic de pace"[1101].

5: **Iosif a visat un vis şi l-a povestit fraţilor săi,**

„Visele, care ocupă un loc important în povestirea despre Iosif, nu mai sunt apariţii divine ca în 20, 3; 28, 12 ss.; 31, 11, ci au caracter premonitoriu"[1102].

6: **zicându-le: „Ascultaţi visul pe care l-am visat:**

7: **Se făcea că noi legam snopi în ţarină; şi iată că snopul meu s-a sculat şi stătea drept, şi iată că snopii voştri s-au strâns roată şi i se închinau snopului meu".**

„E vorba de un vis profetic. Istoria lui Iosif – de altfel, celebră – este, în fapt, istoria iconomiei lui Dumnezeu. Evident sau nu, El este Cel ce conduce *întâmplările* oamenilor; chiar când aceştia I se împotrivesc, ei au devenit, fără s-o ştie, instrumente ale planului divin"[1103].

8: **Iar fraţii săi i-au zis: „Nu cumva ai să domneşti tu peste noi ca un rege şi-ai să ne stăpâneşti ca un stăpân?"… Şi l-au urât încă şi mai mult, din pricina viselor lui şi din pricina spuselor lui.**

9: **Şi el a mai visat un alt vis şi l-a povestit tatălui său şi fraţilor săi, zicând: „Iată, am visat şi un alt vis: Soarele şi luna şi unsprezece stele mi se închinau mie".**

10: **A povestit tatălui său şi fraţilor săi, iar tatăl său l-a certat şi i-a zis: „Ce-nseamnă visul acesta pe care l-ai visat? Nu cumva eu şi mama ta şi fraţii tăi vom veni şi ne vom închina ţie până la pământ?"…**

Mama ta: mama lui Iosif, Rahela, murise deja (35, 19), aşa că referirea poate fi la Lia, sora aceleia şi, într-un fel, *mamă* tuturor celor doisprezece patriarhi.

11: **Fraţii lui îl invidiau, dar tatăl său punea la inimă spusele.**

„Cf. Fapte 7, 9: *Patriarhii, plini de invidie, pe Iosif l-au vândut*. Origen foloseşte exemplul răutăţii fraţilor lui Iosif pentru a arăta că Dumnezeu se foloseşte de răutatea oamenilor în ansamblul iconomiei Sale divine (dacă fraţii nu l-ar fi vândut, toată familia ar fi murit de foame; Iosif însuşi îşi va înţelege destinul în felul acesta). Cf. Origen, *Hom. Num*. XIV, 2"[1104].

„Tatăl a certat pe copil, pentru că ştia ura ce se născuse în fraţii lui. A tălmăcit şi el visul şi a păstrat cuvântul, pentru că se gândea că de la Dumnezeu s-a făcut descoperirea asta"[1105].

12: **Acum, fraţii săi plecaseră să pască oile tatălui lor la Sichem,**

[1098] SEP 1, p. 139
[1099] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXI, 1
[1100] Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, 199
[1101] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXI, 1
[1102] GEN, p. 358
[1103] BBVA, p. 63
[1104] SEP 1, p. 139
[1105] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXI, 2

13: **şi Israel i-a zis lui Iosif: „Fraţii tăi, nu pasc ei oile la Sichem? Vino să te trimit la ei". Iar el a zis: „Iată-mă!"**

14: **Şi i-a zis Israel: „Du-te şi vezi dacă fraţii tăi sunt sănătoşi, ce fac oile, şi să-mi aduci veşti!" Şi l-a trimis din valea Hebronului, iar el s-a dus la Sichem.**

15: **În timp ce el rătăcea pe câmp, a dat peste el un om; şi omul l-a întrebat: „Ce cauţi?"**

„*Un om*: exegeza iudaică îl asimilează pe acest *om* arhanghelului Gabriel, apropiind pasajul de Daniel 9, 21"[1106].

16: **Iar el a zis: „Pe fraţii mei îi caut. Spune-mi, te rog, unde pasc ei oile?"**

17: **Omul i-a zis: „Au plecat de aici, căci i-am auzit spunând: Să mergem la Dotan!" Şi s-a dus Iosif după fraţii săi, ş i-a găsit la Dotan.**

Dotan sau *Dotain* (= fântâni) era o cetate aflată în apropiere de Sichem. „Dar Dotain se tălmăceşte [şi] *părăsire destulă*. Prin aceasta îl învaţă pe cel ce rătăceşte încă, prin alipirea la cele ce ţin de trup, că nu se poate ajunge altfel la desăvârşire decât părăsind îndeajuns dragostea pentru rudeniile după trup"[1107].

18: **Ei însă l-au văzut de departe şi, înainte ca el să li se apropie, au uneltit să-l omoare,**

19: **zicând fiecare către fratele său: „Uite că vine visătorul acela de vise!**

„*Cel cu visele*, sens peiorativ, *visătorul*. Termenul grec apare aici pentru prima dată: **ενυπνιαστής**. Philon interpretează negativ, echivalând termenul cu **ονειρόπληξ**, *tulburat de vise* (*Ios*. 12) şi **ονειροπόλος**, *tălmaci de vise* (*Somn*. II, 42). În Textul Masoretic sensul este pozitiv, Iosif fiind pur şi simplu un maestru în descifrarea viselor (*meşter la vise*, literal: *stăpânul viselor*). Termenul folosit de Septuaginta va fi folosit ulterior în literatura creştină pentru a-i desemna pe călugării *vizionari* în sens peiorativ (cf. Grigorie al Nyysei, *De virginitate* 23, 3)"[1108].

20: **Haideţi dar acum să-l omorâm, să-l aruncăm într-o fântână şi să spunem că l-a mâncat o fiară sălbatică; şi-om vedea noi ce se va alege de visele lui!"…**

Fântână, cum se va vedea mai jos, e echivalat, de regulă, cu *groapă*. „De fapt, este vorba tot de un rezervor săpat în pământ unde se adună apa unui izvor şi în care se coboară pe trepte săpate într-una din laturi. Este vorba de o cisternă părăsită, fără apă, cum se spune în v. 24. Fraţii i-au blocat doar ieşirea cu un capac"[1109].

Iosif e tip al lui Hristos. „După cum Iosif s-a dus la fraţii săi ca să-i cerceteze, iar ei n-au ţinut seama că le e frate, nu s-au uitat nici la pricina pentru care a venit, ci mai întâi s-au sfătuit să-l ucidă, dar mai pe urmă l-au vândut barbarilor, tot aşa şi Stăpânul nostru, mergând pe urmele iubirii Sale de oameni, a venit să cerceteze neamul omenesc; a luat trupul nostru, primind să fie fratele nostru; şi aşa a venit. [...] Dar iudeii cei nerecunoscători au căutat să ucidă pe doctorul trupurilor şi al sufletelor, pe Cel ce a făcut nenumărate minuni în fiecare zi; şi-au adus la împlinire ucigaşul lor gând şi au răstignit pe Cel ce a primit să ia chip de rob pentru mântuirea noastră"[1110].

21: **Ruben însă a auzit şi l-a scos din mâinile lor şi a zis: „Să nu-i ridicăm viaţa!"**

22: **Şi le-a zis Ruben: „Nu vărsaţi sânge! Aruncaţi-l în fântâna aceea din pustie, dar mâna să n-o ridicaţi asupră-i!" Aceasta, ca să-l scape din mâna lor şi să i-l trimită tatălui său.**

23: **Şi a fost că de-ndată ce Iosif a sosit la fraţii săi, aceştia l-au despuiat pe Iosif de tunica scumpă, cu mâneci lungi, care era pe el,**

24: **şi l-au luat şi l-au aruncat în fântână; dar fântâna era goală, n-avea apă.**

1106 SEP 1, p. 139
1107 Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, XLIV
1108 SEP 1, p. 140
1109 SEP 1, p. 140
1110 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXI, 3

„Interpretare alegorică a *cisternei fără apă* la Clement Alexandrinul (*Stromate* V, 23, 2-9); Didim, *In Zacchariam* III, 161-165. Rezervorul fără apă este un simbol al Hadesului păcătoşilor”[1111].

În *Biblia* 1688 şi cea din 1914 (ca şi în SEP 1) e *groapă* în loc de *puț* sau *fântână*, după Septuaginta. „În dumnezeieştile Scripturi nu găsim spus în sens bun cuvântul *groapă*, după cum nici cuvântul *fântână* nu-l găsim spus în sens rău”[1112]. Frații lui Iosif probează că împătimitul ar dori să-l dezbrace şi pe cel drept de haina virtuților şi să-l lipsească de Lumina cunoştinței şi de Apa vieții.

25: **Apoi s-au aşezat să mănânce. Şi dacă şi-au ridicat privirea, iată că o caravană de Ismaeliți venea de la Galaad, avându-şi ei cămilele încărcate cu tămâie şi balsam şi smirnă, pe care mergeau să le descarce în Egipt.**

Caravana ducea către Egipt tămâie, balsam şi smirnă; acestea amintesc în parte de darurile oferite Pruncului Iisus de către Magi (Matei 2, 11). Aromatele provin din diverse răşini şi sunt cel mai adesea folosite în cultul religios. Aici, textul vorbeşte despre Ismaeliți care pogorau spre Egipt. *Galaad*, „cf. 31, 21: ținutul era cunoscut şi prin prelucrarea anumitor plante, din care se făcea balsam”[1113].

26: **A zis atunci Iuda către frații săi: „Ce câştigăm noi dacă ne vom ucide fratele şi-i vom ascunde sângele?**

27: **Haidem să-l vindem acestor Ismaeliți, aşa încât mâna noastră să nu fie asupră-i; că e fratele nostru şi carnea noastră”. Iar frații săi l-au ascultat.**

28: **Şi au trecut nişte oameni madianiți, negustori, şi l-au tras pe Iosif şi l-au scos afară din fântână. Şi l-au vândut pe Iosif cu douăzeci de arginți Ismaeliților, care l-au dus pe Iosif în Egipt.**

„Madianiți (oameni din Madian): trib nomad, în descendența lui Avraam (vezi 25, 2). Amănunt rezultat din întâlnirea a două tradiții. Se pare că Madianiții au mers mai departe împreună cu Ismaeliții, de vreme ce ei l-au vândut pe Iosif lui Putifar (vezi v. 36)”[1114]. „Vânzarea lui Iosif trimite la vânzarea lui Iisus de către Iuda”[1115].

29: **Dar dacă Ruben s-a întors la fântână şi nu l-a văzut pe Iosif în groapă, şi-a sfâşiat hainele**

„Sfâşierea hainelor de durere este simbolul inimii sfâşiate”[1116].

30: **şi, întorcându-se spre frații săi, a zis: „Băiatul nu mai este! Iar eu, încotro s-o apuc eu acum?”…**

31: **Atunci ei au luat tunica lui Iosif, au înjunghiat un ied şi au muiat tunica în sânge;**

„Frumusețea tinerească a lui Iosif, tentativa de a-l ucide, ieşirea lui din groapă după trei zile şi, ulterior, aprovizionarea cu pâine în vreme de secetă sunt elemente care îl pun în legătură cu mitul lui Tammuz, interpretare întărită şi de jertfa iedului”[1117]. Sau, pentru noi: „Haina lui Iosif mânjită nu cu sângele său, ci cu al unui ied, prefigurează imperfect patimile lui Iisus, după Ioan Gură de Aur (*Hom. Gen.* LXI, *ad loc.*)”[1118]. Faptul că personaje din alte religii se apropie, prin amănunte, de Hristos, explică într-o măsură primirea învățăturii Sale de către neamuri, biografia Sa fiind una oarecum familiară acestora, pe baza propriilor mituri mai vechi.

32: **şi au trimis tunica cea scumpă, cu mâneci lungi, şi au adus-o tatălui lor, spunând: „Uite ce-am găsit!, vezi dacă este tunica fiului tău, ori ba!”**

1111 SEP 1, p. 140
1112 Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi,* II, 8
1113 GEN, p. 358
1114 BBVA, p. 63
1115 SEP 1, p. 140
1116 GEN, p. 358
1117 GEN, p. 358
1118 SEP 1, p. 140

„Întreaga replică vădeşte mai mult decât ironie: o răutate sadică”[1119].

33: **Iar el a recunoscut-o şi a zis: „Tunica fiului meu!... L-a mâncat o fiară sălbatică…, o fiară l-a sfâşiat pe Iosif!”…**

„Invidia şi pisma au săvârşit ucidere de frate. Din pricina invidiei, părintele nostru Iacov a fugit din faţa lui Esau, fratele lui. Invidia a făcut ca Iosif să fie prigonit până la moarte şi dus în robie”[1120]. Iar ucigaşul lui Iosif e numit *fiară sălbatică*. Aceasta chiar dacă, în cele din urmă, Iosif n-a pierit.

34: **Atunci Iacob şi-a sfâşiat hainele, şi-a încins coapsele cu sac şi multe zile l-a plâns pe fiul său.**

„Sac, gr. **sakkos**, un fel de şorț din piele aspră, înfăşurat în jurul şoldurilor şi care era veşmântul obişnuit de doliu. Acestuia i se alăturau, ca expresii ale durerii, sfâşierea hainelor [...], acoperirea capului cu praf, renunțarea la orice îngrijire a corpului, bocetul, plânsul şi strigătele, precum şi lovirea pieptului”[1121].

35: **Şi toți fiii săi s-au adunat, şi toate fiicele sale, şi au venit să-l mângâie; dar el nu voia să se mângâie, ci zicea: „Plângând mă voi pogorî la fiul meu în lăcaşul morților!” Şi tatăl său îl plângea,**

Locuința morților, redată în Biblia 1688 şi 1914 prin *iad*, traduce ebraicul **şeol**, redat în *Septuaginta* prin **adis** şi în *Vulgata* prin **infernum**. „Semnificația cuvântului este nesigură, poate fi pus probabil în legătură cu **sa'ah** *gol*, *deşert* sau cu bailonianul, asirianul **suplu** *adânc*, *adâncime*. Cuvântul denumeşte însă cu siguranță ținutul subpământean al morților, deşi poate fi întâlnit şi cu sensul de *groapă*, *hrubă* sau *praf* (Isaia 14, 15; 29, 4; Iezechiel 26, 20; Iov 7, 21; 17, 16; Psalmi 21, 16). Locaş subpământean (Numerii 16, 33; Deuteronom 32, 22; Isaia 14, 9; Psalmi 54, 16) sau aşezat sub Ocean (Iov 26, 5), plin de întuneric, în care toți devin umbre veşnice, închise după porțile sale, împărtăşind aceeaşi soartă. Reprezentarea lumii subpământene concordă în elementele sale esențiale cu aceea asiro-babiloniană (cf. de ex. *Epopeea lui Ghilgameş*); în perioada ce urmează Exilului ea va suferi cu timpul modificări importante”[1122].

36: **în timp ce Madianiții îl vindeau pe Iosif în Egipt lui Putifar, famen al lui Faraon şi mare cămăraş.**

Putifar (= darul zeului soare), sau Poti-Fera, se va numi şi socrul lui Iosif (41, 45). Numele „este atestat ca nume propriu din epoca celei de a 21-a dinastii (1550 – 1308 î. Hr.). Transcrierea corectă ar fi Potiphera, însă Septuaginta, ca şi versiunea coptă, folosesc pronunțarea egiptenei târzii”[1123]. Acest Putifar, după *Septuaginta*, era *arhimaghiros*, tradus de Biblia 1914 prin *mai marele bucătarilor*. *Vulgata* are *magistro militiae*, ceea ce ar corespunde cu *comandantul gărzilor*, dar există şi o versiune latină care redă locul prin *praepositus cocorum* (= bucătar şef). *Anania* traduce prin *mare cămăraş*, adică şef al aprovizionării generale a Egiptului; celelalte numiri par a fi rodul unor transcrieri eronate. *Famen*: „(eunuc) în înțelesul de *mare dregător*, *demnitar de mâna-ntâi*. Curtea regală egipteană nu cunoştea eunucii, nici chiar pentru harem, dar termenul a fost împrumutat din Mesopotamia”[1124]. *Faraon*: „nume generic pentru suverani Egiptului”[1125].

Prin istoria lui Iosif e preînchipuită taina mântuirii: Ca şi Hristos, Iosif e pizmuit de frații săi; e pogorât în groapă, spre a ieşi mai apoi plin de slavă; este vândut pe arginți, tot de către un Iuda; scapă de moarte plecând în Egipt, ca şi Pruncul Iisus; iedul junghiat în locul său aminteşte pe Mielul Ce Se va răstigni pentru mântuirea oamenilor.

[1119] BBVA, p. 63
[1120] Sf. Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, IV
[1121] GEN, p. 358
[1122] GEN, p. 358
[1123] GEN, p. 358
[1124] BBVA, p. 64
[1125] BBVA, p. 64

CAPITOLUL 38 – *Iuda şi Tamara.*

Pentru un capitol, e întreruptă istoria lui Iosif, spre a fi prezentat episodul cu Iuda şi Tamara, important în istoria mântuirii. Istoria inserată aici nu pare a respecta strict cronologia evenimentelor narate în ultima parte a Cărţii Facerii. Se va fi petrecut între momentul vânzării lui Iosif şi cel al pogorârii israeliţilor în Egipt, distanţa fiind de cel puţin douăzeci de ani între aceste momente.

1: **Şi a fost că-n vremea aceea Iuda s-a despărţit de fraţii săi şi s-a aşezat lângă un om din Adulam, care se numea Hira.**

Iuda era, cum se arată aici, prieten cu *Hira* (= nobil), din *Adulam* (= loc împrejmuit), cetate din sudul Palestinei, între Hebron şi Gaza.

2: **Văzând Iuda acolo pe fata unui Canaanean, care se numea Şua, el a luat-o de soţie şi a intrat la ea.**

Amănunt care arată că nu în orice epocă era oprită unirea cu Canaaniţii, deşi problema s-a pus şi până acum şi se va pune, mai accentuat, în viitor. Şi aici, pare a fi o dezaprobare discretă din partea autorului, canaanita rămânând anonimă, doar tatăl său fiind numit.

3: **Iar ea, zămislind, a născut un băiat şi i-a pus numele Ir.**

4: **Zămislind iarăşi, a născut alt băiat şi i-a pus numele Onan.**

5: **Şi a mai născut un băiat şi i-a pus numele Şela. Când i-a născut pe aceştia, ea era la Chezib.**

Fiica lui *Şua* (= bunăstare; umilinţă; mormânt) a născut pe *Ir* (= oraş; piele), *Onan* (= putere; vigoare) şi *Şela* (= pace; născut târziu). Acesta s-a născut în *Chezib* (= înşelător), cetate din sudul Palestinei.

6: **Iuda a luat pentru Ir, întâiul-său-născut, o femeie cu numele Tamara.**

Tamara (= palmier) pare a fi fost tot o canaanită, amănunt important de vreme ce ea apare amintită în genealogia Mântuitorului (Matei 1, 3); importanţa constă în aceea că şi prin această genealogie se arată că nici un neam nu e respins de la mântuire. Filon o socoteşte, cum se va arăta mai jos, de neam sirian, adică semitic.

7: **Dar Ir, întâiul-născut al lui Iuda, a fost rău în ochii Domnului, iar Dumnezeu a făcut ca el să moară.**

„Philon interpretează alegoric numele **Ir**: *ceea ce este de piele*, *trup*, *cadavru* (*Leg.* III, 69-74). Origen reia sensul în *Hom. Lev.* V, 4”[1126].

8: **Atunci Iuda i-a zis lui Onan: „Intră la femeia fratelui tău, fă-ţi datoria de cumnat şi ridică-i urmaşi fratelui tău”.**

„Este vorba despre o formă specială de căsătorie, aceea a leviratului (cf. lat. **levir** = *cumnat*), căsătoria obligatorie a unei văduve lipsită de copii cu cel mai vârstnic dintre cumnaţi, pentru ca astfel bărbatul mort să nu rămână fără urmaşi. Obiceiul era foarte răspândit în Orient, mai cu seamă la asirieni şi hitiţi, astăzi încă [fiind] practicat de beduini”[1127]. Menţionăm că, în pofida *obligativităţii*, fratele celui decedat avea libertatea de a accepta sau nu asemenea căsătorie.

„Trebuie să se ştie şi aceasta că era lege ca atunci când murea un bărbat fără moştenitor să se căsătorească fratele lui cu femeia celui răposat şi să ridice sămânţa fratelui. Cel care se năştea era după fire fiul celui de al doilea, adică al celui care l-a născut; după lege, însă, al celui răposat”[1128].

[1126] SEP 1, p. 141

[1127] GEN, p. 358

[1128] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 14

9: **Ştiind însă Onan că urmaşii nu vor fi ai lui, de câte ori intra la femeia fratelui său îşi vărsa sămânţa pe pământ, ca să nu-i ridice urmaşi fratelui său.**

10: **Rea se arăta fapta lui în ochii lui Dumnezeu, Care a făcut ca şi el să moară.**

„Onan este pedepsit cu moarte timpurie pentru că a împiedicat naşterea urmaşilor fratelui său şi prin aceasta a încălcat împlinirea intenţiilor unei astfel de căsătorii"[1129]. De la practica lui Onan, a derivat termenul de *onanie*, indicând masturbaţia; cum reiese din text, această denumire e folosită într-un mod oarecum impropriu.

11: **Atunci a zis Iuda către Tamara, nora sa: „Stai văduvă în casa tatălui tău până ce Şela, fiul meu, se va face mare"; căci îşi zicea: Nu cumva să moară şi acesta, ca şi fraţii lui! Şi s-a dus Tamara şi a trăit în casa tatălui ei.**

Fără s-o spună explicit, Iuda socoteşte că unirea cu Tamara ar fi putut cauza moartea fiilor săi. „Comentariu al lui Philon: cea care-şi plânge patimile trăieşte în casa unicului *Tată şi Mântuitor* primind sămânţa dumnezeiască a virtuţilor (*Deus* 136-137). Acelaşi Philon vede în Tamara o siriană din Palestina crescută în politeism, convertită la monoteismul iudaic (*Virt.* 221-222). Este o figură a virtuţii, alături de Sarra, Lia şi Rebeca (*Congr.* 124; *Mut.* 134-136). După Origen, ea prefigurează Biserica (*Com. in Cant.* II). În plus, Tamara este mama lui Fares, care figurează în genealogia evanghelică a lui Hristos"[1130].

12: **Şi dac-a trecut vreme multă, iată că fata lui Şua, femeia lui Iuda, a murit. Şi după ce Iuda s-a alinat, a urcat la Timna, la cei care-i tundeau oile, împreună cu păstorul său Hira din Adulam.**

13: **Cineva i-a dat de veste Tamarei, nora sa, zicându-i: „Iată, socrul tău merge la Timna să-şi tundă oile".**

14: **Atunci ea şi-a dezbrăcat hainele de văduvie, s-a înfăşurat cu un văl şi, gătindu-se, a ieşit şi a şezut la poarta Enaim, care este în drumul spre Timna. Căci vedea că Şela se făcuse mare şi ea nu-i fusese dată de soţie.**

„Gestul Tamarei este provocat nu de neruşinare, ci de dorinţa de a avea urmaşi din stirpea bărbatului său mort, de aceea el va fi recunoscut ca îndreptăţit de Iuda (v. 26), iar Tamara va fi cinstită, alături de Rahila şi Lia, ca străbună eroică a lui Israel, cf. Rut 4, 12"[1131]. Ea s-a aşezat în poarta *Enaim* (= două fântâni; doi ochi).

15: **Şi dac-a văzut-o Iuda, a crezut că-i o desfrânată; căci ea îşi avea faţa acoperită, iar el n-a recunoscut-o.**

16: **Şi abătându-se spre ea din cale, i-a zis: „Lasă-mă să intru la tine!" Căci el nu ştia că e nora lui. Iar ea a zis: „Dacă intri la mine, ce-mi dai?"**

17: **El i-a răspuns: „Îţi voi trimite un ied din turma mea". Iar ea a zis: „Bine, dar să-mi dai un zălog până-l vei trimite".**

18: **Răspuns-a Iuda: „Ce zălog să-ţi dau?" Şi ea a zis: „Inelul tău, colanul tău şi toiagul pe care-l ai în mână". Şi el i le-a dat şi a intrat la ea; şi ea a rămas grea de la el.**

„Inelul cu pecete prins de cingătoare şi toiagul erau obiecte prin care se recunoştea identitatea unei persoane"[1132]. „În Textul Ebraic: *inelul cu pecete*; sigiliul purtat pe deget pentru parafarea unor acte, deci un obiect care poartă identitatea precisă a posesorului. Ca şi inelul-sigiliu, colanul îi era lui [Iuda][1133] un însemn de nobleţe; nu mai puţin va fi fost toiagul, cu anume podoabe şi iniţiale gravate-n metal"[1134]. „*Inelul, colanul şi toiagul*: interpretarea alegorică la Philon: ce simbolizează aceste obiecte aparţine doar lui Dumnezeu, sunt simbolul universului (*Mut.* 135; *Somn.* II, 44-45; *Fuga* 149-150). Iustin reţine doar toiagul, care anunţă

[1129] GEN, p. 358
[1130] SEP 1, p. 142
[1131] GEN, p. 359
[1132] GEN, p. 359
[1133] La Anania: *Iacob*.
[1134] BBVA, p. 64

venirea lui Hristos, ieşit din neamul lui Fares (*Dialogul cu Trifon* 86, 6; la fel, Irineu, *Adv. haer.* IV, 25, 2)”[1135].

„Nimeni care aude aceste lucruri să nu osândească pe Tamara; că [...] ea a slujit unei rânduieli. Din pricina asta nici ea n-a fost hulită, nici Iuda nu s-a făcut vinovat de păcat. Că dacă mergi înainte pe şirul istoriei, vei găsi că din copiii născuţi lui Iuda din Tamara Îşi trage Hristos neamul. Mai mult, cei doi copii, născuţi în acelaşi timp, sunt tipurile celor două popoare, sunt o preînchipuire a vieţuirii iudaice şi a vieţuirii duhovniceşti”[1136].

19: **Apoi ea s-a ridicat şi s-a dus; şi-a scos vălul şi s-a îmbrăcat iar cu hainele sale de văduvie.**

20: **Iuda a trimis iedul prin mijlocirea păstorului său din Adulam, ca să ia zălogul de la femeie, dar n-a găsit-o.**

21: **Şi i-a întrebat pe oamenii locului: „Unde-i desfrânata care şedea lângă drum la Enaim?” Aceia i-au răspuns: „N-a fost aici nici o desfrânată”.**

Desfrânată: „de fapt, prostituată sacră. Numele Tamarei trimite la povestirea originară în care Tamar era o prostituată sacră, care nu avea nici o legătură de rudenie cu Iuda. Palmierul era planta sacră, închinată zeiţei dragostei şi protectoarei naşterilor, Isis (Iştar, Leto). Şnurul roşu (v. 28) era semnul distinctiv al [acestui] fel de prostituate (cf. Iosua 2, 18)”[1137]. Am redat nota ca interesantă, deşi o socotim doar o prezumţie, argumentaţia părându-ne insuficientă.

22: **El s-a întors la Iuda şi a zis: „N-am găsit-o, iar oamenii locului mi-au spus că n-a fost acolo nici o desfrânată”.**

23: **Atunci Iuda a zis: „Să şi le ţină! numa’ să nu ne facem de râs: iată, eu i-am trimis iedul, iar tu n-ai găsit-o”.**

24: **Şi a fost că după vreo trei luni, i s-a spus lui Iuda: „Tamara, noru-ta, s-a desfrânat, şi iată c-a rămas însărcinată din desfrânare”. Iar Iuda a zis: „Scoateţi-o, şi să fie arsă!”**

„Tamara, ca femeie a lui Ir şi, prin legea leviratului, promisă lui Şela, se găsea sub autoritatea socrului său, care o condamnă ca adulteră. Pedeapsa cu arderea a fost ulterior rezervată numai fiicelor de preoţi, în celelalte cazuri era obişnuită lapidarea”[1138].

25: **Dar pe când o duceau, ea a trimis să i se spună socrului său: „De la omul căruia îi aparţin aceste lucruri, de la el sunt eu însărcinată”. Şi a zis: „Spune ale cui sunt inelul, colanul şi toiagul acesta!”**

„După Philon, Tamara face parte din seria sfintelor femei vetero-testamentare care au conceput în urma intervenţiei divine (Sarra, Lia, Ana). Ea a primit o sămânţă divină fără să-l fi văzut pe cel care s-a culcat cu ea, întrucât avea faţa acoperită cu văl”[1139].

„Uită-te că fără să vorbească aduce martori vrednici de credinţă, care slobod glas şi sunt îndestulători să o arate fără vină. Şi pentru că femeia, care era învăluită de o astfel de vină, trebuia să aibă trei martori, de aceea şi Tamara, ca şi cum ar slobozi un glas răsunător, trimite cele trei lucruri primite ca arvună [...]. A stat acasă, a tăcut şi a câştigat victoria”[1140].

26: **Iuda le-a recunoscut şi a zis: „Tamara e mai dreaptă decât mine; fiindcă e drept că nu i-am dat-o lui Şela, fiul meu”. Şi de atunci n-a mai cunoscut-o.**

„Cu un teribil simţ al datoriei, în virtutea conştiinţei că ea e principalul instrument al perpetuării neamului, Tamara urmărise un singur scop: să aibă un copil de acelaşi sânge cu al soţului decedat”[1141].

[1135] SEP 1, p. 142
[1136] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 1
[1137] GEN, p. 359
[1138] GEN, p. 359
[1139] SEP 1, p. 143
[1140] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 2
[1141] BBVA, p. 65

„Iuda socotea că Tamara e de vină că i-au murit cei doi fii: Ir şi Onan; de teama asta nu i-a mai dat pe al treilea fecior, pe Şela, deşi i-l făgăduise. De aceea, ca să cunoască chiar din fapte că n-a fost ea pricina morţii fiilor lui, ci au fost pedepsiţi din pricina răutăţii lor [...], Iuda, fără să ştie, trăieşte cu nora lui şi cunoaşte din fapte că nu din pricina ei au murit aceia [...]. Şi după ce şi-a mărturisit păcatul şi a scăpat-o pe Tamara de pedeapsă, Iuda *n-a mai adaos a o cunoaşte pe dânsa* [Biblia 1914]. Prin aceste cuvinte se arată că Iuda n-ar fi trăit cu ea nici mai înainte, dacă ar fi ştiut că este nora lui"[1142].

27: **Şi a fost că-n vremea când ea era să nască, iată că-n pântecele ei erau doi gemeni.**

„Din nou tema preeminenţei mezinului asupra fiului mai mare. Zara prefigurează Noul Legământ şi Biserica; Fares, poporul evreu trăitor sub Lege (cf. Irineu, *Adv. haer.* IV, 25, 2)"[1143].

28: **Şi a fost că-n timp ce ea năştea, s-a ivit mâna unuia din ei; iar moaşa i-a prins mâna şi i-a legat un fir de aţă roşie, zicând: „Acesta a ieşit întâi".**

„*Firul roşu* are corespondenţă în Iosua 2, 18 şi evocă, pentru Irineu, sângele vărsat de cel drept (*Adv. haer.* IV, 25, 2)"[1144].

29: **Dar acesta şi-a tras mâna înapoi, şi îndată a ieşit fratele lui. Şi ea a zis: „Cum de-ai făcut tu spărtură prin gard?...". Şi i-au pus numele Fares.**

„Fares = *spărtură*, *deschizătură*, *breşă*. Din tribul acestuia, prin Rut, se va naşte David"[1145].

30: **Apoi a ieşit şi fratele său, cu firul de aţă roşie la mână; şi i s-a pus numele Zara.**

„Fares este simbolul poporului Legii, iar Zara, cel care-şi scoate primul mâna, prefigurează poporul creştin. După Eusebiu (*Quaestiones evangelicae* VII, 5-6), *mâna* simbolizează *lucrările lui Hristos*; interpretare preluată de Ambrozie, *Apologia lui David* 12. Firul roşu prefigurează semnul crucii şi el a spart ţarcul Legii, aşa cum o va face Hristos, după expresia din Efeseni 2, 14-16 (dar această interpretare presupune că întrebarea moaşei, *De ce-ai spart tu ţarcul?*, se referă la Zara, nu la Fares)"[1146].

Fiii Tamarei au fost: *Fares* (= ruptură; spărtură; breşă) şi *Zara* (= Răsărit; cărămiziu; roşul puternic al zorilor; roşeaţa zorilor). „Ca într-o umbră e preînchipuit că a ieşit la început Zara, care înseamnă Răsărit – că el e tipul Bisericii –; a ieşit puţin, apoi s-a retras şi a ieşit observarea legii, preînchipuită prin Fares, care a stăpânit multă vreme; în urmă a ieşit iarăşi cel ce se retrăsese mai înainte, adică Zara, şi atunci toată legiuirea iudaică a făcut loc definitiv Bisericii"[1147]. „Unii interpreţi, care au cercetat cu de-amănuntul istoria naşterii lui Fares şi Zara, spun că aceşti copii preînchipuiesc două popoare. Ca să cunoşti că vieţuirea celui de al doilea popor a strălucit înainte de naşterea primului popor, Zara îşi întinde numai mâna, nu se arată în întregime, şi apoi şi-o retrage; şi, după ce a ieşit fratele său, iese şi el. Aşa s-au petrecut lucrurile şi cu cele două popoare. Vieţuirea bisericească s-a arătat pe vremea lui Avraam; între timp s-a retras şi a venit poporul iudaic şi vieţuirea după lege, iar mai pe urmă s-a arătat în întregime şi noul popor, cu legile sale. De aceea a spus moaşa la naşterea lui Fares: *Pentru ce s-a rupt pentru tine gard?* – [Biblia 1914]. Că, venind legea, a rupt vieţuirea cea liberă. Sfânta Scriptură totdeauna obişnuieşte să numească legea veche gard"[1148].

După acest episod, se revine la istoria lui Iosif.

CAPITOLUL 39 – *Iosif în Egipt. Femeia lui Putifar. Iosif în temniţă.*

1142 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 2
1143 SEP 1, p. 143
1144 SEP 1, p. 143
1145 BBVA, p. 65
1146 SEP 1, p. 143
1147 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 2
1148 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei,* III, 3

Scriptura, după episodul despre Iuda, revine la istoria lui Iosif, ajuns în urma vânzării în Egipt şi cumpărat de marele cămăraş Putifar.

1: **Aşadar, Iosif a fost dus în Egipt, iar Putifar, eunucul lui Faraon şi mare cămăraş, bărbat egiptean, l-a cumpărat din mâna Ismaeliţilor care-l duseseră acolo.**

Septuaginta îl numeşte pe Putifar **evnuhos**, iar *Vulgata* are *eunuchus*; Biblia 1688 traduce prin *hadîm* (= castrat; eunuc; famen). Cuvântul e tradus, uneori, prin *dregător* sau *ofiţer*. Nu e doar un eufemism, căci anumite funcţii au fost îndeplinite, de regulă, de eunuci. Nu e sigur că şi Putifar era eunuc, dar astfel se indică cu certitudine funcţia sa înaltă. Faptul că era căsătorit nu dovedeşte (ori infirmă) prea mult, existând şi eunuci căsătoriţi.

2: **Domnul era cu Iosif; acesta devenea omul izbânzilor şi trăia în casa stăpânului său, egipteanul,**

3: **iar stăpânul său vedea că Domnul este cu el şi că tot ce făcea el, făcea şi Domnul să sporească-n mâinile lui.**

4: **Aşa că Iosif a aflat trecere în ochii stăpânului său, care l-a plăcut şi l-a pus peste casa sa şi i-a dat lui Iosif pe mână tot ce avea el.**

5: **Şi a fost că după ce l-a pus peste casa sa şi peste toate câte avea, de dragul lui Iosif a binecuvântat Domnul casa egipteanului; şi era binecuvântarea Domnului peste tot ce avea el în casa şi-n ţarina sa.**

6: **Pe mâna lui Iosif a lăsat el tot ce avea; având-ul pe el, n-avea grijă de nimic în afară de-mbucătura pe care-o mânca. Iosif era bine făcut la trup şi frumos la chip.**

„L-a făcut pe Iosif aproape stăpânul întregii lui case. Şi avea robul, prizonierul, pe mâna lui toată averea stăpânului. Atât de puternică este virtutea! Oriunde se arată, biruie şi stăpâneşte. După cum soarele, când răsare, alungă întunericul, tot aşa şi virtutea, când se arată, izgoneşte răul şi păcatul”[1149]. Se mai spune că Iosif era frumos la chip, „ca să aflăm că era frumos nu numai cu frumuseţea sufletului, ci şi cu frumuseţea trupului”[1150]. Primul comentariu ne pare excesiv de optimist. Experienţa noastră personală ne-a învăţat că virtutea biruie doar sporadic şi că, de regulă, stânjeneşte…

7: **Şi a fost că, după toate acestea, femeia stăpânului său şi-a pus ochii pe Iosif şi i-a zis: „Culcă-te cu mine!”**

8: **Dar el n-a vrut; dimpotrivă, a zis către femeia stăpânului său: „Dacă, datorită mie, stăpânul meu nu duce grijă de nimic în casa lui, dacă pe toate câte le are le-a dat pe mâna mea,**

9: **dacă-n casa aceasta nu-i nimeni mai mare decât mine şi de la nimic nu sunt oprit fără numai de la tine – pentru că eşti femeia lui -, cum să-i fac eu lui un astfel de rău şi să păcătuiesc în faţa lui Dumnezeu?”**

„Plecând de la acest episod, o parte din tradiţia iudaică (*Testamentul celor XII patriarhi*) şi creştină (Origen, *C. Cels*. IV, 46) fac din Iosif modelul omului plin de cumpătare (**σωφροσύνη**)”[1151].

10: **Şi cu toate că ea-i vorbea lui Iosif în fiecare zi, el n-o asculta să se culce cu ea, ca să fie cu ea.**

11: **Dar a fost că-ntr-o bună zi a venit Iosif în casă pentru treburile sale; şi cum nimeni dintre ai casei nu era înlăuntru,**

12: **ea l-a apucat de haină şi i-a zis: „Culcă-te cu mine!” Dar el, lăsându-şi haina în mâinile ei, a fugit şi a ieşit afară.**

[1149] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 3
[1150] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 4
[1151] SEP 1, p. 144

Nici o pildă şi nici un sfat nu-i folosesc celui robit patimii. În schimb, „strălucirea feciorie lui Iosif, care era astfel pregătit ca să nu fie cuprins de nici o poftă, n-am fi cunoscut-o dacă nu s-ar fi îndrăgostit de dânsul stăpâna sa”[1152]. E aici şi un paradox: cel ce fuge gol e îmbrăcat: „Iosif a ajuns gol de păcat, dar îmbrăcat în cuminţenia purtării sale”[1153]. După Nil Ascetul, egipteanca nu l-ar fi putut prinde pe Iosif, dacă acesta era gol; veşmintele sunt lucruri trupeşti prin care plăcerea ne trage la ea[1154]. Sfântul Vasile cel Mare află remediul: „Când îţi vine în minte un gând care dă lupta cu porunca dumnezeiască, atunci aruncă şi tu hainele şi fugi cuprins de mânie”[1155]. „E de trebuinţă ca cel ce caută cu evlavie pe Dumnezeu să nu fie reţinut de nici o literă, ca nu cumva să primească în locul lui Dumnezeu cele din jurul lui Dumnezeu, adică să îmbrăţişeze în chip greşit, fără să-şi dea seama, în locul Cuvântului, literele Scripturii. Căci Cuvântul scapă minţii, care crede că prin văluri a prins pe Cuvântul cel netrupesc, aşa cum egipteanca n-a apucat pe Iosif, ci veşmintele lui”[1156]. „Cei ce sunt raţionali şi prin raţiune tind spre Raţiune, să se îngrijească de trup, care e mult mai bun decât veşmintele, adică de înţelesurile dumnezeieşti şi înalte ale Sfintei Scripturi şi ale celor ce se văd din creaţiune. Dacă nu facem aceasta, vom fi dovediţi odată ca neavând nimic, ca unii ce ne-am prins de veşminte şi nu am îmbrăţişat Raţiunea care subzistă şi tuturor le dă subzistenţă, asemenea egiptencei care, prinzându-se numai de veşmintele lui Iosif, n-a izbutit să se unească cu Iosif cel iubit”[1157].

13: **Când a văzut ea că el şi-a lăsat haina-n mâinile ei şi a fugit şi a ieşit afară,**

14: **atunci şi-a strigat casnicii şi le-a zis: „Uitaţi-vă, ne-a adus un slugoi evreu ca să-şi bată joc de noi; că a venit la mine-nlăuntru şi mi-a zis: Culcă-te cu mine! Eu însă am strigat cât am putut,**

De noi: „un plural al abilităţii strategice, menit să-i atragă femeii solidarizarea rudelor şi subalternilor”[1158].

„Nu bărbatul tău a adus în casa ta un sclav evreu ca să te ispitească, ci demonul cel viclean a adus în sufletul tău desfrâul cel necurat, el şi-a bătut joc de tine. Ce a făcut Iosif? A tăcut şi a fost osândit, ca şi Hristos”[1159].

15: **iar el, dac-a auzit că am ridicat glasul şi am strigat, şi-a lăsat haina la mine, a luat-o la fugă şi a ieşit afară…”.**

„Aşa obişnuieşte viciul! Se străduieşte totdeauna să pună pe seama virtuţii, căreia îi duce război, propriile [sale] păcate”[1160].

16: **Şi a ţinut haina la ea până ce stăpânul a venit la casa lui.**

17: **Atunci i-a spus şi lui aceeaşi poveste, zicând: „Slugoiul evreu, pe care tu l-ai adus la noi, a venit la mine să-şi bată joc de mine şi mi-a zis: Am să mă culc cu tine!**

18: **Dar când a auzit că mi-am ridicat glasul şi am strigat, şi-a lăsat haina la mine, a luat-o la fugă şi a ieşit afară”.**

19: **Şi a fost că de-ndată ce stăpânul lui [Iosif] a auzit cuvintele femeii sale, câte-i spusese ea, zicând: „Iată cum s-a purtat slugoiul tău cu mine!”, s-a aprins de mânie.**

20: **Şi luându-l stăpânul pe Iosif, l-a aruncat în temniţă, în locul unde erau închişi întemniţaţii regelui, acolo, la popreală.**

S-ar părea că Putifar a înţeles ce s-a petrecut; totuşi, îl pedepseşte pe rob. „Dacă barbarul n-a crezut spusele femeii sale, n-ar fi trebuit să-l bage în închisoare; şi iarăşi, dacă a crezut că sunt adevărate spusele egiptencii, atunci nici de închisoare n-ar fi fost vrednic, ci de pedeapsa cea mai

1152 Origen, *Despre rugăciune,* XXIX, 18
1153 Clement Alexandrinul, *Stromate*, VII, 61, 2
1154 Cf. *Cuvânt ascetic*, LXV
1155 *Omilii şi cuvântări,* VIII, 8
1156 Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capetele teologice*, 173
1157 Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, XXVII
1158 BBVA, p. 65
1159 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXXIV, 4
1160 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXII, 5

mare, de pedeapsa capitală. Dar când mâna cea de sus îşi arată purtarea sa de grijă, toate ajung uşoare şi lesnicioase, iar cei sălbatici se îmblânzesc”[1161].

21: **Dar Domnul era cu Iosif; milă a revărsat asupră-i şi i-a dăruit trecere în ochii mai-marelui temniței.**

22: **Iar mai-marele temniței a dat pe mâna lui Iosif temnița şi pe toți osândiții care erau în temniță. Şi orice era de făcut acolo, el făcea.**

23: **Mai-marele temniței nu se mai temea de nimic, fiindcă toate erau pe mâna lui Iosif; fiindcă Domnul era cu el, şi tot ce făcea el făcea şi Domnul să sporească-n mâinile lui.**

„Iată că şi paznicul temniței îl cinsteşte şi-i trece lui puterea [...]. Uită-te că harul cel de sus este necontenit alăturea de el şi toate câte le făcea erau pline de har”[1162].

CAPITOLUL 40 – *Iosif tâlcuieşte visele dregătorilor lui Faraon.*

1: **Şi a fost că, la o vreme după aceasta, marele paharnic al regelui Egiptului şi marele pitar au greşit împotriva stăpânului lor, regele Egiptului.**

2: **Şi s-a mâniat Faraon pe cei doi dregători ai săi: pe marele paharnic şi pe marele pitar,**

3: **şi i-a pus sub pază în casa căpeteniei gărzii, în temnița unde era închis Iosif.**

Sub pază: „în fapt, sub supraveghere controlată”[1163]. „Textul nu indică dacă este vorba de locuința privată a [comandantului gărzii] sau de cazarma în care erau încartiruiți paznicii închisorii”[1164].

4: **Căpetenia gărzii l-a rânduit pe Iosif pe lângă ei, iar el i-a slujit; şi pentru câtăva vreme ei au rămas sub pază.**

5: **Într-o noapte însă marele pitar şi marele paharnic ai regelui Egiptului, care erau închişi în temniță, au visat amândoi vise; dar fiecare visul său şi fiecare vis cu înțelesul lui.**

„În Vechiul Testament visul este uneori legat de profeție (cf. Ieremia 23, 25-32 sau I Regi 26, 8). Aici însă este vorba de două vise premonitorii pe care le au doi neevrei, interpretate de un evreu expert în arta onirică. În visele profetice, Dumnezeu transmite direct mesajul; în visele normale (de felul acestora două) mesajul este decriptat de un profesionist (cf. Daniel: visul lui Nabucodonosor interpretat de Daniel). Totuşi, aşa cum Iosif însuşi o spune, garanția autenticității vine din faptul că *lămurirea, clarificarea visului vine de la Dumnezeu*”[1165].

6: **Când Iosif a intrat la ei dimineața, a văzut că erau abătuți.**

7: **Şi i-a întrebat Iosif pe dregătorii lui Faraon, care erau cu el sub pază în casa stăpânului său: „De ce vă sunt fețele triste pe ziua de azi?”**

8: **Iar ei au răspuns: „Am visat câte un vis şi nu-i nimeni să-l tâlcuiască”. Iosif le-a zis: „Oare tâlcuirile nu sunt ele de la Dumnezeu? Aşadar, spuneți-mi-le mie!”**

„Tâlcuirile Îi aparțin lui Dumnezeu, iar nu ghicitorilor de profesie, magicieni idolatri, pe care cei doi demnitari i-ar fi consultat în stare de libertate (vezi 41, 8)”[1166]. *Nu-i nimeni să-l tâlcuiască*: „În Orientul antic interpretarea viselor juca un rol de seamă în prevestirea viitorului, existând chiar corporații ale tâlcuitorilor de vise”[1167].

9: **Marele paharnic i-a povestit lui Iosif visul său. A zis: „În somnul meu, o viță de vie era înainte-mi;**

[1161] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 5
[1162] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXII, 5
[1163] BBVA, p. 66
[1164] GEN, p. 359
[1165] SEP 1, p. 145
[1166] BBVA, p. 66
[1167] GEN, p. 359

10: **iar pe viță, trei mlădițe. Şi dac-a odrăslit, dădea-n vlăstari ciorchini de struguri copți.**

„Pentru Philon, vița simbolizează nebunia, iar cele trei *mlădițe*, erorile extreme (*Somn.* II, 195-200). Pentru Didim, cele trei mlădițe prefigurează Treimea (*De trinitate* I, 18)”[1168].

11: **Paharul lui Faraon era în mâna mea; am luat un strugure, l-am stors în paharul lui Faraon şi am dat paharul în mâna lui Faraon”.**

12: **Iosif i-a zis: „Iată-i tâlcuirea: Cele trei mlădițe sunt trei zile.**

13: **După trei zile îşi va aminti Faraon de dregătoria ta şi te va pune iarăşi în slujbă; şi-i vei da lui Faraon paharul în mână, aşa cum o făceai şi înainte, când erai paharnicul său.**

14: **Dar adu-ți aminte de ce-am fost eu pentru tine, când va fi să-ți meargă ție-n plin; fă-mi binele de a-i aminti lui Faraon de mine şi scoate-mă din această închisoare;**

15: **căci cu vicleşug m-au răpit din țara Evreilor, şi nici aici n-am făcut nimic; cu toate acestea, iată că m-au aruncat în groapa aceasta”.**

„În povestirea lui Iosif, fiii lui Iacov sunt numiți *evrei* de către egipteni şi ei înşişi se autointitulează astfel față de egipteni. Denumirea provine de la cuvântul *Habiru* sau *Apiru*, care în multe texte orientale vechi desemna grupuri din Asia de sud-vest, caracterizate printr-un mod de viață mobil şi o poziție socială inferioară. Deseori, organizați în cete de tâlhari, atacau populația oraşelor şi satelor sau se angajau ca clăcaşi sau ca războinici pentru a-şi câştiga existența. Egiptenii includeau în rândurile *habirilor* şi primele cete de păstori israeliți. În Vechiul Testament denumirea *evrei* nu este întotdeauna sinonimă cu *israeliți*”[1169].

Groapa: „cuvântul folosit aici e acelaşi ca în 37, 20-24, **lakkos** putând însemna *fântână*, *puț*, dar şi *groapă* sau, prin extindere, *temniță* (o groapă era folosită uneori drept închisoare, vezi Daniel 6, 11). Îngropat şi înălțat, Iosif capătă astfel şi o dimensiune simbolică, aceea de prefigurare a pogorârii şi învierii lui Hristos”[1170]. E o a doua *groapă* în care este aruncat Iosif.

„Să nu trecem cu uşurință pe lângă aceste cuvinte, ci să ne gândim la filosofia sufletului lui! Găsise un prilej aşa de nimerit; ştia că marele paharnic, ajuns iarăşi în dregătoria lui de altădată, va putea să-i facă cunoscută împăratului toată istoria vieții sale; şi totuşi Iosif n-a hulit-o pe egipteancă, [...] n-a vorbit de rău pe stăpânul său şi nici de frații săi; n-a spus pricina pentru care a fost osândit la închisoare şi nici nu caută să arate nelegiuirea ce i s-a făcut. Un singur lucru urmărea: nu să învinuiască pe aceia, ci numai ca marele paharnic să vorbească pentru el. Fapta fraților săi a lăsat-o în umbră, spunând: *Am fost furat din pământul evreilor*; cât despre fapta acelei desfrânate egiptene nici nu pomeneşte şi nici de supărarea nedreaptă a stăpânului său”[1171].

16: **Şi dacă marele pitar a văzut cât de bine a tâlcuit, a zis către Iosif: „Am avut şi eu un vis: Se făcea că purtam pe cap trei coşuri cu pâine.**

17: **Iar în coşul cel mai de deasupra erau tot felul de aluaturi coapte de pitar pentru masa lui Faraon, dar păsările cerului le mâncau din coşul de pe capul meu”.**

18: **Răspunzând acestuia, Iosif i-a zis: „Iată-i tâlcuirea: Cele trei coşuri sunt trei zile.**

19: **Încă trei zile, şi Faraon îți va lua capul şi te va spânzura de un copac, iar păsările cerului se vor înfrupta din carnea ta”.**

„*A spânzura de copac*: cf. Deuteronom 21, 22-23. Expresia este aplicată lui Hristos în Noul Testament şi confundată adesea cu răstignirea. Un text apocrif, atribuit lui Ioan Gură de Aur (*De negatione Petri*, PG 59, 615) vede în această scenă – Iosif întemnițat între doi dregători – prefigurarea răstignirii lui Iisus între cei doi tâlhari”[1172].

[1168] SEP 1, p. 145
[1169] GEN, p. 359
[1170] BBVA, p. 66
[1171] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXIII, 2
[1172] SEP 1, p. 146

20: **Şi a fost că în cea de a treia zi, care era ziua de naştere a lui Faraon, acesta a făcut ospăţ pentru toţi curtenii săi; şi-n mijlocul curtenilor săi şi-a adus aminte de dregătoria marelui paharnic şi de aceea a marelui pitar;**

„*Ziua de naştere*: plecând de la această menţiune, Origen face o paralelă între ospeţele stropite cu sânge ale lui Faraon şi Irod (*Hom. Lev*. VIII, 3)”[1173].

21: **pe marele paharnic l-a aşezat din nou în dregătoria lui, iar acesta îi dădea lui Faraon paharul în mână;**

22: **iar pe marele pitar l-a spânzurat, aşa cum le tâlcuise Iosif.**

23: **Dar marele paharnic nu şi-a mai adus aminte de Iosif; îl uitase.**

„Şi iată-l pe dreptul Iosif iarăşi luptând ca într-un loc de exerciţii atletice, ca să-şi facă mai departe dovada virtuţii sale! Şi nu s-a tulburat, n-a cârtit, nu s-a descurajat. [...] Ştia că luptele i s-au prelungit, pentru ca, după o luptă dusă după toate regulile, să primească strălucitoare cunună”[1174].

CAPITOLUL 41 – *Iosif tâlcuieşte visele lui Faraon.*

Capitolul 41: „În text se întrepătrund două motive narative frecvent întâlnite în literatura Orientului antic: a) Un rege are un vis pe care la început nimeni nu-l poate interpreta; în cele din urmă se găseşte totuşi cineva care să descifreze semnificaţia visului şi, ca urmare, este răsplătit cu dărnicie; cf. Daniel 2-6; b) Dezorientat din cauza unei prevestiri de rău augur, un rege este dezamăgit de sfetnicii săi cei mai apropiaţi. Dar un curtean înţelept îi dă un sfat preţios şi, de aceea, regele îl răsplăteşte şi îi conferă titluri şi onoruri însemnate”[1175].

1: **Şi a fost că după doi ani a avut şi Faraon un vis. Se făcea că stătea lângă Râu;**

„E vorba de Nil, nume a cărui rădăcină egipteană înseamnă *Râul* sau *Fluviul*. De apele Nilului depindeau în exclusivitate fertilitatea şi belşugul agricol”[1176].

2: **şi iată, din Râu au ieşit şapte vaci, frumoase la vedere şi grase la trup, şi păşteau pe mal.**

3: **Dar din râu au ieşit după ele alte şapte vaci, urâte la vedere şi slabe la trup, şi stăteau pe malul Râului lângă celelalte vaci;**

4: **şi vacile cele urâte şi slabe la trup le-au înghiţit pe cele şapte vaci frumoase la vedere şi grase. Atunci Faraon s-a trezit.**

5: **Apoi iar a adormit şi a avut un al doilea vis: Iată că şapte spice de grâu, pline şi frumoase, creşteau dintr-un singur pai;**

6: **dar iată că după ele s-au ivit alte şapte spice, subţiri şi pălite de vântul de răsărit;**

7: **şi cele şapte spice subţiri şi pălite le-au înghiţit pe cele şapte spice frumoase şi pline. Atunci s-a trezit Faraon, şi iată că era un vis!**

8: **Iar dacă s-a făcut dimineaţă, sufletul i s-a tulburat; şi a trimis să-i cheme pe toţi magii Egiptului şi pe toţi înţelepţii lui; şi le-a povestit Faraon visul, dar nu era cine să i-l tâlcuiască lui Faraon.**

Revelaţia se dă fiecărui neam. „Lui Faraon i s-a vestit de către îngerul ocrotitor al Egiptenilor [...], în vedenii, grija şi puterea stăpânitoare a Providenţei tuturor”[1177].

9: **Atunci marele paharnic a prins a-i grăi lui Faraon şi i-a zis: „Astăzi îmi aduc aminte de păcatul meu.**

[1173] SEP 1, p. 146

[1174] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIII, 2

[1175] GEN, p. 359

[1176] BBVA, p. 66

[1177] Sf. Dionisie Areopagitul, *Despre ierarhia cerească*, IX, 4

„În Textul Ebraic: *de păcatele mele* (greşalele împotriva lui Faraon); în Septuaginta: *de păcatul meu* (acela de a-l fi dat uitării pe Iosif)"[1178].

10: **S-a mâniat odată Faraon pe dregătorii săi şi ne-a pus sub pază în casa căpeteniei gărzii, pe mine şi pe marele pitar.**

11: **Amândoi am visat atunci câte un vis în aceeaşi noapte – şi eu, şi el -, fiecare având un vis cu însemnare deosebită.**

12: **Era cu noi acolo un tânăr evreu, un rob al căpeteniei gărzii; şi dacă i le-am spus, el ni le-a tâlcuit.**

13: **Şi cum ne-a tâlcuit el, aşa s-a şi întâmplat: eu am fost din nou aşezat în dregătoria mea, iar acela a fost spânzurat".**

14: **Atunci a trimis Faraon şi l-a chemat pe Iosif. Şi de-ndată l-au scos din temniță, l-au tuns, i-au dat haine curate, şi aşa a venit la Faraon.**

„În literatura egipteană, ca şi în celelalte literaturi orientale, se întâlnesc cazuri în care un sclav disprețuit sau o altă persoană neînsemnată se dovedesc a fi sfetnici prețioşi. După relatarea paharnicului, Faraon este încredințat că Iosif poate interpreta toate visele. Ca şi în cazul celor doi dregători, Iosif îşi declină în versetul 16 orice merit personal, arătând că doar prin bunăvoința lui Dumnezeu reuşeşte să tâlcuiască visele"[1179].

„Au trecut doi ani de zile [...] de când marele paharnic şi-a recăpătat slujba. Că trebuia Iosif să aştepte vremea potrivită, ca ieşirea din închisoare să fie cu strălucire. Dacă marele paharnic i-ar fi amintit lui Faraon, înainte ca Faraon să fi avut visele, şi l-ar fi eliberat la rugămintea sa, poate că virtutea lui Iosif n-ar mai fi fost cunoscută de mulțime. Dar iscusitul şi înțeleptul Stăpân, care ştie, ca un foarte bun meşter, câtă vreme trebuie să stea aurul în foc şi când trebuie să-l scoată de acolo, face ca mai-marele paharnic să-şi uite de Iosif doi ani, ca să vină şi timpul viselor lui Faraon şi astfel, cu ajutorul nevoii de atunci să ajungă dreptul Iosif cunoscut în toată împărăția lui Faraon"[1180].

15: **Iar Faraon i-a zis lui Iosif: „Am avut un vis, dar nu-i cine să mi-l tâlcuiască. Eu însă am aflat spunându-se despre tine că numa' ce auzi visele, le şi tâlcuieşti".**

16: **Iosif i-a răspuns lui Faraon, zicându-i: „Nu eu, ci Dumnezeu îi va da lui Faraon un răspuns mântuitor".**

17: **Faraon i-a grăit apoi lui Iosif, zicându-i: „Iată că-n visul stăteam pe malul Râului;**

„Se reia povestirea [din versetele] 1-7, însă naratorul lasă să se întrevadă şi simțămintele şi reacțiile personale ale Faraonului"[1181].

18: **şi iată că din Râu au ieşit şapte vaci grase la trup şi frumoase la vedere şi păşteau pe mal;**

19: **şi iată că după ele au ieşit alte şapte vaci, rele şi urâte la vedere şi slabe la trup, de-o urățenie cum eu n-am văzut în toată țara Egiptului;**

20: **iar cele şapte vaci urâte şi slabe le-au înghițit pe cele şapte vaci dintâi, frumoase şi grase,**

21: **şi măcar că [acestea] intraseră cu totu-n pântecele lor, nu se cunoştea că le intraseră-n pântece: erau tot atât de urâte la vedere ca şi la-nceput. Şi dacă m-am trezit, am adormit din nou.**

22: **Şi-n visul meu am văzut cum dintr-un singur pai au ieşit şapte spice pline şi frumoase.**

23: **Şi după ele au ieşit alte şapte spice, subțiri şi pălite de vântul de răsărit;**

1178 BBVA, p. 67
1179 GEN, p. 360
1180 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIII, 3
1181 GEN, p. 360

24: **şi cele şapte spice subţiri şi pălite le-au înghiţit pe cele şapte spice frumoase şi pline. Le-am spus pe acestea magilor, dar nimeni n-a fost să mi le tâlcuiască".**

25: **I-a zis Iosif lui Faraon: „Visul lui Faraon este unul: Dumnezeu i-a arătat lui Faraon ceea ce va să facă.**

„Cele două vise, cu semnificaţie identică, au o importanţă deosebită pentru Faraon. Această revelaţie îi este destinată regelui, aşa cum se întâmpla cu cele mai multe interpretări ale prezicătorilor din Vechiul Orient şi cu revelaţiile profeţilor din Israel, îndeosebi în Regi. Regele este considerat ca reprezentant al poporului său în faţa divinităţii, care îl anunţă ce se va întâmpla cu poporul său. De remarcat că în povestirea lui Iosif lipseşte orice polemică împotriva zeilor străini şi instituţiilor religioase aparţinând altui popor. Faraonului i se adresează Dumnezeul [israeliţilor]"[1182].

26: **Cele şapte vaci frumoase sunt şapte ani, cele şapte spice frumoase sunt şapte ani: visul lui Faraon este unul.**

27: **Cele şapte vaci urâte şi slabe, care au ieşit după ele, sunt şapte ani; cele şapte spice subţiri şi pălite de vântul de la răsărit sunt şapte ani: vor fi şapte ani de foamete.**

28: **Acesta-i cuvântul pe care i l-am spus lui Faraon: Dumnezeu i-a arătat lui Faraon ceea ce va să facă.**

29: **Iată, vin şapte ani de mare belşug în tot pământul Egiptului.**

30: **După ei vor veni şapte ani de foamete; uitat va fi tot belşugul în ţara Egiptului, foametea va secătui ţara,**

31: **iar belşugul nu va mai fi cunoscut în ţară din pricina foametei de după el, că va fi foarte grea.**

32: **Şi dacă visul i s-a arătat lui Faraon de două ori, e pentru că Dumnezeu Şi-a hotărât cuvântul şi Se grăbeşte să-l plinească.**

„Când Scriptura arată că un lucru s-a săvârşit de două ori înseamnă că acel lucru este mai presus de orice îndoială"[1183].

33: **Şi acum, să aleagă Faraon un bărbat priceput şi înţelept şi să-l aşeze peste toată ţara Egiptului.**

34: **Aceasta să facă Faraon, şi să aşeze ispravnici peste ţară, pentru ca-n cei şapte ani de belşug să adune a cincea parte din strânsura Egiptului.**

Ispravnici: „guvernatori teritoriali. Iosif se dovedeşte şi bun organizator"[1184]. SEP 1 are *guvernatori de ţinuturi*: „termenul trimite la realitatea Egiptului ptolemaic, când ţara era împărţită pe regiuni"[1185].

35: **Să adune ei toate bucatele celor şapte ani buni care vin şi să dea grâul pe mâna lui Faraon, iar bucatele să fie puse sub pază prin cetăţi;**

36: **aceste bucate vor fi rezerva ţării pentru cei şapte ani de foamete ce vor veni în ţara Egiptului, şi astfel ţara nu va pieri de foame".**

37: **Aceste cuvinte au plăcut lui Faraon şi tuturor dregătorilor săi.**

38: **Şi le-a zis Faraon tuturor dregătorilor săi: „Am mai găsi noi oare un om ca el, în care să fie duhul lui Dumnezeu?"**

„În *duhul lui Dumnezeu* sunt concentrate înţelepciunea, priceperea, ştiinţa şi iscusinţa: vezi Ieşirea 31, 3. De notat că în toată această relatare nu sunt implicaţi zeii Egiptului, ci Dumnezeul lui Israel"[1186].

39: **Apoi a zis Faraon către Iosif: „De vreme ce Dumnezeu ţi-a descoperit ţie toate acestea, om mai înţelept şi mai priceput decât mine nu se află.**

[1182] GEN, p. 360
[1183] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, LXXXIII, 1
[1184] BBVA, p. 67
[1185] SEP 1, p. 148
[1186] BBVA, pp. 67-68

40: **Tu să fii dar în fruntea casei mele. Tot poporul meu se va supune poruncii tale, iar eu numai prin tronul meu voi fi mai mare decât tine!”**

„Iată că întemnițatul ajunge dintr-o dată împărat peste întreg Egiptul, iar cel băgat la închisoare de mai marele bucătarilor este ridicat împărat la cea mai înaltă dregătorie! Şi fostul lui stăpân, care îl aruncase în închisoare ca prea desfrânat, l-a văzut primind conducerea întregului Egipt. Ai văzut ce lucru mare este să înduri cu mulțumire încercările”[1187].

41: **I-a zis Faraon lui Iosif: „Iată, eu te pun astăzi peste toată țara Egiptului!”,**

42: **şi şi-a scos Faraon inelul din deget şi l-a pus în degetul lui Iosif, l-a îmbrăcat în haină de vison, i-a pus la gât colan de aur,**

43: **şi a făcut să fie purtat în cea de a doua sa trăsură, şi crainicul striga înainte-i: „Abrek!” Şi-n felul acesta l-a pus peste toată țara Egiptului.**

„*Abrek* e numai în Textul Ebraic. Cuvânt de origine incertă (poate egipteană), el se traduce fie prin *Atenție!*, fie prin *Cădeți în genunchi!* Mai târziu, la curtea otomană, făcea parte din ceremonialul de învestitură a marelui vizir”[1188]. „Iosif este numit mare vizir, fiind, de fapt, locțiitorul Faraonului. Între alte privilegii, funcția îi dădea dreptul de a avea o gardă personală care îl însoțea ca şi pe faraon, anunțând apropierea vehiculului înaltului demnitar”[1189].

44: **Apoi Faraon a zis către Iosif: „Eu sunt Faraon! În toată țara Egiptului nimeni nu-şi va mişca mâna sau piciorul fără-ncuviințarea ta!”**

45: **Şi l-a numit Faraon pe Iosif cu numele de Țafnat-Paneah şi i-a dat-o de soție pe Asineta, fiica lui Poti-Fera, marele preot din Iliopolis.**

„Acordarea unui nume nou u prilejul numirii într-o înaltă funcție constituia o practică obişnuită în Orientul antic”[1190]. Iosif e numit *Țafnat-Paneah* (= Dumnezeu cuvântează), ca un vestitor al planurilor divine. Anania oferă alte traduceri posibile ale numelui: *a zis Dumnezeu*: *El e viu* sau *omul care ştie tot*. „Explicațiile etimologice au născut două interpretări în tradiția exegetică antică: 1) *omul care dezvăluie fața ascunsă a lucrurilor*, de la rădăcina ebraică **țaphan**, *a ascunde* (Philon, *Mut.* 91; Iosif Flaviu, *Antichități iudaice* II, 6, 1; Origen, *Hom. Num.* XXV, 3); şi 2) *salvatorul lumii* (Ieronim, *QG*, *ad loc.*). ♦ *Asineta*: romanul mistic iudeo-elenistic, *Iosif şi Aseneth* (sec. II. Î. Hr.), pleacă de la această scurtă informație din Facerea. Este vorba despre căsătoria lui Iosif cu fiica preotului Petephres (sau Pentephres), căsătorie precedată de convertirea Asenethei la monoteism în urma unei revelații extraordinare. După căsătorie, fiul lui Faraon pune la cale uciderea lui Iosif şi răpirea Asenethei, cu complicitatea câtorva frați ai lui Iosif. Planul însă este dejucat, fiul lui Faraon moare, iar Iosif ajunge moştenitor, apoi rege al Egiptului. ♦ *Iliopolis*, *Cetatea Soarelui*: Textul Masoretic are substantivul **on**, transcriere a cuvântului egiptean **Ana**. Philon interpretează numele cetății ca simbol al Intelectului (*Somn.* I, 77; *Post.* 57)”[1191].

Faraon i-a dat-o lui Iosif de soție pe *Asineta* (= cea a zeiței Neit), fiica lui *Poti-Fera* (= dăruit de Ra), marele preot din *On* (= fortăreață; tărie) sau *Iliopolis* (= cetatea soarelui). On era o cetate importantă, situată la circa 30 km de Memfis. Preoții şi medicii dispuneau aici de şcoli care erau subordonate templului soarelui. Filosofii greci veneau să studieze în On. *Iliopolis* „este denumirea elină a oraşului egiptean *On*, situat la aproximativ 10 km nord de Cairo”[1192].

46: **Iosif era de treizeci de ani când s-a înfățişat înaintea lui Faraon, regele Egiptului. Ieşind apoi Iosif de la fața lui Faraon, a cutreierat toată țara Egiptului.**

„Origen interpretează hristologic menționarea vârstei lui Iosif. Este vârsta la care Iisus îşi începe misiunea publică. Iosif începe să adune grânele, Iisus, să predice Evanghelia. Grânele

---

1187 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIII, 4
1188 BBVA, p. 68
1189 GEN, p. 360
1190 GEN, p. 360
1191 SEP 1, p. 149
1192 GEN, p. 360

spirituale sunt depozitate în hambarele/sufletele apostolilor pentru a hrăni lumea, simbolizată de Egipt (cf. *Hom. Luc.* XXVII)”[1193].

„Să nu socotim că fără rost a fost însemnat în Scriptură numărul anilor lui Iosif, ci ca să aflăm că nimeni n-are vreun cuvânt de apărare dacă nu este virtuos. Nimănui nu-i e îngăduit să pună înainte tinerețea, pentru că și în tinerețe trebuie să fii virtuos”[1194].

47: **Și-n cei șapte ani de belșug a rodit pământul cu mare rodnicie.**

48: **Iar el a adunat toate bucatele celor șapte ani care-au fost cu belșug în țara Egiptului și le-a pus prin cetăți, în fiecare cetate punând strânsura câmpurilor dimprejur.**

49: **A strâns Iosif grâu îmbelșugat ca nisipul mării, până ce nu l-au mai putut socoti, de mult ce era.**

50: **Înainte însă de a fi sosit cei șapte ani de foamete, lui Iosif i s-au născut doi fii, aduși pe lume de Asineta, fata lui Poti-Fera, preotul din Iliopolis.**

51: **Celui întâi-născut i-a pus Iosif numele Manase, „pentru că [și-a zis el] m-a făcut Dumnezeu să-mi uit toate necazurile și toată casa tatălui meu”;**

52: **iar celuilalt i-a pus numele Efraim, pentru că [și-a zis el] Dumnezeu m-a făcut roditor în pământul suferinței mele”.**

„Cu toate că Iosif este considerat acum a fi egiptean, el dă copiilor săi nume ebraice”[1195]. Mulțimea roadelor strânse de Iosif se poate interpreta și ca sporul acestuia în virtute, având a dărui și celorlalți. Acum i se nasc și doi fii: *Manase* = (Domnul) m-a făcut să uit - și *Efraim* = (Domnul) m-a făcut roditor.

53: **Iar după ce au trecut cei șapte ani de belșug care au fost în țara Egiptului,**

54: **au prins a veni cei șapte ani de foamete, după cum spusese Iosif. Foamete s-a făcut atunci în toate țările, dar în toată țara Egiptului era pâine.**

55: **Când însă a flămânzit și toată țara Egiptului, atunci poporul a strigat la Faraon să-i dea pâine, dar Faraon a zis către toți Egiptenii: „Duceți-vă la Iosif; ce vă va spune el, aceea faceți!”**

56: **Și dacă foametea s-a-ntins pe tot cuprinsul țării, a deschis Iosif toate grânarele și vindea pâine tuturor Egiptenilor.**

57: **Dar toate țările veneau în Egipt să cumpere pâine de la Iosif, căci foametea se înstăpânise-n tot pământul.**

Prin *tot pământul* se înțelege lumea cunoscută celor vechi, în cazul de față referirea vizând nordul Africii și Orientul apropiat.

CAPITOLUL 42 – *Întâia călătorie a fraților lui Iosif în Egipt.*

1: **Aflând Iacob că este grâu în Egipt, a zis către fiii săi: „Ce vă uitați unul la altul?**

2: **Iată, am auzit că este grâu în Egipt. Coborâți-vă acolo și cumpărați ceva bucate, ca să ne ținem în viață și să nu murim”.**

Coborâți-vă: „Din centrul muntos al Palestinei se *cobora*, într-adevăr, spre șesurile Nilului”[1196]. „Față de ținuturile în care sălășluiau evreii, Egiptul era considerat a fi situat *în* jos, *la* vale, de aceea în toate versiunile se folosește verbul *a* coborî sau o expresie similară”[1197]. Expresia, însă, are și o conotație spirituală, în tâlcuirile patristice.

3: **Atunci frații lui Iosif, zece din ei, s-au coborât să cumpere grâu din Egipt;**

4: **dar pe Veniamin, fratele lui Iosif, nu l-a trimis Iacob cu frații săi, pentru că-și zicea: „Nu cumva să i se întâmple ceva rău!”**

[1193] SEP 1, p. 149
[1194] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIII, 4
[1195] GEN, p. 360
[1196] BBVA, p. 68
[1197] GEN, p. 360

5: **Au venit deci fiii lui Israel să cumpere şi ei printre alții care veneau, căci foametea bântuia şi-n pământul Canaanului.**

6: **Iar Iosif era căpetenie peste țară; tot el era cel ce vindea la tot poporul țării. Şi dac-au sosit şi frații lui Iosif, i s-au închinat până la pământ.**

„*Proskyneza*, gest de închinare făcut înaintea divinității sau regilor care se presupunea că întrupează divinitatea pe pământ. Trimite la sensul primului vis premonitoriu al lui Iosif: frații mai mari se închină în fața mezinului”[1198].

7: **De-ndată ce Iosif şi-a văzut frații, i-a recunoscut, dar s-a prefăcut a le fi străin şi le-a grăit aspru, zicând: „Voi, de unde-ați venit?” Iar ei au zis: „Din țara Canaanului, să cumpărăm bucate”.**

8: **Aşa că Iosif i-a recunoscut pe frații săi, dar ei nu l-au recunoscut.**

Cel plin de har are privirea pătrunzătoare, pe când cel pătimaş se mulțumeşte a vedea doar suprafața lucrurilor, înşelându-se cu uşurință.

9: **Atunci Iosif şi-a adus aminte de visele pe care le visase despre ei şi le-a zis: „Voi sunteți spioni. De-aia ați venit, să puneți ochii pe punctele slabe ale țării!”**

„În Orientul antic, străinii şi refugiații nu dispuneau de nici un drept general recunoscut. Soarta lor se afla în întregime la discreția cârmuitorilor, în special atunci când erau acuzați de o culpă atât de gravă cum era spionajul”[1199].

10: **Ei au zis: „Nu, domnul nostru! Robii tăi au venit să cumpere bucate.**

11: **Noi suntem toți feciorii unui singur om, suntem oameni cinstiți, robii tăi nu sunt spioni…”.**

12: **Iar el le-a zis: „Nu!: să luați la ochi punctele slabe ale țării, de-aia ați venit!...”.**

13: **Ei au zis: „Noi, robii tăi, suntem doisprezece frați în țara Canaanului, cel mai mic e acum împreună cu tatăl nostru, iar unul nu mai este”.**

Versiunile care urmează Septuagintei au în finalul acestui loc *nu mai este*, (Biblia 1914 are, totuşi, *nu* [*mai*] *trăieşte*). „Exprimare prudentă, care nu implică neapărat moartea celui în cauză (vezi şi v. 32). Cei zece se simt obligați să dea amănunte familiale spre a dovedi că nu au intenții rele”[1200].

„Ce cuvinte înşelătoare! Au pus la număr şi pe cel vândut de ei negustorilor! N-au spus: Am fost doisprezece, ci: *Suntem doisprezece frați, şi iată cel mai tânăr este cu tatăl nostru, iar celălalt nu mai este*. Nu spun lămurit pricina, ci atât: *nu mai este*. Răspunsul lor l-a dus la bănuială, să nu-i fi făcut la fel şi lui Veniamin”[1201].

14: **Dar Iosif le-a zis: „E-ntocmai cum v-am spus eu când am zis că sunteți spioni.**

15: **Veți fi însă puşi la-ncercare: Pe viața lui Faraon, nu veți pleca din locul acesta decât numai dacă fratele vostru cel mai mic va veni aici.**

Pe viața lui Faraon: „jurământ obişnuit la Egipteni”[1202].

16: **Trimiteți pe unul din voi să-l aducă pe fratele vostru; voi însă rămâneți la popreală până ce se va dovedi dacă spusele voastre sunt adevărate ori ba; de nu, pe viața lui Faraon, nu veți pleca din locul acesta numai dacă fratele vostru cel mai mic va veni aici.**

De nu: „condițional cu înțeles larg: dacă nu veți accepta proba; dacă, acceptând-o, nu-l veți aduce pe fratele vostru. Strategie prin care Iosif îşi constrânge frații să i-l aducă pe Veniamin”[1203].

1198 SEP 1, p. 150
1199 GEN, p. 361
1200 BBVA, p. 69
1201 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXIV, 2
1202 BBVA, p. 69
1203 BBVA, p. 69

„Vreau să-l văd pe el, își spunea Iosif. Doresc să văd pe cel care a avut aceeaşi mamă cu mine. Din felul cum v-ați purtat cu mine vă bănuiesc că urâți şi pe acest frate”[1204].

17: **Şi i-a pus sub pază vreme de trei zile.**

18: **Iar a treia zi le-a zis: „Faceți asta, şi veți fi vii – căci eu mă tem de Dumnezeu -:**

„Atitudinea lui Iosif se îndulceşte, iar el o motivează”[1205].

19: **De sunteți oameni paşnici, unul dintre voi să rămână la popreală-n închisoare, iar voi mergeți şi duceți grâul pe care l-ați cumpărat**

20: **şi să mi-l aduceți pe fratele vostru cel mai mic; atunci vor fi spusele voastre vrednice de crezare şi nu veți muri”. Iar ei au făcut aşa.**

21: **Şi ziceau unii către alții: „Vai nouă, că-ntr-adevăr am păcătuit împotriva fratelui nostru! căci am văzut cum se zbuciuma sufletu-n el când se ruga de noi, dar noi nu l-am auzit; iată de ce-a venit peste noi această urgie!”**

„Aşa e păcatul! Îşi arată covârşitoarea lui nebunie atunci când se termină, după ce se săvârşeşte! Întocmai ca omul beat; când toarnă în el mereu vin, nu-şi dă seama câtă vătămare îi aduce vinul; dar mai târziu află, pe propria piele, marele rău ce i-a pricinuit vinul; tot aşa şi păcatul; în timp ce se săvârşeşte, întunecă cugetul şi orbeşte mintea ca şi cum ar învălui-o cu un nor des; dar mai târziu, conştiința revoltată chinuie mintea mai cumplit decât un acuzator şi-i arată nebunia faptei”[1206].

22: **Atunci răspunzând Ruben, le-a zis: „Nu v-am spus eu vouă să nu vă faceți păcat împotriva băiatului? Dar voi nu m-ați ascultat, şi iată că sângele lui cere răzbunare”.**

„Gândeşte-te ce cumplit lucru să fii judecat de conştiință! Acuzatorul acesta este mereu în tine şi-ți aduce aminte nelegiuirea!”[1207].

23: **Ei însă nu ştiau că Iosif înțelege, pentru că el vorbise cu ei prin tălmaci.**

„Iosif vorbea cu frații săi prin intermediul unui *hermeneut* (**ερμηνευτής**)[1208], tălmaci. Considerându-l străin, necunoscător al limbii, ei nu s-au sfiit să spună aceste lucruri în prezența lui”[1209].

24: **Atunci Iosif s-a îndepărtat de ei şi a plâns. Apoi a venit din nou la ei şi le-a vorbit; şi l-a luat dintre ei pe Simeon şi l-a legat în fața ochilor lor.**

25: **După aceea a poruncit Iosif să li se umple sacii cu grâu, argintul fiecăruia să i se pună în sacul său, şi să li se dea merinde pentru drum. Şi li s-a făcut întocmai.**

26: **Şi punându-şi ei grâul pe asini, au plecat de acolo.**

„Iată cât de darnic e cu ei! Le face bine fără voia lor; nu le dă numai grâul, ci şi arginții”[1210].

27: **Dar când unul din ei şi-a dezlegat sacul ca să-şi hrănească asinii la locul de popas, şi-a văzut argintul în gura sacului**

28: **şi a zis către frații săi: „Mi s-a înapoiat argintul, iată-l în sacul meu!”… Atunci le-a pierit inima, şi cu spaimă ziceau unul către altul: „Ce-a făcut oare Dumnezeu cu noi?”…**

„S-au spăimântat iarăşi, că se temeau să nu le fie şi asta adaos de vină, în afară de învinuirea ce le-o aducea conştiința lor”[1211].

29: **Iar dacă au venit la Iacob, tatăl lor, în țara Canaanului, i-au povestit toate câte li se întâmplaseră, zicând:**

[1204] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 2
[1205] BBVA, p. 69
[1206] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 2
[1207] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 3
[1208] Noi am propune *ermineut* [**erminevtis**], aşa cum avem şi termenul *erminie*, legat de pictura bisericească.
[1209] SEP 1, p. 151
[1210] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 3
[1211] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 3

30: **„Omul care-i stăpân peste țara aceea ne-a vorbit cu asprime şi ne-a pus sub pază, ca şi cum noi ne-am fi dus să-i spionăm pământul.**

31: **Dar noi i-am spus: Suntem oameni paşnici, nu suntem spioni;**

32: **noi suntem doisprezece frați, fii ai aceluiaşi părinte; e unul care nu mai este, iar cel mic este acum împreună cu tatăl nostru în țara Canaanului…**

33: **Însă omul care-i stăpân peste țara aceea ne-a zis: Iată cum voi cunoaşte eu că sunteți paşnici: Lăsați aici la mine pe unul din frați, luați-vă grâul pe care l-ați cumpărat pentru familia voastră şi duceți-vă;**

34: **dar să-l aduceți la mine pe fratele vostru cel mai mic, şi atunci voi cunoaşte că nu sunteți spioni, că sunteți oameni paşnici; pe fratele vostru vi-l voi da îndărăt, iar voi veți putea să cutreierați țara pentru negoț".**

Finalul versetului se referă la Simeon, cel rămas ostatic în Egipt. *Negoț*: „inițial, verbul **shr** însemna *a se mişca în cerc*, *a urma un curs neregulat* şi această sferă semantică se păstrează în accadiană şi în aramaică. Sensul *a face negoț* este o evoluție târzie, bazată pe substantivul **soher** *negutător* (cf. 23, 16). În plus, patriarhii sunt în permanență descrişi ca un popor de păstori şi nu de negustori"[1212].

35: **Dar când ei şi-au deşertat sacii, iată că-n sacul fiecăruia era punga cu argintul său; şi dac-au văzut, ei şi tatăl lor, pungile cu argintul lor, au fost cuprinşi de spaimă.**

36: **Şi le-a zis Iacob, tatăl lor: „M-ați lăsat fără copii: Iosif nu mai este, Simeon nu mai este, şi-acum vreți să mi-l luați pe Veniamin! Pe mine cade totul…".**

„Îndestulătoare cuvinte ca să arate inima sfâşiată a unui părinte. Îşi pierduse nădejdea de Iosif – socotea că-l mâncaseră fiarele; tot aşa, nu mai avea nădejde să-l vadă pe Simeon; iar acum îi era teamă şi de Veniamin"[1213].

37: **Dar Ruben i-a grăit tatălui său zicând: „Dă-mi-l mie în seamă, şi eu ți-l voi aduce înapoi; dacă nu ți-l voi aduce, să-i omori pe cei doi feciori ai mei!"**

„Ruben este purtătorul de cuvânt al fraților şi, începând cu 37, 22, încearcă să împiedice săvârşirea unei fărădelegi. În Orientul antic, copiii ucigaşului puteau fi omorâți"[1214]. În capitolele următoare, Iuda va deveni purtătorul de cuvânt al fraților, fără o explicație clară pentru acest transfer. În ce ne priveşte, respingem explicația a mai multe tradiții (elohistă, iahvistă, sacerdotală) juxtapuse, chiar dacă uneori, preluând note sau comentarii, facem concesii în această privință.

38: **Dar el a zis: „Nu! Fiul meu nu se va coborî cu voi [în Egipt], pentru că fratele lui a murit şi doar el a rămas. Dacă i se întâmplă vreun rău pe calea-n care-aveți a merge, atunci cu-ntristare îmi veți pogorî căruntețile în locaşul morților".**

Doar el a rămas: e vorba despre fiii născuți din Rahela.

„Mă tem de vârsta lui fragedă, a spus Iacov, şi n-aş vrea să-mi termin viața cu durere, lipsit şi de mângâierea acestui fiu. Câtă vreme îl am lângă mine, mi se pare că mai am puțină mângâiere. Petrecerea cu dânsul îmi micşorează tristețea pierderii fratelui lui"[1215].

CAPITOLUL 43 – *A doua călătorie a fraților lui Iosif în Egipt.*

În capitolele 43 şi 44, „Iuda devine purtătorul de cuvânt al fraților. Numele Iacov este mai frecvent înlocuit cu Israel"[1216].

1: **Dar foametea se-nteţea pe pământ.**

[1212] GEN, p. 361
[1213] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 3
[1214] GEN, p. 361
[1215] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 4
[1216] GEN, p. 361

2: **Şi a fost că dac-au isprăvit ei de mâncat grâul pe care-l aduseseră din Egipt, tatăl lor le-a zis: „Duceți-vă din nou de ne cumpărați ceva bucate!"**

3: **Dar Iuda i-a grăit: „Cu jurământ ni s-a jurat nouă omul acela când a zis: - La mine nu veți mai ajunge dacă fratele vostru cel mai mic nu-i cu voi…**

4: **Aşadar, dacă-l trimiți cu noi pe fratele nostru, ne vom coborî [în Egipt] să-ți cumpărăm bucate;**

5: **dar dacă nu-l trimiți pe fratele nostru cu noi, nu ne vom coborî, căci omul ne-a spus-o: - La mine nu veți mai ajunge dacă fratele vostru cel mai mic nu-i cu voi!"**

6: **Israel a zis: „De ce mi-ați făcut voi mie răul acesta, de a-i fi spus acelui om că mai aveți un frate?...".**

7: **Ei au răspuns: „El, omul acela, este cel ce ne-a întrebat despre noi şi despre neamul nostru: - Tatăl vostru mai trăieşte? mai aveți voi vreun frate?... Noi i-am răspuns după cum ne-a întrebat. De unde era să ştim noi că el ne va zice: - Aduceți-l pe fratele vostru!?...".**

8: **Iuda însă a zis către Israel, tatăl său: „Trimite băiatul cu mine, şi ne vom ridica şi vom merge ca să trăim şi să nu murim, atât noi cât şi tu şi cei ce sunt în grija noastră.**

9: **Îl iau eu pe răspunderea mea; din mâna mea să-l ceri. Dacă nu ți-l aduc şi nu ți-l voi înfățişa, vinovat să fiu eu față de tine în toate zilele vieții mele;**

„După Origen, formula de jurământ rostită de Iuda: *cu păcat am să fiu față de tine tot restul zilelor mele* are o pondere extraordinară, implicând pedeapsa veşnică, lucru care-l determină pe Iacob să accepte plecarea lui Veniamin (*Hom. Lev*. XIV, 4)"[1217].

10: **că de n-am fi zăbovit atât, ne-am fi întors acum a doua oară".**

11: **A zis atunci Israel, tatăl lor: „Dacă-i pe-aşa, ei bine, faceți aşa: luați în tărhaturile voastre câte ceva din roadele pământului şi duceți-i-le omului în dar: puțin balsam şi puțină miere, tămâie şi smirnă şi migdale şi alune.**

12: **Luați cu voi argint de două ori mai mult; duceți cu voi argintul care va fost pus înapoi în sacii voştri: poate c-a fost o greşeală.**

13: **Luați-l pe fratele vostru şi porniți la drum: întoarceți-vă la omul acela.**

14: **Iar Dumnezeul meu să vă dea trecere pe lângă omul acela, ca să vi-l dea şi pe celălalt frate al vostru, şi pe Veniamin. Cât despre mine, de-mi va fi dat să rămân fără copii, să rămân!"**

Dumnezeul meu: „Textul Masoretic are **El Şadday**. Nume misterios: cercetătorii nu sunt unanimi asupra semnificației lui: *Dumnezeul din munte/din câmpie*. Se crede că acest nume divin ar fi fost adus din Mesopotamia de strămoşii poporului israelit"[1218].

Silit de foamete, Iacov îngăduie să plece şi Veniamin, mai cu seamă că, rămânând, ar fi pierit de foame. Spre a-i îmbuna pe egipteni, Israel le trimite daruri: Balsam, smirnă, tămâie, miere, migdale şi fistic.

15: **Şi luând bărbații cu ei aceste daruri, au luat şi argint de două ori mai mult, l-au luat şi pe Veniamin, au pornit la drum şi s-au coborât în Egipt şi i s-au înfățişat lui Iosif.**

16: **Dar când Iosif l-a văzut între ei şi pe Veniamin, fratele său cel de-o mamă, a zis către iconomul casei sale: „Adu-i pe oamenii aceia în casă, şi-njunghie din vite şi găteşte, pentru că oamenii vor prânzi cu mine!"**

17: **Iar omul a făcut aşa cum îi spusese Iosif, şi i-a adus pe oameni în casa lui Iosif.**

18: **Iar oamenii, văzând că sunt aduşi în casa lui Iosif, au zis: „Din pricina argintului ce ne-a fost înapoiat în saci data trecută, de-aceea ne duc înlăuntru, ca să ne găsească pricină, să se arunce asupra noastră, să ne facă robi şi să ne ia asinii".**

19: **Şi apropiindu-se ei de iconomul casei lui Iosif, i-au vorbit în uşa casei şi i-au zis:**

[1217] SEP 1, p. 153
[1218] SEP 1, p. 153

20: **„Rugămu-ne, domnule…, a mai fost odată când noi ne-am coborât aici să cumpărăm bucate;**

21: **dar a fost că dac-am ajuns la locul de popas şi ne-am dezlegat sacii, iată că argintul fiecăruia era-n gura sacului său, argintul nostru-n chiar greutatea lui; aşa că l-am adus acum îndărăt, noi cu mâinile noastre;**

22: **iar pentru cumpărat bucate am adus alţi bani; nu ştim cine ne-a pus nouă argintul în sacii noştri".**

Cuvintele fraţilor lui Iosif arată că „nenorocirile le-au îmblânzit gândul şi i-a făcut mai buni"[1219].

23: **Iar acela le-a zis: „Fiţi pe pace, nu vă temeţi: Dumnezeul vostru şi Dumnezeul părinţilor voştri este Cel ce-n sacii voştri v-a pus vouă comoară. Cât despre argintul vostru, e la mine-n toată rânduiala". Şi le-a adus pe Simeon.**

24: **Şi le-a adus apă să-şi spele picioarele, iar pentru asinii lor a dat nutreţ.**

25: **Iar ei şi-au pregătit darurile pentru când avea să vină Iosif la amiază, căci aflaseră că vor prânzi acolo.**

„Origen vorbeşte despre semnificaţia sacră a ceasului de amiază (*Com. in Cant.* II). Amiaza (**μεσημβρία**) este ceasul deschiderii cerurilor şi al coborârii îngerilor, buni sau răi, pe pământ. Călugării egipteni numesc acedia, unul din cele opt gânduri rele, *demonul de amiază*, întrucât la ora prânzului acedia devine extrem de chinuitoare"[1220].

„Fii cu luare-aminte la textele unde citeşti: *amiază*. La amiază iau fraţii prânzul lor, îngerii tot la amiază se învrednicesc de ospitalitatea lui Avraam şi altele asemenea"[1221]. Moment al strălucirii maxime, amiaza e timpul apropierii lui Dumnezeu şi al descoperirilor. Cum s-a văzut mai sus, astfel de momente cunosc şi ispite pe măsură.

26: **Când Iosif a venit acasă, ei în casă i-au înfăţişat darurile pe care le aveau în mâini şi i s-au închinat cu faţa pân-la pământ.**

27: **Iar el i-a întrebat: „Cum vă aflaţi?" Apoi a zis: „Dar bătrânul vostru tată, de care mi-aţi vorbit deunăzi, e sănătos? mai trăieşte?"**

„Această a doua întrebare indică faptul că de la prima călătorie a fraţilor lui Iosif trecuse un oarecare timp"[1222].

28: **Ei au zis: „Robul tău, tatăl nostru, e sănătos, încă trăieşte". Şi Iosif a zis: „Binecuvântat de Dumnezeu este omul acela!" Iar ei s-au plecat şi i s-au închinat.**

29: **Dar dacă Iosif şi-a ridicat ochii, l-a văzut pe Veniamin, fratele său de-o mamă, şi a zis: „El e fratele vostru cel mai mic, pe care mi-aţi spus că-l veţi aduce la mine?"… Şi a adăugat: „Dumnezeu să aibă milă de tine, fiule!"**

„Apelativul *fiule* se explică prin diferenţa de vârstă, dar şi prin ascendenţa rangului social al lui Iosif"[1223].

„Vezi câtă răbdare are Iosif, că încă se preface că nu-i cunoaşte, ca să poată afla din desfăşurarea faptelor ce simţăminte au fraţii lui pentru Veniamin"[1224].

30: **Dar Iosif era atât de tulburat încât de dragul fratelui său i se zbătea inima şi-l podidea plânsul. Şi a fugit în odaie şi a plâns acolo.**

31: **Apoi, spălându-şi faţa, a ieşit; şi, stăpânindu-se, a zis: „Aduceţi bucatele!"**

32: **Şi lui i s-a pus de-o parte, lor de-o parte, şi tot de-o parte Egiptenilor care mâncau cu el, din pricină că Egiptenii nu pot să mănânce la un loc cu Evreii, aceasta fiind pentru Egipteni o nelegiuire.**

[1219] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 5
[1220] SEP 1, p. 154
[1221] Origen, *Omilii la Cântarea Cântărilor*, I, 8
[1222] BBVA, p. 70
[1223] BBVA, p. 71
[1224] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 5

De presupus că, aici, prin *Evrei* se înțelege *nomazi* sau *Canaaniți*, căci nu era încă vorba despre un popor evreiesc, față de care să fi avut Egiptenii oprelişti de vreun oarecare fel. Sau: „în acest caz termenul nu desemnează o entitate etnică, ci un strat social, modul de viață nomad, considerat inferior"[1225].

Nelegiuire: SEP 1 traduce prin *spurcăciune* „(**βδέλυγμα**): prima dată când acest substantiv apare în Septuaginta (ca verb este menționat în 26, 29); în Levitic şi Deuteronom termenul se specializează, marcând interdicțiile cultuale sau culinare (cf. Levitic 11). Va reveni la Profeți şi mai cu seamă la Daniel. Tot ce încalcă flagrant tradiția monoteistă iudaică (sacrificii aduse zeilor străini; trădarea lui Iahve; nerespectarea regimului alimentar) este *spurcăciune*. Aici însă termenul exprimă reacția egiptenilor față de ceea ce este legat de tradițiile neegiptene. Philon suprimă remarca din comentariul său, considerând-o probabil jignitoare pentru evrei (*Ios*. 202)"[1226].

33: **Ei s-au aşezat în fața lui, cel întâi-născut după dreptul vârstei sale şi cel mai tânăr după tinerețea lui; şi oamenii aceştia se uitau cu mirare unul la altul.**

„*Se uitau cu mirare*: pentru că, după Philon, văd că un *egiptean*, precum Iosif, cunoaşte regulile tradiției iudaice conform cărora frații stau la masă după vârstă (*Ios*. 203-204)"[1227].

34: **El le-a dat porții din bucatele de la masa lui, dar porția lui Veniamin era de cinci ori mai mare decât a fiecăruia din ceilalți. Şi au băut şi s-au veselit cu el.**

„După Philon, Iosif îi pune fratelui mai mic o porție de cinci ori mai mare pentru a verifica dacă frații mai au în ei vreun strop de invidie (*Ios*. 234). ♦ **εμεθύσθησαν**, *s-au îmbătat*[1228]. Philon suprimă mențiunea, compromițătoare, despre beție. Origen însă vede aici un exemplu de *beție divină* (*Com. Io*. I, 206)"[1229]. „*Băură şi se îmbătară* este traducerea literală a textului original, folosindu-se aceleaşi verbe ca şi în 9, 21. Spre deosebire de 9, 21, în cazul de față se consideră că ospățul a avut loc în limitele decenței, intenția autorului fiind de a sublinia atmosfera destinsă, în contrast cu scenele tensionate care vor urma"[1230].

Din nou, ca şi în alte locuri ale Scripturii, e indicată o ascendență a mezinului asupra fraților mai mari.

CAPITOLUL 44 – *Veniamin osândit să rămână în Egipt.*

1: **Iosif i-a dat poruncă iconomului casei sale, zicându-i: „Umple sacii acestor oameni cu bucate cât vor putea duce, iar argintul fiecăruia să i-l pui în gura sacului.**

2: **Iar cupa mea, cupa de argint, s-o pui în sacul celui mai tânăr, laolaltă cu banii lui pentru grâu". Şi a făcut acela după cuvântul lui Iosif, după cum îi spusese el.**

3: **Iar dimineața, în revărsatul zorilor, le-au dat drumul oamenilor şi asinilor lor.**

4: **Dar după ce-au ieşit ei din cetate, iată că nu erau departe când Iosif a zis către iconomul casei sale: „Scoală şi fugi după oamenii aceia şi, când îi ajungi, să le zici: De ce mi-ați răsplătit voi binele cu răul?**

5: **de ce mi-ați furat cupa de argint? nu este ea aceea din care bea stăpânul meu şi-n care ghiceşte? Rău ați făcut ce-ați făcut!"**

„Înzestrat cu darul de a tălmăci visele, Iosif era şi practician al unui tip de magie asiatică, interpretând formele pe care le poate lua o picătură de ulei turnată într-o cupă cu apă"[1231]. „Prezicerea viitorului, divinațiunea prin mijloace artificiale, era o practică larg

[1225] GEN, p. 361
[1226] SEP 1, pp. 154-155
[1227] SEP 1, p. 155
[1228] În SEP 1 finalul versetului e: *Au băut şi s-au îmbătat cu el.*
[1229] SEP 1, p. 155
[1230] GEN, p. 361
[1231] BBVA, p. 71

răspândită la popoarele din Orientul antic, în contrast cu profeția de inspirație divină a evreilor. Între ustensilele folosite pentru [preziceri] se numărau şi vasele recipiente (pahare, cupe etc.) în care se turna un lichid, de exemplu ulei în apă: forma pe care o luau pata sau stropii de ulei era edificatoare pentru prezicători"[1232]. „Philon omite această frază, incompatibilă cu interzicerea divinației de către Lege (Levitic 19, 26; Numerii 23, 23; Deuteronom 18,10)"[1233].

6: **Şi dacă i-a ajuns, le-a spus cuvintele acestea.**

7: **Iar ei au răspuns: „De ce grăieşte domnul meu astfel de cuvinte? Departe de robii tăi să fi făcut o astfel de faptă.**

8: **De vreme ce şi argintul pe care l-am găsit în gura sacilor noştri ți l-am adus îndărăt tocmai din țara Canaanului, cum era să furăm din casa stăpânului tău argint sau aur?**

9: **Acela dintre robii tăi la care se va găsi cupa, acela să moară!, iar noi vom fi robii domnului nostru".**

10: **El a zis: „Începând din această clipă, aşa să fie cum ați spus: acela la care se va găsi cupa, acela va fi robul meu; iar voi, voi veți fi fără vină".**

11: **Atunci ei s-au grăbit, fiecare, să-şi dea sacul jos, şi fiecare şi-a dezlegat sacul.**

12: **Iar acela a căutat, începând cu cel mai vârstnic şi isprăvind cu cel mai tânăr; şi cupa a fost găsită în sacul lui Veniamin.**

13: **Atunci ei şi-au sfâşiat hainele, şi-a pus fiecare sacul pe asin şi s-au întors în cetate.**

„Sfâşierea hainelor face parte din ritualul obişnuit în cazul unui deces. De data aceasta toți frații se solidarizează cu Veniamin şi se întorc în cetate, deşi, nefiind declarați vinovați, l-ar fi putut părăsi, aşa cum au procedat odinioară cu Iosif"[1234].

14: **Iuda şi frații săi au intrat la Iosif, care era încă acolo, şi i-au căzut cu fața la pământ;**

15: **iar Iosif le-a zis: „De ce-ați făcut voi o faptă ca aceasta? Oare n-ați ştiut că un om ca mine poate ghici?"**

„S-ar putea ca insistența cu care Iosif îşi etalează calitățile mantice să facă parte din strategia de ascundere a adevăratei identități, iudaice, în fața fraților săi. Dar ele trebuie să fi fost reale, întrucât sunt confirmate de episoadele oniromantice din capitolele precedente. Theodoret încearcă să-l salveze pe Iosif, propunând înțelegerea frazei fără cuvintele *ca mine*. Prin urmare, după Theodoret, Iosif ar vorbi despre altcineva, nu despre el însuşi, lectură nesusținută, fireşte, de text (*QG* 107-108)"[1235].

16: **A zis Iuda: „Ce să-i răspundem noi domnului nostru? ce să zicem? Cu ce să ne dezvinovățim?... Dumnezeu este cel ce a descoperit greşeala robilor tăi… Iată, acum suntem robii domnului nostru, atât noi cât şi acela la care s-a găsit cupa".**

„Este posibil ca, prin această invocare a lui Dumnezeu, Iuda să recunoască nelegiuirea comisă odinioară față de Iosif şi să realizeze că Dumnezeu a scos la lumină comportarea inumană a fraților cu acel prilej. De aceea el declară că frații sunt gata să accepte sclavia"[1236]. *Greşeala*: „literal: *nedreptatea*. Nu greşeala de a fi furat cupa (vină inexistentă), ci o alta (poate vânzarea însăşi a lui Iosif!) pentru care Dumnezeu îi pedepseşte acum"[1237].

17: **Iosif însă le-a zis: „Nu, departe de mine să fac aşa ceva! Rob îmi va fi acela la care s-a găsit cupa; cât despre voi, duceți-vă cu pace la tatăl vostru".**

[1232] GEN, p. 361
[1233] SEP 1, p. 155
[1234] GEN, p. 361
[1235] SEP 1, p. 156
[1236] GEN, pp. 361-362
[1237] BBVA, p. 71

Urmează (versetele 18-34) „cuvântarea lui Iuda, una dintre cele mai frumoase pagini ale Vechiului Testament”[1238]:

18: **Atunci Iuda s-a apropiat de el şi i-a zis: „Rogu-mă, doamne!, îngăduie-i robului tău să spună o vorbă-nainte-ţi fără ca mânia ta să se-aprindă-mpotriva robului tău, căci tu eşti ca şi Faraon.**

19: **Doamne, tu i-ai întrebat pe robii tăi, zicându-le: - Aveţi voi tată sau frate?**

20: **Iar noi i-am răspuns domnului nostru: - Avem tată bătrân, cu un fiu mai mic, copilul bătrâneţelor sale; fratele acestuia a murit şi numai el a rămas de la mama sa, şi tatăl său îl iubeşte.**

21: **Iar tu ai zis către robii tăi: - Aduceţi-l pe acela la mine, ca să-l învăluie ochii mei!**

Să-l învăluie: „Verbul original sugerează nu atât nevoia de încredinţare asupra unui fapt îndoielnic, cât pe aceea de a-şi astâmpăra un dor şi de a-l ocroti pe cel dorit, de a-i purta de grijă”[1239].

22: **Atunci noi i-am spus domnului nostru: - Băiatul nu-şi poate părăsi tatăl; dacă şi-ar părăsi el pe tatăl său, acesta ar muri.**

23: **Tu însă ai zis către robii tăi: - Dacă nu va veni cu voi fratele vostru cel mai mic, la mine nu veţi mai ajunge!...**

24: **Şi a fost că dacă ne-am întors noi la robul tău, tatăl nostru, i-am povestit vorbele domnului meu.**

25: **Iar când tatăl nostru ne-a zis: - Duceţi-vă încă o dată de mai cumpăraţi ceva bucate!,**

26: **noi i-am răspuns: - Nu ne mai putem duce; dacă însă fratele nostru cel mai mic e cu noi, atunci ne ducem, fiindcă nu mai putem să vedem faţa acelui om dacă nu va veni cu noi şi fratele nostru cel mai mic.**

27: **Atunci robul tău, tatăl nostru, ne-a zis: - Voi ştiţi că femeia mea mi-a născut doi fii;**

28: **unul s-a dus de la mine, şi eu am zis: De bună seamă, a fost sfâşiat!... Şi nu l-am mai văzut până-n ziua de azi.**

29: **Aşadar, dacă şi pe acesta-l veţi lua de dinaintea feţei mele şi i se va întâmpla lui ceva rău pe drum, atunci cu întristare îmi veţi pogorî căruntețile în locaşul morţilor…**

30: **Şi acum, dacă eu mă voi întoarce la robul tău, tatăl nostru, fără să fie cu noi băiatul de al cărui suflet e legat sufletul său,**

31: **atunci, de-ndată ce va vedea că băiatul nu-i cu noi, el va muri, iar robii tăi cu-ntristare vor pogorî căruntețile robului tău, părintele nostru, în locaşul morţilor.**

32: **Or, tocmai eu, robul tău, eu l-am luat pe băiat de la părintele nostru şi am zis: - Dacă nu ţi-l voi aduce şi nu-l voi pune în faţa ochilor tăi, vinovat să fiu eu faţă de părintele meu în toate zilele vieţii mele…**

33: **Acum, aşadar, să rămână robul tău, în locul băiatului, rob la domnul meu, iar băiatul să se ducă împreună cu fraţii săi.**

34: **Fiindcă eu, cum mă voi duce eu la părintele nostru fără ca băiatul să fie cu noi? Nu, nu vreau să văd nefericirea ce s-ar năpusti asupra părintelui meu!”**

„Iuda se oferă, aşa cum a făgăduit tatălui său, drept garant pentru Veniamin şi este gata să devină sclav în locul acestuia. Conform concepţiei nomazilor asupra justiţiei, el va câştiga în felul acesta libertatea pentru fraţii săi. De asemenea, el crede că Dumnezeu va înceta să-i urmărească pe fraţii săi pentru nelegiuirea comisă împotriva lui Iosif. Aici apare pentru prima oară în Vechiul Testament ideea ispăşirii în locul altcuiva, consemnată cu claritate în Isaia 53,

[1238] BBVA, p. 71
[1239] BBVA, p. 72

unde Noul Testament este anticipat: Iisus Hristos moare pe cruce pentru ispăşirea păcatelor altora”[1240].

CAPITOLUL 45 – *Iosif li se descoperă fraților săi.*

1: **Atunci Iosif nu s-a mai putut stăpâni față de toți cei ce erau acolo şi a strigat: „Afară de la mine toată lumea!” Aşa că nimeni nu rămăsese cu Iosif când el li s-a descoperit fraților săi.**

„Scena recunoaşterii. Tradițional este cunoscută sub numele de *scena iertării* (**αμνηστία**) sau *împăcării*. Celsus şi-a bătut joc în lucrarea sa polemică de caracterul prea teatral şi artificial al scenei (Origen, *C. Cels*. IV, 47)”[1241].

2: **Plângând, şi-a ridicat el glasul, şi toți Egiptenii au auzit, şi s-a auzit şi-n casa lui Faraon.**

„L-au mişcat pe Iosif cuvintele (lui Iuda) şi i-au dat îndestulătoare dovadă şi de cinstea ce i-o dădeau tatălui şi de dragostea pentru fratele său”[1242].

3: **Şi a zis Iosif către frații săi: „Eu sunt Iosif!... Tata mai trăieşte?” Frații lui însă nu i-au putut răspunde, căci deodată-ncremeniseră-nainte-i.**

Tata mai trăieşte?: „întrebare consemnată dintr-o altă tradiție redacțională. Răspunsul ei se află în cuvântarea lui Iuda (vv. 31-34, capitolul anterior)”[1243].

4: **Şi Iosif a zis către frații săi: „Apropiați-vă de mine!” Şi ei s-au apropiat. Iar el a zis: „Eu sunt Iosif, fratele vostru, pe care voi l-ați vândut pentru Egipt.**

Apropiați-vă sau *nu vă depărtați*: „Nu vă depărtați! Să nu credeți, le spune el, că ați făcut de capul vostru cele ce mi-ați făcut. N-a fost răutatea voastră atât de mare față de mine, cât de mare a fost înțelepciunea lui Dumnezeu şi nespusa lui iubire de oameni, ca, venind aici, să pot da hrană acum la vreme şi vouă şi întregii țări”[1244]. Aici nu-i o interpretare, ci chiar înțelesul cuvintelor lui Iosif de mai jos:

5: **Acum însă să nu vă întristați, nici să vă pară rău că m-ați vândut aici, fiindcă spre păstrarea vieții m-a trimis pe mine Dumnezeu înaintea voastră.**

Şi aici putem vedea în Iosif un tip al lui Hristos. Vândut spre (o posibilă) moarte de către frații săi, acesta se face salvatorul vieții lor, aşa cum moartea lui Hristos (urmată de Înviere) se face tuturor izvor de viață. „Iosif dă singur o explicație pozitivă, din punct de vedere teologic, nenorocirilor prin care a trecut. Dacă frații nu-l vindeau, toată familia ar fi murit acum de foame, iar poporul lui Iahve ar fi dispărut de pe fața pământului. Dumnezeu însuşi a rânduit astfel lucrurile, lăsându-i pe frați să acționeze. Dacă Iosif nu ar fi suferit, poporul ales n-ar fi ajuns să moştenească pământul făgăduit, aşadar făgăduința însăşi a lui Dumnezeu ar fi rămas literă moartă. Răul circumstanțial n-a făcut decât să favorizeze înfăptuirea binelui divin. Cum o va spune în 45, 7, Iosif a fost doar *trimis înainte* de Dumnezeu, cu o misiune al cărei sens a rămas la început ascunsă celor profani. Nu modalitatea (violentă şi crudă) a acestei delegări contează, ci sensul misiunii, care este salvarea fiilor lui Israel şi perpetuarea neamului lor”[1245].

6: **Că iată, doi ani sunt de când foametea bântuie pe pământ, şi încă cinci ani mai sunt în care nici arătură nu va fi, nici seceriş.**

7: **Căci Dumnezeu m-a trimis înaintea voastră ca să vă păstreze vouă o rămăşiță pe pământ şi viața să v-o păzească spre marea urmare.**

[1240] GEN, p. 362
[1241] SEP 1, p. 157
[1242] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 6
[1243] BBVA, p. 72
[1244] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 6
[1245] SEP 1, pp. 157-158

O rămăşiţă: „un grup restrâns, din care poporul se va reface-n timp”[1246]. *Spre marea urmare*: „anticipare aluzivă a profeţiei din 50, 24 (eliberarea din Egipt şi întoarcerea în Ţara Făgăduinţei)”[1247].

8: **Aşadar, nu voi m-aţi trimis aici, ci Dumnezeu; şi El m-a făcut ca un tată lui Faraon, domn peste toată casa lui şi stăpânitorpeste toată ţara Egiptului.**

„*Ca un tată*: titlu în nomenclatura curţii lui Faraon (primul loc după rege)”[1248]. „Atât în Egipt, cât şi în alte părţi ale Orientului antic, exista obiceiul să se acorde unui înalt demnitar cu merite deosebite titlul de *părinte* al regelui”[1249].

„Robia aceasta, spune el, m-a făcut mai marele Egiptului; vânzarea aceea mi-a adus această strălucire; necazul acela a ajuns temeiul numelui meu bun; pizma aceea a dat naştere acestei slave!”[1250].

9: **Grăbiţi-vă dar să vă duceţi la tatăl meu şi să-i spuneţi: - Aşa zice fiul tău, Iosif: Dumnezeu m-a făcut domn peste tot Egiptul; coboară-te la mine, nu zăbovi.**

10: **Vei locui în ţinutul Goşen şi vei fi aproape de mine, tu, feciorii tăi şi fiii fiilor tăi, oile tale, vitele tale şi toate câte sunt ale tale;**

Ţinutul Goşen: „textual: *Ghesemul Arabiei*. **Goşen**, regiune situată, după toate probabilităţile, în colţul de nord-est al Deltei Nilului. În 47, 11 identificată cu *pământul lui Ramses*”[1251].

11: **acolo te voi hrăni – căci vor mai fi încă cinci ani de foamete -, ca să nu pieri tu, nici feciorii tăi, nici toate ale tale…**

12: **Iată, ochii voştri văd, ca şi ochii fratelui meu Veniamin, că gura mea este cea care vă grăieşte.**

13: **Povestiţi-i deci părintelui meu toată slava mea cea din Egipt şi tot ce-aţi văzut, şi grăbiţi-vă să-l aduceţi pe părintele meu aici!”**

Iosif trimite după Iacov, făgăduind să-l aşeze în pământul *Gosen* (= alipire), ţinut în Delta Nilului, potrivit pentru creşterea vitelor şi oarecum izolat de băştinaşi. Cum s-a văzut mai sus, nu-i întru totul limpede unde se afla acest ţinut.

14: **Şi căzând el apoi pe grumazul lui Veniamin, fratele său, a plâns; iar Veniamin a plâns şi el pe grumazul lui.**

15: **Şi i-a sărutat pe toţi fraţii săi şi a plâns asupră-le; după care şi fraţii săi au grăit cu el.**

16: **Iar vestea a pătruns în casa lui Faraon: „Au venit – se spunea – fraţii lui Iosif!” Iar Faraon şi curtenii săi s-au bucurat.**

17: **Şi a zis Faraon către Iosif: „Spune-le fraţilor tăi: - Iată ce să faceţi: Încărcaţi-vă animalele şi duceţi-vă în ţara Canaanului.**

18: **Luaţi-l pe tatăl vostru, luaţi-vă familiile, veniţi la mine şi vă voi da tot ce e mai bun din ţara Egiptului şi vă veţi hrăni cu grăsimea pământului.**

19: **Iar tu, tu dă-le această poruncă: - Iată ce să faceţi: Luaţi-vă din ţara Egiptului căruţe pentru copiii voştri şi pentru femeile voastre, luaţi-l pe părintele vostru şi veniţi.**

20: **Să nu vi se scurgă ochii după bunurile voastre, fiindcă tot ce-i mai bun în ţara Egiptului al vostru va fi”.**

Cuvintele lui Faraon sunt pline de bunăvoinţă, dar ele pot ascunde şi o cursă, privind din perspectiva evenimentelor ulterioare morţii lui Iosif. „Deci stăpânul Egiptenilor le-a făgăduit odihnă şi îngrăşare în desfătări, ba le-a dăruit şi care, uşurându-le coborârea celor leneşi. Iar aceia au coborât îndată cu toată casa, preferând gustarea vremelnică a mâncărilor pământului,

[1246] BBVA, p. 72
[1247] BBVA, p. 72
[1248] SEP 1, p. 158
[1249] GEN, p. 362
[1250] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 7
[1251] BBVA, p. 72

țării date lor de Dumnezeu. Le-ar fi fost cu mult mai de folos şi mai bine să o lucreze pe aceea, deşi lucrul se făcea cu osteneală”[1252].

21: **Şi fiii lui Israel au făcut aşa. Iar Iosif le-a dat căruțe după porunca regelui Faraon; datu-le-a şi merinde pentru drum.**

22: **Apoi fiecăruia din ei i-a mai dat haine de schimb, iar lui Veniamin i-a dat şi trei sute de arginți, precum şi cinci rânduri de haine.**

„Pentru Philon, [numărul] 5 trimite la numărul simțurilor. El interpretează depreciativ darul oferit de Iosif care confirmă, o dată în plus, că Iosif este un om ataşat de lumea materială, un *politician*”[1253].

23: **Iar tatălui său i-a trimis în acelaşi fel: zece asini încărcați din toate bunătățile Egiptului şi zece asine încărcate cu grâu, cu pâine şi cu merinde pentru călătoria tatălui său.**

24: **Apoi el le-a dat drumul fraților săi, care au plecat; iar el le-a zis: „Să nu vă sfădiți pe cale!”**

„Iată suflet de filosof! Nu numai că a uitat toată mânia şi i-a iertat de vina lor, dar îi şi sfătuieşte să nu se mânie pe cale, nici să se învinuiască unii pe alții de cele întâmplate”[1254]. „Cine ar putea admira după vrednicie virtutea dreptului acestuia, care a împlinit din belşug filosofia Noului Testament? Şi ceea ce a poruncit Hristos apostolilor, zicând: *Iubiți pe vrăjmaşii voştri, rugați-vă pentru cei ce vă supără* (Matei 5, 44), Iosif a împlinit-o cu prisosință. Nu numai că a iubit atât de mult pe cei care l-au ucis – că frații lui, cu gândul, îl uciseseră – ci a făcut totul ca să le dovedească că nici n-au păcătuit față de el. Ce covârşitoare filosofie! Ce suflet mare şi ce belşug de dragoste de Dumnezeu”[1255]. Îndemnul lui Iosif, însă, nu e adresat doar fraților săi: „Pe noi ne-a sfătuit prin aceasta, de bună seamă, ca nu cumva, fiind pe drumul rugăciunii (numit şi *cale*), să mergem cu mânie la Tatăl”[1256].

25: **Şi dac-au plecat din Egipt, ei au sosit în țara Canaanului, la Iacob, tatăl lor,**

26: **şi i-au adus vestea: „Fiul tău Iosif trăieşte, şi el e mai mare peste toată țara Egiptului”. Dar inima lui Iacob n-a tresărit, fiindcă el nu-i credea.**

27: **Când însă ei i-au spus toate cuvintele pe care Iosif le grăise către ei şi când a văzut el căruțele pe care Iosif le trimisese ca să-l aducă, atunci duhul lui Iacob, tatăl lor, s-a reînsuflețit:**

28: **„Ajunge! – a zis Israel -; Iosif, fiul meu, încă trăieşte! Mă duc să-l văd până nu mor!”**

„După cum flacăra unei candele, care e pe cale să se stingă, când se termină untdelemnul în ea, dacă îi picuri puțin untdelemn, lumina, care avea să se stingă, ajunge mai strălucitoare, tot aşa şi bătrânul acesta, care era să se stingă aproape de tristețe [...], când a aflat că Iosif trăieşte şi stăpâneşte Egiptul, când a văzut carele, *s-a încălzit cu viață* [Biblia 1914]; din bătrân a ajuns tânăr, a alungat norul tristeții, a îndepărtat tulburarea gândurilor şi s-a liniştit”[1257].

CAPITOLUL 46 – *Iacob pleacă în Egipt. Familia lui Iacob. El soseşte în Egipt şi-l întâlneşte pe Iosif.*

1: **Astfel a pornit Israel la drum, cu tot ce avea. Sosit la Beer-Şeba, a adus jertfă Dumnezeului tatălui său Isaac.**

[1252] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, I
[1253] SEP 1, p. 159
[1254] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXIV, 7
[1255] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXIV, 7
[1256] Tertulian, *Despre rugăciune*, XI
[1257] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXV, 1

2: **Atunci a zis Dumnezeu către Israel noaptea-n vedenie: „Iacobe, Iacobe!” Iar el a răspuns: „Iată-mă!”**

3: **Şi [Dumnezeu] a zis: „Eu sunt Dumnezeul părinţilor tăi; nu te teme să te cobori în Egipt, căci acolo voi face Eu din tine popor mare.**

Nu te teme: „Mulţi comentatori evrei sau creştini justifică teama lui Iacob interpretând negativ Egiptul. În imaginarul grec, de la Herodot până la Platon şi chiar mult mai încoace, Egiptul reprezintă leagănul civilizaţiei omeneşti, model deopotrivă religios, politic şi cultural; în imaginarul iudaic, mai ales după exod, lucrurile stau complet diferit. Chiar şi pentru autori îmbibaţi de cultură greacă, precum Philon, Egiptul simbolizează trei lucruri principale: oprimarea; zoolatria (cultul animalelor); materialismul”[1258].

4: **Eu Însumi Mă voi pogorî cu tine în Egipt şi tot Eu te voi înălţa, iar Iosif îşi va pune mâinile pe ochii tăi”.**

„Verbul *a* (*se*) *înălţa*, *a* (*se*) *sui*, *a* (*se*) *urca*, în opoziţie cu *a* (*se*) *pogorî*, este folosit nu numai pentru raţiuni geografice (nivelul muntos al Canaanului faţă de şesul Egiptului), ci şi în virtutea unor sensuri simbolice, duhovniceşti: (în Noul Testament *a se sui la Ierusalim* e o expresie frecventă). E acelaşi verb folosit la 50, 5-7 (Iosif *se suie* în Canaan să-şi îngroape tatăl), dar şi cu trimitere (mai explicită în Textul Ebraic) la eliberarea lui Israel din robia Egiptului (cu ample rezonanţe în teologia creştină: eliberarea, - *înălţarea* – omului, prin Iisus Hristos, din robia păcatului şi a morţii)”[1259]. „*Voi pogorî*: Origen interpretează eshatologic acest pasaj. Cuvintele *voi coborî* prevestesc Întruparea, iar *te voi înălţa la sfârşit*, readucerea omului în rai (*Hom. Gen.* XV, 5)”[1260]. *Iosif îşi va pune mâinile pe ochii tăi*: „în sensul de a-i închide ochii, dar şi în semn de binecuvântare. Dimensiunea duhovnicească a lui Iosif devine pregnantă”[1261]. „Sensul este, bineînţeles, *îi va închide ochii cu mâna lui*, atunci când îşi va da sufletul. Origen însă dă un sens hristologic frazei ca atare: Iosif este figura lui Hristos care pune mâna peste ochii orbului redându-i vederea (cf. Matei 20, 34) (*Hom. Gen.* XV, 7)”[1262].

„Vezi cum Pedagogul se ţine după drept, cum îl îndeamnă la luptă pe atlet, învăţându-l să calce în picioare pe duşman?”[1263].

5: **Iacob şi-a ridicat apoi tabăra de la Beer-Şeba, iar fiii lui Israel l-au urcat pe Iacob, tatăl lor, şi pe pruncii şi femeile lor, în căruţele pe care le trimisese Iosif ca să-l aducă.**

6: **Luându-şi ei averile şi toate vitele pe care le agonisiseră în ţara Canaanului, au venit în Egipt, Iacob şi tot neamul său împreună cu el:**

7: **feciorii săi cu el, şi fiii feciorilor săi, fiicele lui şi fetele feciorilor săi; pe tot neamul său l-a adus cu sine în Egipt.**

8: **Iată acum numele fiilor lui Israel care au venit în Egipt: Iacob şi fiii săi. Întâiul-născut al lui Iacob: Ruben.**

9: **Fiii lui Ruben: Enoh, Falu, Heţron şi Carmi.**

Fiii lui Ruben: *Enoh* (= dăruire), *Falu* (= cel distins), *Heţron* (= cel ce înfloreşte) şi *Carmi* (= plin de roade).

10: **Fiii lui Simeon: Iemuel şi Iamin, Ohad şi Iachin, Ţohar şi Saul, fiii canaaneencei.**

Fiii lui Simeon: *Iemuel* (= ziua lui Dumnezeu), *Iamin* (= mâna dreaptă), *Ohad* (= cel puternic), *Iachin* (= Dumnezeu întemeiază), *Ţohar* (= culoare deschisă) şi *Saul* (= cel cerut).

11: **Fiii lui Levi: Gherşon, Cahat şi Merari.**

Fiii lui Levi: *Gherşon* (= izgonire), *Cahat* (= aliat) şi *Merari* (= trist; cel iubit).

[1258] SEP 1, p. 159
[1259] BBVA, p. 73
[1260] SEP 1, p. 159
[1261] BBVA, p. 73
[1262] SEP 1, p. 159
[1263] Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 57, 3

12: **Fiii lui Iuda: Ir, Onan, Şela, Fares şi Zara (dar Ir şi Onan au murit în ţara Canaanului). Fiii lui Fares au fost Heţron şi Hamul.**

Fiii lui Fares: *Heţron* (= şanţ de apărare) şi *Hamul* (= cruţat).

13: **Fiii lui Isahar: Tola şi Fuva, Iaşub şi Şimron.**

Fiii lui Isahar: *Tola* (= întins), *Fua* (= gură), *Iaşub* (= întors) şi *Şimron* (= păzitor).

14: **Fiii lui Zabulon: Sered, Elon şi Iahleel.**

15: **Aceştia sunt fiii Liei, pe care ea i i-a născut lui Iacob în Mesopotamia, ca şi pe Dina, fata lui: de toţi – băieţi şi fete – treizeci şi trei de suflete.**

Fiii lui Zabulon: *Sered* (= scăpare), *Elon* (= stejar) şi *Iahleel* (= Dumnezeu aşteaptă).

16: **Fiii lui Gad: Ţifion, Haghi, Şuni, Eţbon, Eri, Arodi şi Areli.**

Fiii lui Gad: *Ţifion* (= recunoaştere), *Haghi* (= sărbătorit), *Şuni* (= norocos), *Eţbon* (= splendoare), *Eri* (= paznicul meu), *Arodi* (= putere) şi *Areli* (= lumina lui Dumnezeu).

17: **Fiii lui Aşer: Imna şi Işva, Işvi, Beria şi Serah, sora lor. Iar fiii lui Beria: Heber şi Malkiel.**

18: **Aceştia sunt fiii Zilpei, cea pe care Laban i-a dat-o Liei, fiica sa; pe aceştia i i-a născut ea lui Iacob: şaisprezece suflete.**

Fiii lui Aşer: *Imna* (= norocos), *Işva* (= mântuire), *Işvi* (= Dumnezeu e folositor), *Bria* (= distins) şi fiica *Serah* (= prinţesă). Fiii lui Bria: *Heber* (= ţinut sub stăpânire) şi *Malkiel* (= Dumnezeu este rege). Fiii Zilpei au fost Gad şi Aşer. Lista Septuagintei cuprinde 17 nume, nu 16.

19: **Fiii Rahelei, soţia lui Iacob: Iosif şi Veniamin.**

20: **Lui Iosif i s-au născut în ţara Egiptului Manase şi Efraim, pe care i-a născut Asineta, fiica lui Poti-Fera, preotul cel mare din Iliopolis. Fiul lui Manase, pe care i l-a născut ţiitoarea sa Sira, este Machir; iar lui Machir i s-a născut Galaad. Fiii lui Efraim, fratele lui Manase: Sutalaam şi Taam. Iar fiii lui Sutalaam: Edom.**

Deşi Edom e singur, se foloseşte pluralul: „Pluralul indică faptul că unicul fiu a avut, totuşi, mai mulţi urmaşi. Vezi şi versetul 23”[1264].

Urmaşii lui Efraim şi Manase apar doar în Septuaginta. „Cei cinci urmaşi ai lui Manase şi Efraim vor determina un total de 75 de suflete, tradiţie preluată în Faptele Apostolilor 7, 14”[1265].

21: **Fiii lui Veniamin: Bela, Becher şi Aşbel; fiii lui Bela: Ghera şi Naaman, Ehi, Roş, Mupim, Hupim şi Ard.**

22: **Aceştia sunt fiii Rahelei, pe care ea i i-a născut lui Iacob: de toţi, paisprezece suflete.**

Fiii lui Veniamin: *Bela* (= gâtlej), *Becher* (= flăcău) şi *Aşbel* (= Dumnezeu dojeneşte). Fiii lui Bela: *Ghera* (= oaspete), *Naaman* (= frumos), *Ehi* (= fratele meu), *Roş* (= cap), *Mupim* (= întuneric), *Hupim* (= acoperire) şi *Ard* (= mlădiţă). Aici, Septuaginta are 19 nume, dar indică a fi 18 suflete. Anania face acordul cu Textul Masoretic, unde sunt 14 suflete.

23: **Fiii lui Dan: Huşim.**

Fiul lui Dan: *Huşim* (= grabă).

24: **Fiii lui Neftali: Iahţeel, Guni, Ieţer şi Şilem.**

Fiii lui Neftali: *Iahţeel* (= Dumnezeu i-a făcut parte), *Guni* (= grădina mea), *Ieţer* (= făcător) şi *Şilem* (= paşnic).

25: **Aceştia sunt fiii Bilhăi, pe care Laban i-a dat-o roabă fiicei sale Rahela. Ea i-a născut lui Iacob, de toţi, şapte suflete.**

26: **Iar sufletele care au intrat cu Iacob în Egipt, odrăslite din coapsele lui, fără a le socoti pe femeile fiilor lui Iacob, au fost de toate şaizeci şi şase.**

[1264] BBVA, p. 74

[1265] BBVA, p. 74

27: **Fiii lui Iosif, care i s-au născut în Egipt: nouă suflete. Aşadar, de toate, sufletele casei lui Iacob, care au venit cu el în Egipt, şaptezeci şi cinci.**

Aici se spune că din Iosif sau născut *nouă* suflete, față de *două*, în Textul Masoretic. Scriptura nu aminteşte decât pe Efraim şi Manase. Cu tot cu urmaşii acestora de la versetul 20 ar fi şapte suflete, opt dacă-l adăugăm şi pe Iosif. Socotind şi pe Iacov însuşi, am ajunge la numărul de 75, câte suflete susține tradiția Septuagintei că s-ar fi aflat în Egipt, din neamul lui Israel. Numărul lor oricum va fi fost mai mare, dacă socotim slujitorii, soțiile şi copiii nenumiți aici. „Tradiția patristică variază: Irineu, *Dem.* 25 are şaptezeci şi cinci; Origen (*De princ.* IV, 3, II), şaptezeci"[1266].

28: **[Iacob] l-a trimis pe Iuda înaintea sa, la Iosif, pentru ca acesta să-l întâmpine la Ieroonpolis, în pământul lui Ramses.**

Ieroonpolis (= oraşul eroilor) apare doar în Septuaginta. În ebraică, oraşul se numeşte *Goşen*.

29: **Iar Iosif şi-a înhămat caii la caretă şi a ieşit în întâmpinarea lui Israel, tatăl său, la Ieroonpolis. Şi dac-a dat cu ochii de el, i-a căzut pe grumaz şi mult a plâns pe grumazul său.**

„Plecând de la expresia *i s-a aruncat de gât* (care sună destul de stângaci în româneşte, dar acesta e sensul exact) Chiril al Ierusalimului face o apropiere între această scenă şi scena evanghelică a reîntâlnirii dintre tată şi fiul risipitor (Luca 15, 20), unde apare aceeaşi expresie (*Cat.* XVI, 30)"[1267].

30: **Şi a zis Israel către Iosif: „De-acum pot să mor, că ți-am văzut fața şi că mai trăieşti".**

31: **Iar Iosif a zis către frații săi şi către familia tatălui său: „Mă duc să-l vestesc pe Faraon şi să-i zic: - Frații mei şi casa tatălui meu, care erau în țara Canaanului, au venit la mine.**

32: **Aceşti oameni sunt păstori – oameni care trăiesc din creşterea vitelor – şi şi-au adus cu ei turmele şi cirezile şi toate câte au…**

33: **Aşadar, dacă Faraon vă va chema şi vă va zice: - Cu ce vă îndeletniciți?,**

34: **voi să răspundeți: - Noi, robii tăi, din tinerețile noastre şi pân-acum suntem crescători de vite, ca şi părinții noştri…, în felul acesta veți putea să vă aşezați în ținutul Goşen". Căci Egiptenilor urâciune le este tot păstorul de oi.**

„Cuvântul [*vite*] înglobează atât oile cât şi vitele mari, deci este vorba despre păstori nomazi care îşi câştigă viața cu ajutorul animalelor, o categorie socială desconsiderată de egipteni, cf. 40, 15. Ținutul Goşen, aşezat la est de delta Nilului, era prielnic creşterii vitelor. În acelaşi timp, păstorii puteau fi feriți de contactul cu egiptenii"[1268]. „Repulsia Egiptenilor față de oierit e atestată numai în acest document. Oricum, Israeliții urmează să trăiască într-o arie circumscrisă, fără amestec cu băştinaşii"[1269].

„Uită-te la priceperea lui Iosif! Ce bun sfat le dă! Nu fără rost, nici la întâmplare le spune cuvintele acestea, ci pentru că voia să le dea mai multă linişte şi să nu le îngăduie să se amestece cu egiptenii. Pentru că egiptenii dispreţuiau şi nesocoteau pe cei care se îndeletniceau cu păstoritul, ca unii ce se ocupau cu înțelepciunea egipteană, Iosif îi sfătuieşte, deci, să spună că au această îndeletnicire, pentru a le fi îndeletnicirea o pricină binecuvântată, spre a le da un pământ roditor, în care să trăiască în toată liniştea"[1270]. Egiptul, mai cu seamă în Cartea Ieşirii, simbolizează tirania diavolului; iar slugile răutății nu rabdă îndeletnicirea Păstorului. „Păstor de vite spiritual este cel ce se îndeletniceşte cu făptuirea, căci isprăvile morale au înțelesul de vite. Iar păstor de oi este cel ce se îndeletniceşte cu cunoaşterea. Căci cugetările au înțelesul de oi,

[1266] SEP 1, p. 161
[1267] SEP 1, p. 161
[1268] GEN, p. 362
[1269] BBVA, p. 74
[1270] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXV, 3

fiind păstorite pe munții vederilor de către minte. De aceea orice păstor de oi este urâciune Egiptenilor, adică puterilor vrăjmașe”[1271].

CAPITOLUL 47 – *Iacob în fața lui Faraon. Așezarea Israeliților în Egipt.*

1: **Iosif s-a dus de l-a vestit pe Faraon, zicând: „Tatăl meu și frații mei, cu turmele, cu cirezile și cu toate ale lor, au venit din țara Canaanului și iată-i în ținutul Goșen”.**

2: **Dintre frații săi el luase cinci și i-a înfățișat lui Faraon.**

3: **Iar Faraon a zis către frații lui Iosif: „Cu ce vă îndeletniciți voi?” Și ei i-au răspuns lui Faraon: „Robii tăi sunt păstori de oi, cum au fost și părinții noștri”.**

4: **Și i-au mai zis lui Faraon: „Am venit să ne adăpostim în țară pentru că nu se mai găsește pășune pentru vitele robilor tăi, căci foamete mare bântuie-n țara Canaanului. Fie-le acum robilor tăi să se așeze în ținutul Goșen”.**

Să ne adăpostim: „verbul original exprimă ideea așezării cuiva undeva ca străin; a locui ca rezident”[1272].

„Următoarele două versete (5 și 6) reproduc exact versiunea Septuagintei (ediția Alfred Rahlfs), care prezintă o redactare mai corectă față de Textul Ebraic. Începând cu 5b, narația preia o altă tradiție”[1273].

5a: **Iar Faraon a zis către Iosif: „Să se așeze-n ținutul Goșen! Iar dacă tu știi că printre ei se află oameni destoinici, pune-i în fruntea turmelor mele”.**

5b: **Iacob și fiii săi au venit la Iosif în Egipt. Iar Faraon, regele Egiptului, a aflat. Și a zis Faraon către Iosif: „Tatăl tău și frații tăi au venit la tine.**

6: **Iată, pământul Egiptului îți stă-nainte: așează-i pe tatăl tău și pe frații tăi în cel mai bun loc din țară!”**

Israeliții obțin cele dorite, după cum prevăzuse Iosif.

7: **Iosif l-a dus înlăuntru pe Iacob, tatăl său, și i l-a înfățișat lui Faraon. Iar Iacob l-a binecuvântat pe Faraon.**

„Iacov, ca un adevărat patriarh, nu se consideră rob și nu se prosternează în fața Faraonului, ci îl binecuvântează doar”[1274]. Dar, mai exact, el „l-a salutat, adresându-i și cuvinte de binecuvântare”[1275].

8: **A zis Faraon către Iacob: „Câte sunt zilele anilor vieții tale?”**

9: **Iacob i-a zis lui Faraon: „Zilele anilor vieții mele de pribegie sunt o sută treizeci de ani. Scurte și rele, zilele anilor vieții mele n-au ajuns zilele anilor de viață ai părinților mei în zilele lor de pribegie”.**

10: **Și dacă l-a binecuvântat Iacob pe Faraon, a ieșit de la el.**

„Vezi că fiecare drept se simțea în viața aceasta ca și cum ar trăi într-o țară străină?”[1276]. Iar de vreme ce zilele ne sunt puține și grele și doar pribegim pe pământ, „acum noi nu suntem în viață, ci în moarte”[1277], așteptând trecerea la viața cea adevărată a fericirii veșnice.

11: **Iosif dar i-a așezat pe tatăl său și pe frații săi și le-a dat moșie în țara Egiptului, în cea mai bună parte a țării, în pământul lui Ramses, așa cum îi poruncise Faraon.**

Le-a dat moșie: „le-a dat stăpânire; i-a pus în posesie”[1278].

[1271] Sf. Maxim Mărturisitorul, *400 de capete despre dragoste*, 155
[1272] BBVA, p. 74
[1273] BBVA, p. 74
[1274] GEN, p. 362
[1275] BBVA, p. 74
[1276] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXV, 3
[1277] Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi,* VIII, 9
[1278] BBVA, p. 75

12: **Şi Iosif îi hrănea pe tatăl său şi pe fraţii săi şi toată casa tatălui său, dându-le tuturor după numărul celor ce ţineau de ei.**

13: **În toată ţara însă nu mai era pâine, căci tare mult se-ntețise foametea. Ţara Egiptului şi ţara Canaanului se istoviseră de foame.**

14: **Tot argintul ce se afla în ţara Egiptului şi-n ţara Canaanului l-a adunat Iosif pentru grâul pe care-l cumpărau; şi a adus Iosif tot argintul în casa lui Faraon.**

15: **Când cei din ţara Egiptului şi din ţara Canaanului şi-au cheltuit toţi banii, Egiptenii au venit toţi la Iosif şi au zis: „Dă-ne pâine! De ce trebuie să murim noi sub ochii tăi pentru că nu mai avem bani?"**

16: **Iar Iosif le-a zis: „Dacă vi s-au isprăvit banii, aduceţi-mi vitele, şi vă voi da pâine în schimbul vitelor voastre".**

17: **Şi ei şi-au adus vitele la Iosif, iar Iosif le-a dat pâine pe cai şi pe turme şi pe cirezi şi pe asini; în anul acela i-a hrănit cu pâine în schimbul tuturor vitelor lor.**

18: **Iar dacă anul acela a trecut, au venit la el în anul următor şi i-au zis: „Nu vom ascunde de domnul nostru că, de vreme ce banii ni s-au sfârşit iar vitele noastre sunt ale domnului nostru, sub ochii domnului nostru n-au mai rămas decât trupurile şi pământurile noastre.**

Trupurile: „Origen interpretează literal cuvântul, deducând de aici că egiptenii nu sunt decât *carne*, *trupuri*"[1279].

19: **De ce trebuie să murim noi sub ochii tăi, şi noi şi pământurile noastre? Cumpără-ne pentru pâine, pe noi şi pământurile noastre, iar noi şi pământurile noastre îi vom fi robi lui Faraon. Tu dă-ne sămânță să semănăm şi să trăim şi să nu murim şi pentru ca ogoarele să nu se părăginească".**

20: **Astfel a cumpărat Iosif pentru Faraon tot pământul Egiptenilor, întrucât Egiptenii şi-au vândut fiecare pământul său lui Faraon, că-i îmboldea foametea; şi toată ţara a devenit a lui Faraon.**

„După Origen, foametea este o năpastă doar pentru cei răi, în speţă, egiptenii, nu şi pentru cei buni, în speţă, neamul lui Israel (*Hom. Gen.* XVI, 3)"[1280].

21: **Cât despre popor, şi l-a făcut luişi rob de la un capăt al Egiptului pân-la celălalt.**

22: **Numai pământurile preoţilor nu le-a cumpărat Iosif, căci preoţii îşi aveau mertic rânduit de Faraon şi se hrăneau din merticul pe care li-l dădea Faraon; iată de ce ei nu şi-au vândut pământul.**

Mertic: „raţie de alimente; subvenţie în natură, rânduită prin decret regal"[1281]. „*Ţinutul preoţilor* este cunoscut de Herodot (*Hist.* II, 168)"[1282].

23: **Zis-a Iosif către toţi Egiptenii: „Iată, eu v-am cumpărat astăzi pentru Faraon, pe voi şi pământul vostru. Luaţi-vă sămânţă şi semănaţi pământul.**

24: **Iar la seceriş să daţi a cincea parte lui Faraon, iar patru părţi să vă rămână vouă pentru semănatul ogoarelor, pentru hrana voastră şi a celor ce sunt în casele voastre şi pentru hrana copiilor voştri".**

25: **Iar ei au zis: „Tu ne-ai ţinut în viaţă: Să aflăm noi milă-n ochii domnului nostru şi să-i fim robi lui Faraon!"**

„Conform acestor măsuri, Iosif a fost considerat de unii critici drept instrument al aservirii poporului, al transformării ţăranilor în sclavi. Critica modernă relevă însă folosirea generalizată a termenului *rob* pentru toţi supuşii Faraonului, inclusiv înalţii săi demnitari. Faraonul, considerat drept zeu, dispune, în calitatea sa de stăpânitor absolut, de la bun început, de toate bunurile

[1279] SEP 1, p. 162
[1280] SEP 1, p. 163
[1281] BBVA, p. 75
[1282] SEP 1, p. 163

materiale din regat, ca şi de toţi supuşii săi. Critica subliniază caracterul moderat al măsurilor adoptate de Iosif, ţăranii fiind obligaţi să cedeze statului doar o cincime din produsele lor"[1283]. „*A cincea parte* trimite iarăşi la simbolistica simţurilor carnale. Philon (*Migr*., 204) şi Origen (*Hom. Gen.* XVI, 6) interpretează peiorativ: egiptenii sunt fiinţe carnale"[1284].

26: **Şi din aceasta a făcut Iosif o rânduială care dăinuie până astăzi în ţara Egiptului: a cincea parte să i se dea lui Faraon; scutit era doar pământul preoţilor, care nu era al lui Faraon.**

„Să [se] audă ce grijă aveau cei din vechime de preoţii idolilor! Să se înveţe să dea măcar o cinste asemănătoare celor ce li s-a încredinţat săvârşirea liturghiei Dumnezeului universului. Dacă aceia, nişte rătăciţi şi nişte închinători de idoli, cinsteau atâta pe preoţii lor, pentru că socoteau că prin asta idolii îi vor răsplăti, de ce osândă nu sunt vrednici cei care nu dau preoţilor cinstea cuvenită? Sau nu ştiţi că cinstea trece la stăpânul universului? Nu te uita la preotul care primeşte cinstea! Nu din pricina preotului trebuie să cinstiţi pe preot, ci din pricina Aceluia Căruia preotul Îi slujeşte, pentru ca şi de la Acela să primeşti răsplată cu îmbelşugare"[1285].

27: **Astfel s-a aşezat Israel în ţara Egiptului, în ţinutul Goşen; şi s-au înstăpânit în el şi-au tot crescut şi foarte s-au înmulţit.**

28: **Iacob a trăit în ţara Egiptului şaptesprezece ani; aşa că zilele lui Iacob, anii vieţii sale au fost o sută patruzeci şi şapte.**

„De aceea Dumnezeu i-a prelungit cu atâţia ani timpul vieţii lui Iacov, ca să-şi sfârşească viaţa după ce a primit îndestulătoare mângâieri pentru necazurile ce le-a suferit tot timpul vieţii lui"[1286].

29: **Şi dacă i s-a apropiat lui Israel vremea să moară, l-a chemat pe fiul său Iosif şi i-a zis: „De-am aflat eu har în ochii tăi, pune-ţi mâna sub coapsa mea spre mărturie de-ndurare şi credincioşie faţă de mine: să nu mă-ngropi în Egipt,**

30: **ci fă-mă să dorm împreună cu părinţii mei; scoate-mă din Egipt şi-ngroapă-mă în Mormântul lor!" Iar el a zis: „Voi face după cum ai spus!"**

31: **Dar [Iacob] a zis: „Jură-mi!" Şi i s-a jurat. Şi Israel s-a închinat rezemându-se pe vârful toiagului.**

Israel s-a închinat toiagului lui Iosif; traducerile ce urmează textului ebraic spun, însă, că el s-a întins în pat. Posibil ca alcătuitorii *Septuagintei* să fi confundat ebraicul **matteh** (= toiag) cu **mittah** (= pat). Credem că e o confuzie fericită: închinarea la toiag vesteşte venerarea Sfintei Cruci. „Oricum, din versiunea greacă rezultă că Iacob era bătrân, dar încă pe picioare"[1287]. „După Septuaginta, toiagul poate fi al lui Iacob sau al lui Iosif. Pentru Origen, toiagul este al lui Iosif înaintea căruia se pleacă Iacob (*Hom. Gen.* XV, 4). La fel, Theodoret vede în această scenă împlinirea visului avut de Iosif în copilărie (37, 9) (*QG* 109)"[1288].

Creştinilor le poate părea ciudată grija patriarhului pentru viitorul osemintelor sale. Însă erau alte timpuri. „Nimeni să nu socotească porunca dată de Iacov drept micime sufletească, ci s-o pună pe seama vremurilor de atunci şi pe seama proorociei lui despre întoarcerea fiilor lui în Canaan"[1289].

CAPITOLUL 48 – *Iacob îi binecuvintează pe fiii lui Iosif.*

[1283] GEN, p. 363
[1284] SEP 1, p. 163
[1285] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXV, 4
[1286] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXV, 5
[1287] BBVA, p. 75
[1288] SEP 1, p. 164
[1289] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVI, 1

1: **Şi a fost că la o vreme după aceasta i s-a spus lui Iosif: „Tatăl tău e bolnav”. Atunci el i-a luat cu sine pe cei doi fii ai săi, pe Manase şi pe Efraim, şi a venit la Iacob.**

2: **Lui Iacob i s-a dat de veste spunându-i-se: „Iată că Iosif, fiul tău, vine la tine”. Şi Israel, adunându-şi puterile, s-a aşezat pe marginea patului.**

3: **Şi a zis Iacob către Iosif: „Dumnezeu Atotputernicul mi S-a arătat în Luz, în ţara Canaanului, şi m-a binecuvântat.**

4: **El mi-a zis: Iată, te voi face rodnic şi te voi înmulţi şi voi face din tine adunare de popoare, iar pământul acesta îl voi da urmaşilor tăi de după tine în stăpânire veşnică.**

5: **Iar acum, cei doi fii ai tăi, care ţi s-au născut în ţara Egiptului înainte ca eu să fi venit la tine în Egipt, vor fi ai mei: Efraim şi Manase vor fi ai mei aşa cum sunt Ruben şi Simeon.**

„Prin adoptarea celor doi fii ai lui Iosif, născuţi în Egipt din mamă egipteancă şi nu în Canaan, Iacov urmăreşte să le asigure dreptul de descendenţi care să se bucure de aceleaşi privilegii ca şi fiii săi mai vârstnici, Ruben şi Simeon”[1290]. „Philon interpretează alegoric numele celor două perechi de fraţi: natura şi studiul (învăţătura) corespund lui Simeon şi Ruben; amintirea şi memoria, lui Manase şi Efraim (*Mut.* 97-102)”[1291].

6: **Iar copiii născuţi din tine după ei, să fie ai tăi; cu numele fraţilor lor vor fi chemaţi la partea lor de moştenire.**

„Nu există nici o menţiune privind naşterea unor alţi copii ai lui Iosif. În cazul în care aceştia ar fi existat, ei ar fi trebuit să fie înglobaţi în cele două familii ale fraţilor mai vârstnici, Efraim şi Manase, reclamând dreptul lor de moştenire”[1292]. „Ei vor purta numele triburilor Manase şi Efraim atunci când li se va trage la sorţi partea cuvenită din Ţara Făgăduinţei (Iosua 16 – 17). Despre ei însă nu ştim nimic”[1293].

7: **În timp ce eu veneam din Mesopotamia, pe drum mi-a murit Rahela, mama ta, în ţara Canaanului, cu puţin înainte de a ajunge la Efrata, şi am îngropat-o acolo, lângă drumul spre Efrata – adică Betleem”.**

Septuaginta vorbeşte aici despre *Drumul Cailor*, un hipodrom fiind semnalat, în perioada elenistică, lângă mormântul Rahelei. Anania simplifică problema, preferând să urmeze textului ebraic în cazul de faţă.

8: **Când Israel i-a zărit pe fiii lui Iosif, a zis: „Cine sunt aceştia?”**

9: **Răspuns-a Iosif tatălui său: „Aceştia sunt fiii mei, pe care mi i-a dat Dumnezeu aici!” Iar Iacob a zis: „Adu-i la mine ca să-i binecuvintez!”**

10: **Ochii lui Israel însă erau slăbiţi de bătrâneţe şi nu mai puteau să vadă. Şi [Iosif] i-a apropiat pe fiii săi de el, iar el i-a sărutat şi i-a îmbrăţişat.**

11: **Şi a zis Israel către Iosif: „Nu credeam c-o să-ţi mai văd faţa, şi iată că Dumnezeu mi i-a arătat şi pe urmaşii tăi”.**

12: **Atunci Iosif i-a luat de la genunchii tatălui său şi i s-a închinat cu faţa la pământ.**

„A ţine un copil pe genunchi – sau între genunchi – făcea parte din ritualul adopţiunii (vezi 30, 3 şi 50, 23)”[1294].

13: **Iosif i-a luat apoi pe cei doi fii ai săi, pe Efraim cu mâna dreaptă [aşa ca el să fie] în stânga lui Israel, iar pe Manase cu mâna stângă [aşa ca el să fie] în dreapta lui Israel, şi i-a apropiat de dânsul.**

14: **Israel însă şi-a întins mâna cea dreaptă şi a pus-o pe capul lui Efraim – deşi acesta era mai mic -, iar pe cea stângă [şi-a pus-o pe capul lui Manase, încrucişându-şi mâinile.**

[1290] GEN, p. 363
[1291] SEP 1, p. 164
[1292] GEN, p. 363
[1293] BBVA, p. 76
[1294] BBVA, p. 76

„Textul Ebraic adaugă: *pentru că Manase era cel mai mare*. De asemenea, verbul sugerează nuanța: *întinzându-și într-adins mâinile*. Ca și în relațiile Cain-Abel, Ismael-Isaac, Esau-Iacob, nu dreptul natural (de întâi-născut) este acela care hotărăște, ci dreptul divin, voința ascunsă a lui Dumnezeu. În cazul de față, tribul lui Efraim va juca un rol decisiv în evenimentele viitoare și va constitui nucleul primului stat israelit"[1295]. „Philon explică gestul lui Iacob prin faptul că bătrânul cunoaște superioritatea memoriei (simbolizată de Efraim) față de amintire (simbolizată de Manase) (*Leg.* III, 90-93). Pentru autorul *Epistolei lui Barnaba* (13, 5), fratele mai mic binecuvântat în locul celui mai mare prefigurează poporul creștin, întrevăzut de Iacob în chip profetic și spiritual"[1296].

15: **Și i-a binecuvântat, zicând: „Dumnezeul în fața Căruia au umblat părinții mei Avraam și Isaac, Dumnezeul Care m-a păstorit pe mine de când mă știu până-n ziua de azi,**

M-a păstorit: „verbul implică nuanțele: m-a hrănit, m-a întărit, m-a îndrumat"[1297]. „*Ziua*: Philon interpretează alegoric ziua, spunând că Dumnezeu l-a crescut pe Iacob călăuzindu-l până la lumina desăvârșită. Iacob îi dă o lecție spirituală fiului său Iosif, *omul politic* veșnic imatur (*Leg.* III, 179)"[1298].

16: **Îngerul care m-a izbăvit pe mine de tot răul să-i binecuvinteze pe copiii aceștia, și-ntru ei să dăinuiască numele meu și numele părinților mei Avraam și Isaac, și să crească ei întru mulțime mare pe pământ!"**

„De reținut întreita evocare a lui Dumnezeu"[1299]. „Dumnezeu e invocat de Iacob sub numele de *înger*, poate prin referire la scena luptei din 32, 23-33, unde *omul* de la 25 și 26 e interpretat tradițional ca *înger*"[1300].

17: **Când Iosif însă a văzut că tatăl său și-a pus mâna cea dreaptă pe capul lui Efraim, i-a părut rău și a luat mâna tatălui său ca s-o mute de pe capul lui Efraim pe capul lui Manase.**

18: **Și a zis Iosif către tatăl său: „Nu așa, tată, că cestălalt este întâiul-născut; pe capul său pune-ți mâna ta cea dreaptă!"**

19: **Tatăl său însă n-a vrut, ci a zis: „Știu, fiul meu, știu; și el va deveni un popor, și el va fi mare; dar fratele său cel mic va fi mai mare decât el, iar seminția acestuia va fi mulțime de popoare".**

20: **Și-n ziua aceea i-a binecuvântat cu aceste cuvinte: „Întru voi se va binecuvânta Israel, zicându-se: - Facă-te Dumnezeu pe tine ca pe Efraim și ca pe Manase!" (l-a pus pe Efraim înaintea lui Manase).**

Sunt vestite taina Crucii, superioritatea lui Adam cel Nou și trecerea Bisericii înaintea Sinagogii. „Iacov cel dintâi a închipuit crucea când s-a închinat vârfului toiagului lui Iosif, iar când a binecuvântat pe fiii lui Iosif cu mâinile încrucișate este foarte lămurit că a descris semnul crucii"[1301]. Cu vederea trupului slăbită, Iacov e văzător în duh. „Așa a fost Iacov Patriarhul, care, schimbând de multe ori locul, a rămas apoi într-un unic loc, dar a văzut acolo multe cu ochiul pătrunderii și a spus lucruri minunate despre fiii săi"[1302].

21: **Apoi a zis Israel către Iosif: „Iată, eu mor; dar Dumnezeu va fi cu voi și vă va întoarce în țara părinților voștri;**

22: **eu însă îți dau ție mai mult decât fraților tăi: îți dau Sichemul, pe care eu cu sabia mea și cu arcul meu l-am luat din mâinile Amoreilor".**

[1295] BBVA, p. 76
[1296] SEP 1, p. 165
[1297] BBVA, p. 76
[1298] SEP 1, p. 165
[1299] BBVA, p. 76
[1300] SEP 1, p. 165
[1301] Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, IV, 11
[1302] Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune,* 62

„Loc obscur în originalul ebraic, datorat unui joc de cuvinte: ca substantiv comun, **sekem** înseamnă *umăr*, considerându-se a fi vorba de un versant din Muntele Garizim. Dar, în acelaşi timp, Sichem este numele unui oraş aflat la poalele acestui munte”[1303]. Textul Masoretic s-ar citi: *„îți dau cu un umăr mai presus* de frații tăi”[1304].

Comentariul ce urmează înțelege a fi vorba despre cetate: „Sichemul, însă, a fost pustiit de către Simeon şi Levi. Da, spune Iacov, ei au luat-o; dar acum este în stăpânirea mea! Deci dacă tatăl este stăpânul copiilor, apoi cu atât mai mult este stăpânul averilor lor; iar dacă e stăpân, poate să le împartă cum vrea”[1305]. Osemintele lui Iosif, mort în Egipt, au fost aşezate în Sichem pe vremea lui Iosua.

CAPITOLUL 49 – *Binecuvântările lui Iacob. Moartea sa.*

„Capitol celebru în exegeza antică, deopotrivă iudaică şi creştină, cunoscut sub numele de *Binecuvântările lui Iacob* (cf. Philon, *Mut.* 200). Comentarii ample şi sistematice: Hipolit, *Binecuvântările lui Iacob*, şi Rufinus, *Binecuvântările patriarhilor*. Despre figurile patriarhilor, cf. *Testamentul celor XII patriarhi*, scriere intertestamentară. ♦ Este deopotrivă o *vestire* şi o profeție citită de creştini în cheie eshatologică şi hristologică. Hipolit vede în fiecare dintre fiii lui Iacob o figură/imagine a lui Hristos, a apostolilor sau a evreilor ostili. Rufinus interpretează capitolul după trei sensuri: istoric, mistic/anagogic şi moral”[1306].

1: **Iacob i-a chemat pe fiii săi şi le-a zis: „Adunați-vă ca să vă spun ce o să vi se întâmple-n zilele ce vor veni.**

„Este vorba de proorocii, patriarhul dezvăluie şi determină prin cuvintele sale destinul fiilor săi, adică al triburilor care le poartă numele”[1307]. *Zilele ce vor veni*: SEP 1 are *la sfârşitul zilelor*: „expresia a fost înțeleasă în sens istoric (la sfârşitul vieții fiecărui patriarh) sau eshatologic (la sfârşitul istoriei). După Origen, aceste cuvinte confirmă faptul că lumea se va sfârşi (*De princ.* III, 5, 1). Pentru Eusebiu, ele au sens mesianic (*DE* VIII, 1, 1-81): Iacob anunță venirea Mesiei”[1308].

2: **Strângeți-vă şi ascultați, o, fii ai lui Iacob, ascultați-l pe Israel, tatăl vostru!**

Nu e o simplă chemare, ci începutul solemn al profețiilor privind viitorul triburilor lui Israel.

3: **Ruben, tu eşti întâi-născutul meu, tăria mea şi pârga seminției mele, culme de mândrie şi culme de putere,**

„Ruben are dreptul întâiului-născut, dar în binecuvântările lui Moise acest drept va reveni lui Iosif, întâiul-născut al Rahelei (Deuteronom 33, 17)”[1309]. Într-un fel, mutația e anticipată de pe acum, chiar dacă se începe cu Ruben. SEP 1 redă finalul versetului prin: *greu de răbdat, crunt, semeț*: „exact, *dur de răbdat, dur, semeț*. Hipolit vorbeşte, plecând de la adj. *dur* despre *încăpățânarea* primului-născut, adică al poporului Legii (evreii), care n-a vrut să primească Evanghelia. Pune versetul în corespondență cu Ieşirea 33, 5. Textul Masoretic are altceva: *culme de semeție, culme de putere*”[1310].

4: **clocotitor ca apa: tu nu vei fi întâiul; că te-ai suit în patul tatălui tău şi-atunci l-ai pângărit… s-a urcat în aşternutul meu!...**

1303 GEN, p. 363
1304 SEP 1, p. 166
1305 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVII, 1
1306 SEP 1, p. 166
1307 GEN, p. 363
1308 SEP 1, p. 166
1309 SEP 1, p. 166
1310 SEP 1, p. 166

„*Patul*: pentru Hipolit, *patul* simbolizează *trupul lui Hristos pe care sfinții stau ca pe un pat*. Acest trup a fost pângărit de cei care l-au biciuit şi scuipat, ori i-au dat să bea oțet (*Ben. Iac.* 13)"[1311].

Din pricina incestului cu Bilha, Ruben își va pierde dreptul de întâi născut. „Duhul cel Sfânt a rânduit ca această vină să rămână scrisă, pentru ca generațiile viitoare să nu mai săvârşească păcatul acesta şi pentru ca toți cei ce aud cuvintele lui Iacov spuse lui Ruben să se învețe şi să ştie lămurit că nu le sunt de nici un folos însuşirile firii, dacă nu sunt însoțite de fapte de voință, de fapte de virtute"[1312]. „În Ruben e zugrăvit Israil, întâiul născut după vreme, dar aspru, îndărătnic şi ocărâtor"[1313].

5: **Simeon şi Levi sunt frați; unelte-ale cruzimii sunt săbiile lor.**

„Pedepsiți pentru atacul mişelesc împotriva lui Sichem, tribul lui Simeon se va stinge curând, absorbit de Iuda, cel al lui Levi dispare ca trib profan"[1314]. „Amintirea masacrării sichemiților, din pricina Dinei. Hipolit aminteşte acest sens istoric, dar oferă apoi interpretarea sa tipologică: preoții descind din Levi, iar scribii din Simeon. Prin urmare, ei îi simbolizează, profetic, pe cei care l-au persecutat pe Iisus"[1315].

6: **În sfatul lor să nu intre sufletul meu, inima mea să nu ia parte-n adunarea lor, căci ei întru mânia lor au omorât oameni şi-ntru pornirea lor au schilodit tauri.**

Inima mea: „textual: *ficatul meu* (considerat drept sediu al afectelor). În Textul Ebraic: *slava mea*"[1316]. *Au schilodit tauri*: „i-au ologit prin tăierea tendoanelor de dinapoia genunchiului; practică menționată în II Regi 8, 4"[1317]. Credem că aici mai degrabă se potriveşte comentariul de mai jos:

„Vorbeşte aici de fiul lui Emor, Sichem, pe care l-a numit taur din pricina vârstei lui înfloritoare"[1318]. „După Hipolit acest *taur* este simbolul lui Hristos crucificat (*Ben. Iac.* 14). În Deuteronom 33, 17, Iosif este numit *întâiul-născut al taurului*"[1319].

7: **Blestemată fie-le mânia, căci silnică a fost; blestemată fie-le furia, pentru cruzimea ei. În Iacob îi voi împărți şi-n Israel îi voi risipi.**

„Cele două nuanțe desemnează națiunea şi, respectiv, teritoriul. Tribul lui Simeon va fi absorbit de acela al lui Iuda, iar tribul Levi nu va avea un teritoriu al său"[1320]. „Descendenții lui Simeon şi ai lui Levi nu vor avea teritorii proprii. Hipolit interpretează versetul ca o imagine a dispersării evreilor"[1321].

Simeon avea să dispară curând ca trib, iar Levi devine trib sacerdotal, trăind în întregul Israel. Dacă Simeon poate închipui poporul evreu, Levi indică preoția Vechiului Testament. „Nu numai poporul Iudeilor e văzut cutezând acele crime împotriva sfinților şi a lui Hristos, ci la ele a conlucrat şi Levi, adică neamul sfințit al celor ce stăteau lângă altar"[1322].

8: **Iudo, pe tine te vor lăuda frații tăi. Mâinile tale-n gâtul vrăjmaşilor tăi. Închina-se-vor ție feciorii tatălui tău.**

[1311] SEP 1, p. 166
[1312] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVII, 2
[1313] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, IX
[1314] GEN, p. 363
[1315] SEP 1, p. 167
[1316] BBVA, p. 76
[1317] BBVA, p. 77
[1318] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 2
[1319] SEP 1, p. 167
[1320] BBVA, p. 77
[1321] SEP 1, p. 167
[1322] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, IX

Iudo, pe tine te vor lăuda: „joc de cuvinte între numele Iuda şi ebraicul **yodu** = a lăuda, a mărturisi, a celebra”[1323]. „Regatul lui Iuda va birui regatul lui Israel. ♦ *mâinile tale…*: după Hipolit, este vorba de mâinile lui Iisus întinse pe cruce, care i-au biruit pe duşmani”[1324].

„Binecuvântarea dată lui Iuda este tainică, pentru că ne prezice toate cele cu privire la Hristos; […] din această seminție avea să Se nască Hristos, potrivit rânduielii întrupării; de aceea Iacov, mişcat atunci de Duhul cel Sfânt, prezice prin cele spuse lui Iuda nu numai pogorârea la oameni a Stăpânului, ci şi taina şi crucea şi îngroparea şi învierea; cu un cuvânt, pe toate”[1325].

9: **Iuda-mi este pui de leu: de pe pradă, fiul meu, te-ai ridicat. Iată, s-a lăsat pe labe, ca un leu mi s-a culcat, ca o leoaică… Cine va îndrăzni să-l scoale?**

„*Pui de leu*: simbol mesianic, la Părinți, dar şi în iudaismul anterior erei creştine. […] După Hipolit, avem de-a face aici cu o profeție pozitivă, întrucât din tribul lui Iuda se va naşte David, iar din David se va naşte Hristos. Prin urmare, spune Hipolit, Iacob îl binecuvântează aici, în mod spiritual, pe David”[1326].

„Iacov prezice împărăția lui Dumnezeu. Totdeauna Scriptura are obiceiul să închipuiască puterea împărătească prin chipul acestui animal”[1327]. „De fapt, Hristos Cel din Iuda este *pui de leu*, fiind Fiul lui Dumnezeu, Care toate le poate, Care biruieşte fără luptă şi singur are puterea să surpe prin cuvânt pe cei ce I se împotrivesc”[1328].

10: **Domnitor nu va lipsi din Iuda, şi nici cârmuitor din coapsele lui până va veni ceea ce i-a fost hărăzit: Cel pe Care neamurile Îl aşteaptă.**

„Text şi sens foarte discutat. Se vorbeşte de o referință la David, descălecătorul unui imperiu, un David în sens mesianic”[1329]. Desigur, referirea la David s-a putut face abia ulterior suirii acestuia pe tronul regatului. Deocamdată, textul e mesianic pur şi simplu. „Text mesianic, atât în redactarea metaforică a Versiunii Ebraice, cât şi în aceea, mai transparentă, a Septuagintei. *Ceea ce i-a fost hărăzit*: ceea ce îi aparține, dar i-a fost pus deoparte, ca rezervă. Mesia este însă un bun universal: prezent în aşteptarea (nădejdea) neamurilor, El rămâne o virtualitate istorică până în momentul întrupării (*plinirea vremii*, Galateni 4, 4). Textul Masoretic: *Sceptru nu va lipsi din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Împăciuitorul, Căruia popoarele I se vor supune*”[1330]. „*Până când va veni*: lecțiune controversată încă de la începuturile creştinismului. Iustin (*Dialogul cu Trifon* 120, 3-4) susține că versetul trebuie înțeles în felul următor: *până când va veni cel pentru care acest lucru a fost hărăzit*, scoțând în evidență sensul mesianic. După Origen, *ceea ce este hărăzit* este funcția împărătească a lui Hristos”[1331].

Împăciuitorul e Hristos, iar din Iuda e orice suflet ce-I urmează: „iudeul care este lăuntric stă el însuşi mai presus de ceilalți. El este de la Iuda, a cărui mână s-a ridicat asupra grumazului duşmanilor săi, care culcându-se s-a odihnit ca un leu şi ca puiul de leu, pe care-l laudă frații lui. Acestui Iuda nu-i va lipsi sceptrul, fiindcă vorba lui face principi ai lui, care să nu se supună ispitelor veacului, să nu fie robiți de plăcerile acestei lumi”[1332]. În plan istoric, profeția capătă alt înțeles: „Religia iudaică şi regii dintre iudei, spune Iacov, vor fi până va veni Acela”[1333]. Iacov „a dat ca semn al venirii lui Hristos încetarea principatului Iudeilor”[1334].

1323 BBVA, p. 77
1324 SEP 1, p. 167
1325 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 2
1326 SEP 1, p. 167
1327 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVII, 2
1328 Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire la Facere*, III
1329 GEN, p. 363
1330 BBVA, p. 77
1331 SEP 1, p. 167
1332 Sf. Ambrozie, *Scrisori*, LXXII, 22
1333 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 2
1334 Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 17

„Odată ce Sfântul Sfinților e de față, pe drept cuvânt s-a pecetluit proorocia, iar împărăția Ierusalimului a încetat.”[1335] Mântuitorul a „venit ca un leu puternic din seminția lui Iuda, ca să mântuie pe cei credincioşi, iar pe vrăjmaş să-l calce în picioare”[1336].

11: **Acela-şi va lega de viță asinul şi de coardă mânzul asinei. În vin îşi va spăla veşmântul, şi-n sânge de strugure mantaua.**

„Creştinii văd în acest verset realizarea profeției *primei veniri* a lui Iisus (Matei 21, 2-11) (Iustin, *Apologia* 32, 5-6; *Dialogul cu Trifon* 53, 1-2). ♦ *haina spălată în sânge* este pusă în legătură cu Isaia 65, 1-3 şi interpretată ca o vestire mesianică. Pentru Hipolit, aceste cuvinte fac aluzie la botezul lui Iisus (*Ben. Iac.* 18)”[1337].

Sfântul Chiril al Ierusalimului vede aici mânzul vestit de Zaharia (9,9), mânz pe care va intra Mântuitorul în Ierusalim[1338]. „Prin mânz prezice iarăşi venirea neamurilor la Hristos. Asinul este un animal necurat. De aceea Iacov spune: Va aduce la el acele neamuri necurate tot aşa de uşor pe cât de uşor legi un mânz de o mlădiță de vie. Prin aceste cuvinte, Iacov face aluzie şi la covârşitoarea putere a lui Hristos şi la marea supunere a neamurilor. Că tare îmblânzit trebuie să fie asinul, ca să sufere să fie legat de mlădița de vie. Hristos a asemănat învățătura Sa cu vița de vie: *Eu sunt vița cea adevărată, iar Tatăl meu este lucrătorul* (Ioan 15, 1). Iar Iacov a numit mlădițe poruncile şi legile lui Hristos, pentru că ele sunt uşoare. De pe atunci a prezis că neamurile vor fi mai ascultătoare decât iudeii”[1339]. „Prin *haină* socot că a vorbit de trupul pe care a binevoit să-l poarte pentru taina întrupării. Iar ca să cunoşti mai bine ce a vrut să spună prin cuvântul *vin,* a adăugat: *şi în sânge de strugure veşmântul Lui*. Iată că prin cuvântul *sânge* ne-a dezvăluit junghierea lui Hristos şi crucea şi toată iconomia tainelor”[1340]. „Cuvintele *spălând în sânge de strugure îmbrăcămintea Sa* au fost vestitoare de mai înainte ale pătimirii pe care avea să o sufere, curățind prin sânge pe cei ce aveau să creadă în El. Cuvintele *sânge de strugure* vor însemna că Cel Ce avea să vină va avea sânge, dar nu din sămânță omenească, ci din puterea dumnezeiască”[1341].

12: **Ochii-i scapără de vin, dinții săi sunt albi de lapte.**

„*Ochii*: după Hipolit, Iacob vorbeşte despre *ochii lui Iisus*, profeții şi apostolii. *Vinul* îl simbolizează pe Duhul Sfânt. *Scânteierea* ochilor este generată de *beția spirituală*, *sobria ebrietas*, una din formulele consacrate de Philon. ♦ *dinții*, tot după Hipolit (*Ben. Iac.* 19), sunt apostolii, *înălbiți* de Logos”[1342].

„Prin metafora vinului şi a ochilor a vrut să ne arate strălucirea Lui; iar prin cuvintele: *şi dinții Lui mai albi decât laptele*, a arătat dreptatea şi strălucirea Judecătorului. Că n-a vrut să arate altceva prin cuvintele *dinți* şi *lapte*, decât că scaunul de judecată va fi alb şi luminos, aşa cum sunt dinții şi laptele”[1343].

„Versetele 11 şi 12 sunt un fragment dintr-un vechi poem care celebrează viața fericită a tribului lui Iuda, dar şi decadența acestuia”[1344]. Cum s-a văzut, noi am urmat comentariilor care aplică textul la Hristos, preocupându-ne mai puțin suişurile şi coborâşurile tribului Iuda în istorie.

13: **Zabulon va locui lângă mare; el va fi liman corăbiilor, iar hotarul său se va-ntinde până la Sidon.**

[1335] Sf. Atanasie cel Mare, *Tratat despre întruparea Cuvântului*, XL
[1336] Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 17
[1337] SEP 1, p. 168
[1338] Cf. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Catehezele*, XII, 17
[1339] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 2
[1340] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVII, 3
[1341] Sf. Iustin Martirul, *Apologia întâia*, XXXII
[1342] SEP 1, p. 168
[1343] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 3
[1344] BBVA, p. 77

„Profeția despre Zabulon anunță extinderea harului lui Hristos la neamurile păgâne, care locuiesc deocamdată lângă *marea ispitelor*, dar care își vor găsi la un moment dat liniştea în porturile Bisericii (Hipolit, *Ben. Iac.* 20)"[1345].

„Deci cei din Israel care au cinstit credința în Hristos sunt binecuvântați şi puşi şi conduşi pe drumul cel bun. De aceea s-a dat asigurarea clară că ei, sau Zabulon, vor locui *ținutul vecin cu marea*. Parcă ar spune că Israel se va amesteca cu neamurile şi cele două popoare vor fi adunate într-o unică turmă, ajunsă sub mâna arhipăstorului cel bun prin fire, adică a lui Hristos"[1346].

14: **Isahar nu mai poate de bine şi s-a culcat în mijlocul țarinilor;**

15: **văzând el că odihna-i bună şi că pământul este gras, şi-a pus umărul la muncă şi s-a făcut lucrător de pământ.**

„*Testamentul celor XII patriarhi* îl prezintă pe Isahar ca pe un personaj consacrat în întregime studiului (*Issachar* 4, 5). Philon îl admiră (*Leg.* I, 80; *Ebr.* 94). Textul Masoretic îl numeşte *asin ciolănos* (sens pozitiv, indicând robustețea). Plecând de la *odihna în mijlocul moştenirilor sale* (de fapt, părților sale de moştenire), Hipolit spune cp patriarhul este o figură a lui Iisus care stă pe Muntele Tabor între Ilie şi Moise (*Ben. Iac.* 21). Rufin îl vede odihnindu-se în mijlocul apostolilor (*Ben.* II, 12-14). ♦ *lucrător al pământului*: după Hipolit, lucrarea în sânul şi întru sporirea Bisericii, *pământul mănos* fiind trupul lui Hristos"[1347].

Tribul Isahar se va instala în roditoarea câmpie Esdrelon şi va fi supus de canaaniți, al căror jug îl primeşte. Dar e şi un altfel de jug, la care e posibil să se refere profeția. „Isahar se tălmăceşte *plată*. Din înțelesul numelui se arată ca un chip al celor aşezați de Hristos în ceata celor ce au plata de la Dumnezeu şi Tatăl"[1348].

16: **Dan îşi judecă poporul ca pe una din semințiile lui Israel.**

17: **Dan va fi şarpe la drum, viperă la potecă; înveninează glezna calului ca să cadă călărețul.**

„În ochii lui Philon, Dan este un personaj pozitiv, întrucât şarpele din drum nu este neapărat ispititorul Evei, ci mai degrabă şarpele ridicat de Moise în pustiu (Numerii 21, 9), care simbolizează *stăpânirea de sine* (cf. *Agr.* 94-110; *Leg.* II, 97-101). Origen merge pe aceeaşi idee (*Hom. Ez.* XI, 3), în vreme ce Hipolit vede în Dan una din figurile/typurile Antihristului, care se va naşte din acest trib, înaintea sfârşitului lumii (*Ben. Iac.* 22 şi *De Christo et Antichristo*)"[1349].

„Istoria urmează iarăşi etimologiei numelui. Căci Dan înseamnă *judecător* sau *judecată*. Şi el arată în sine ceata slăvită şi vestită a Sfinților Apostoli, care au fost puşi ca început al celor ce au crezut şi au dreptul de-a judeca, dându-le lor acest drept Hristos"[1350].

18: **Mântuirea Ta o aştept, Doamne!**

„Exclamație psalmică, marcând mijlocul recitării"[1351].

19: **Gad: de hoarde va fi hărțuit, dar şi el le va hărțui din urmă.**

„După Hipolit (*Ben. Iac.* 23), versetul anunță (şi rezumă) controversa dintre Iisus şi scribi şi farisei (Matei 21, 23-27). Într-un prim moment aceştia (*jefuitorii*)[1352] îl *jefuiesc*, punându-i întrebări încuietoare, dar în al doilea moment Iisus îi pune la punct"[1353].

[1345] SEP 1, p. 168
[1346] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, VII
[1347] SEP 1, p. 168
[1348] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, VII
[1349] SEP 1, p. 169
[1350] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, VII
[1351] GEN, p. 363
[1352] La Anania: *hoardele*.
[1353] SEP 1, p. 169

„Iarăşi a tâlcuit ce vrea să spună Gad, căci înseamnă [şi] *ispită*. De aceea socotesc că şi prin acesta trebuie să se înţeleagă ceata duşmană lui Dumnezeu şi îngâmfată a cărturarilor şi fariseilor care resping propovăduirea dumnezeiască”[1354].

20: **Aşer: grasă este pâinea lui, el pe boieri îi va hrăni.**

„*Aşer*: prefigurare a lui Iisus şi a apostolilor, în acelaşi timp, după Hipolit (*Ben. Iac.* 24). Aceştia îi hrănesc cu pâine, atât materială, cât şi spirituală, pe credincioşi. După Hipolit, numele Aşer înseamnă *bogăţie*”[1355].

„Aşer e [şi] *bogăţie*. Aceasta arată înţelesul numelui. Din aceasta socotesc că trebuie înţeles [...] Hristos, *comoara ascunsă în ţarină* (Matei 13, 44)”[1356].

21: **Neftali: tulpină crescută-n văzduh, în juru-i roind frumuseţe.**

„*Tulpină crescută liber*: după Hipolit, tulpina – Biserica păgânilor creşte liber prin trupul lui Hristos. Textul Masoretic are cu totul altă metaforă: *Este o ciută în libertate care naşte pui de căprioară*”[1357].

„Socotesc că ar fi potrivit şi nu în afara scopului să-l vadă şi pe acesta drept chip al lui Hristos, dar, dacă ar voi, şi al celor îndreptaţi prin credinţă şi sfinţiţi în Duh”[1358].

22: **Iosif, fiu al mândriei mele, fiu dorit al mândriei mele, fiul meu din urmă, întoarce-te la mine!**

„Acest *întoarce-te spre mine* este interpretat de Hipolit ca prevestind întoarcerea lui Iisus la Tatăl, după moarte (*Ben. Iac.* 26)”[1359].

23: **Arcaşii mi l-au hăituit, împreună-au tras asupră-i şi mi l-au silit la luptă.**

24: **Dar arcul lor s-a frânt întru tărie şi braţele li s-au slăbit în vine prin braţul Celui-Tare al lui Iacob, Tăria şi Scutul lui Israel.**

„*Stăpânitorii de săgeţi* etc., după Hipolit, sunt calomniatorii şi cei care l-au ucis pe Iisus. Dar ei au fost până la urmă învinşi de puterea Logosului”[1360].

25: **De la Dumnezeul tatălui tău – El să te-ajute! – şi de la Cel Atotputernic – El să te binecuvinteze! -, de la El să vină binecuvântările cerului înalt şi binecuvântările adâncului de jos, binecuvântările sânului şi ale pântecelui.**

„Hipolit înţelege şi scrie: *De la Dumnezeu, Tatăl tău* în loc de *Dumnezeul tatălui tău*, dând imediat o interpretare hristologică versetului. ♦ *sânii*: după Hipolit: 1) cele două Testamente, care L-au anunţat pe Hristos şi care-i hrănesc pe credincioşi ducându-i spre Dumnezeu; 2) *sânii Mariei* care l-au hrănit pe Iisus prefigurat de Iosif”[1361].

26: **Binecuvântările tatălui tău şi ale mamei tale sunt mai puternice decât binecuvântările munţilor celor din veac şi decât binecuvântările dealurilor celor veşnice. Fi-vor ele pe capul lui Iosif, pe creştetul celui osebit între fraţii săi.**

„Cuvântul prooroociei se îndreaptă iarăşi spre Emanuil Însuşi”[1362]. Sau „dreptul Iacov face aici aluzie la slava, la strălucirea şi la domnia lui (Iosif) peste Egipt; prin cuvintele *munţi* şi *coline* arată înălţimea şi puterea lui Iosif, anume că s-a urcat până la cea mai înaltă culme a conducerii”[1363].

27: **Veniamin: lup răpitor, dimineaţa-şi va mânca prada, pradă va-mpărţi seara”.**

„Aspectul feroce al lui Veniamin corespunde istoriei ulterioare a tribului (cf. Judecători 3, 15 ss.; 5, 14)”[1364]. „*Lup răpitor* (*care sfâşie*): după Hipolit, Iacob îl numeşte astfel pe

[1354] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, VII
[1355] SEP 1, p. 169
[1356] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, VII
[1357] SEP 1, p. 169
[1358] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, VII
[1359] SEP 1, p. 169
[1360] SEP 1, p. 170
[1361] SEP 1, p. 170
[1362] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh şi adevăr*, VII
[1363] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 3
[1364] GEN, p. 363

apostolul Pavel, născut, crede el, din tribul lui Veniamin, care, l-a început, i-a persecutat pe ucenicii lui Iisus (*dimineața mânca*) pentru ca în a doua parte a vieții să devină unul din cei mai zeloși propovăduitori ai Evangheliei (*seara va împărți hrana*). Cf. elogiul făcut de Moise tribului lui Veniamin (Deuteronom 33, 12)"[1365].

„Prevestește aici Iacov cele ce se vor întâmpla după puțină vreme; că Veniamin, ca un lup, se va repezi să răpească, ucigând și făcând nenumărate rele"[1366]. Acestea se potrivesc tribului Veniamin; dar poate fi și un alt înțeles: „Veniamin e fiul cel mai tânăr. De aceea, trebuie înțeles ca o icoană și ca un chip al poporului celui mai tânăr, care a și fost chemat prin sfinții ucenici, după ce a înviat Hristos din morți și S-a dus la Tatăl Său și Dumnezeu din ceruri. Și e asemănat, socotesc, cu un lup răpitor, pentru că era foarte fierbinte în dorința de-a învăța și de-a sări pururea cu mare pornire, asemenea unor fiare, spre tot ce era bun de mâncat pentru întreținerea tăriei duhovnicești"[1367].

28: **Toți aceștia sunt cei doisprezece fii ai lui Iacob și pe acestea le-a spus tatăl lor și i-a binecuvântat: pe fiecare cu binecuvântarea sa, așa i-a binecuvântat.**

29: **Și le-a zis: „Eu mă voi adăuga la poporul meu. Să mă îngropați lângă părinții mei, în peștera din țarina lui Efron Heteul,**

30: **în peștera din țarina Macpela, în fața lui Mamvri, în pământul Canaanului, pe care a cumpărat-o Avraam de la Efron Heteul ca loc de veci;**

31: **acolo i-au îngropat pe Avraam și pe Sarra, femeia sa; și tot acolo am îngropat-o eu pe Lia;**

32: **țarina și peștera din ea au fost cumpărate de la feciorii lui Het".**

33: **Și dacă Iacob a sfârșit a le da porunci fiilor săi, și-a-ntins picioarele în pat, și-a dat suflarea cea din urmă și s-a adăugat la poporul său.**

„Scenă tipică de trecere în moarte. Patriarhul care a trăit o viață virtuoasă și plină (*sătul de zile*) se stinge în patul său, înconjurat de toți fiii, după ce le-a spus un ultim cuvânt esențial (testamentul oral). Scena morții lui Iacob va deveni model pentru toate *sfârșiturile* sfinților creștini nemartirizați"[1368].

„Iată că și moartea dreptului Iacov este plină de mare minune. După ce a dat acele porunci fiilor săi, spune Scriptura, Iacov și-a întins picioarele pe pat, ca și cum aștepta cu bucurie moartea"[1369].

CAPITOLUL 50 – *Înmormântarea lui Iacob. Moartea lui Iosif.*

1: **Atunci Iosif, căzând pe fața tatălui său, l-a plâns și l-a sărutat.**

2: **Iosif le-a poruncit apoi doctorilor care erau în slujba lui să-l îmbălsămeze pe tatăl său; și doctorii l-au îmbălsămat pe Israel.**

„Îmbălsămarea – prin care un cadavru devenea mumie – era o veche practică a Egiptenilor"[1370]. Iacov a fost îmbălsămat după metoda egipteană. „Trupul lui Iacob trebuie să fi fost îmbălsămat, după tradiția iudaică, ale cărei rituri funerare sunt asemănătoare cu ale tradiției egiptene (cf. Herodot, *Hist.* II, 85-89). Îmbălsămarea sau mumificarea presupunea extragerea organelor din trup, pentru a fi păstrate separat, uscarea trupului, apoi umplerea lui cu sare. După aceea trupul era învelit într-o pânză special preparată, apoi într-o altă pânză, curată. Ritualul dura până la șaptezeci de zile, uneori mai puțin, ca în cazul lui Iacob"[1371].

[1365] SEP 1, p. 170
[1366] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVII, 3
[1367] Sf. Chiril al Alexandriei, *Despre închinarea în duh și adevăr*, VII
[1368] SEP 1, p. 171
[1369] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 4
[1370] BBVA, p. 77
[1371] SEP 1, p. 171

3: **După ce s-au împlinit patruzeci de zile – că atâtea zile trebuie pentru îmbălsămare – l-au plâns Egiptenii şaptezeci de zile.**

„Despre doliul de şaptezeci de zile vorbeşte şi Herodot (*Hist.* II, 86)”[1372].

4: **Iar dacă au trecut zilele plângerii, le-a zis Iosif curtenilor lui Faraon: „Dac-am aflat eu har în ochii voştri, spuneţi-i din partea mea lui Faraon:**

„Iosif nu s-a dus el însuşi la Faraon din cauza impurităţii pe care o implica starea de doliu”[1373].

5: **- Înainte de a muri, tatăl meu m-a pus să-i jur, zicându-mi: În mormântul pe care mi l-am săpat eu în ţara Canaanului, acolo să mă-ngropi… Aşadar, lasă-mă acum să mă sui ca să-l îngrop pe tatăl meu, şi mă voi întoarce”.**

6: **Iar Faraon a răspuns: „Suie-te şi-l îngroapă pe tatăl tău, aşa cum te-a jurat el”.**

7: **Şi s-a suit Iosif să-l îngroape pe tatăl său; şi-mpreună cu el s-au suit toţi slujitorii lui Faraon şi bătrânii casei sale şi toţi bătrânii din ţara Egiptului**

8: **şi toată familia lui Iosif, fraţii săi şi toată familia tatălui său şi neamul lui. Nu şi-au lăsat în ţinutul Goşen decât copiii, oile şi vitele.**

9: **Cu el au plecat, de asemenea, căruţe ţi călăreţi: caravana devenise uriaşă.**

10: **Şi ajungând ei la aria lui Atad, de dincolo de Iordan, au plâns acolo cu mare plângere tânguitoare; şi l-a jelit Iosif pe tatăl său timp de şapte zile.**

„Lovirea puternică cu pumnii în piept este expresia durerii resimţite la moartea unei rude foarte apropiate. În Palestina mileniilor I şi II î. Hr., ritualul doliului (al jelirii) cuprindea: raderea capului şi tăierea bărbii; crestături pe trup (interzise de Moise, în Deuteronom); sfâşierea hainelor şi îmbrăcare în sac; presărarea de praf pe cap şi tăvălirea prin cenuşă; bocetul”[1374].

11: **Văzând plângerea de la aria lui Atad, Canaaneenii, locuitorii acelui ţinut, au zis: „Amarnică e plângerea aceasta la Egipteni”. De aceea i s-a dat locului aceluia numele Abel-Miţraim, adică Plângerea-Egiptenilor, care loc e dincolo de Iordan.**

Atad înseamnă *aria ciulinului* sau *spin*, fiind situat la est de Iordan. Tot aici, „este un joc de cuvinte [între] ebr. **abel** *luncă*, *râu* şi **ebel** *doliu*”[1375].

„Când auzi acestea, nu trece peste ele cu nepăsare, ci gândeşte-te la timpul în care s-au întâmplat şi scapă pe Iosif de orice vină. Nu erau încă sfărâmate porţile iadului, nici nu erau încă rupte legăturile morţii şi nici moartea nu se numea adormire. Cei vechi făceau asta [jeleau îndelung – n.n.] pentru că se temeau de moarte. Dar acum, datorită harului lui Dumnezeu, ne bucurăm şi ne veselim, pentru că moartea este somn, sfârşitul vieţii – adormire, pentru că suntem încredinţaţi pe deplin de înviere, pentru că ne mutăm de la viaţă la viaţă. Dar pentru ce spun eu de la viaţă la viaţă? De la o viaţă mai rea la una mai bună, de la o viaţă trecătoare la una veşnică, de la o viaţă pământească la una cerească”[1376].

12: **Aşa au făcut fiii lui [Iacob] cu el, după cum le poruncise:**

13: **l-au dus cu fiii săi în ţara Canaanului şi l-au îngropat în peştera din ţarina Macpela, cea de lângă Mamvri, pe care Avraam o cumpărase, cu ţarină cu tot, de la Efron Heteul, ca loc de veci.**

14: **Iosif s-a întors apoi în Egipt, el şi fraţii lui şi toţi cei ce se suiseră cu el să-şi îngroape tatăl.**

15: **Când însă fraţii lui Iosif au văzut că tatăl lor e mort, au zis: „S-ar putea ca Iosif să-şi aducă aminte de nelegiuirea noastră şi să-şi răzbune răul pe care noi i l-am făcut…”.**

16: **Şi i-au trimis vorbă lui Iosif, zicându-i: „Înainte de a muri, tatăl tău a dat o straşnică poruncă:**

[1372] SEP 1, p. 171

[1373] BBVA, p. 78

[1374] SEP 1, p. 172

[1375] GEN, p. 363

[1376] Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 4

17: **- Aşa să-i spuneți lui Iosif: Iartă-le [fraților tăi] greşala şi păcatul, că rău ți-au făcut ei ție… Iartă deci greşala celor ce sunt robii Dumnezeului tatălui tău!" Şi a plâns Iosif când i s-au spus acestea.**

18: **Şi venind ei înşişi la el, au zis: „Noi suntem, iată, robii tăi".**

19: **Dar Iosif le-a zis: „Nu vă temeți, fiindcă şi eu sunt al lui Dumnezeu.**

„*Eu sunt al lui Dumnezeu*: în Textul Masoretic este o interogație: *Oare sunt eu în locul lui Dumnezeu*? Pentru Textul Masoretic, Iosif refuză să-şi judece frații şi să-i pedepsească, întrucât nu este Dumnezeu. Septuaginta schimbă sensul: Iosif iartă, întrucât este om al lui Dumnezeu, ca şi frații săi"[1377].

20: **Voi mi-ați vrut mie răul, dar Dumnezeu mi-a vrut binele, aşa ca El să plinească ceea ce se-ntâmplă acum: să țină-n viață un popor numeros".**

21: **Şi le-a mai zis: „Nu vă temeți! Eu vă voi hrăni pân-la capăt, pe voi şi pe copiii voştri". Şi i-a mângâiat şi le-a vorbitpe inima lor.**

„Iată cât de mare este virtutea, cât de puternică, cât de biruitoare şi cât de slab este păcatul! Iată, omul care a suferit atâtea împărățeşte, iar cei care au făcut rău fratelui lor roagă pe cel vândut de ei rob să fie robi!"[1378].

22: **Iosif a locuit în Egipt, el şi frații săi şi toată casa tatălui său. Şi a trăit Iosif o sută zece ani.**

23: **Şi i-a văzut Iosif pe urmaşii lui Efraim până la al treilea neam; iar copiii lui Machir, fiul lui Manase, s-au născut pe genunchii lui Iosif.**

Cu alte cuvinte, ca şi la 48, 12, Iosif i-a adoptat pe copiii lui Machir.

24: **Iosif le-a vorbit aşa fraților săi: „Eu mor, dar pe voi vă va cerceta Dumnezeu şi vă va strămuta din pământul acesta în pământul pe care cu jurământ l-a făgăduit Dumnezeu părinților noştri, lui Avraam şi lui Isaac şi lui Iacob".**

25: **Şi i-a jurat Iosif pe fiii lui Israel zicând: „Atunci, când vă va cerceta Dumnezeu, amintiți-vă de osemintele mele şi duceți-le cu voi!"**

„Iată că şi el porunceşte, la fel ca şi tatăl său, să-i ducă oasele lui. Şi iată că iarăşi vrea să le întărească cugetul ca să aibă bune nădejdi că se vor întoarce. [...] Nu în zadar, nici fără rost a spus acestea, ci pentru că s-a gândit la două lucruri. Unul, ca nu cumva egiptenii, înnebuniți din pricina atâtor binefaceri primite de la Iosif, să înceapă să se închine trupului lui, pentru că ei uşor făceau din oameni dumnezei; al doilea, ca frații lui să fie deplin încredințați că se vor întoarce în Canaan"[1379].

26: **Şi a murit Iosif, în vârstă de o sută zece ani. L-au îmbălsămat şi l-au pus într-un sicriu, în Egipt.**

„Facerea se termină cu testamentul şi îngroparea lui Iosif. ♦ […] Philon, de obicei critic față de Iosif, *om politic*, interpretează scena testamentului foarte pozitiv (*Migr*. 17-24). Sirah îl numeşte pe Iosif *căpetenia fraților săi* (49, 15)"[1380].

„Pentru ce Scriptura a însemnat anii vieții lui? Ca să afli câți ani i-a fost încredințată conducerea Egiptului. [...] Optzeci de ani a condus Egiptul"[1381]. Osemintele lui Iosif au fost scoase din Egipt abia în vremea Exodului, în jurul anului 1250 î. Hr.

Israeliții au intrat în Egipt pe timpul lui Iosif, fiind bine primiți de către Faraon. Curând, va începe o nouă perioadă pentru Israel, cunoscută ca *robia egipteană*.

1377 SEP 1, p. 172
1378 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere,* LXVII, 4
1379 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVII, 5
1380 SEP 1, p. 173
1381 Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, LXVII, 5

Listă de abrevieri

AB - Dumitru Abrudan şi Emilian Corniţescu, *Arheologie biblică*
Abr. – De Abrahamo
Ad Aut. – Ad Autolycum
Ador. – De adoratione et cultu in spiritu et veritate
Adv. Eun. – Adversus Eunomium
Adv. haer. – Adversus haereses
Adv. Marc. – Adversus Marcionem
Adv. Prax. – Adversus Praxean
Agr. - De agricultura
AI – Antiquitates Iudaicae
Apol. – Apologia
AS – Analecta sacra (ed. J. B. Pitra)
Bapt. – De baptismo
BBVA - *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediţie jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania
Ben. - De benedictionibus patriarcharum
Ben. Iac. – De benedictionibus Isaaci et Iacobi
BHH – *Biblisch-historisches Handwörterbuch*, ediţia B. Reicke/L. Rost, Göttingen, 1962-1979
BJ – La Bible de Jerusalem
BOB – Biblia de la Blaj 1795
CA – De Cain et Abel
C. Cels. – Contra Celsum
Cant. – In Canticum Canticorum
Cat. – Catechesis ad illuminandos
Cat. Myst. – Catecheses Mystagogiae
Cf. – confruntă cu
Cher. – De cherubim
Civ. Dei - De civitate Dei
Com. Dan. - Commentarium in Danielem

Com. Gen. – *Commentarii in Genesim*
Com. in Cant. - *Commentarii in Canticum Canticorum*
Com. Io. – *Commentarii in evangelium Ioannis*
Com. Mt. - *Commentarii in evangelium Matthaei*
Com. Rom. - *Commentarii in epistula ad Romanos*
Confus. – *De confusione linguarum*
Congr. – *De congressu*
DE – *Demonstratio evangelica*
De princ. – *De principiis*
Decal. – *De decalogo*
Dem. – *Demonstratio apostolica*
Deter. – *Quod deterius potiori insidiari soleat*
Deus - *Quod Deus sit immutabilis*
DEUT - *Monumenta linguae dacoromanorum, Biblia 1688,* pars V, *Deuteronomium*
Dial. – *Dialogus cum Tryphone*
Dialogus Her. – *Dialogus cum Heraclide*
Ebr. – ebraică
Ebr. – *De ebrietate*
EIB – Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
Encom. St. – *Encomium in sanctum Stephanum*
Enoh – *Cartea lui Enoh*
Ep. – *Epistulae*
Ep. Greg. – *Epistula ad Gregorium Thaumaturgum*
Ep. Serap. – *Epistula ad Serapionem*
Ex. – *De Exodo*
Exh. Mart. – *Exhortatio ad martyrium*
F – Filocalia
Fuga – *De fuga et inventione*
GALA – Biblia de la Bucureşti 1938
GCS – Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, Berlin
Gen. Litt. – *De Genesi ad Litteram*
Gig. – *De gigantibus*
GNO – Gregorii Nysseni Opera, Leyde
Gr. - greacă
Her. – *Qius rerum divinarum heres sit*
Hex. - *Hexaemeron*
Hist. - *Historiae*
Hom. – *Homiliae spirituales*
Hom. I Rg. – *Quaestiones in Rege set Paralipomena*
Hom. Col. – *In epistulam ad Collossenses* (*homiliae*)
Hom. Ex. – *Homiliae in Exodum*
Hom. Ez. – *Homiliae in Ezechielem*
Hom. Gen. – *In Genesim* (*homiliae*)
Hom. Hex. – *Homiliae in hexaemeron*
Hom. Ier. - *Homiliae in Ieremiam*
Hom. Ies. – *Homiliae in Iesu Nave*
Hom. in Mt. – *In Matthaeum* (*homiliae*)
Hom. Lev. – *Homiliae in Leviticum*
Hom. Luc. – *Homiliae in Lucam*
Hom. Num. – *Homiliae in Numeros*

In Mt. ser. – Sermones in Matthaei
KJV – King James Version
LA – Legum allegoriarum
Leg. – Legatio ad Gaium
LThK – *Lexikon für Theologie und Kirche*, ediția J. Höfer/K. Rahner, Freiburg, 1986
Lum. – In diem luminum
Migr. – De migratione Abrahami
Mos. – De vita Mosis
Mut. – De mutatione nominum
Opif. – De opificio mundi
OSTY – La Bible trad. Osty
PE – Preparatio evangelica
PG – Patrologia greacă (ed. Migne)
PL – Patrologia latină (ed. Migne)
Plant. – De plantatione
Post. – De posteritate Caini
Pract. - Practicus
Praem. – De praemis et poenis
PSB – Părinți şi Scriitori bisericeşti
Q – *Manuscrisele de la Qumran*
Q I Rg. – Quaestiones in Rege set Paralipomena
QE – Quaestionem Evangeliorum (Augustin)
QE – Quaestiones evangelicae (Eusebiu)
QE – Quaestiones in Exodum (Philon)
QG – Hebraicae Quaestiones in libro Genesos
Q Id. – Quaestiones in Iudicum
Q Ios. – Quaestiones in Iosuam
Q Th – Quaestiones ad Thalassium
Qu. – Quaestiones et dubia
Quaest. in Hept.
Res. – De resurrectione mortuorum
RSV – Revised Standard Version
Sacrif. – De sacrificiis Abelis et Caini
SC – Sources chretiennes
Sel. In Ex. – Selecta in Exodum
SEP 1 - *Septuaginta 1*, *Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*
SINOD – Biblia de la Bucureşti 1914
Sobr. – De sobrietate
Somn. – De somniis
Spec. – De specialibus legibus
Symp. - Symposion
ŞAGUNA –Biblia de la Sibiu 1858
ŞERBAN – Biblia de la Bucureşti 1688
Targum Io. – *Targumul Ionathan*
ThWNT – *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, ediția G. Kittel/G. Friedrich, Stuttgart, 1933-1979
TOB – Traduction Oecumenique de la Bible
Trad. – Traditio apostolica
Virt. – De virtutibus
VM – De vita Mosis

BIBLIOGRAFIE

A. Sfânta Scriptură

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, EIB, Bucureşti, 2001
- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, EIB, Bucureşti 1995
- *Biblia adică Dumnezeeasca Scriptură*, Ediția Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914
- *Biblia Hebraica*, Editio quarta emendata opera H. P. Rüger, Stuttgart, 1979
- *Biblia Sacra Vulgata*, Editionem quartam emendatam cum sociis B. Fischer, H. I. Frede. H. F. D. Sparks, W. Thiele, praeparavit Roger Gryson, Stuttgart, 1994
- *Cântarea Cântărilor*, traducere din limba ebraică, note şi comentarii de Ioan Alexandru, în colecția **Bibliotheca Orientalis**, Editura ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars I, *Genesis*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1988
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars II, *Exodus*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1991
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars III, *Leviticus*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1993
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars IV, *Numeri*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1994
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars V, *Deuteronomium*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 1997
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars VI, *Iosue, Iudicum,* Ruth, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2004
- *Monumenta linguae dacoromanorum*, *Biblia 1688*, pars XI, *Liber Psalmorum*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2003
- *Septuaginta*, Edidit Alfred Rahlfs, Stuttgart, 1979

- *Septuaginta 1*, *Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu; traduceri de: Cristian Bădiliță, Ion Pătrulescu, Eugen Munteanu, Mihai Moraru, Ioana Costa, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2004
- *Septuaginta 2, Iisus Nave, Judecătorii, Ruth, 1-4 Regi*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, Dan Sluşanschi, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu; traduceri de: Florica Bechet, Ioana Costa, Alexandra Moraru, Ion Pătrulescu, Cristina Costena Rogobete, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2004
- *Septuaginta 3*, *1-2 Paralipomene, 1-2 Ezdra, Ester, Iudit, Tobit, 1-4 Macabei*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, traduceri de: Francisca Băltăceanu, Gheorghe Ceauşescu, Ştefan Colceriu, Vichi Dumitru, Ştefania Ferchedău, Theodor Georgescu, Octavian Gordon, Lia Lupaş, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2005
- *Septuaginta 4/I*, *Psalmii, Odele, Proverbele, Ecleziastul, Cântarea Cântărilor*, volum coordonat de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broşteanu, în colaborare cu pr. Ioan-Florin Florescu, traduceri de: Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Florica Bechet, Monica Broşteanu, Ioana Costa, Marius David Cruceru, Cristian Gaşpar, Eugen Munteanu, Ion Pătrulescu, Colegiul Noua Europă/Polirom, Bucureşti/Iaşi, 2006

B. ***Scrieri patristice***

- *Actele martirice*, trad. Ioan Rămureanu, în colecția „**Părinți şi scriitori bisericeşti**" (în continuare, abreviat: PSB), nr. 11, EIB, Bucureşti, 1982
- Ambrozie al Milanului (Sf.), *Împotriva bogaților răi*, trad. Vasile Goraş, în vol. *Antologie din scrierile Părinților latini*, Editura Anastasia, 2000
- Ambrozie al Milanului (Sf.), *Despre Sfintele Taine*, *Scrieri II*, trad. David Popescu, PSB 53, EIB, Bucureşti, 1994
- Ambrozie al Milanului (Sf.), *Scrisori*, *Scrieri II*, trad. David Popescu, PSB 53, EIB, Bucureşti, 1994
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Cuvânt împotriva Elinilor*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Despre principii*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Epistola despre Sinoade*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Epistolele către Serapion*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1988
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Tratat despre întruparea Cuvântului*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1987
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Trei Cuvinte împotriva arienilor*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 15, EIB, Bucureşti, 1987
- Atanasie cel Mare (Sf.), *Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, *Scrieri II*, trad. Dumitru Stăniloae, PSB 16, EIB, Bucureşti, 1988
- Augustin (Fer.), *Mărturisiri*, *Scrieri alese I*, trad. Ioan Rămureanu, PSB 64, EIB, Bucureşti, 1985

- Barnaba, *Epistola*, trad. D. Fecioru, în *Scrierile Părinților apostolici*, PSB 1, EIB, Bucureşti, 1979
- Boethius, *Scurtă expunere a credinței creştine*, trad. D. Popescu, în Boethius şi Salvianus, *Scrieri*, P.S.B. 72, EIB, Bucureşti, 1992
- Calist Catafygiotul, *Despre viața contemplativă*, trad. D. Stăniloae, în colecția „**Filocalia**" (F), nr. 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Calist Patriarhul, *Capete despre rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Calist şi Ignatie Xanthopol, *Cele 100 de Capete*, trad. D. Stăniloae, F 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, *Scrieri IV*, trad. D. Stăniloae, PSB 41, EIB, Bucureşti, 2000
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Despre închinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 38, EIB, Bucureşti, 1991
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Despre Sfânta Treime*, *Scrieri III*, trad. D. Stăniloae, PSB 40, EIB, Bucureşti, 1994
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Glafire*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 39, EIB, Bucureşti, 1992
- Chiril al Alexandriei (Sf.), *Zece Cărți împotriva lui Iulian Apostatul*, trad. Constantin Daniel revăzută de Î.P.S. Nicolae Corneanu, Editura Anastasia, 2000
- Chiril al Ierusalimului (Sf.), *Catehezele*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, vol. I – 1943; vol. II - 1945
- Ciprian al Cartaginei (Sf.), *Despre gelozie şi invidie*, trad. D. Popescu, în *Apologeți de limbă latină*, PSB 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Ciprian al Cartaginei (Sf.), *Despre rugăciunea domnească*, trad. D. Popescu, în *Apologeți de limbă latină*, PSB 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Ciprian al Cartaginei (Sf.), *Despre unitatea Bisericii ecumenice*, trad. D. Popescu, în *Apologeți de limbă latină*, PSB 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Clement Alexandrinul, *Cuvânt de îndemn către Elini*, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 4, EIB, Bucureşti, 1982
- Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 4, EIB, Bucureşti, 1982
- Clement Alexandrinul, *Stromate*, *Scrieri II*, trad. D. Fecioru, PSB 5, EIB, Bucureşti, 1982
- Clement Romanul (Sf.), *Epistola către Corinteni*, trad. D. Fecioru, în *Scrierile Părinților apostolici*, PSB 1, EIB, Bucureşti, 1979
- Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic în 100 de capete*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Didim din Alexandria, *Despre Duhul Sfânt*, trad. Vasile Răducă, Editura Sofia, Bucureşti, 2001
- Dionisie Areopagitul (Sf.), *Despre Ierarhia cerească*, *Opere complete*, trad. D. Stăniloae, Ed. Paideia, Bucureşti, 1996
- Dorotei (Ava), *Învățături de suflet folositoare*, trad. D. Stăniloae, F 9, EIB, Bucureşti, 1980
- Efrem Sirul (Sf.), *Cuvânt despre preoție*, trad. D. Fecioru, în Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie de Nazianz şi Sfântul Efrem Sirul, *Despre preoție*, EIB, Bucureşti, 1987
- Efrem Sirul (Sf.), *Imne I, Imnele Păresimilor, Azimelor, Răstignirii şi Învierii*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1999
- Efrem Sirul (Sf.), *Imne II, Imnele Naşterii şi Arătării Domnului*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000
- Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, *Scrieri I*, trad. Teodor Bodogae, PSB 13, EIB, Bucureşti, 1987
- Evagrie Ponticul, *Cuvânt despre rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946

- Evagrie Ponticul, *Capete despre deosebirea patimilor şi a gândurilor*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Evagrie Ponticul, *Schiţă monahicească, în care se arată cum trebuie să ne nevoim şi să ne liniştim*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Filotei Sinaitul, *Capete despre trezvie*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Grigorie al Salonicului (Sf.), *Că toţi creştinii îndeobşte trebuie să se roage neîncetat*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie de Nazianz (Sf.), *Cele cinci cuvântări teologice*, trad. D. Stăniloae, Ed. Anastasia, Bucureşti, 1993
- Grigorie de Nazianz (Sf.), *Despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în vol. Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Cuvânt apologetic la Hexaimeron*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre desăvârşire, către monahul Olimpiu*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre facerea omului*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre fericiri*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre înţelesul numelui de creştin, către Armoniu*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre nevoinţă*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre pruncii morţi prematur, către Hierios*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre rugăciunea domnească*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Despre viaţa lui Moise*, *Scrieri I*, trad. Ioan Buga, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Dialogul despre suflet şi înviere*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *La titlurile Psalmilor*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Marele cuvânt catehetic, Scrieri II*, trad. T. Bodogae, P.S.B. 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Omilii la Ecclesiast*, *Scrieri II*, trad. T. Bodogae, PSB 30, EIB, Bucureşti, 1998
- Grigorie de Nyssa (Sf.), *Tâlcuire la Cântarea Cântărilor*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 29, EIB, Bucureşti, 1982
- Grigorie Palama (Sf.), *Capete despre cunoştinţa naturală*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Despre împărtăşirea dumnezeiască*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Despre rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Despre sfânta lumină*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Palama (Sf.), *Omilii I*, traducere Constantin Daniel, revăzută de Laura Pătraşcu şi stilizată de Răzvan Codrescu, Editura Anastasia, Bucureşti, 2000
- Grigorie Palama (Sf.), *150 Capete despre cunoştinţa naturală*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977

- Grigorie Sinaitul (Sf.), *Capete foarte folositoare în acrostih*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Grigorie Sinaitul (Sf.), *Învăţătură despre liniştire şi rugăciune*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Ignatie Teoforul (Sf.), *Epistola către Efeseni*, trad. D. Fecioru, în *Scrierile Părinţilor apostolici*, PSB 1, EIB, Bucureşti, 1979
- Ilie Ecdicul, *Culegere din sentinţele înţelepţilor*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Ioan Carpatiul, *Cuvânt ascetic şi foarte mângâietor*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Ioan Carpatiul, *Una sută capete de mângâiere*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Ioan Casian (Sf.), *Aşezămintele mânăstireşti*, *Scrieri alese*, trad. Vasile Cojocaru, PSB 57, EIB, Bucureşti, 1990
- Ioan Casian (Sf.), *Convorbiri duhovniceşti*, *Scrieri alese*, trad. David Popescu, PSB 57, EIB, Bucureşti, 1990
- Ioan Casian (Sf.), *Despre cele opt gânduri ale răutăţii*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Ioan Casian (Sf.), *Despre întruparea Domnului*, *Scrieri alese*, trad. D. Popescu, PSB 57, EIB, Bucureşti, 1990
- Ioan Damaschin (Sf.), *Cele trei tratate contra iconoclaştilor*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 1998
- Ioan Damaschin (Sf.), *Dogmatica*, trad. D. Fecioru, ediţia a II-a, EIB, Bucureşti, 1943
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieţii monahale, Despre creşterea copiilor*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2001
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Despre feciorie*, în vol. *Despre feciorie, Apologia vieţii monahale, Despre creşterea copiilor*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2001
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Despre mărginita putere a diavolului*, *Despre căinţă*, *Despre necazuri şi biruirea tristeţii*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2002
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omiliile despre pocăinţă*, în Sf. Ioan Gură de Aur, *Omiliile despre pocăinţă* şi Sf. Sofronie al Ierusalimului, *Viaţa Cuvioasei Maria Egipteanca*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 1998
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Epistola către Romani*, trad. P. S. Teodosie Atanasiu, revizuită şi îngrijită de Cezar Păvălaşcu şi Cristian Untea, Ed. Christiana, Bucureşti, 2005
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Facere*, trad. D. Fecioru, PSB 21-22, EIB, Bucureşti, vol. I-1987; vol. II - 1989
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilii la Matei*, trad. D. Fecioru, PSB 23, EIB, Bucureşti, 1994
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Omilia rostită când a fost hirotonit preot*, trad. D. Fecioru, în vol. Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Predici la Sărbători Împărăteşti şi Cuvântări de laudă la Sfinţi*, trad. D. Fecioru, EIB, Bucureşti, 2002
- Ioan Gură de Aur (Sf.), *Tratatul despre preoţie*, trad. D. Fecioru, în vol. Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Efrem Sirul, *Despre preoţie*, EIB, Bucureşti, 1987
- Ioan Scărarul (Sf.), *Scara duhovnicescului urcuş*, trad. D. Stăniloae, F 9, EIB, Bucureşti, 1980
- Isaac Sirul (Sf.), *Cuvinte către singuratici*, partea II, trad. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2003
- Isaac Sirul (Sf.), *Cuvinte către singuratici*, partea III, trad. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2005
- Isaac Sirul (Sf.), *Cuvinte despre sfintele nevoinţe*, trad. D. Stăniloae, F 10, EIB, Bucureşti, 1981

- Isaia Pustnicul, *Douăzeci şi nouă de cuvinte*, trad. D. Stăniloae, F 12, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991
- Isaia Pustnicul, *Fragmente*, trad. D. Stăniloae, F 12, Ed. Harisma, Bucureşti, 1991
- Isichie Sinaitul (Sf.), *Scurt cuvânt de folos sufletului şi mântuitor despre trezvie şi virtute*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Iustin Martirul şi Filosoful (Sf.), *Dialogul cu iudeul Trifon*, trad. Olimp Căciulă, în *Apologeți de limbă greacă*, PSB 2, EIB, Bucureşti, 1980
- Iustin Martirul şi Filosoful (Sf.), *Apologia întâia*, trad. Olimp Căciulă, în *Apologeți de limbă greacă*, PSB 2, EIB, Bucureşti, 1980
- Macarie Egipteanul (Sf.), *Omilii duhovniceşti*, trad. Constantin Cornițescu, PSB 34, EIB, Bucureşti, 1992
- Macarie Egipteanul (Sf.), *21 de Cuvântări despre mântuire*, trad. Ioasaf Popa, Editura Anastasia, Bucureşti, 2001
- Marcu Ascetul, *Despre cei ce-şi închipuie că se îndreptează din fapte*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Marcu Ascetul, *Epistolă către Nicolae Monahul*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Marcu Ascetul, *Răspuns acelora care se îndoiesc de Dumnezeiescul Botez*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Ambigua*, *Scrieri I*, trad. D. Stăniloae, PSB 80, EIB, Bucureşti, 1983
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele despre cunoştința de Dumnezeu*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele despre dragoste*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele gnostice*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Capetele teologice*, F 2, ediția a II-a, Ed. Harisma, Bucureşti, 1993
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Cuvânt ascetic*, trad. D. Stăniloae, F 2, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Epistolele*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 82, EIB, Bucureşti, 1990
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Întrebări, nedumeriri şi răspunsuri*, trad. D. Stăniloae, F 2, ediția a II-a, Editura Harisma, Bucureşti, 1993
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Răspunsuri către Talasie*, trad. D. Stăniloae, F 3, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Scrieri despre cele două nevoințe în Hristos*, *Scrieri II*, trad. D. Stăniloae, PSB 82, EIB, Bucureşti, 1990
- Maxim Mărturisitorul (Sf.), *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru*,
- Metodiu de Olimp, *Banchetul sau Despre castitate*, trad. C. Cornițescu, în Sf. Grigorie Taumaturgul şi Metodiu de Olimp, *Scrieri*, PSB 10, EIB, Bucureşti, 1984
- Metodiu de Olimp, *Aglaofon sau despre înviere*, trad. C. Cornițescu, în Sf. Grigorie Taumaturgul şi Metodiu de Olimp, *Scrieri*, PSB 10, EIB, Bucureşti, 1984
- Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire şi despre cunoştință*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977
- Nichita Stithatul, *Vederea duhovnicească a raiului*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977
- Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, trad. D. Stăniloae, F 1, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1946

- Origen, *Comentariu la Evanghelia după Ioan*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Comentariu la Evanghelia după Matei*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Contra lui Celsus*, *Scrieri alese IV*, trad. T. Bodogae, PSB 9, EIB, Bucureşti, 1984
- Origen, *Convorbirile cu Heraclide*, *Scrieri alese III*, trad. T. Bodogae, PSB 8, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Despre principii*, *Scrieri alese III*, trad. T. Bodogae, PSB 8, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Despre rugăciune*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi Nicolae Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Exortație la martiriu*, *Scrieri alese III*, trad. Constantin Galeriu, PSB 8, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Filocalia*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi Nicolae Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Origen, *Omilii la Cartea Cântarea Cântărilor*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Cartea Ieşirii*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Cartea Iosua*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Cartea Proorocului Ieremia*, *Scrieri alese I*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 6, EIB, Bucureşti, 1981
- Origen, *Omilii la Evanghelia după Luca*, *Scrieri alese II*, trad. T. Bodogae şi N. Neaga, PSB 7, EIB, Bucureşti, 1982
- Paulin de Nola (Sf.), *Harul şi mântuirea (Scrisoare către Amandus)*, trad. Vasile Goraş, în vol. *Antologie din scrierile Părinților latini*, Editura Anastasia, 2000
- Petru Damaschin, *Învățături duhovniceşti*, trad. D. Stăniloae, F 5, EIB, Bucureşti, 1976
- Salvianus, *Despre guvernarea lui Dumnezeu*, *Scrieri*, trad. D. Popescu, PSB 72, EIB, Bucureşti, 1992
- Simeon Metafrastul (Sf.), *Parafrază la Sfântul Macarie Egipteanul*, trad. D. Stăniloae, F 5, EIB, Bucureşti, 1976
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Cateheze*, *Scrieri II*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1999
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Cele 225 de capete teologice şi practice*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Cuvântările morale*, trad. D. Stăniloae, F 6, EIB, Bucureşti, 1977
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Discursuri teologice şi etice*, *Scrieri I*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1998
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Imne, Epistole şi Capitole*, *Scrieri III*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2001
- Simeon Noul Teolog (Sf.), *Metoda sfintei rugăciuni şi atențiuni*, trad. D. Stăniloae, F 8, EIB, Bucureşti, 1979
- Talasie Libianul, *Despre dragoste, înfrânare şi petrecerea cea după minte*, trad. D. Stăniloae, F 4, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1948
- Teodoret al Cirului, *Istoria bisericească*, *Scrieri II*, trad. Vasile Sibiescu, PSB 44, EIB, Bucureşti, 1995
- Teofil al Antiohiei, *Trei cărți către Autolic*, trad. D. Fecioru, în Apologeți de limbă greacă, PSB 2, EIB, Bucureşti, 1980
- Teolipt al Filadelfiei, *Cuvinte către filadelfieni*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Teolipt al Filadelfiei, *Cuvinte duhovniceşti, Imne şi Scrisori*, trad. Ioan I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 2000

- Teolipt al Filadelfiei, *Despre lucrarea cea ascunsă întru Hristos*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Teolipt al Filadelfiei, *Despre ostenelile vieții călugăreşti*, trad. D. Stăniloae, F 7, EIB, Bucureşti, 1977
- Tertulian, *Despre prescripția contra ereticilor*, trad. D. Popescu, în *Apologeți de limbă latină,* P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Tertulian, *Despre răbdare*, trad. D. Popescu, în *Apologeți de limbă latină*, P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Tertulian, *Despre rugăciune*, trad. D. Popescu, în *Apologeți de limbă latină*, P.S.B. 3, EIB, Bucureşti, 1981
- Tertulian, *Tratate dogmatice şi apologetice* (*Către martiri*, *Către Scapula*, *Despre trupul lui Hristos*, *Împotriva lui Hermoghene*, *Împotriva lui Praxeas*), trad. Dionisie Pîrvuloiu, Editura Polirom, Iaşi, 2007
- Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, trad. Dumitru C. Vişan, ediția a II-a, Editura Mitropoliei Banatului, Timişoara, 1991
- Vasile cel Mare (Sf.), *Constituțiile ascetice*, *Scrieri II*, trad. Iorgu Ivan, PSB 18, EIB, Bucureşti, 1989
- Vasile cel Mare (Sf.), *Despre Sfântul Duh*, *Scrieri III*, trad. C. Cornițescu şi T. Bodogae, PSB 12, EIB, Bucureşti, 1988
- Vasile cel Mare (Sf.), *Epistole*, *Scrieri III*, trad. C. Cornițescu şi T. Bodogae, PSB 12, EIB, Bucureşti, 1988
- Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii la Hexaimeron*, Scrieri I, trad. D. Fecioru, PSB 17, EIB, Bucureşti, 1986
- Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii la Psalmi, Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 17, EIB, Bucureşti, 1986
- Vasile cel Mare (Sf.), *Omilii şi cuvântări*, *Scrieri I*, trad. D. Fecioru, PSB 17, EIB, Bucureşti, 1986
- Vasile cel Mare (Sf.), *Regulile mari*, *Scrieri II*, trad. I. Ivan, PSB 18, EIB, Bucureşti, 1989
- Vasile cel Mare (Sf.), *Regulile mici*, *Scrieri II*, trad. I. Ivan, PSB 18, EIB, Bucureşti, 1989
- Varsanufie (Sf.), *Scrisori duhovniceşti*, trad. D. Stăniloae, F 11, Editura Episcopiei Romanului şi Huşilor, 1990

C. *Lucrări şi studii teologice*

- Abrudan, Dumitru, Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*, EIB, Bucureşti, 1994
- Abrudan, Dumitru, *Cărțile didactico-poetice*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2001
- Branişte, Ene, *Liturgica generală*, EIB, Bucureşti, 1985
- Chevalier, Jean, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, Ed. Artemis, Bucureşti, vol. I – 1994; vol. II şi vol. III – 1995
- Coman, I. G., *Patrologie*, EIB, Bucureşti, vol. I – 1984; vol. II – 1985
- Daniel, Constantin, *Pe urmele vechilor civilizații*, Ed. Sport-Turism, Bucureşti, 1987
- *Dicționar biblic*, trad. Constantin Moisa (titlul original: *Nouveau dictionnaire biblique revise*), Editura Stephanus, Bucureşti, vol. I – 1995, vol. II – 1996, vol. III – 1997
- *Dicționar enciclopedic de Iudaism*, trad. Viviane Prager, C. Litman şi Țicu Goldstein, Editura Hasefer, Bucureşti, 2000
- Drimba, Ovidiu, *Istoria culturii şi civilizației*, vol. I, Ed. Ştiințifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1985

- Eliade, Mircea, *Istoria credințelor şi ideilor religioase*, vol. I, ediția a II-a, Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1992
- Flavius, Josephus, *Antichități iudaice*, vol. I, trad. Ion Acsan, Editura Hasefer, Bucureşti, 1999
- Matei, Horia C., *Enciclopedia Antichității*, Ed. Meronia, Bucureşti, 1995
- Moldoveanu, Nicolae, *Dicționar biblic de nume proprii şi cuvinte rare*, Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1995
- Negoiță, Athanase, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Ed. Credința noastră, Bucureşti, 1992
- Prelipcean, Vladimir, Nicolae Neaga, Gh. Barna, Mircea Chialda, *Studiul Vechiului Testament* (pentru Institutele teologice), ediția a II-a, EIB, Bucureşti, 1985
- Stăniloae, Dumitru, *Teologia morală ortodoxă*, vol. III, EIB, Bucureşti, 1981
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, I, *Facerea*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2002
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, II, *Ieşirea*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2002
- Usca, Ioan Sorin, Ana Usca, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, III, *Leviticul*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2003
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, IV, *Numerii*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2003
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, V, *Deuteronomul*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2004
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, VI, *Iosua*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2004
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, VII, *Judecătorii. Rut*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2005
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, VIII, *1-2 Regi*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2005
- Usca, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, IX, *3-4 Regi*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2006
- Usca, Ioan Sorin, Ioan Traia, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți*, X, *1-2 Paralipomena*, Ed. Christiana, Bucureşti, 2007